B.U.Ü. S.B.E.
MALİYE ANABİLİM DALI
MALİ İKTİSAT BİLİM DALI

VERGİ CENNETLERİNİN KÜRESEL GELİR DAĞILIMINDA ADALET VE YOKSULLUK ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ (YÜKSEK LİSANS TEZİ)

DOĞUKAN ÜNAL

BURSA 2026

T.C.
BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MALİYE ANABİLİM DALI
MALİ İKTİSAT BİLİM DALI

VERGİ CENNETLERİNİN KÜRESEL GELİR DAĞILIMINDA ADALET VE YOKSULLUK ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DOĞUKAN ÜNAL

BURSA- 2026

T.C.
BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MALİYE ANABİLİM DALI
MALİ İKTİSAT BİLİM DALI

VERGİ CENNETLERİNİN KÜRESEL GELİR DAĞILIMINDA ADALET VE YOKSULLUK ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Doğukan ÜNAL

DANIŞMAN:
Dr. Öğr. Üyesi Reyhan LEBA

BURSA-2026

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Vergi Cennetlerinin Küresel Gelir Dağılımında Adalet ve Yoksulluk Üzerindeki Etkileri ve Çözüm Önerileri” başlıklı çalışmanın bilimsel araştırma, yazma ve etik kurallarına uygun olarak tarafımdan yazıldığına ve tezde yapılan bütün alıntıların kaynaklarının usulüne uygun olarak gösterildiğine, tezimde intihal ürünü cümle veya paragraflar bulunmadığına şerefim üzerine yemin ederim.

Tarih ve İmza

16.07.2026

Adı Soyadı: Doğukan ÜNAL

Öğrenci No: 702312003

Anabilim Dalı: Maliye

Programı: Mali İktisat

Tezin Türü: Yüksek Lisans

ÖZET

Yazar adı soyadı	**Doğukan ÜNAL**
Üniversite	**Bursa Uludağ Üniversitesi**
Enstitü	**Sosyal Bilimler Enstitüsü**
Anabilim dalı	**Maliye**
Bilim dalı	**Mali İktisat**
Tezin niteliği	**Yüksek Lisans**
Mezuniyet tarihi	**--/--/2026**
Tez danışmanı	**Dr. Öğr. Üyesi Reyhan LEBA**

VERGİ CENNETLERİNİN KÜRESEL GELİR DAĞILIMINDA ADALET VE YOKSULLUK ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

ÖZET

Vergi cennetleri kavramının kökeni oldukça eskiye dayansa da bu yapıların küresel ekonomi üzerindeki etkileri, 1980'li yıllarda küreselleşmeyle çok daha belirgin hâle gelmiştir. Çalışmada vergi cennetlerinin küresel gelir dağılımında adalet ve yoksulluk üzerindeki etkilerinin incelenmesi ve birtakım çözüm önerileri sunulması amaçlanmıştır. Bu kapsamda akademik literatür, uluslararası kuruluş raporları ve güncel istatistikler incelenmiş; elde edilen bulgular betimsel ve karşılaştırmalı bir çerçevede değerlendirilmiştir. İncelenen literatür ve ikincil veriler, vergi cennetlerinin küresel gelir dağılımında adaletin zayıflaması ve yoksulluk riskinin artmasıyla ilişkili olduğunu göstermektedir. Bu yapılar, düşük vergi oranları, finansal gizlilik ve sınırlı denetim özellikleriyle kâr ve servetin üst gelir gruplarında yoğunlaşmasını kolaylaştırabilmektedir. Bu durum, küresel gelir dağılımındaki adaletin üst gelir grupları lehine bozulması ve eşitsizliğin artmasıyla ilişkilidir. Çok uluslu şirketlerin kârlarının yaklaşık %40'ının vergi cennetlerine kaydırıldığı, offshore finansal servetin ise dünya millî gelirinin yaklaşık %10–12'sine karşılık geldiği tahmin edilmektedir. Aynı süreçte üst gelir gruplarının vergi cennetlerinden yararlanması, vergi matrahının aşınmasına katkıda bulunarak ülkelerin kamu hizmetlerinin finansmanında kullandıkları vergi gelirlerini azaltabilmektedir. Vergi cennetleriyle ilişkilendirilen yıllık vergi kaybının yaklaşık 500 milyar dolar olduğu tahmin edilmektedir. Bu tutar, bazı araştırmaların tahminlerine göre yoksulluğun önlenmesi için gereken finansman ihtiyacından daha fazladır. Öte yandan bu yapılar, kamu fonları ve yolsuzluk gelirlerinin saklanmasında önemli bir işlev görebilmektedir. Ayrıca vergi cennetleri, finansal krizlerin etkilerinin ağırlaşmasına katkıda bulunabilmektedir. Uluslararası kuruluşların ve ülkelerin vergi cennetleriyle mücadele çabaları sınırlı ölçüde başarılı olmuş; bu yapıların olumsuz etkileri hâlen önemini korumaktadır.

Anahtar kelimeler: Vergi cennetleri, küresel yoksulluk, küresel gelir dağılımında adalet, vergi cennetleri ile mücadele

ABSTRACT

Name & surname	**Doğukan ÜNAL**
University	**Bursa Uludağ University**
Institute	**Institute of Social Sciences**
Field	**Public Finance**
Subfield	**Financial Economics**
Degree awarded	**Master**
Date of degree awarded	**--/--/2026**
Supervisor	**Assist. Prof. Reyhan LEBA**

THE EFFECTS OF TAX HAVENS ON EQUITY IN GLOBAL INCOME DISTRIBUTION AND POVERTY: PROPOSED SOLUTIONS

ABSTRACT

Although tax havens have a long history, their effects on the global economy became far more pronounced with globalization in the 1980s. This study examines the effects of tax havens on equity in global income distribution and poverty and proposes several solutions. Academic literature, reports by international organizations, and current statistics were reviewed, and the findings were assessed descriptively and comparatively. The literature and secondary data indicate that tax havens are associated with declining equity in global income distribution and a higher risk of poverty. Through low tax rates, financial secrecy, and limited oversight, they may facilitate the concentration of profits and wealth among high-income groups. This pattern is linked to a distribution of global income that increasingly favors these groups and to rising inequality. It is estimated that approximately 40% of multinational corporations' profits are shifted to tax havens and that offshore financial wealth amounts to about 10–12% of global income. The use of tax havens by high-income groups may also contribute to tax base erosion, reducing the revenues available to finance public services. Annual tax losses associated with tax havens are estimated at approximately USD 500 billion. According to some studies, this amount exceeds the financing needed to prevent poverty. Tax havens may also facilitate the concealment of public funds and proceeds of corruption and contribute to worsening the effects of financial crises. Efforts by international organizations and countries to combat tax havens have achieved only limited success, and their adverse effects remain significant.

Keywords: Tax havens, global poverty, equity in global income distribution, combating tax havens

ÖNSÖZ

Uzun süredir ilgimi çeken ve güncel bir mesele olan Vergi Cennetlerinin Küresel Gelir Dağılımında Adalet ve Yoksulluk Üzerindeki Etkileri ve Çözüm Önerileri konusunu çalışmaktan ve tezi nihayete erdirebilmekten mutluluk duymaktayım.

Tez süreci zevkli bir uğraş olsa da planlanmasından bitişine kadar yoğun emek, sabır, disiplin ve fedakârlık gerektirmektedir. Bu çalışma boyunca desteklerini esirgemeyen, katkı sağlayan herkese teşekkür ederim.

Bu yoğun araştırma ve çalışma sürecinde yanımda olan danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Reyhan Leba'ya sonsuz teşekkür ederim. Kendisine çalışmanın her aşamasında sunduğu katkılar, yazdığım her bir paragrafı okuyup incelemesi, değerlendirmesi ve verdiği destekler için minnettarım. Ayrıca tez jürisinde yer alan ve yapıcı eleştirileriyle çalışmaya katkıda bulunan hocalarım Dr. Öğr. Üyesi Çağlayan Tabar'a ve Dr. Öğr. Üyesi Betül İnam'a teşekkür ederim.

Son olarak eğitim hayatım boyunca maddi manevi desteklerini esirgemeyen ve hep arkamda olan aileme teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖZET i
ABSTRACT ii
ÖNSÖZ iii
İÇİNDEKİLER iv
TABLOLAR LİSTESİ viii
ŞEKİLLER LİSTESİ viii
GRAFİKLER LİSTESİ ix
KISALTMALAR x
GİRİŞ 1
Araştırmanın Amacı, Soruları ve Yöntemi 2
Akademik Literatür ve Çalışmanın Katkısı 2

BİRİNCİ BÖLÜM

VERGİ CENNETLERİNİN TEORİK VE KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ 7
1. Vergi Cennetleri Kavramı ve Tanımı 7
2. Vergi Cennetlerinin Tarihsel Gelişimi 9
3. Vergi Cennetlerini Belirleyici Özellikler 11
3.1. Hiç Vergi Olmaması veya Asgari Oranda Vergi Alınması 11
3.2. Etkin Bilgi Değişiminin Olmaması 12
3.3. Belirli Bir Düzeyde Faaliyette Bulunma Zorunluluğunun Olmaması 13
3.4. Mevzuatın Şeffaflıktan Yoksun Olması 13
4. Vergi Cennetlerinin Sınıflandırılması 14
4.1. Vergi Cennetlerinin Coğrafi Bölgelere Göre Sınıflandırılması 14
4.2. İşlevsel Bakımdan Vergi Cennetleri 15
4.2.1. Üretici Vergi Cennetleri 15
4.2.2. Geleneksel Vergi Cennetleri 16
5. Vergi Cennetlerinin Talep Görme Sebepleri 16
5.1. Vergi Motivasyonu Olan Durumlar 17
5.1.1. Vergi Planlaması Amacı 17
5.1.2. Vergiden Kaçınmak ve Vergi Kaçırmak Amacıyla 18
5.2. Verginin Etkili Olmadığı Durumlar 20
6. **Vergi Cennetlerine Dair Listeler ve Ülkeler** 21
6.1. Tarihsel Listeler 21
6.2. Modern Listeler 22
7. Vergi Cenneti Ülkelerin Ekonomik Göstergeleri 26
7.1. Cayman Adaları 26

7.2. Bahamalar 27
7.3. Britanya Virjin Adaları 28
7.4. Panama 29
7.5. Singapur 29
8. Vergi Cennetlerine Kâr Aktarmada Kullanılan Yöntemler (Araçlar) 30
8.1. Paravan Şirketler 30
8.2. Transfer Fiyatlandırması 31

İKİNCİ BÖLÜM

VERGİ CENNETLERİNİN KÜRESEL GELİR DAĞILIMINDA ADALET VE YOKSULLUK ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ 34
1. Gelir Dağılımı ve Yoksulluk Kavramı 34
1.1. Gelir Dağılımı Kavramı ve Türleri 34
1.1.1. Kişisel Gelir Dağılımı 36
1.1.2. Fonksiyonel Gelir Dağılımı 37
1.1.3. Bölgesel Gelir Dağılımı 37
1.1.4. Sektörel Gelir Dağılımı 38
1.2. Gelir Dağılımının Ölçülmesinde Kullanılan Araçlar 39
1.3. Küresel Gelir Dağılımı Kavramı ve Seyri 40
1.4. Yoksulluk Kavramı ve Türleri 44
1.5. Küresel Yoksulluk 48
2. Vergi Cennetlerinin Küresel Gelir Dağılımında Adalet ve Yoksulluk Üzerindeki Etki Kanalları 51
3. Kâr ve Servetin Üst Gelir Gruplarında Yoğunlaşmasında Vergi Cennetlerinin Rolü 53
4. Vergi Cennetlerinin Küresel Yoksulluk Üzerindeki Etkileri 59
4.1. Vergi Kayıplarının Kamu Harcamaları ve Alt Gelir Grupları Üzerindeki Etkileri 60
4.2. Kara Paranın ve Kamu Fonlarının Aklanmasındaki Sığınak Görevi 68
4.3. Finansal Krizlerin Şiddetini Artırmadaki Rolü 72
5. Vergi Cennetlerinin Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülkeler Üzerindeki Etkilerinin Değerlendirilmesi 80
5.1. Gelişmiş Ülkeler 82
5.2. Gelişmekte Olan Ülkeler 83
6. Vergi Cennetlerinin Küresel Gelir Dağılımında Adalet ve Yoksulluk Üzerindeki Etkilerini Somutlaştıran Örnek Olaylar ve Sızıntılar 85
6.1. Panama Belgeleri 86
6.2. Paradise Belgeleri 87

6.3. Pandora Belgeleri 87

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

VERGİ CENNETLERİNE KARŞI YÜRÜTÜLEN MODERN ÇALIŞMALARIN ETKİNLİĞİ VE VERGİ CENNETLERİNİN KÜRESEL ETKİLERİNİ AZALTMADA ÇÖZÜM ÖNERİLERİ 89

1. Vergi Cennetleriyle Mücadelede Modern Yöntemler 89

1.1. OECD'nin Yürüttüğü Çalışmalar 89

1.1.1. Matrah Aşındırma ve Kâr Aktarımı (BEPS) Projesi 89

1.1.2. Otomatik Bilgi Paylaşımı Müessesesi 91

1.1.3. Küresel Asgari Kurumlar Vergisi 94

1.2. AB'nin Yürüttüğü Çalışmalar 96

1.2.1. Kara Liste Uygulaması 96

1.2.2. Vergi Kaçakçılığıyla Mücadele Direktifi (ATAD) 97

1.2.3. İdari İş Birliği Direktifi (DAC) 98

1.2.4. AB Vergi Gözlemevi 100

1.3. Vergi Adalet Ağı 101

1.4. BM'nin Kapsayıcı Vergi Sözleşmesi Girişimi 102

2. ABD, Fransa ve Türkiye'nin Offshore Verileri ve Yürüttükleri Mücadelenin Değerlendirilmesi 105

2.1. ABD'nin Offshore Verileri ve Vergi Cennetleriyle Mücadele Yaklaşımları 106

2.1.1. ABD'nin Offshore Verileri 106

2.1.2. ABD'nin Vergi Cennetleriyle Mücadele Yaklaşımları 108

2.1.2.1. ABD'nin Ulusal Girişimleri 108

2.1.2.1.1. FATCA Uygulaması 108

2.1.2.2. ABD'nin Uluslararası Çalışmalara Katılımı 109

2.2. Fransa'nın Offshore Verileri ve Vergi Cennetleriyle Mücadele Yaklaşımları 110

2.2.1. Fransa'nın Offshore Verileri 110

2.2.2. Fransa'nın Vergi Cennetleriyle Mücadele Yaklaşımları 111

2.2.2.1. Fransa'nın Ulusal Girişimleri 111

2.2.2.2. Fransa'nın Uluslararası Çalışmalara Katılımı 113

2.3. Türkiye'nin Offshore Verileri ve Vergi Cennetleriyle Mücadele Yaklaşımları 114

2.3.1. Türkiye'nin Offshore Verileri 114

2.3.2. Türkiye'nin Vergi Cennetleriyle Mücadele Yaklaşımları 116

2.3.2.1. Türkiye'nin Ulusal Girişimleri 116

2.3.2.2. Türkiye'nin Uluslararası Çalışmalara Katılımı 117

3. Vergi Cennetlerine Karşı Yürütülen Çalışmaların Etkinliğinin Değerlendirilmesi 118
3.1. Olumlu Yönlerin Değerlendirilmesi 118
3.2. Olumsuz Yönlerin Değerlendirilmesi 119
4. Vergi Cennetlerinin Olumsuz Etkilerini Azaltmaya Yönelik Çözüm Önerileri 126
4.1. Uluslararası Vergileme Stratejileri ve Küresel Vergilendirme 126
4.1.1. Küresel Servet Vergisi Önerisi 126
4.1.2. Küresel Asgari Kurumlar Vergisinin Eksikliklerinin Giderilmesi ve Güçlendirilmesi 128
4.1.3. Küresel Vergi Dayanışma Fonu 129
4.2. Küresel Vergi Denetimi ve Şeffaflık Mekanizmaları 129
4.2.1. Küresel Bir Vergi Kurulu 129
4.2.2. Küresel Varlık Sicili 130
4.2.3. Listelerin Güncellenmesi ve Etkinliğinin Artırılması 132
4.2.4. Kâr Aktarımı ve Matrah Aşındırması Riski Endeksi 133
4.3. Gelişmekte Olan Ülkelere Destek ve Kapasite Artırımı 134
4.3.1. Vergi İdarelerini Güçlendirerek Mali Kapasitenin Güçlendirilmesi 134
4.3.2. Vergi İdarelerinde Eğitim 135
4.4. Toplumsal Farkındalığın ve Vergi Etiğinin Güçlendirilmesi 135
GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ 137
KAYNAKÇA 142
EKLER 154

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1 : Coğrafi Bölgelere Göre Vergi Cennetleri 14
Tablo 2: AB Vergi Cennetleri Listesi 22
Tablo 3: Finansal Gizlilik Endeksi 23
Tablo 4: Kurumlar Vergisi Cennet Endeksi 25
Tablo 5: Cayman Adaları'nın Temel Ekonomik Göstergeleri 26
Tablo 6: Bahamalar'ın Temel Ekonomik Göstergeleri 27
Tablo 7: Britanya Virjin Adaları'nın Temel Ekonomik Göstergeleri 28
Tablo 8: Panama'nın Temel Ekonomik Göstergeleri 29
Tablo 9: Singapur'un Temel Ekonomik Göstergeleri 30
Tablo 10: Vergi Cennetlerindeki Offshore Finansal Servete İlişkin Tahminler 56
Tablo 11: En Üst %0,0001'lik Kesimin Servetiyle Yetişkin Başına Ortalama Servetin Reel Yıllık Büyüme Oranları 59
Tablo 12: 2024 Yılındaki Vergi Kayıp ve Kaçağından En Çok Sorumlu Olan Ülkeler 62
Tablo 13: Vatandaşlıkları Dışındaki Ülkelerde Yaşayan Milyarderlerin İkamet Ettikleri Ülkeler 67
Tablo 14: Bazı Gelişmiş Ülkelerin Vergi Kayıplarının Sağlık Harcamalarına Oranı (2024 Yılı) 83
Tablo 15: Afrika Kıtasındaki Ülkelerin Vergi Kayıplarının Sağlık Bütçelerine Oranı (2024 Yılı) 84
Tablo 16: Asya ve Okyanusya Kıtasındaki Ülkelerin Vergi Kayıplarının Sağlık Bütçelerine Oranı (2024 Yılı) 85
Tablo 17: Örnek Olaylar ve Boyutları 85
Tablo 18: ATAD Direktifleri 98
Tablo 19: DAC Direktifleri 99
Tablo 20: ABD, Fransa ve Türkiye'nin Karşılaştırılması 106
Tablo 21: ABD'nin Offshore Verileri 107
Tablo 22: ABD'nin Çok Uluslu Şirket Kaynaklı Vergi Kayıpları 108
Tablo 23: Fransa'nın Offshore Verileri 110
Tablo 24: Fransa'nın Çok Uluslu Şirket Kaynaklı Vergi Kayıpları 111
Tablo 25: Türkiye'nin Offshore Verileri 114
Tablo 26: Türkiye'nin Çok Uluslu Şirket Kaynaklı Vergi Kayıpları 115
Tablo 27: Ülke Gelir Gruplarına Göre Transfer Fiyatlandırması Personeli 121
Tablo 28: Avrupa Birliği'nde Özel Vergi Rejimlerinin Yaygınlaşması 123
Tablo 29: OECD, AB ve BM Girişimlerinin Karşılaştırılması 124
Tablo 30: Küresel Servet Vergisinin Getirisi (2023) 127

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Vergi Cennetlerinin Küresel Gelir Dağılımında Adalet ve Yoksulluk Üzerindeki Etki Kanalları 52
Şekil 2: Yolsuzluk Kaynaklı Varlıkların En Yoğun Olduğu İlk 10 Ülke 71
Şekil 3: Finansal Kriz Dönemlerinde Vergi Cennetlerine Akan Fonlar 76
Şekil 4: Borç Krizleri Dönemlerinde Vergi Cennetlerine Akan Fonlar 78

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 1: 1820-2020 Arası Küresel Gelir Dağılımı 41
Grafik 2: 2021 Yılında Dünyada Bölgesel Gelir Dağılımı 42
Grafik 3: 1980 Sonrası En Tepedeki Yüzde 1'lik Kesimin Küresel Gelirden Aldığı Paylar (%) 42
Grafik 4: 1987-2024 Milyarder Sayısı 43
Grafik 5: Çok Uluslu Şirketlerin Vergi Cennetlerine Aktardıkları Kârların Yıllar İtibariyle Değişimi (%) 54
Grafik 6: Küresel Offshore Servetin 2001-2022 Yılları İtibariyle Değişimi 56
Grafik 7: 2001-2022 Offshore Servetin Vergi Cennetlerine Göre Dağılımı 57
Grafik 8: Küresel En Zengin %0,0001'lik Kesimin Serveti (Dünya GSYH'sine Oranla %) 58
Grafik 9: Vergi Cennetleri Nedeniyle Kaybedilen Kurumlar Vergisinin Toplanan Kurumlar Vergisine Oranı ve Değişimi (%) 63
Grafik 10: Bölge ve On Yıllık Dönemlere Göre Ortalama Yasal Kurumlar Vergisi Oranı (%) 64
Grafik 11: Ülkelerin Gelir Gruplarına Göre Vergi Oranları 66
Grafik 12: 2008-2024 Yılları Arası Gölge Bankacılık Sektörünün Gelişimi (Trilyon Dolar) 74
Grafik 13: Gölge Bankacılığın Toplam Finansal Varlık İçindeki Payı: Ülkeler Bazında 75
Grafik 14: Yıllar İtibariyle Yüksek Gelirli Ülkelerle Düşük ve Alt Gelirli Ülkelerin Offshore Servet Oranları (%) 80

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
a.g.b.	Adı geçen bildiri
a.g.e.	Adı geçen eser
a.g.k.	Adı geçen kaynak
a.g.m.	Adı geçen makale
a.g.r.	Adı geçen rapor
a.g.t.	Adı geçen tez
AR-GE	Araştırma- Geliştirme
ATAD	Vergi Kaçakçılığıyla Mücadele Direktifi
BEPS	Matrah Aşındırma ve Kâr Aktarımı
bkz.	Bakınız
BM	Birleşmiş Milletler
DAC	İdari İş Birliği Direktifi
FATCA	Yabancı Hesap Vergi Uyum Yasası
GSYH	Gayri Safi Yurt İçi Hasıla
ICIJ	Uluslararası Araştırmacı Gazeteciler Konsorsiyumu
İGE	İnsani Gelişme Endeksi
KDV	Katma Değer Vergisi
NCST	İş birliği Yapmayan Devletler ve Bölgeler-(Fransa Vergi Cennetleri Listesi)
OECD	Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Örgütü
OXFAM	Oxford Açlık Yardımı Komitesi
ÖTV	Özel Tüketim Vergisi
s.	Sayfa
ss.	Sayfalar
vb.	Ve benzeri
vd.	Ve diğerleri

GİRİŞ

Vergi cennetlerinin kökeni Antik Çağ'a kadar uzanmakla birlikte, özellikle küreselleşmenin hız kazandığı 1980'li yıllardan itibaren dünya gündeminde daha fazla yer bulmaya başlamıştır. Vergi cennetleri için üzerinde uzlaşılmış tek bir tanım bulunmamakla birlikte bu kavram genel olarak düşük vergileme oranlarına, finansal gizliliğe ve esnek düzenlemelere sahip ülke veya bölgeleri ifade etmektedir. Bu alanlar, çok uluslu şirketler ve varlıklı bireyler için vergi yükünü azaltma, serveti koruma ve mali bilgileri gizleme imkânı sağlayabilmektedir. Vergi cennetleri çoğu zaman küçük ölçekli, finansal hizmetlere dayalı ve uluslararası sermaye hareketlerine açık yargı alanları olarak öne çıkmaktadır.

Vergi cennetlerinin çok uluslu şirketler ve varlıklı bireyler için sağladığı imkânlar, kâr ve servetin üst gelir gruplarında yoğunlaşmasını kolaylaştırabilmektedir. Bu durum, küresel gelir dağılımında adaletin zayıflaması ve eşitsizliğin artmasıyla ilişkilidir. Aynı süreç, vergi matrahının aşınması ve kamu gelirlerinin azalması bakımından da önemli sonuçlar doğurabilmektedir. Kamu gelirlerindeki azalma ise kamu hizmetlerinin kapsamı ve kalitesi üzerinde olumsuz etkiler yaratabilmektedir. Eğitim, altyapı ve sağlık gibi temel kamusal hizmetlerdeki azalmadan en çok gelişmekte olan ülkeler ile alt gelir gruplarındaki bireyler etkilenmektedir. Kamu harcamalarına daha fazla bağımlı olan alt gelir grupları, bu süreçte daha ağır vergi yükleriyle karşı karşıya kalabilmektedir. Böylece eşitsizlik ve yoksulluk riskleri küresel düzeyde artabilmektedir. Vergi cennetleri ayrıca kara para aklama ve yolsuzluk gibi yasa dışı faaliyetler için bir sığınak işlevi görebilmekte; bu yönüyle suç ekonomisinin yaygınlaşmasını destekleyebilmektedir. Öte yandan vergi cennetleri, finansal krizlere ilişkin riskleri artırma ve krizlerin etkilerini derinleştirme ihtimali de taşımaktadır.

Vergi cennetlerinin bu etkileri nedeniyle başta Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Örgütü (OECD), Avrupa Birliği (AB) ve Birleşmiş Milletler (BM) olmak üzere birçok uluslararası kuruluş çeşitli çalışmalar yürütmektedir. Ancak bu çalışmaların etkili olabilmesi, ülkeler arasında bilgi paylaşımı, denetim ve yaptırım mekanizmalarının güçlendirilmesine bağlıdır. Bu nedenle vergi cennetleriyle mücadele yalnızca ulusal düzeyde değil, küresel düzeyde de ele alınması gereken bir konu olarak öne çıkmaktadır.

Araştırmanın Amacı, Soruları ve Yöntemi

Çalışma kapsamında vergi cennetlerinin küresel gelir dağılımında adalet ve yoksulluk üzerindeki etkilerinin incelenmesi ve bu etkilerin azaltılmasına yönelik bazı çözüm önerilerinin değerlendirilmesi amaçlanmaktadır.

Çalışmada şu sorulara cevap aranmıştır:

1. Vergi cennetlerinin küresel gelir dağılımında adalet ve yoksulluk üzerindeki etkileri nasıl şekillenmektedir?

2. Bu etkiler gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler açısından nasıl farklılaşmaktadır?

3. Vergi cennetlerinin küresel ölçekte oluşturduğu olumsuz etkilere karşı uluslararası çalışmalar ne ölçüde etkilidir ve hangi çözüm yolları geliştirilebilir?

Bu çalışma, nitel araştırma yaklaşımı çerçevesinde literatür taraması, belge incelemesi ve ikincil veri analizine dayanmaktadır. Çalışmada akademik literatür ile OECD, AB, BM, Dünya Bankası, UNDP, EU Tax Observatory ve Vergi Adalet Ağı tarafından yayımlanan rapor ve veri setlerinden yararlanılmıştır. Kaynaklar konuya doğrudanlık, kurumsal güvenilirlik, güncellik ve karşılaştırılabilir veri sunma ölçütlerine göre seçilmiştir. Çalışmada kullanılan istatistiksel veriler için ulaşılabilen en güncel raporlar esas alınmıştır. Tarihsel ve kavramsal açıklamalarda ise konunun temel kaynaklarından yararlanılmıştır. Farklı kurumların tahminleri arasında farklılık bulunduğu durumlarda, kurumsal güvenilirliği yüksek ve çalışmanın amacıyla doğrudan ilişkili olan kaynaklara öncelik verilmiştir.

Elde edilen bulgular; kâr ve servet yoğunlaşması, vergi matrahının aşınması, gelir dağılımında adalet, kamu hizmetleri, kara para aklama, finansal istikrar ve politika etkinliği temaları altında betimsel ve karşılaştırmalı biçimde değerlendirilmiştir.

Akademik Literatür ve Çalışmanın Katkısı

Bu başlık altında vergi cennetleri literatüründeki önemli çalışmalar değerlendirilmekte ve çalışmanın literatüre sunduğu katkı ortaya konulmaktadır.

Desai, Foley ve Hines (2006), büyük ölçekli, AR-GE yoğunluğu ve firma içi ticareti yüksek, uluslararasılaşmış firmaların vergi cennetlerini kullanma eğilimlerinin daha yüksek olduğunu ortaya koymuşlardır. Vergi cennetlerinin temel anlamda vergilendirilebilir gelirin düşük vergili ülkelere aktarılmasında ve yurtdışı gelirlerin vergilendirilmesinin ertelenmesi amacıyla kullanıldığı sonuçlarına ulaşmışlardır.

Dharmapala (2008), vergi cennetlerinin belirleyicilerini ve ekonomik sonuçlarını analiz etmiştir. Çalışmada vergi cennetlerinin diğer ülkelere göre siyasi ve hukuk sistemlerinin daha iyi işlediğini ve yolsuzluk düzeylerinin daha düşük olduğu ifade edilmiştir. Bununla birlikte vergi cennetlerinin çok uluslu şirketler için sunduğu imkânların yüksek vergili ülkelerin vergi matrahlarını aşındırabileceği yönündeki görüşün yanı sıra, belirli koşullar altında ekonomik etkinliği artırabileceğini ve vergi rekabetini azaltabileceğini ileri sürmüştür.

Dharmapala ve Hines (2009), vergi cenneti olmanın sadece düşük vergi oranlarına bağlı olmadığını ileri sürmüşlerdir. Bir ülkenin vergi cenneti olmasında yüksek yönetişim düzeylerinin belirleyici olduğunu ampirik olarak ortaya koymuşlardır.

Slemrod ve Wilson (2009), vergi cennetlerinin diğer ülkelerin sermaye gelirlerinden elde ettiği vergi gelirleri üzerinde aşındırıcı bir etki yarattığını söylemişlerdir. Çalışmada, vergi cennetlerinin kısmen veya tamamen ortadan kaldırılabilmesinin vergi cenneti olmayan ülkelerin refahını artırabileceği söylenmiştir. Yeterli sayıda büyük vergi cennetinin ortadan kaldırılmasının tüm ülkeleri daha iyi bir duruma getirebileceği ileri sürülmüştür.

Zucman (2015), vergi cennetlerindeki küresel servete ilişkin ilk tahminleri yapmıştır. İlgili çalışmada küresel hanehalkı finansal servetinin %8'inin vergi cennetlerinde gizlendiğini ve bunun önemli vergi kayıplarına yol açtığını vurgulamıştır.

Öztürk ve Ülger (2016), vergi cennetlerinin vergi kaçırma, vergiden kaçınma ve kara para aklama faaliyetleri üzerindeki etkilerini ele alarak, vergi cennetlerinin finansal krizle olan ilişkisini kavramsal bağlamda incelemişlerdir. Çalışmada küresel finansal kriz sonrası dönemde vergi cennetleriyle mücadeleye yönelik girişimlerin arttığı vurgulanmıştır.

Cobham ve Jansky (2018), çok uluslu şirketlerin kâr aktarması faaliyetleri sonucunda yıllık küresel ölçekte 500 milyar ABD doları tutarında kurumlar vergisinin kaybedildiğini tahmin etmişlerdir. Çalışmaya göre, söz konusu gelir kayıpları düşük ve orta gelirli ülkelerde daha çok yoğunlaşmaktadır.

Alstadsæter, Johannesen ve Zucman (2018), vergi cennetlerindeki offshore servetin küresel dağılımını incelemişlerdir. Çalışmada küresel milli gelirin %10'unun vergi cennetlerinde tutulduğunu ve bu servetin özellikle en üst gelir gruplarında yoğunlaştığını ortaya koymuşlardır.

Wier ve Zucman (2022), tarihsel bağlamda çok uluslu şirketlerin vergi cennetlerine kâr aktarımını incelemişlerdir. Yapılan değerlendirmelerde güncel dönemde çok uluslu şirket kârlarının önemli bir oranda vergi cennetlerine aktarıldığını ve bunun küresel düzeyde önemli kurumlar vergisi kayıplarına yol açtığını belirtmişlerdir.

Wagner ve Zeume (2023), offshore veri sızıntılarının (Panama, Paradise vd. sızıntılar) vergi cennetlerinin şeffaf olmayan yapılarının incelenmesinde sunduğu imkânlara odaklanmıştır. Çalışmada veri sızıntılarının vergi cenneti literatüründeki veri kısıtlarını azaltmaya yardımcı olduğunu ve firmalarla bireylerin offshore faaliyetlerinin daha ayrıntılı olarak incelenmesine imkân sağladığı vurgulanmıştır.

Marchesi ve Marcholongo (2023), finansal kriz dönemlerinde gelişmekte olan ülkelerden vergi cennetlerine sermaye çıkışının önemli düzeyde arttığını, bunun ekonomik toparlanmayı yavaşlattığını ve gelir eşitsizliğini artırdığını tespit etmişlerdir.

Vergi Adalet Ağı (2023, 2024) raporlarında, çok uluslu şirketler ve varlıklı bireylerin vergi cennetlerini kullanmaları nedeniyle küresel düzeyde yıllık yarım trilyon dolar vergi geliri kaybedildiği tahmin edilmektedir. Bu vergi kayıplarının ülkelerin sağlık bütçelerine oranlandığında gelişmekte olan ülkelerin, gelişmiş ülkelere göre çok daha derinden etkilendiği ifade edilmektedir.

Bu çalışmalar üç ana eksende toplanmaktadır. Birinci eksen, çok uluslu şirketlerin kâr aktarımı ve bunun kurumlar vergisi gelirleri üzerindeki etkisini; ikinci eksen, offshore servetin üst gelir gruplarında yoğunlaşması ve eşitsizlikle ilişkisini; üçüncü eksen ise finansal gizlilik, veri sızıntıları ve kriz dönemlerindeki sermaye hareketlerini

incelemektedir. Literatür, vergi cennetlerinin mali, dağıtımsal ve finansal etkilerini ayrı ayrı ortaya koymakla birlikte, bu etkileri küresel gelir dağılımında adalet ve yoksulluk çerçevesinde birlikte değerlendiren çalışmaların daha sınırlı olduğunu göstermektedir.

Çalışmanın katkısı ise, yeni bir nedensel tahmin üretmekten ziyade, vergi cennetlerine ilişkin dağınık literatürü küresel gelir dağılımında adalet ve yoksulluk ekseninde bütünleştiren güncel bir değerlendirme çerçevesi sunmasıdır. Çalışmada vergi cennetlerinin kâr ve servet yoğunlaşması, vergi matrahının aşınması, kamu hizmetlerinin zayıflaması, kara paranın aklanması ve finansal istikrar üzerindeki etkileri birlikte ele alınmıştır. Ayrıca gelişmiş ve gelişmekte olan ülke örnekleri karşılaştırılarak vergi cennetleriyle mücadeleye yönelik politika araçları sistematik biçimde değerlendirilmiştir. Bunun yanında Panama, Paradise ve Pandora Belgeleri gibi güncel veri sızıntıları kullanılarak teorik tartışmalar somut örneklerle desteklenmiştir.

Bu bağlamda çalışmanın birinci bölümünde vergi cennetlerinin kavramsal ve teorik çerçevesi ele alınmıştır. Bu bölümde kavramın tanımı, özellikleri ve tarihsel gelişimi incelenmiş; vergi cennetlerinin genel yapısı ortaya konulmuştur. Ayrıca dünyada vergi cenneti olarak kabul edilen ülkelere ve bu ülkelere ilişkin listelere yer verilmiştir. Daha sonra bazı vergi cenneti ülke örneklerinin makroekonomik göstergeleri ele alınmış ve vergi cennetlerine kâr aktarmada kullanılan temel yöntemler incelenmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde vergi cennetlerinin küresel gelir dağılımında adalet ve yoksulluk üzerindeki etkileri değerlendirilmiştir. Bu bölümde uluslararası kuruluşların yayımladığı raporlar, güncel veriler ve akademik çalışmalar dikkate alınmıştır. Vergi cennetlerinin kâr ve servet yoğunlaşması, vergi kayıpları, kamu hizmetleri, kara para aklama ve finansal krizler üzerindeki etkileri incelenmiştir. Ayrıca Panama, Paradise ve Pandora Belgeleri gibi sızıntılara yer verilerek vergi cennetlerinin küresel gelir dağılımı ve yoksullukla ilişkisi somut örnekler üzerinden açıklanmıştır.

Çalışmanın üçüncü bölümünde vergi cennetlerine yönelik olarak günümüzde yürütülen ulusal ve uluslararası girişimler ele alınmış; söz konusu girişimlerin etkinliği değerlendirilmiştir. Bu kapsamda OECD, AB, BM ve diğer aktörlerin vergi cennetleriyle mücadeleye yönelik çalışmaları incelenmiştir. Ayrıca ABD, Fransa ve Türkiye örnekleri üzerinden farklı ülke yaklaşımları karşılaştırılmıştır. Bu değerlendirmelerden hareketle

vergi cennetlerinin küresel gelir dağılımında adalet ve yoksulluk üzerindeki olumsuz etkilerini azaltmaya katkı sağlayabilecek çözüm önerileri sistematik biçimde ele alınmıştır.

Sonuç bölümünde ise çalışmada ulaşılan temel bulgular değerlendirilmiş ve vergi cennetlerinin olumsuz etkilerini azaltmaya yönelik öneriler özetlenmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

VERGİ CENNETLERİNİN TEORİK VE KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ

Bu bölümde vergi cennetlerinin teorik ve kavramsal çerçevesi incelenecektir. Öncelikle kavramın tanımı, tarihsel gelişimi, belirleyici özellikleri, sınıflandırılması, talep görmesinin nedenleri, vergi cennetlerine dair listeler, vergi cenneti sayılan ülkeler, vergi cennetlerine kâr aktarmada kullanılan yöntemler incelenecektir. Böylelikle ilerleyen bölümlerin temeli ortaya konmuş olacaktır.

1. Vergi Cennetleri Kavramı ve Tanımı

Bazı ülkeler, yabancı sermayeyi çekebilmek amacıyla vergi muafiyetleri veya düşük vergi oranları gibi teşvikler uygulamayı tercih edebilir. Bunun yanı sıra, ekonomilerinin tarım ve sanayiye elverişli olmaması nedeniyle finansal hizmetler sektöründen gelir elde etmeyi de seçebilirler. Söz konusu uygulamalar, sistematik bir politika hâline geldiğinde, bu ülkeler "vergi cennetleri" olarak nitelendirilmeye başlanır.

Vergi cennetleri olgusu, yeni bir kavram olmamasına ve bu olguyla mücadelenin çok uzun zamandan beri devam edilmesine rağmen üzerinde uzlaşılmış kesin bir vergi cennetleri tanımı yoktur[1]. Ama kavram çeşitli kuruluşlar ve yazarlar tarafından farklı şekillerde tanımlanmaya çalışılmış ve ifade edilmiştir.

Genel olarak bu bölgeler; düşük vergi oranları ve vergiye ilişkin kolaylıklar sunarak yabancı yatırımcıları cezbetmek amacıyla özel düzenlemeler yapan yerler olarak tanımlanabilir. Ayrıca, uluslararası rekabetin arttığı günümüzde, işletmeler ve bireyler için vergi yükünden kaçınma fırsatları sağlayan bölgeler olarak da nitelendirilebilir[2]. Bir başka tanıma göre ise vergi cennetleri, kurumsal ve kişisel vergi oranlarının oldukça düşük olduğu devlet veya bölgeler olup yabancı şirketler ve bireylerin, kendi ülkelerindeki yüksek vergi yükünden kaçınmaları amacıyla gelirlerini korumak için

[1] Mykola Orlov, "The Concept of Tax Haven: A Legal Analysis", *Intertax*, Vol: 32, Issue: 2, 2004, s. 95.
[2] Serdar Öztürk, Özlem Ülger, "Vergi Cennetlerinin Küresel Finansal Kriz Üzerine Ekonomik Etkileri: Vergi Kaçırma, Vergiden Kaçınma ve Kara Para Aklamadaki Rolü", *Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt: 9, Sayı: 1, 2016, s. 238.

paravan şirketler kurmalarını teşvik eden yerlerdir[3]. Başka bir değerlendirmeye göre ise bu terim, yabancı yatırımcılara elverişli vergi rejimleri sunan ülke veya bölgeler için kullanılmaktadır. Düşük gelir ya da kurumlar vergisi oranları önemli bir özellik olmakla birlikte, banka gizliliği yasaları gibi diğer unsurlar da çoğu zaman aynı derecede, hatta daha da önemli olabilmektedir[4].

Yapılan ifadeler çerçevesinde vergi cennetleri, çok düşük vergi oranları ve vergiyle ilgili kolaylıklar sunan, özellikle yabancı yatırımcıları hedefleyen, küreselleşmenin etkisiyle hem bireyler hem de işletmeler için vergi yükünü azaltma imkânı sağlayan özel bölgeler olarak tanımlanabilir[5]. Tanımlardan hareketle görüyoruz ki, vergi cennetleri, vergi muafiyetleri, yüksek düzeyde finansal gizlilik, sınırlı denetim gibi özellikleri bir araya getiren ve bu özelliklerle yakından bağlantılı bir kavramdır.

Dolayısıyla, "Cennet" kavramı başta kulağa hoş gelse de, bu tür ülkelerde mevcut olan unsurlar oldukça somut ve açıktır. Vergi cennetlerini özellikleri itibariyle de nitelendirebilmek mümkündür. Bunlar arasında[6]:

-Politik istikrar ve döviz kontrolünün bulunmaması,

-Coğrafi olarak gelişmiş ülkelere yakınlık ve doğrudan ulaşım imkânı,

-Kaliteli posta, telefon ve telex hizmetleri,

-Uluslararası alanda kabul gören bir hukuk sistemi,

-Güvenli ve sorunsuz işleyen bir bankacılık sistemi,

-Ve elbette, her türlü konforu ve rahatlığı sunan hizmetler, yer almaktadır.

---

[3] Morten Bennedsen, Stefan Zeume, "Corporate Tax Havens and Transparency", *The Review of Financial Studies*, Vol: 31, Issue: 4, 2018, s. 1221.

[4] Gary Tobin, Keith Walsh, "What Makes a Country a Tax Haven? An Assessment of International Standards Shows Why Ireland Is Not a Tax Haven", *The Economic and Social Review*, Vol: 44, No: 3, 2013, s. 402.

[5] Nagihan Birinci, ''Vergi Cennetlerinin Global Düzeyde Neden Olduğu Vergi Kayıp ve Kaçağının Boyutu'', *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi*, Cilt: 9, Sayı: 24, 2018, s. 72.

[6] Nurettin Bilici, ''Vergi Cennetleri ile Mücadele'', *19. Türkiye Maliye Sempozyumu*, Antalya: Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Maliye Bölümü, 2004, s. 657.

2. Vergi Cennetlerinin Tarihsel Gelişimi

Vergi cenneti kavramının popülerliği özellikle son yüzyılda artmış olsa da bu yerlerin ortaya çıkışı aslında verginin tarihsel kökenleriyle paralellik göstermektedir. Antik Yunan'da tüccarlar, ithalat vergisinden kaçabilmek amacıyla mallarını Atina'nın dışındaki adalarda depolarlardı. Orta Çağ'da ise Hanseatik Birliği'ne bağlı şehirlerin zenginliği, bu bölgelerdeki vergi avantajlarından yararlanabilmesinden kaynaklanmaktaydı. Katolik Kilisesi kadar eski olan Vatikan şehir devleti, Papa ve onun personeline yönelik özel bir vergi muafiyet alanı olarak hizmet etmiştir[7].

Modern vergi cennetlerinin ilk örneği ise İsviçre'dir. Bu ülke, diğer ülkelere kıyasla daha güvenli ve düşük maliyetli bir sığınak sunmuş, özellikle II. Dünya Savaşı sırasında sermaye çekmiştir. Savaş sonrası, savaşan ülkelerin vergi oranlarını artırmalarıyla İsviçre'nin bu özelliği iyice güçlenmiştir. 1930'lar ise, vergi cennetlerinin şekillenmeye başladığı dönemi işaret eder. Kanada ve Amerikalılar Bahamalar'ı varlıklarını korumak için güvenli bir sığınak olarak kullanmaya başlamış, Amerika Birleşik Devletleri (ABD) mafyası da ülkeyi kara para aklamak için kullanmıştır[8].

1950'lerden sonraki dönemde modern vergi cennetlerinin gelişimi, Eurodolar piyasalarının ve offshore finansal hizmetlerin genişlemesiyle hız kazanmıştır. 1957 yılında İngiltere'deki bir bankanın euro piyasaları ve offshore finans piyasalarında faaliyet göstermeye başlaması bu sürecin önemli aşamalarından biri olmuştur. 1960'ların başlarında İngiliz bankaları Jersey, Guernsey ve Man Adası'ndaki euro piyasası faaliyetlerini genişletmiş; 1964'te Citibank, Chase Manhattan ve Bank of America offshore işlemlere başlamıştır. 1966 yılında Cayman Adaları'nın modern vergi mevzuatını kabul etmesiyle bu yargı alanı offshore bankacılık açısından önemli bir merkez hâline gelmiştir[9].

Vergi cennetlerinin sayısı, 1980'lerden itibaren ise küreselleşme, iletişim teknolojilerindeki gelişmeler ve döviz hareketlerindeki serbestleşme ile hızla artmıştır.

---

[7] Tun Nin Wu, "Tax Havens", Theory and Operation of a Modern National Economy, The George Washington University, 1999, s. 4.
[8] Coşkun Can Aktan, İstiklal Y. Vural, "Vergi Rekabeti", *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Sayı: 22, 2004, s. 11.
[9] Ronen Palan, "History of Tax Havens", History & Policy, http://www.historyandpolicy.org/policy-papers/papers/history-of-tax-havens, (Erişim Tarihi: 22.03.2025).

Bu dönemde para transferleri daha hızlı ve düşük maliyetle gerçekleştirilmeye başlanmıştır. Ülkeler arasındaki insan, sermaye ve malvarlıklarının daha kolay hareket edebilmesi, vergi yükünün yüksek olduğu ülkelerden daha düşük vergi oranlarına sahip olan ülkelere doğru yönelmeyi cazip hale getirmiştir[10].

Bugün en önemli vergi cennetlerinin çoğu, iki ana jeopolitik kutup etrafında şekillenmiştir. İlk kutup, Londra Şehri ile güçlü bağlantıları olan bir bölgedir. Bu kutup, Britanya Kraliyet Bağımlılıkları arasında yer alan Kanal Adaları, Jersey, Guernsey ve Man Adası'nı; Britanya Denizaşırı Toprakları içinde Cayman Adaları, Bermuda, Britanya Virjin Adaları, Turks ve Caicos Adaları, Cebelitarık'ı; ve son olarak, bağımsızlıklarını yeni kazanan eski Britanya İmparatorluk kolonilerini (Hong Kong, Singapur, Bahamalar, Bahreyn, Dubai) kapsamaktadır. Etki açısından daha az önemli olmakla birlikte, sayıca daha fazla olanlar ise Britanya'nın Pasifik'teki yeni bağımsız topraklarıdır. Diğer kutup ise Avrupa merkezli bir yapıdadır ve Benelüks ülkelerini (Belçika, Hollanda, Lüksemburg), İrlanda, İsviçre ve Lihtenştayn gibi devletleri içermektedir. Bugün bu iki ana kutubun parçası olmayan ama önemli vergi cennetleri ise Panama ve daha sınırlı bir şekilde Uruguay'dır[11].

1990'lı yılların sonu itibariyle de vergi cennetlerinin küresel bir sorun olduğu ve mücadele edilmesi gereken bir mesele olduğu düşüncesi yaygınlaşmaya başlamıştır. Vergi oranlarının yüksek olduğu ülkelerin vergi tabanlarını zayıflatmak amacıyla vergi cennetlerinin kullanılması, OECD'nin vergi cennetleriyle mücadelede daha hızlı adımlar atmasını sağladı. 1998'de OECD, zararlı vergi rekabetini engellemeye yönelik bir girişim başlatmış ve bu girişim, zamanla zararlı vergi uygulamaları olarak adlandırılmaya başlanmıştır[12]. OECD'den sonra diğer kuruluşlar da bu tarih itibariyle vergi cennetlerine karşı mücadele çalışmaları başlatmıştır. Dolayısıyla vergi cennetleriyle ilişkilerde farklı bir safhaya geçilmiştir. 2007- 2008 Krizi de vergi cennetleriyle etkin mücadelenin yürütülmesi gerektiğini tüm dünyaya göstermiştir.

[10] Bilici, a.g.b., s. 657.
[11] Palan, "History of Tax Havens", a.g.k.
[12] OECD, *Harmful Tax Competition an Emerging Global Issue*, Paris, 1998, ss. 1-81.

3. Vergi Cennetlerini Belirleyici Özellikler

OECD, 1998 tarihli "Zararlı Vergi Rekabeti" raporunda bir ülkenin vergi cenneti olarak kabul edilebilmesi için şu temel özelliklere sahip olması gerektiğini belirtmiştir[13]:

- Düşük veya sıfır vergi oranları
- Şeffaf olmayan vergi düzenlemeleri ve mevzuat
- Etkin bilgi paylaşımının bulunmaması
- Ekonomik olarak faaliyette bulunma zorunluluğu olmaması

3.1. Hiç Vergi Olmaması veya Asgari Oranda Vergi Alınması

Vergi cennetlerinde gerçekleştirilen işlemlerin temel amacı, düşük ya da sıfıra yakın vergi oranlarının sağladığı avantajlardan faydalanabilmektir. Bu kapsamda, sermaye kazancı vergisi, devir vergisi, bağış vergisi ile ölüm ya da miras vergileri ya çok düşük oranlarda uygulanır ya da tamamen olmayabilir[14]. Bazı küçük devletler ve ada ülkeleri, yabancı sermaye çekerek bunu da düşük vergilemeyle sağlayarak finansal merkez haline gelmeyi hedeflemektedir. Bu ülkeler, yatırımcılara kazançları üzerinden vergi uygulamamak veya vergilendirme oranlarını çok düşük tutarak cazip fırsatlar sunmaktadır. Sonuç olarak, çok uluslu şirketler merkezlerini bu ülkelere taşımakta ve bu durum çok uluslu şirketler lehine haksız vergi rekabetine yol açabilmektedir[15].

Vergi cennetlerinin klasik göstergelerinden olan "hiç vergilendirmeme" özelliğine sahip ülkelerden Cayman Adaları, Bahamalar, Bermuda, vergi yerine çeşitli yıllık veya aylık kuruluş ücretleri alarak gelir elde etmekte ve kişi ile kurumların kazançlarını vergilendirmemektedir[16]. Düşük oranlı vergi uygulayan vergi cennetlerinde ise, dünya genelinde elde edilen tüm gelirler düşük oranlarla vergilendirilmektedir. Kıbrıs ve Belize

---

[13] Zeynep Nihan Çamurcu, "Vergi Cennetleri ile Mücadele Aracı Olarak Şeffaflık: "OECD- BEPS 5 Numaralı Eylem Planı (2015 Nihai Raporu) Temelinde Bir Çalışma", *International Journal of Public Finance*, Cilt: 2, Sayı: 2, 2017, s. 228.

[14] Wu, a.g.e., s. 6.

[15] Murat Çak, *Uluslararası Vergi Rekabeti Transfer Fiyatlaması ve Vergilendirme*, Ankara: T.C. Maliye Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı Yayını, No:2008/385, 2008, s. 11.

[16] Alper Doğan, Melih Kabayel, "Küresel Vergi Rekabeti ve Vergi Cennetleri Üzerine Değerlendirmeler", *Liberal Düşünce Dergisi*, Sayı: 81, 2016, ss. 89-90.

örneklerinde olduğu gibi bazı ülkeler, düşük ya da çok düşük vergilendirme uygulamasını benimseme yoluna gitmektedirler[17]. Bazı ülkelerde ise sadece ülke içindeki kazançlar vergilendirilmekte, yurtdışından elde edilen gelirler ise vergiden muaf tutulmaktadır[18]. Örneğin Cebelitarık, Panama, Liberya ve Man Adası gibi ülkelerde kanunen kurumlar vergisi uygulaması olsa da, şirketlerin yurtdışından elde ettiği kazançlar vergilendirilmemektedir[19]. Görüldüğü üzere vergileme rejimlerine göre vergi cennetlerinin çeşitli türleri bulunmaktadır.

3.2. Etkin Bilgi Değişiminin Olmaması

Vergi cennetlerinin en belirgin özelliklerinden biri, bilgi paylaşımının etkin olmamasıdır. Bu durum, bu ülkelere giren sermaye hakkında bilgilerin gizlenmesine yol açarak, küresel finansal sistemde sermayenin gerçek sahibi olan ülkenin (ikametgâh ülkesinin) sermaye takibini zorlaştırabilmektedir[20]. Mali düzenlemeler ve vergilerden kaçınmak için kullanılan araç, teknik ve yöntemlerin temel unsuru olan gizlilik, birçok ülkede belirli bir düzeyde mesleki, finansal ve ticari alanlarda ulusal yasalar çerçevesinde uygulanmaktadır. Vergi cennetlerinde çoğunlukla, işletme ve gerçek kişilere sıkı gizlilik hükümlerinden ve vergi idarelerinin incelemesinden korunma imkânı sağlayan yasal düzenlemeler veya idari uygulamalar bulunmaktadır. Bu düzenleme ve uygulamalar, düşük vergili ülkelerden yararlanan mükelleflere ilişkin bilgilerin etkin bir biçimde paylaşılmasını zorlaştırmaktadır[21]. Vergi cennetlerinde kurulan şirketler, bu bölgeler dışında gerçekleştirilen bilgi paylaşımı denetimi amacıyla yurtdışında yerleşik olarak kabul edilir ve yabancı para birimleriyle yapılan işlemler, bilgi paylaşım denetimine tabi tutulmaz. Bu kurallar, vergi cennetlerinin kullanımını kolaylaştırmak amacıyla bilinçli bir şekilde düzenlenmiştir[22]. Bu ülkelere bu şekilde aktarılan varlıkların ve kaynakların; Latin Amerikalı bir uyuşturucu kaçakçısından mı, bir Rus mafyasından mı yoksa bir Alman vergi kaçakçısından mı kaynaklandığının tespit edilmesi engellenmektedir[23].

---

[17] Caner Övsan Çakaş, "Vergi Sığınakları ve Suç Ekonomisine Etkileri Üzerine Bir İnceleme", *Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt: 2, Sayı: 2, 2020, s. 29.
[18] Murat Yılmaz, "Vergi Cennetleri ve Ülke Uygulamaları", *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* Cilt: 16, Sayı: 4, 2018, s. 202.
[19] Doğan, Kabayel, a.g.m., s. 90.
[20] Doğan, Kabayel, a.g.m, s. 87.
[21] OECD, a.g.r., 1998, s. 23.
[22] Wu, a.g.e., s. 6.
[23] Bilici, a.g.b., s. 662.

3.3. Belirli Bir Düzeyde Faaliyette Bulunma Zorunluluğunun Olmaması

Vergi cennetlerinde, kişi ve şirketler belirli bir faaliyet düzeyine sahip olmak yükümlülüğünde değildir. Asıl iş faaliyetleri bu ülkelerde gerçekleşmez; buralarda faaliyet gösteren kişi veya kurumların varlığı genellikle yalnızca bir ofis, masa, telefon ve belki bir sekreterden ibaret olabilmektedir[24]. Gerçekleşen işlemler çoğunlukla yalnızca kâğıt üzerinde olurken, sanki bu faaliyetler burada yapılıyormuş gibi gösterilir. Dünyanın nüfus olarak en küçük ülkelerinden birisi olan Cayman Adaları günümüzde 120 binin üzerinde şirketin kayıtlı olduğu bir finans merkezidir[25]. Nüfusuna oranla bu kadar yüksek şirket sayısı ekonomik faaliyet için değil varlıkları aktarmak için meydana gelmiştir.

3.4. Mevzuatın Şeffaflıktan Yoksun Olması

Vergi mevzuatı ve uygulamaları çerçevesinde değerlendirilen şeffaflık, bir ülkenin vergi cenneti olarak tanımlanmasında önemli ölçütlerden birisi olarak kabul edilmektedir.

Bir ülkenin vergi idaresinin şeffaf kabul edilebilmesi için, o ülkedeki vergi düzenlemelerinin hangi mükellefe, hangi şartlar altında uygulanacağının açık, kesin ve idareye karşı ileri sürülebilir biçimde belirlenmiş olması gereklidir. Ayrıca, bir ülkede hangi vergi mükellefinin hangi kurallara tabi olduğunu gösteren vergi rejiminin ayrıntılarının, ilgili yabancı vergi idarelerinin erişimine açık ve ulaşılabilir olması önemlidir[26]. Bu ülkelerde, vergi mükellefleri ile idare arasında vergi oranları ve matrah konusunda özel anlaşmalar yapmaya olanak tanıyan yasal düzenlemeler mevcuttur. Bu durum, aynı zamanda kara para aklama ve vergi kaçakçılığı gibi suçların daha kolay bir şekilde işlenmesine zemin hazırlamaktadır[27]. Ayrıca bu ülkelerin vergi idarelerinin diğer ülkelerdeki vergi idarelerine karşı açık olmaması bu ülkelerin vergi sistemlerindeki şeffaflık eksikliklerine işaret etmektedir.

1998 yılı raporunda, vergi cennetlerinin temel özelliği olarak "düşük veya sıfır oranlı vergi uygulamaları" vurgulanmıştır. Ancak OECD, 2001 tarihli İlerleme Raporu ile

[24] Bilici, a.g.b., s. 662.
[25] Michael Klein, "Financial Services Fees Grow Cayman Islands Government Revenues", Cayman Finance, https://caymanfinance.ky/2025/08/13/financial-services-fees-grow-cayman-islands-government-revenues/, (Erişim Tarihi: 22.02.2026).
[26] OECD, a.g.r., 1998, s. 28.
[27] Bilici, a.g.b., s. 662.

bu yaklaşımını güncellemiş ve düşük ya da sıfır vergi oranları ile ekonomik olarak zayıf faaliyetlerin vergi cennetlerinin belirleyici özellikleri olarak kabul edilemeyeceğini belirtmiştir. Dolayısıyla, OECD'ye göre bir ülkenin vergi cenneti olarak tanımlanmasında etkin bilgi değişimi ve şeffaflık eksikliklerinin bulunması yeterlidir. Bu durum, şeffaflığın vergi cennetleriyle mücadelede önemli bir araç olarak işlev görmesine katkıda bulunmuştur[28].

4. Vergi Cennetlerinin Sınıflandırılması

Vergi cennetlerinin "coğrafi bölgelere göre vergi cennetleri" ve işlevlerine göre "geleneksel ve üretici vergi cennetleri" olarak sınıflandırabilmesi uygundur.

4.1. Vergi Cennetlerinin Coğrafi Bölgelere Göre Sınıflandırılması

Aşağıdaki tabloda dünyadaki bölgelere göre vergi cennetleri sınıflandırılmıştır.

Tablo 1 : Coğrafi Bölgelere Göre Vergi Cennetleri[29]

Vergi Cennetlerinin Yer Aldığı Bölgeler	Vergi Cenneti Ülkeler
Karayip Bölgesi	Anguilla, Antigua ve Barbuda, Aruba, Bahamalar, Barbados, Britanya Virjin Adaları, Cayman Adaları, Dominika, Grenada, Hollanda Antilleri, Montserrat, Saint Kitts ve Nevis, Saint Lucia, Saint Vincent ve Grenadinler, Turks ve Caicos, ABD Virjin Adaları
Orta Amerika Bölgesi	Belize, Kosta Rika, Panama
Doğu Asya Kıyı Bölgesi	Hong Kong, Makao, Singapur
Avrupa Bölgesi	Andorra, Cebelitarık, İrlanda, İsviçre, Kanal Adaları (Guernsey ve Jersey), Kıbrıs, Lihtenştayn, Lüksemburg, Malta, Man Adası, Monako, San Marino
Hint Okyanusu Bölgesi	Maldivler, Mauritius, Seyşeller
Orta Doğu	Bahreyn, Lübnan, Ürdün
Kuzey Atlantik Bölgesi	Bermuda
Pasifik Okyanusu Bölgesi	Cook Adaları, Marshall Adaları, Nauru, Niue, Samoa, Tonga, Vanuatu,
Batı Afrika Bölgesi	Liberya

Kaynak: Jane Gravelle, *Tax Havens: International Tax Avoidance and Evasion*, Congressional Research Service, R40623, 2022, s. 4.

[28] Çamurcu, a.g.m., s. 229.

[29] Karayip Bölgesi, Avrupa ve Pasifik Okyanusu bölgeleri sırasıyla en çok vergi cennetine sahip olan bölgelerdir. Afrika bölgesi ise vergi cennetleri bakımından en az sayıda ülkeye sahip bölge olma niteliğindedir.

Bu ülkeler, büyük ölçüde Karayipler'de yoğunlaşmış olsa da, dünya genelinde pek çok farklı bölgeye yayılmışlardır. En belirgin ortak özellikleri ise nüfus, yüzölçümü ve gayri safi yurt içi hasıla (GSYH) açısından görece küçük olmalarıdır. Ayrıca, ekonomik kapasitelerinin çok ötesinde bir offshore hesaba sahip olup, bu hesapları kontrol altında tutmaktadırlar[30].

Vergi cenneti statüsüne sahip ülkelerin çoğunun coğrafi olarak küçük olması ve genellikle ada ülkesi olması bu ülkeleri finans, bankacılık ve muhasebe gibi hizmet sektörlerine yöneltmiştir. Tarım, sanayi gibi sektörlerde önemli bir ekonomik değer üretememelerinden dolayı; vergisel kolaylıklar ve servet gizleme imkânları sunarak çok uluslu şirketleri ve yüksek gelirli bireyleri kendilerine çekmekte, bu yolla gelir elde etme olanağı bulmaktadırlar.

4.2. İşlevsel Bakımdan Vergi Cennetleri

Vergi cennetlerini işlevleri bakımından da sınıflandırılabilmesi mümkündür. Bu bağlamda geleneksel ve üretici vergi cennetleri olarak 2 başlık altında incelemekte yarar vardır.

4.2.1. Üretici Vergi Cennetleri

Üretici vergi cennetleri, düşük kurumlar vergisi oranları ve çeşitli vergisel teşvikler yoluyla doğrudan yatırımları ve reel ekonomik faaliyetleri ülkelerine çekmeyi amaçlayan yargı alanlarıdır. Geleneksel vergi cennetlerinden temel farkları, yalnızca finansal varlıkları çekmek yerine yatırım ve üretim faaliyetlerini de teşvik etmeleridir[31]. Bu ülkelerde faaliyet gösteren çok uluslu şirketler, grup içi işlemler ve kâr aktarımı yöntemleri aracılığıyla vergi yüklerini azaltabilmektedir[32]. İrlanda, Singapur ve Hollanda bu sınıflandırmada öne çıkan örnekler arasında gösterilmektedir.

[30] Muhammet Şahin, Candan Yılmaz, "Eski Fakat Güncel Bir Sorun: Panama Belgeleri ve Vergi Cennetleri", *Finans Politik & Ekonomik Yorumlar*, Sayı: 640, 2018, s. 106.
[31] Yılmaz, a.g.m., s. 201.
[32] Doğan, Kabayel, a.g.m., s. 89.

4.2.2. Geleneksel Vergi Cennetleri

Geleneksel vergi cennetleri, doğrudan yatırım çekmeye yönelik bir strateji izlemeyen ülkelerdir. Bu tür ülkelerdeki şirket ve kurumlar, genellikle ekonomik faaliyetlerde bulunmazlar; bunun yerine vergiden kaçınmak ya da kaçırmak amacıyla varlıklarını bu bölgelere yönlendirirler. Bu yaklaşımı benimseyen bireyler ve kurumlar, genellikle yasal yollarla ödemeleri gereken vergileri minimize ederken, bazen yasa dışı kaynaklardan elde edilen gelirleri aklama fırsatını da elde edebilmektedirler[33]. Geleneksel vergi cennetlerine en iyi verilebilecek örnekler Cayman Adaları, Bermuda ve Jersey gibi ülkelerdir. Bu ülkeler sıfır vergileme politikasıyla finansal sermayeyi bünyesine herhangi bir yatırım gerektirmeksizin çekmek isterler.

Geleneksel vergi cennetleriyle üretici vergi cennetleri arasındaki temel fark genellikle sermayenin çekilme amacı ve düşük vergilemenin sebebi olduğu şeydir. Eğer amaç herhangi bir yatırım, üretim vb. faaliyet gerektirmeden finansal sermayeyi çekmekse geleneksel vergi cenneti işlevi görürken, düşük vergilemenin amacı sermayeye yatırım ve üretim yaptırmaksa üretici vergi cenneti işlevi görür.

5. Vergi Cennetlerinin Talep Görme Sebepleri

Vergi cennetlerinin hem bireysel hem de kurumsal yatırımcılar tarafından tercih edilme nedenleri farklı alanlarda kendisini göstermektedir. Bu tercihin temelinde ise söz konusu ülkelerde uygulanan vergileme rejimi önemli bir yer tutmaktadır. Bir ülkede vergileme sistemi mükellefler üzerinde ne kadar ağır bir vergi yükü oluşturuyorsa, bu durumun ekonomik ve mali açıdan olumsuz etkileri de o ölçüde artmaktadır. Bu nedenle mükellefler, maruz kaldıkları vergi yükünü azaltmak amacıyla çeşitli arayışlara girmekte; bu süreçte yasal veya yasal olmayan bazı yöntemlere başvurabilmektedirler[34]. Vergi cennetleri, vergiden kurtulabilmenin ve kaçabilmenin yollarından birisidir.

[33] Doğan, Kabayel, a.g.m., s. 89.
[34] Şennur Hoşyumruk, "Vergi Cennetleri, Tercihli Vergi Rejimleri ve Zarar Verici Vergi Rekabetinin Türkiye Açısından Değerlendirilmesi", (Doktora Tezi), Eskişehir: Eskişehir Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2003, s. 14.

5.1. Vergi Motivasyonu Olan Durumlar

Vergilerin mükellef tercihlerini etkilediği durumlar; vergi yükünü asgariye indirmeye yönelik vergi planlaması, vergiden kaçınma (vergisel sorumluluğu hukuka uygun biçimde azaltan ve yasal çerçeve içinde değerlendirilen yöntemler) ile hiçbir ülke tarafından kabul görmeyen ve hukuka aykırı nitelikte olan mükelleflerin vergi yükünden kurtulmak amacıyla başvurdukları vergi kaçırma eylem ve girişimleri şeklinde sınıflandırılabilmesi mümkündür.

5.1.1. Vergi Planlaması Amacı

Vergi yükünü azaltmak amacıyla hem bireysel hem de kurumsal vergi mükellefleri çeşitli yollara başvurabilmektedirler. Bu yöntemlerden, yürürlükteki mevzuata aykırı olmadan vergi yükünü azaltmaya yönelik yapılan girişimler "vergi planlaması" olarak adlandırılır[35]. Başka bir tanıma göre ise vergi planlaması, vergiye ilişkin faaliyetlerin en düşük vergi yükünü oluşturacak biçimde, vergi sistemi içindeki tüm müesseselerin dikkate alınmasıyla rasyonel bir sırayla organize edilmesi ve böylece asgari vergi ödenmesini sağlayacak ortamın oluşturulmasını ifade eder[36].

Mükelleflerin vergi cennetlerini vergi planlaması amacıyla kullandığı yolları şöyle açıklayabiliriz[37]:

-Vergi cennetlerinde düşük ya da sıfır oranlı vergilerin uygulanması ve vergi sistemlerinde geniş kapsamlı istisna ile muafiyetlerin mevcut olması, mükelleflerin bu ülkeleri tercih etmesine katkıda bulunabilmektedir. Bu sayede mükellefler, kendi ülkelerine kıyasla üzerlerindeki vergi yükünü önemli ölçüde azaltabilme imkanına sahip olabilmektedirler.

-Vergi idaresinin etkin biçimde işlemediği ya da kurumsal yapısı zayıf olan ülkelerde mükellefler, vergi yükümlülüklerini kasıtlı olarak erteleyerek devlete zamanında ödemeleri gereken vergileri vergi cennetlerine yönlendirmektedirler. Bu

[35] Birol Ubay, "Vergi Rekabeti ve Vergi Planlaması", *Vergi Raporu Dergisi*, Sayı: 204, 2016, s. 118.
[36] Metin Erdem, Doğan Şenyüz, İsmail Tatlıoğlu, *Kamu Maliyesi*, 14. Baskı, Bursa: Ekin Yayınevi, 2017, s. 264.
[37] M. Erol Karsan, *Vergi Kaçırma ve Vergiden Kaçınma ile Mücadelede Uluslararası İşbirliği*, İstanbul: Maliye ve Gümrük Bakanlığı Araştırma, Planlama ve Koordinasyon Kurulu Yayını, 1984, s. 58-59.

sayede mükellefler, hem vergiden arındırılmış gelir elde etmekte hem de ödemekle yükümlü oldukları vergi, gecikme faizi veya cezai tutarlardan daha yüksek bir kazanç sağlamaktadır. Sonuç itibariyle, mükellefler vergi planlamalarını kendi menfaatleri doğrultusunda en uygun biçimde gerçekleştirebilmektedir.

-Mükellefler, vergi cennetleriyle gerçekleştirdikleri bazı ticari faaliyetlerden örneğin gemi taşımacılığı gibi faaliyetlerden elde ettikleri gelirleri, bu ülkelerde yapılan giderleri gerçekte olduğundan daha yüksek göstererek veya burada elde edilen kazançları gizlemek suretiyle asgari seviyeye indirebilmektedir. Bu yöntemler sayesinde mükellefler, vergi cennetleri yoluyla önemli ölçüde kazanç elde edebilmektedirler.

-Mükellefler kazançlarını vergi cennetlerinde toplayarak kazançların vergiye tabi olmadığı herhangi bir ülkede faaliyette olan ana merkeze vergilendirilmeksizin transfer edebilmektedir.

5.1.2. Vergiden Kaçınmak ve Vergi Kaçırmak Amacıyla

Vergi kaçırma ve vergiden kaçınma farklı iki kavramdır. Vergiden kaçınma ile vergi kaçakçılığı arasındaki temel fark, birincisinin yasal olması, ikincisinin ise yasa dışı olmasıdır. Özellikle vergi cennetlerinin kullanımı yoluyla yapılan vergiden kaçınma, yalnızca bazı şirketlerin hissedarları için finansal kayıplara neden olmakla kalmaz, aynı zamanda ilgili ülkelerin hükümetlerine de zarar vermektedir. Vergiden kaçınmayı bir kurumsal sosyal sorumluluk sorunu olarak ele alan çok uluslu şirketler, bu olumsuz etkileri azaltabilir ve hem tüketicilerin hem de yatırımcıların ilgisini çekebilirler[38].

Mükelleflerin vergiden kaçınmak için vergi cennetleri vasıtasıyla gerçekleştirdiği işlemleri aşağıdaki maddeler halinde ifade edebiliriz[39].

-Şube ve iştiraklerden elde edilen kârların, vergi oranlarının bulunmadığı vergi cenneti ülkelerde kurulan şirketlerde toplanması,

[38] Jasmine M. Fisher, "Fairer Shores: Tax Havens, Tax Avoidance, and Corporate Social Responsibility", *Boston University Law Review*, Vol: 94, 2014, s. 341.
[39] Mustafa Çamlıca, "Uluslararası Vergiden Kaçınma, Vergi Kaçakçılığı ve Vergi Anlaşmalarının İstismarı", *Vergi Sorunları Dergisi*, Sayı: 93, 1996, s. 95.

-Vergi matrahını düşürmek amacıyla, vergi cennetlerinde yer alan bağlı şirket veya şubelerden faiz, hizmet ve AR-GE faturaları temin edilerek giderlerin yapay biçimde artırılması,

-Uluslararası sermaye hareketleri sonucunda elde edilen vergisiz gelirlerin vergi cenneti ülkelerde kurulan şirketlerde toplanması,

-Transfer fiyatlandırması yoluyla kârların yapay biçimde vergi cenneti ülkelerdeki şirketlere aktarmak,

-Ana merkez ile şube ve iştirakler arasında bir tür aracı yapı oluşturarak vergi yükümlülüğünün ertelenmesinin sağlanması.

Mükellefler ayrıca çeşitli şekillerde vergi kaçırma eylemlerinde bulunabilirler[40];

-Herhangi bir vergi yükümlülüğüne maruz kalmadan, başka bir deyişle vergi ödemeden, varlıklarını vergi cennetlerinde bulunan tröstlere aktarabilmekte ve bu varlıklardan elde ettikleri gelirleri gizleyebilmektedirler.

-Vergi cenneti ülkelerle yaptıkları dış ticaret işlemlerinde, ihracat bedellerini düşük, ithalat maliyetlerini ise yüksek göstererek vergi avantajı sağlayabilmektedirler.

-Vergi cennetlerindeki gelirleri ve sahip oldukları mal varlıklarını hiç beyan etmeyebilmektedirler.

-Kendi ülkelerinde bildirmek zorunda oldukları gelirler üzerinden, vergi cenneti ülkelerde ödemedikleri ya da yükümlüsü olmadıkları vergileri mahsup konusu yapabilmekte ve bu yolla hak etmedikleri vergi indirimlerinden yararlanabilmektedirler.

-Gelir ve kazançları üzerinden, vergi cenneti olarak bilinen ülkelerde yürütülen faaliyetlere ilişkinmiş gibi gösterilerek gerçekte oluşmamış ya da söz konusu gelir kaynağıyla ilgisi bulunmayan giderler, indirim konusu yapılabilmektedirler.

Mükellefler, kazançlarını artırma amacıyla vergi cennetlerini bir araç olarak görerek çeşitli yasa dışı uygulamalara başvurabilmektedir. Vergi cennetlerindeki sıkı

[40] Hoşyumruk, a.g.t., s. 17-18.

finansal gizlilik kurallarıyla bu ülkelerin uluslararası vergi anlaşmaları ve bilgi paylaşımına yönelik isteksiz tavırları, vergi kaçakçılığı faaliyetlerinin tespit ve takibini zorlaştırmakta; bu durum ise böyle davranışlar için elverişli bir ortam oluşturabilmektedir.

5.2. Verginin Etkili Olmadığı Durumlar

Vergi cenneti ülkelerde yatırım yapmayı planlayanlar açısından bu ülkelerde uygulanan vergileme rejimi büyük önem taşısa da, yalnızca vergisel avantajlar belirleyici değildir. Vergileme rejiminin etkili olmadığı, ama yine de bu ülkelerin tercih edilmesinde önemli olan başka faktörler de vardır. Bunlar şöyle açıklanabilir[41]:

- Vergi cenneti konumundaki bir ülke veya bu ülkenin yakın komşuları için hizmet sunmayı amaçlayan, ya da bu ülkelerde faaliyet gösteren bir işletmeye destek sağlamayı veya oradaki ucuz emek gücünden yararlanmayı hedefleyen bir iş kurulabilir. Bu sayede yüksek vergilerin oluşturabileceği dezavantajlar azaltılabilir ve yapılan yatırımlardan elde edilen kazanç artırılabilir.
- Yatırımcılar bazen rakiplerinin uygulayabileceği boykotlardan korunmak veya vergi cennetlerinde bulunan gizlilik kurallarından yararlanarak kimliklerini ve banka hesaplarını gizli tutmak isteyebilirler. Bu nedenle yatırımlarını bu ülkelere yönlendirebilirler. Bunun yanında, kara para aklama faaliyetinde bulunan kişiler için de bu ülkeler, gizlilik sağlaması nedeniyle tercih edilen yerler arasında olmaktadır.
- Kendi ülkelerindeki yasal düzenlemelerin ve mevzuat gerekliliklerinin etkilerinden kaçabilmek amacıyla vergi cennetleri kullanılabilir.
- Ayrıca yatırımcılar veya holdingler, kambiyo kontrollerinden ve döviz kısıtlamalarından kaçınmak ve gerektiğinde fonlarını hızlı bir şekilde başka yatırımlara aktarabilmek için şirket kazançlarını vergi cenneti ülkelerde toplayabilirler.
- Yatırımcı, kendi ülkesindeki ekonomik sorunlar ve politik istikrarsızlıklar sebebiyle devletin sermayesine el koyabileceği endişesi taşıdığından, nama veya hamiline yazılı senetlerini vergi cenneti olarak bilinen ülkelerdeki bankalara yatırmayı tercih edebilir.

[41] İhsan Günaydın, "Vergi Cennetlerinin Özellikleri ve Kullanımları", *Vergi Sorunları Dergisi*, Sayı: 126, 1999, s. 80-81.

- Kamulaştırma, savaş ve ihtilal gibi risklere karşı şirket veya şirketler grubunu korumak için, vergi cennetlerinde şirketler veya yatırım ortaklıkları kurulabilir.

Bunların dışında ise uluslararası şirketlerin coğrafi anlamda genişleme arzularıyla, boşanmak isteyen varlıklı bireylerle mal varlıklarını eski eşlerinden korumayı isteyen kişilerde vergi cennetlerini kullanabilmektedirler[42].

6. **Vergi Cennetlerine Dair Listeler ve Ülkeler**

6.1. Tarihsel Listeler

Vergi cennetlerine karşı listelerle ilgili harekete geçen ilk kuruluş OECD'dir. Vergi cennetlerine dair ilk listeler bu kuruluşun yayınladığı listeler olduğundan tarihsel bağlamda incelenmelidir.

OECD, vergi cenneti ülkelerin ilk listesini 2000 yılında oluşturmuştur. Bu liste, dünyanın farklı bölgelerinden ülkeleri kapsamaktadır ve önemli bir kısmı, İngiltere veya ABD gibi ülkelerin egemenliği altında olan bölgelerden oluşmaktadır[43].

2009 yılında OECD farklı bir sınıflamaya geçip 3'lü liste ile vergi cennetlerine dair listeleme yapmıştır. Ülkeleri iş birliği yapıp yapmadıkları ve küresel vergi standartlarına dair düzenlemeleri yürürlüğe koyup koymamalarına göre listelemiştir. Beyaz, gri ve kara liste adında bir değerlendirme yapılmıştır[44].

- Beyaz Liste, uluslararası vergi standartlarına tam uyum gösteren ve küresel vergi şeffaflığını destekleyen ülkelerden oluşmaktadır. Gri Liste, bu standartlara uyma taahhüdünde bulunmuş ancak uygulamada henüz tam uyum sağlayamamış ülkeleri kapsamaktadır. Kara Liste ise uluslararası vergi standartlarını kabul etmeyen veya uygulamayan ülkeleri ifade etmektedir[45].

---

[42] Erkan Yetkiner, "Vergi Cennetleri ve Yabancı Sermayenin Vergi Cenneti Ülkeleri Seçme Nedenleri", *Vergi Dünyası Dergisi*, Sayı: 235, 2001, s. 93.
[43] OECD, *Towards Global Tax Co-operation, Progress in Identifying and Eliminating Harmful Tax Practices*, Paris, 2000, s. 17.
[44] İlgili tarihsel listeler çalışmanın "Ekler" kısmında yer almaktadır.
[45] Gravelle, a.g.r., s. 6.

OECD'nin daha sonra değerlendirmelerinde, vergi cennetleri olarak sınıflandırılan ülkeler, uluslararası iş birliği çağrılarına olumlu yanıt verip şeffaflık standartlarına uyacaklarını ve bilgileri etkin ve zamanında paylaşacaklarını taahhüt ettiklerinden, iş birliğine yanaşmayan ülkelerden oluşan listeden çıkarılmıştır[46]. Dolayısıyla OECD'nin vergi cennetleri listesinde herhangi bir ülke kalmamıştır.

6.2. Modern Listeler

Modern anlamda vergi cennetlerine dair listelere baktığımızda AB listesini incelemek önemlidir. Aşağıdaki tablodan AB'nin ikili sınıflandırmasını ve hangi ülkelerin listelerde yer aldığını incelemek yararlı olacaktır.

Tablo 2: AB Vergi Cennetleri Listesi[47]

Kara Liste	Gri Liste
Amerikan Samoası	Belize
Amerikan Virjin Adaları	Britanya Virjin Adaları
Anguilla	Brunei
Guam	Eswatini
Palau	Fas
Panama	Grönland
Rusya	Karadağ
Turks ve Caicos Adaları	Türkiye
Vanuatu	Ürdün
Vietnam	

Kaynak: European Council and Council of The European Union, "EU List of Non-Cooperative Jurisdictions for Tax Purposes", https://www.consilium.europa.eu/en/policies/eu-list-of-non-cooperative-jurisdictions/, (Erişim Tarihi: 10.03.2026).

AB'nin kendi üyesi olan ve vergi cenneti özelliği gösteren pek çok ülkeyi listeye almadığı görülmektedir. AB'nin listeye aldığı veya dışarıda tuttuğu ülkeler, objektif kriterlere göre değil, uluslararası siyasi gelişmeler de dikkate alınarak belirlenmektedir. Aşağıda açıklanacak Kurumlar Vergisi Cennet Endeksi'nde üst sırada yer alan birçok AB üyesinin, Birliğin kara listesinde bulunmaması, bu durumu desteklemektedir[48].

[46] Birol Karakurt, "Vergi Cennetleri ve Posta Kutusu Şirketlerin Kamu Maliyesine Etkileri", *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt: 30, Sayı: 2, 2016, s. 323.
[47] Liste en son Şubat 2026'da güncellenmiştir.
[48] Osman Pehlivan, Muhammet Aktuğ, "Vergi Cennetlerine Karşı Mücadelede Başarısızlığın Sebepleri", *Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Kongresi*, Bişkek, 2021, s. 325.

Bu kuruluşların yayımladığı listeler, vergi cennetleri hakkında önemli bir kaynak sağlasa da ek olarak, Vergi Adalet Ağı'nın yayınladığı Finansal Gizlilik Endeksi de önemli bir kaynaktır. Bu endeks, ülkelerin finansal gizlilik seviyelerini, gizlilik skorlarını, finansal gizlilik endeks değerlerini ve küresel finans sistemindeki paylarını dikkate alarak oluşturulmaktadır. Sıralama, ülkelerin gizlilik düzeylerine ve offshore finansal faaliyetlerinin kriterlerine göre düzenlenir. Endeks, politik olarak nötr bir sıralama sunar ve küresel finansal gizliliği, vergi cennetlerini ve yasa dışı finansal akışları veya sermaye çıkışlarını analiz etmek için bir araç olarak kullanılır[49]. Tabloda ilk 20 ülke yer almaktadır.

Tablo 3: Finansal Gizlilik Endeksi[50]

Ülke	Finansal Gizlilik Endeks Değeri	Gizlilik Skoru	Küresel Finans Sistemindeki Payı (%)
ABD	2.029	69	24,94
İsviçre	1.220	72	3,50
Singapur	1.082	65	6,51
Hong Kong	1.022	68	3,53
Birleşik Arap Emirlikleri	733	80	0,30
Almanya	686	57	5,18
Lüksemburg	651	52	10,76
Hollanda	560	58	2,42
Japonya	538	59	1,78
Guernsey	538	71	0,35
Kanada	531	58	1,99
Tayvan	525	64	0,84
Güney Kore	513	65	0,63
Çin	510	67	0,51
Panama	473	73	0,18
Britanya Virjin Adaları	471	70	0,26
Birleşik Krallık	452	44	15,47
Cayman Adaları	445	70	0,22
Suudi Arabistan	425	69	0,21
Kıbrıs	424	60	0,77

Kaynak: Tax Justice Network, "Financial Secrecy Index", https://fsi.taxjustice.net/#scoring_id=268, (Erişim Tarihi: 25.06.2026).

[49] Abdunnur Yıldız, Murat Demir, "Vergi Cennetleri ve Küresel Gelir Eşitsizliği", *Maliye Dergisi*, Ocak-Haziran 2019; 176, ss. 338-339.
[50] Endeks en son Haziran 2026 tarihinde güncellenmiştir.

Tabloda yer alan finansal gizlilik endeks değeri, gizlilik skoru ile küresel ölçek ağırlığının çarpılmasıyla elde edilir ve ülkeler bu değere göre sıralanmaktadırlar.

Görüleceği üzere güncel endeks listesinde en yüksek sıralamaya sahip ülkeler şunlardır:

1. ABD
2. İsviçre
3. Singapur

Bu ülkeler, dünya çapında önemli finansal gizlilik imkânı sağlarken ve küresel finansal akışlar üzerinde büyük etkiye sahiptirler. Gizlilik skoru ise 0 ila 100 arasında bir değer almakla birlikte 100 puan ülkenin finansal sisteminin tamamen gizli olduğunu 0 puan ise ülkenin finansal sisteminin tamamıyla şeffaf olduğunu ifade etmektedir.

Vergi Adalet Ağı'nın ayrıca kurumlar vergisi özelinde ülkeleri listelediği ve dünyada çok uluslu şirketlere en fazla kolaylık sağlayan ülkeleri belirlediği Kurumlar Vergisi Cennet Endeksi de bulunmaktadır.

Kurumlar Vergisi Cennet Endeksi, çok uluslu şirketlerin kurumlar vergisini eksik ödemesine en çok yardım eden ülkeleri sıralayan bir listedir. Endeks, bir ülkenin yasaları ve düzenlemelerinin çok uluslu şirketler için ne kadar vergi kaçırma olanağı sağladığını yani ülkenin Cennet Puanını değerlendirmektedir. Ayrıca, çok uluslu şirketlerin finansal faaliyetlerinin ne kadarının ülkeye girip çıktığını da izler; bu da ülkenin Küresel Ölçek Ağırlığı olarak adlandırılır. Bu iki faktör birleştirilerek, ülkenin küresel kurumsal vergi suiistimallerini ne ölçüde kolaylaştırdığı belirlenir; bu da ülkenin kurumlar vergisi cennet endeksi değeridir. Ülkelerde bu değer göz önüne alınarak sıralanırlar[51]. Aşağıdaki liste yardımıyla kurumlar vergisi bakımından en riskli ilk 20 ülke sırasıyla gösterilmektedir.

[51] Tax Justice Network, *Corporate Tax Haven Index Explained*, 2024, s. 1.

Tablo 4: Kurumlar Vergisi Cennet Endeksi[52]

Sıralama	Ülke	Cennet Puanı	Küresel Ölçek Ağırlığı (%)	Kurumlar Vergisi Cennet Endeks Değeri	Bölge Payı (%)
1	Britanya Virjin Adaları	100	2,5	2920	7,1
2	Cayman Adaları	100	2,1	2774	6,7
3	İsviçre	89	2,9	2149	5,2
4	Bermuda	100	1,0	2135	5,2
5	Singapur	87	3,1	2050	5,0
6	Hong Kong	78	6,2	1859	4,5
7	Hollanda	74	8,9	1809	4,4
8	Jersey	100	0,5	1721	4,2
9	İrlanda	78	2,9	1432	3,5
10	Lüksemburg	69	7,4	1399	3,4
11	Bahamalar	100	0,2	1283	3,1
12	Man Adası	100	0,2	1189	2,9
13	Guernsey	100	0,2	1145	2,8
14	Kıbrıs	79	1,1	1119	2,7
15	Birleşik Arap Emirlikleri	84	0,5	992	2,4
16	Mauritius	80	0,7	951	2,3
17	Malta	77	0,9	947	2,3
18	Çin	62	6,3	928	2,3
19	Birleşik Krallık	59	7,2	865	2,1
20	Fransa	65	2,8	855	2,1

Kaynak: Tax Justice Network, "Corporate Tax Haven Index", https://cthi.taxjustice.net/, (Erişim Tarihi: 15.03.2026).

Cennet Puanı, bir ülkenin yasaları ve düzenlemelerinin kurumsal vergi suistimali için ne kadar alan sunduğunu gösterir. Yüksek bir puan, kurumsal vergi suistimali için geniş bir alan olduğuna işaret eder. Bir ülkenin sistemi vergi kaçırmaya oldukça uygun bir ortam sağlıyorsa bu durum 100 puanla ifade edilir. Ama bir ülkenin vergi sisteminin çok uluslu işletmelerin vergi kaçırmasına tanıdığı olanağın azaldığı koşullarda değer 0 puana yaklaşmaktadır[53].

[52] Endeks en son Aralık 2025 tarihinde güncellenmiştir.
[53] Pehlivan, Aktuğ, a.g.b., s. 323.

Endeksten görüldüğü üzere 100 puana sahip olan yani kurumlar vergisi kaçırmanın çok kolay olduğu ve sistemin tamamen uygun olduğu pek çok ülke mevcuttur. Britanya Virjin Adaları, Cayman Adaları, Bermuda, Jersey, Bahamalar, Man Adası, Guernsey bu ülkelerdir. Bu ülkeler kurumsal vergi suistimali bakımından yüksek risklidir. Görülebilecek bir diğer önemli veri ise vergi cennetlerinin sadece küçük adalarla sınırlı olmadığı, aynı zamanda gelişmiş ülkeler sınıfında yer alan Singapur, Hong Kong, İrlanda gibi büyük ekonomilerin de üst sıralarda olmasıdır.

7. Vergi Cenneti Ülkelerin Ekonomik Göstergeleri

Bu başlıkta, bazı vergi cenneti ülkelerin temel ekonomik göstergelerinden hareketle değerlendirmeler yapılacaktır.

7.1. Cayman Adaları

Cayman Adaları, Karayipler'de Küba'nın güneyinde ve Jamaika'nın kuzeybatısında yer alan, Büyük Cayman, Cayman Brac ve Küçük Cayman Adalarından oluşan bir topluluktur. 264 km² yüzölçümüne sahip olan ülke, Birleşik Krallık'a bağlıdır. Ekonomisi büyük ölçüde finans sektörü ve turizme dayanırken, ada sakinlerinin ve yabancıların ulusal ya da uluslararası kazançları üzerinde gelir vergisi uygulanmamaktadır[54]. Ülkenin güncel ekonomik göstergeleri ise şöyledir:

Tablo 5: Cayman Adaları'nın Temel Ekonomik Göstergeleri

Göstergeler	Yıl/Dönem	Gerçekleşen
GSYH (Milyar Dolar)	2022	6,60
Reel Büyüme (%)	2025/6	2,7
Nüfus (Milyon)	2024/12	0,09
İşsizlik Oranı (%)	2024/12	2,8
Cari Denge/GSYH (%)	2024/12	-11,8
Enflasyon (%)	2025/12	1,3
Kurumlar Vergisi (%)	2026	0
Gelir Vergisi (%)	2026	0

Kaynak: Trading Economics, "Cayman Islands Indicators", https://tradingeconomics.com/cayman-islands/indicators, (Erişim Tarihi: 13.02.2026).

[54] Yılmaz, a.g.m., s. 213.

Cayman Adaları'nda faaliyet gösteren bir şirketin, işletmecilik ve ticaret lisansı alması zorunludur. 1973 yılında kabul edilen düzenlemelere göre, bazı işlemler üzerinden damga vergisi alınmaktadır. Adada sosyal güvenlik sistemi olmadığı gibi, çifte vergilendirmeyi önleme anlaşması da yoktur. Cayman Adaları'nda, 93.000'den fazla yabancı şirket kayıtlı olup, uluslararası bankalar ülkede aktif faaliyet göstermektedir[55].

Verilerden görüldüğü üzere ülkede kurumlar ve gelir vergisi uygulaması bulunmamaktadır. Ülkenin işsizlik ve enflasyon oranları ise oldukça düşük seviyedeyken reel büyüme oranı iyi bir seviyededir.

7.2. Bahamalar

Karayipler bölgesinde bulunan Bahamalar, 700'den fazla ada ve adacıktan oluşan bir ülke olup, ekonomisi büyük ölçüde turizm ve finans sektörlerine dayanır. Turizm ve ona bağlı inşaat ve üretim faaliyetleri, Bahamalar'ın GSYH'nin önemli bir kısmını oluşturmaktadır. Ancak, ekonominin bu denli turizme bağımlı olması, Bahamalar'ı küresel ekonomik krizler gibi dışsal etkilere karşı daha hassas hale getirmektedir. Ülke ekonomisinde hizmet sektörünün payı %90'ın üzerindedir. Finans sektörü, gemicilik ve deniz taşımacılığı ise Bahamalar'ın ekonomik yapısında önemli bir roldedir[56]. Aşağıda ülkenin güncel ekonomik göstergeleri bulunmaktadır.

Tablo 6: Bahamalar'ın Temel Ekonomik Göstergeleri

Göstergeler	Yıl/Dönem	Gerçekleşen
GSYH (Milyar Dolar)	2024/12	15,83
Reel Büyüme (%)	2024/12	3,4
Nüfus (Milyon)	2025/12	0,4
İşsizlik Oranı (%)	2024/12	9,4
Cari Denge/GSYH (%)	2025/12	-7,6
Enflasyon (%)	2025/7	1,2
Kurumlar Vergisi (%)	2025	0
Gelir Vergisi (%)	2026	0

Kaynak: Trading Economics, "Bahamas Indicators", https://tradingeconomics.com/bahamas/indicators, (Erişim Tarihi: 15.02.2026).

[55] Yılmaz, a.g.m., s. 213-214.
[56] T.C. Dışişleri Bakanlığı, "Bahamalar'ın Ekonomisi", https://www.mfa.gov.tr/bahamalar-ekonomisi.tr.mfa, (Erişim Tarihi: 15.02.2026).

Bahamalar, serbest bölge uygulamaları ve bankacılık sektörüne sunduğu avantajlar sayesinde offshore bankacılık alanında önemli bir merkez haline gelmiştir. Birçok uluslararası şirket, özellikle sigorta şirketleri, ülkenin esnek mevzuatından faydalanarak burada faaliyet göstermektedir. Ülkede yerleşik bireyler ve şirketler, sermaye, şirket kârları, kişisel gelirler, alım satım ve miras işlemleri üzerinden vergi ödemezler[57]. Tablodan görüldüğü üzere ülkede kurumlar ve gelir vergisi oranları sıfırdır.

7.3. Britanya Virjin Adaları

Önemli bir vergi cenneti olan Britanya Virjin Adaları yaklaşık 40 bin nüfusa sahip ve oldukça düşük yüzölçümü olan bir ada ülkesidir. Ülkenin ekonomisi büyük ölçüde turizm ve finans sektörüne dayanmaktadır. Temel ekonomik göstergeleri ise şöyledir:

Tablo 7: Britanya Virjin Adaları'nın Temel Ekonomik Göstergeleri

Göstergeler	Yıl/Dönem	Gerçekleşen
GSYH (Milyar Dolar)	2023	1,51
Reel Büyüme (%)	2023	7,2
Nüfus (Milyon)	2024	0,039
Enflasyon (%)	2024	3,28
Kurumlar Vergisi (%)	2025	0
Gelir Vergisi (%)	2025	0

Kaynak: Government of the Virgin Islands, "2023–2025 Macro-Economic Summary", https://gov.vg/service-details/2023-2025-macro-economic-summary,; Worldwide Tax, "British Virgin Islands Taxes", https://www.worldwide-tax.com/bvi/bvi-taxes.asp, (Erişim Tarihleri: 20.02.2026).

Ülkede sermaye kazancı vergisi, katma değer vergisi (KDV), kurumlar vergisi, stopaj vergisi uygulanmamaktadır. Bölgedeki çoğu ana vergi türünün olmaması, ülkenin dünya çapında tanınan vergi cennetleri listelerinde yer almasına yol açmıştır. Buna ek olarak ülke, müşterilerinin finansal güvenliğini de korumaktadır. Ülkenin sunduğu bir diğer avantaj ise yabancı para birimi kontrollerinin olmamasıdır. Bu durum, finansal işlemleri kolaylaştırırken, yatırımların ve ticaretin teşvik edilmesine yardımcı olmakta ve aynı zamanda güvenli bir finansal ortam ile finansal gizliliği korumaktadır[58].

[57] T.C. Dışişleri Bakanlığı, "Bahamalar'ın Ekonomisi", a.g.k.
[58]GSL Law & Consulting Group, "British Virgin Islands Tax System: Taxation of BVI Companies and Individuals. Tax Treaties of The BVI", https://gsl.org/en/taxes/british-virgin-islands/, (Erişim Tarihi: 10.05.2026).

7.4. Panama

Panama, hukuki, mali ve coğrafi avantajları sayesinde vergi cenneti olarak öne çıkmaktadır. Ülke ekonomisinin büyük kısmı hizmetler sektörüne, özellikle finansal faaliyetlere dayalıdır. 2010'lardan itibaren bu durum Panama'ya ekonomik bir avantaj sağlamış ve milli gelirinde hızlı bir artışa katkıda bulunmuştur. 2016 Panama Belgeleri de düşünüldüğünde, bu gelir artışının bir kısmı vergi cenneti olmanın getirdiği finansal akışlarla ilişkilendirilebilir[59].

Tablo 8: Panama'nın Temel Ekonomik Göstergeleri

Göstergeler	Yıl/Dönem	Gerçekleşen
GSYH (Milyar Dolar)	2024/12	86,26
Reel Büyüme (%)	2025/12	4,8
Nüfus (Milyon)	2024/12	4,52
İşsizlik Oranı (%)	2024/12	9,5
Cari Denge/GSYH (%)	2024/12	0,7
Enflasyon (%)	2026/3	0,9
Kurumlar Vergisi (%)	2026	25
Gelir Vergisi (%)	2026	25

Kaynak: Trading Economics, "Panama Indicators", https://tradingeconomics.com/panama/indicators, (Erişim Tarihi: 21.03.2026).

Panama'da döviz kontrolleri bulunmaması ve merkez bankasının olmamasından, yabancı yatırımlar serbestçe ülkeye girip çıkabilmektedir. Ülkede gelir ve kurumlar vergisi yalnızca Panama sınırları içinde elde edilen kazançlar üzerinden uygulanır. Dolayısıyla bir Panama şirketi veya başka bir firma, ticari malları Panama'dan geçmediği sürece, ülke yasalarına göre vergi yükümlülüğü doğmamaktadır[60].

7.5. Singapur

Singapur dünyanın en zengin ülkelerinden birisi olarak kabul edilen bir finans merkezidir. Bu finans merkezi yatırımcılar için önemli avantajlar sağlamaktadır.

Günümüz modern devlet anlayışıyla kıyaslandığında, Singapur'un yatırımcılara sunduğu teşvikler ve sağladığı yasal güvenceler, ülkeyi geleneksel olmasa da, üretici bir

[59]Şahin, Yılmaz, a.g.m., ss. 111-112.
[60] Yılmaz, a.g.m., ss. 210-211.

vergi cenneti haline getirmektedir. Singapur'un vergi sistemi incelendiğinde, kurumlar vergisi oranı resmî olarak %17 olarak belirlense de, sunulan çeşitli vergisel teşviklerle bu oran fiilen çok daha düşük seviyelere inebilmektedir. Gelir vergisi açısından ise artan oranlı bir yapı uygulanmakta; oranlar düşük seviyelerden başlayarak kademeli ve yumuşak biçimde yükselmektedir. Ayrıca, gelir vergisi mükellefleri için sunulan indirim ve muafiyet olanakları çeşitlilik göstermekte ve önemli avantajlar sağlamaktadır[61].

Tablo 9: Singapur[62]'un Temel Ekonomik Göstergeleri

Göstergeler	Yıl/Dönem	Gerçekleşen
GSYH (Milyar Dolar)	2024/12	547
Reel Büyüme (%)	2026/3	4,6
Nüfus (Milyon)	2025/12	6,11
İşsizlik Oranı (%)	2026/3	2,1
Cari Denge/GSYH (%)	2025/12	16,7
Enflasyon (%)	2026/3	1,8
Kurumlar Vergisi (%)	2026	17
Gelir Vergisi (%)	2026	24

Kaynak: Trading Economics, "Singapore Indicators", https://tradingeconomics.com/singapore/indicators, (Erişim Tarihi: 25.03.2026).

Verilerden görüldüğü üzere ülkenin büyüme oranı dikkat çekici bir seviyedir. Milli geliri de kayda değer bir seviyeye ulaşmış, buna paralel olarak enflasyon ve işsizlik oranları ise oldukça düşük düzeylerde seyretmektedir.

8. Vergi Cennetlerine Kâr Aktarmada Kullanılan Yöntemler (Araçlar)

8.1. Paravan Şirketler

Paravan şirketler vergi cennetleri ile çok sık kullanılan ve ismi yan yana gelen bir şirket türüdür. Paravan (hayali) şirketler, gerçekte herhangi bir üretim veya ticaret faaliyetinde bulunmayan, genellikle vergi cennetlerinde kurulan ve yalnızca kâğıt üzerinde var olan kurumlar ya da şirketlerdir. Bu tür şirketlerin esas amacı, gerçek bir iş veya hizmet sunmak yerine, mali ve finansal işlemleri gizlemek ya da avantajlı vergi

[61] Abdulkerim Eroğlu, "Bir Vergi Cenneti İncelemesi: Singapur Şehir Devleti*", Journal of Social And Humanities Sciences Research (JSHSR)*, Vol: 5, Issue: 27, 2018, s. 2824.
[62] Finansal Gizlilik Endeksinde 3.sırada yer alan ve Kurumlar Vergisi Cennet Endeksinde 87 puanla 5. Sırada yer alan Singapur, önemli bir üretici vergi cenneti olarak endekslerde üst sıralarda kendisine yer bulmaktadır.

koşullarından yararlanarak, yasal düzenlemelerden kaçınmaktır. Çoğunlukla kara para aklama amacıyla kullanılırlar; yani yasa dışı yollarla elde edilen gelirler, vergi cennetlerindeki bu tür paravan şirketler aracılığıyla aklanmaktadır. Böylece, suç gelirleri yasal görünüm kazanarak, gerçek kaynakları gizlenmiş olur[63].

Cayman Adaları, Britanya Virjin Adaları gibi vergi cenneti ülkeler paravan şirketlerin en sık mevcut olduğu yerlerdir. Paravan şirketlerin kolay bir şekilde kurulabilmesi yatırımcıların sık sık bu şirketlere yönelmesine ve vergi cennetlerini bu şirketler aracılığıyla kullanmalarına imkân sağlamaktadır. Sermaye sahipleri bu tür şirketler aracılığıyla kimliklerini gizleyebilme imkânına kavuşmuşlardır. Paravan şirketleri diğer şirketlerden ayıran noktalar olarak fiziksel faaliyetlerin (iş, yatırım, üretim) sınırlı olması, herhangi iletişime geçilecek kimselerin genellikle olmaması ve istihdam edilmiş bir personelin olmaması gibi özellikler sayılabilir.

8.2. Transfer Fiyatlandırması

Transfer fiyatlandırması kavramı bir şirketin, bağlı, ilişkili olduğu veya kontrol altında tuttuğu şirketlere mal veya hizmet sattığında veya satın alırken emsallere aykırı biçimde uyguladığı fiyatlar üzerinden matrahı kaydırarak, kazançlarını bir başka firmaya aktarmak amacıyla uyguladığı fiyatları ifade etmektedir. Transfer fiyatlandırması yurt içindeki grup işletmeleri arasında uygulanabileceği gibi çok uluslu işletmelerin farklı ülkelerdeki şubeleri arasında da yapılabilmektedir[64].

Özellikle 1980'li yıllardan itibaren etkisini giderek artıran küreselleşme süreci ve elektronik ticaretin gelişmesi, farklı ülke piyasalarına girişte karşılaşılan risklerin azalmasına olanak sağlamış; bu durum da uluslararası ticaret hacminin genişlemesine katkı sunmuştur. Uluslararası ticaretteki bu artış, çok uluslu şirketlerin transfer fiyatlaması uygulamalarının çoğalmasıyla sonuçlanmıştır. Ayrıca çok uluslu şirket sayısındaki artışlar ve buna paralel olarak hız kazanan şirket birleşmeleri de transfer fiyatlaması uygulamalarını benzer şekilde artıran ve etkileyen sebepler arasında yer almaktadır[65].

---

[63] Yılmaz, a.g.m., s. 200.
[64] Erdem, Şenyüz, Tatlıoğlu, a.g.e., ss. 337-338.
[65] Çak, a.g.e., s. 36.

Söz konusu transfer fiyatlandırması işlemleri, çok uluslu şirketlerin örgütsel yapıları içerisinde yaygın olarak gerçekleştirilen bir uygulama niteliği taşımaktadır[66]. Bu çerçevede, literatürde aksi belirtilmediği müddetçe transfer fiyatlaması, ilişkili uluslararası firmalar arasında gerçekleşen ve ülke sınırlarını aşan mal ve hizmet transferlerine uygulanan fiyatlandırma olarak değerlendirilmektedir[67]. Transfer fiyatlandırması günümüzde çok uluslu şirketlerin kârlarını vergi cennetlerine aktarmada en yaygın olarak kullandığı yöntemlerdendir.

Şirketler bu yöntem vasıtasıyla, vergi oranlarının düşük olduğu ya da neredeyse hiç vergi alınmayan vergi cennetlerindeki bağlı ortaklıkları ile yüksek vergili ülkelerdeki bağlı ortaklıkları arasındaki işlemlerde fiyatları bilinçli biçimde değiştirerek toplam vergi yüklerini azaltabilirler. Örneğin, vergi cennetindeki bir şirketten yüksek vergili ülkedeki şirkete yapılan satışlarda fiyat yüksek belirlenebilir; ters yöndeki işlemlerde ise düşük fiyat uygulanabilir. Bu uygulama sonucunda, yüksek vergili ülkedeki iştirakin kârı azaltılırken, vergi cennetindeki iştirakin kârı aynı ölçüde artar ve böylece toplam vergi yükü azaltılmış olur[68].

Bu duruma örnek verirsek şöyle diyebiliriz: Çok uluslu bir şirketin Ekvador'da 100 ABD doları maliyetle ürettiği bir kasa muzun aynı bedelle vergi cennetinde bulunan iştirakine devredildiğini ve bu nedenle Ekvador'da vergilendirilebilir kâr oluşmadığını varsayalım. Vergi cennetindeki iştirak ise ürünü Polonya'daki başka bir bağlı ortaklığa 300 ABD doları tutarla satarak 200 ABD doları kâr elde etmekte; ancak düşük ya da sıfır vergi oranı nedeniyle bu kâr fiilen vergi cennetinde vergilendirilmemektedir. Polonya'daki iştirak de ürünü gerçek piyasa fiyatı olan 300 ABD dolarından satarak kâr beyan etmemektedir. Böylece ekonomik faaliyetin gerçekleştiği ve satışın yapıldığı ülkelerde vergi matrahı oluşmazken, 200 ABD dolarlık kâr vergi cennetine aktarılmakta[69]; bu durum transfer fiyatlandırması yoluyla vergi cennetlerine kâr aktarılmasına örnek teşkil etmektedir. Görüldüğü üzere yapay fiyatlandırma aracılığıyla

---

[66] Doğan Şenyüz, Mehmet Yüce, Adnan Gerçek, *Vergi Hukuku*, 12. Baskı, Bursa: Ekin Yayınevi, 2021, s. 372.
[67] Yenal Öncel, "Transfer Fiyatlaması, "Örtülü Kazanç Dağıtımı ve Vergilendirme", *Maliye Araştırma Merkezi Konferansları*, 41. Seri, İ. Ü. İktisat Fakültesi Maliye Araştırma Merkezi Yayını, 2002, s. 5.
[68] Ludwig Wier, "Tax-Motivated Transfer Mispricing in South Africa: Direct Evidence Using Transaction Data", *Journal of Public Economics*, Vol: 184, 2020, s. 2.
[69] Tax Justice Network, "What Is Transfer Pricing?", https://taxjustice.net/faq/what-is-transfer-pricing/, (Erişim Tarihi: 21.02.2026).

kârlar vergi cennetlerinde vergilendirilmeksizin tutulabilmekte ve çok uluslu şirketler ödeyecekleri vergileri minimum düzeylere çekebilmektedirler.

İKİNCİ BÖLÜM

VERGİ CENNETLERİNİN KÜRESEL GELİR DAĞILIMINDA ADALET VE YOKSULLUK ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Bu başlık altında önce gelir dağılımı ve yoksulluk kavramlarının teorik çerçevesi ve türleri verilecek, daha sonra ise vergi cennetlerinin bu kavramlarla ilişkisi ele alınacaktır.

1. Gelir Dağılımı ve Yoksulluk Kavramı

Önce gelir dağılımı kavramı, türleri ve küresel gelir dağılımının seyrine ilişkin bilgiler verilecektir. Daha sonra ise yoksulluk kavramı, türleri ve küresel yoksulluk kavramına değinildikten sonra başlık tamamlanacaktır.

1.1. Gelir Dağılımı Kavramı ve Türleri

Toplumda üretilen toplam gelirin nasıl bölüşüleceği meselesi, tarih boyunca tartışılan en eski konulardan birisi olmuştur. Gelir ve servet eşitsizliği üzerine yapılan araştırmalar daima ekonominin temel gündeminde yer almış, gelir dağılımı ise her dönemde politik bir mesele olmuştur[70].

Gelir dağılımı kavramı içerisinde hem "gelir" hem de "dağılım" olgularını içeren bir bütün kavram olarak, ekonomik kaynakların toplum içindeki bölüşümünü anlamaya yönelik teorik ve pratik bir çerçeve sunmaktadır. Gelir dağılımı kavramını ele almadan önce gelir kavramını ifade etmek yerinde olacaktır.

Gelir, üretim ve hizmet süreçleri sonucunda ortaya çıkan parasal ya da nesnel nitelikteki getiriyi ifade etmektedir. Bu kavram, belirli bir kişi veya topluluğun, belirli bir zaman dilimi içinde ve belirli kaynaklardan elde ettiği para veya maddi değerler bütünü olarak ele alınabileceği gibi, ekonomik faaliyetler neticesinde ortaya çıkan parasal ya da

[70] Mustafa Aykaç, "Gelir Dağılımı", Tübitak Bilim ve Toplum Başkanlığı Popüler Bilim Yayınları, https://ansiklopedi.tubitak.gov.tr/ansiklopedi/gelir_dagilimi#:~:text=Bir%20ekonomide%20belirli%20bir%20d%C3%B6nemde,g%C3%B6re%20da%C4%9F%C4%B1l%C4%B1m%C4%B1na%20gelir%20da%C4%9F%C4%B1l%C4%B1m%C4%B1%20denilmektedir, (Erişim Tarihi: 15.12.2025).

nesnel getiriler olarak da değerlendirilmektedir[71]. Gelir Vergisi Kanunu'na göre ise gelir, bir gerçek kişinin bir takvim yılı boyunca elde ettiği kazanç ve iratların safi toplamıdır[72]. Milli gelirin tanımını yapmak gerekirse şöyle ifade edebiliriz: Bir ülkenin sınırları içerisinde genellikle bir yıl içerisinde üretilen nihai mal ve hizmetlerin parasal karşılığı olarak ifade edilebilir. Bu büyüklük ise GSYH olarak isimlendirilmektedir.

Ülke içinde gelir dağılımının adil bir yapıya sahip olması, toplumsal refahın sağlanması ve sürdürülebilmesi açısından en temel unsurlardan birisidir. Ancak adil gelir dağılımının ne anlama geldiğinin belirlenmesi ve gelir eşitsizliğinin varlığına ilişkin değerlendirmeler, büyük ölçüde öznel yargılara dayanmaktadır. Bu nedenle gelir adaleti ve eşitsizliği kavramları, kesin sınırlarla tanımlanmaktan ziyade toplumsal ve bireysel algılara göre şekillenebilmektedir[73]. Dolayısıyla gelir dağılımının tanımına dair kesin keskin kurallar yoktur. Ama ortak kabullere yakın bir tanım yapmak istersek şöyle diyebiliriz: Temelde gelir farklılıklarının ifade edilmesine yönelik olan gelir dağılımı kavramı bir ekonomide belirli bir dönemde elde edilen toplam gelirin bireyler, toplumsal kesimler ve üretim faktörleri arasında nasıl bölüşüldüğünü gösteren bir kavramdır[74]. Adil gelir dağılımı üretilen toplam gelirin paydaşlar arasında dengeli, hakkaniyetli bir biçimde paylaşımının yapılmasını ifade eder.

Gelir dağılımı bir neden değil, toplumsal ve ekonomik süreçlerin ortaya çıkardığı bir sonuçtur. Uygulanan sosyal ve ekonomik politikalar, yaşanan gelişmeler ve bunların zaman içindeki dönüşümü gelir dağılımını doğrudan şekillendirir. Üretim araçlarının mülkiyet yapısı, kamu hizmetlerinin kapsamı ve büyüklüğü, toplumsal ve kültürel ilişkiler, işgücünün örgütlenme düzeyleri ile yatay ve dikey hareketlilik, siyasal katılım süreçleri ve tüm bu unsurların tarihsel değişimi, gelir dağılımını etkileyen temel faktörler arasında yer alır[75].

---

[71]T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı, *Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı: Gelir Dağılımının İyileştirilmesi ve Yoksullukla Mücadele Özel İhtisas Komisyonu Raporu*, Yayın No: DPT 2599- ÖİK 610, Ankara, 2001, s. 3.

[72] 193 No'lu Gelir Vergisi Kanunu, RG: 06.01.1961 / 10700.

[73]T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, *On İkinci Kalkınma Planı: Gelir Dağılımı*, Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara, 2023, s. 3.

[74] T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı, a.g.r., s. 3.

[75] Mircan Tokatlıoğlu, Ufuk Selen, *Maliye Politikası*, 3. Baskı, Bursa: Ekin Yayınevi, 2021, s. 439.

Gelir dağılımı, siyasal istikrarın tesis edilmesinde, sürdürülebilir ekonomik büyümenin sağlanmasında, yoksulluğun azaltılmasında ve sağlık hizmetlerine erişimde eşitliğin gerçekleştirilmesi açısından temel bir belirleyicidir. Gelir dağılımının daha adil olduğu toplumlarda siyasi istikrar güçlenmekte, ekonomik büyüme daha kapsayıcı bir nitelik kazanmakta, yoksulluk düzeyleri azalmakta ve bireylerin sağlık ile eğitim hizmetlerine erişimindeki eşitlik artmaktadır. Bu koşulların bir araya gelmesi ise uzun vadede toplumsal uyum ve sosyal barışın tesis edilmesine katkıda bulunmaktadır[76].

Gelir dağılımına yönelik araştırmalar, içinde bulunulan toplumun sosyal ve politik yapısının anlaşılması ve açıklanmasına imkân tanımaktadır. Gelir dağılımı; gelir eşitsizlikleri ile sosyal ve ekonomik kurumlar arasındaki ilişkiyi, zengin ve yoksul kesimler arasındaki gelir farkının zaman içerisindeki değişimini, gelir eşitsizliğinde meydana gelen değişikliklerin servet dağılımı, sermaye birikimi ve ekonomik büyüme üzerindeki etkilerini ve kaynakların nasıl dağıtıldığını ortaya koymaktadır[77].

Gelir dağılımı kavramını daha iyi kavrayabilmek için, bu alanda yapılan farklı gelir dağılımı türlerinin tanımlarını ve özelliklerini incelemek önemlidir. En yaygın bilinen türler kişisel ve fonksiyonel gelir dağılımlarıdır; ancak bunların dışında da başka gelir dağılımı türleri de bulunmaktadır. Bu farklı türleri ele almak, gelir dağılımı kavramını daha geniş bir perspektiften analiz etmeye olanak sağlar.

1.1.1. Kişisel Gelir Dağılımı

Kişisel gelir dağılımı, bir ülkede yaratılan gelirin bireyler ve hane halkları arasında nasıl paylaşıldığını gösterir. Başka bir deyişle, toplumda yaşayan bireylerin milli gelirden ortalama ne kadar pay aldığını ortaya koymaktadır. Bu durum genellikle "kişi başına düşen milli gelir" şeklinde ifade edilir. Ancak bu değer, bireylerin milli gelirden elde ettiği gerçek geliri yansıtmaz; sadece ortalama bir refah düzeyine işaret eder, yani bir potansiyeli temsil eder. Kişi başına düşen milli gelir, ülkenin toplam milli gelirinin nüfusa bölünmesiyle hesaplanır. Öte yandan, kişisel gelir dağılımı, toplumun farklı kesimlerinin –örneğin yüzdelik dilimlerin– toplam gelirden ne kadar pay aldığını göstererek daha

[76]Aykaç, "Gelir Dağılımı", a.g.k.
[77] T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı, a.g.r., s. 3.

ayrıntılı bir analiz olanağı sunar. Bu sayede, bir ülkedeki gelir dağılımının adil olup olmadığı değerlendirilebilir ve farklı ülkeler arasında karşılaştırmalar yapılabilir[78].

Bireysel gelir dağılımı yaklaşımı, fertler arasındaki gelir eşitsizliğinin kapsamını ve derecesini ortaya koyması bakımından önem taşımaktadır. Bu yaklaşımda gelirin hangi kaynaktan sağlandığı veya nasıl elde edildiği önemli olmayıp, öncelikli olarak gelirin miktarı dikkate alınır[79].

1.1.2. Fonksiyonel Gelir Dağılımı

Faktöriyel gelir dağılımı, diğer bir ifadeyle fonksiyonel gelir dağılımı, üretim faktörlerinin milli gelirden aldıkları payları göstermektedir. Yani üretim sürecine katkıda bulunan faktör sahipleri, ortaya çıkan mal ve hizmetlerin gelirinden ücret, faiz, rant ve kâr gibi çeşitli paylar alırlar. Bu paylar, üretim faktörlerinin gelir kaynaklarını oluşturmaktadır. Fonksiyonel gelir dağılımı kavramı, gelirin özellikle emek sahipleri ile diğer üretim faktörleri arasında nasıl bölüştüğünü anlamak için kullanılır[80].

Gelişmiş ülkelerde, ekonomik gelişmenin erken aşamalarında tarım gelirinin toplam gelir içindeki payı yüksek olurken, gelişmişlik düzeyi ilerledikçe ücret gelirinin payı artmaktadır. Buna karşılık, gelişmekte olan ülkelerde ücret gelirinin toplam gelir içindeki payı daha düşük seviyededir[81].

1.1.3. Bölgesel Gelir Dağılımı

Bölgesel gelir dağılımı kavramı, ülke içindeki bölgesel gelişmişlik farklılıklarını ortaya koymak amacıyla kullanılmaktadır. Bölgesel gelişmişlik farkları, sosyal ve ekonomik birçok değişken üzerinden değerlendirilebilir. Ülke, bölge, il veya ilçelerin gelişmişlik düzeyleri, seçilen tanım ve kapsam doğrultusunda farklı yöntemler ve göstergelerle belirlenir. Bu süreçte tek bir değişken kullanılabileceği gibi, birden çok ekonomik ve sosyal gösterge de dikkate alınabilir. Bölgeler arasındaki gelir dağılımındaki dengesizlikler ise, tarım, sanayi, ticaret, hizmetler, haberleşme, ulaşım, eğitim, sağlık gibi sosyal ve ekonomik alanlardaki gelişmişlik farklarından kaynaklanmaktadır. Bu

[78] Tokatlıoğlu, Selen, a.g.e., s. 442.
[79] T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, a.g.r., s. 4
[80] Tokatlıoğlu, Selen, a.g.e., s. 442.
[81] T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, a.g.r., s. 4.

göstergelerdeki farklılıklar, bölgesel kalkınma seviyelerini belirleyerek, ülkenin çeşitli bölgeleri arasındaki gelişmişlik uçurumlarını gözler önüne sermektedir[82].

Bu gelir dağılımı yaklaşımı, ülkenin farklı bölgelerinin gelir eşitsizliği açısından karşılaştırılmasına olanak tanır ve ülkedeki gelişmiş ile az gelişmiş bölgeler arasındaki farklılıkları ortaya koymaktadır[83].

1.1.4. Sektörel Gelir Dağılımı

Bir ekonomide tarım, sanayi ve hizmetler olmak üzere üç ana sektör bulunmaktadır. Gelirin bu sektörler arasındaki dağılımına sektörel gelir dağılımı denmektedir. Tarım, sanayi ve hizmet sektörlerinin milli gelirden aldıkları paylar, bu payların uzun dönemde değişimi, sosyal hasılaya etkisi ayrıca devletin uyguladığı politikalarla hangi sektörler lehine ve aleyhine milli gelirin dağılımını etkilemesi gibi durumlar sektörel gelir dağılımı ile incelenmektedir[84]. Normal şartlarda bir ülke geliştikçe sanayi ve hizmetler sektörünün ekonomi içerisindeki payının artması, tarımın payının ise azalması beklenir[85].

-Öte taraftan gelir dağılımı kavramını birincil gelir dağılımı ve ikincil gelir dağılımı olarak da sınıflandırabiliriz. Bir ekonomide üretim faktörlerinin piyasa koşulları altında elde ettikleri paylara bağlı olarak ortaya çıkan gelir dağılımı birincil gelir dağılımı olarak isimlendirilir. Devletin piyasa mekanizmasına çeşitli araçlarla müdahale etmesi, göreli fiyatlarda ve/veya mali ve parasal sistemde meydana gelen değişiklikler sonucunda oluşan gelir dağılımı ise ikincil gelir dağılımı ya da diğer bir ifadeyle gelirin yeniden dağıtımı olarak ifade edilir[86]. Devletin elindeki vergi, kamu harcamaları, transfer harcamaları ve diğer mali araçları aracılığıyla gelir dağılımında yapmaya çalıştığı iyileştirmeler bu kapsamdadır.

---

[82] Tokatlıoğlu, Selen, a.g.e., s. 443.
[83] T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, a.g.r., s. 4.
[84] Nihat Işık, "Sektörel Gelir Dağılımının Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkisi, *Selçuk Üniversitesi İ.İ.B.F Dergisi*, Sayı: 11, Yıl: 9, 2006, s. 123.
[85] Şadan Çalışkan, "Türkiye'de Gelir Eşitsizliği ve Yoksulluk", *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, Sayı: 59, 2010/2, s. 94.
[86] T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, a.g.r., s. 8.

1.2. Gelir Dağılımının Ölçülmesinde Kullanılan Araçlar

Gelir dağılımındaki adaleti ölçebilmek amacıyla birtakım ölçüm yöntemleri geliştirilmiştir. Bu ölçüm yöntemleri yardımıyla gelir dağılımındaki adalet durumlarının analizi yapılabilmektedir.

LORENZ EĞRİSİ

Gelir dağılımındaki eşitsizliği ölçmek için en sık kullanılan göstergelerden biri Lorenz eğrisi ve bu eğriden elde edilen Gini katsayısıdır. Lorenz eğrisi, toplumdaki bireylerin fiili gelir dağılımını, tam eşitlik durumunu temsil eden eş-bölüşüm doğrusuna göre kıyaslayarak gösterir[87]. Lorenz eğrisinin mutlak eşitlik doğrusundan sapma derecesi, gelir dağılımındaki eşitsizliğin büyüklüğünü göstermektedir. Sapma arttıkça gelir dağılımı daha bozuk hale gelmektedir[88].

GİNİ KATSAYISI

Gini katsayısı, gelir eşitsizliğini tek bir sayısal değerle özetleyen ve kişisel gelir dağılımını ölçmede en yaygın olarak kullanılan göstergelerden birisidir. Bu katsayı, 0 ile 1 arasında değişen bir değer almakta olup, toplumdaki gelir dağılımının adalet düzeyini sayısal olarak ifade etmektedir. Gelirin tüm bireyler arasında eşit biçimde paylaşıldığı durumda Gini katsayısı 0 değerini almakta, gelirlerin yalnızca tek bir bireyin elinde toplandığı durumda ise katsayı 1'e yaklaşmaktadır[89]. TÜİK verilerine göre Türkiye'de Gini katsayısı 2006'dan bu yana dalgalı bir seyir izlemiştir. 2006 yılında 0,428 olan katsayı, 2014'te 0,391'e gerileyerek gelir dağılımında sınırlı ölçüde bir iyileşme gerçekleşmiştir. Ancak bu tarihten sonraki dönemde, zaman zaman yüksek büyüme hızları yakalanmasına rağmen, gelir dağılımında kayda değer ve kalıcı bir iyileşme gözlenmemiştir[90].

[87] Fatih Savaşan, *Kamu Ekonomisi*, 10. Baskı, Bursa: Ekin Yayınevi, 2022, ss. 370-371.
[88]Mahfi Eğilmez, "Gelir Dağılımında Son Durum", https://www.mahfiegilmez.com/2016/09/gelir-daglmnda-son-durum.html, (Erişim Tarihi: 05.01.2026).
[89]T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı, a.g.r., s. 7.
[90]T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, a.g.r., ss. 15-16.

YÜZDE PAYLAR ANALİZİ

Kişisel gelir dağılımını ölçmede kullanılan en açık yöntemlerden biri yüzde payları analizidir. Bu yöntemde haneler, gelir düzeylerine göre farklı gruplara ayrılmaktadır: %1'lik 100 grup, %5'lik 20 grup, %10'luk 10 grup ve %20'lik 5 grup. Her bir grubun toplam gelirden aldığı pay incelenerek gelir dağılımındaki eşitsizlik karşılaştırılabilmektedir[91]. Bu analiz yöntemiyle toplumdaki en yüksek gelir seviyesine sahip olan grupla en düşük gelir seviyesine sahip olan grupların karşılaştırılması olanağı sağlanabilmektedir.

DALTON- ATKİNSON ÖLÇÜTÜ

Dalton-Atkinson ölçütü, Lorenz ölçüsüne göre daha dinamik bir yapıya sahiptir ve farklı gelir eşitsizliği durumlarının, belirli bir referans dağılıma göre yeniden sıralanmasına imkân tanır. Bu ölçüt, toplumun bireysel tercihlerini yansıtan bir sosyal refah fonksiyonuna dayanmaktadır. Söz konusu sosyal refah fonksiyonunda, toplumun eşitliğe atfettiği önem sıfır ile sonsuz arasında değişmektedir. Bu ağırlığın sıfır olması, toplumun gelir dağılımı konusuna kayıtsız kaldığını yani fazla önemsemediğini ağırlığın sonsuz olması ise toplumun yalnızca en düşük gelir grubunda yer alan bireylerin refahını dikkate aldığını ifade etmektedir[92]. Bu gelir dağılımı ölçümü yöntemiyle toplumun gelir dağılımına bakışı ve ilgisi de ortaya konabilmektedir. Toplumun gelir dağılımında eşitliğe duyarlılığı ve anlayışına ilişkin durumun gözlemlenmesinde önemli bir ölçüttür.

1.3. Küresel Gelir Dağılımı Kavramı ve Seyri

Küresel gelir eşitsizliğini dünya yurttaşları arasındaki gelirsel farklılıklar olarak ifade edebiliriz[93]. Dünyadaki toplam gelirin ne kadar adil dağılımının sağlandığını göstermesi bakımından önemlidir.

Günümüzde küresel gelir dağılımı eşitsizliği oldukça yüksek seviyelerdedir. Dünya gelirinin yarısından fazlası gibi bir oran yalnızca en zengin %10'luk dilim tarafından elde edilmektedir. En yoksul kesimlerin küresel gelirden aldığı pay ise tarihsel

[91]T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı, a.g.r. s. 7.
[92] Tokatlıoğlu, Selen, a.g.e., s. 446-447.
[93] Zeki Akbakay, Doğan Barak, "Yükselen Piyasalarda Ekonomik Küreselleşme ve Gelir Eşitsizliği İlişkisi", *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, Cilt: 16, Sayı: 1, 2020, s. 19.

olarak düşük kalsada 1980'li yıllardan sonra en düşük seviyelere inmiştir. Günümüzde ise en alt %50'lik kesimin elde ettiği küresel gelir %10'ları bile görememektedir.

Bu durum toplumlar tarafından elde edilen gelirin adil paylaşılmadığını dünyadaki bir kesimin büyük refah içinde yaşarken çok büyük kesiminin ise bu refahtan pay alamadığını göstermektedir. Aşağıdaki grafikte 1820-2020 arası küresel gelir dağılımının izlediği seyir gösterilmektedir.

Grafik 1: 1820-2020 Arası Küresel Gelir Dağılımı

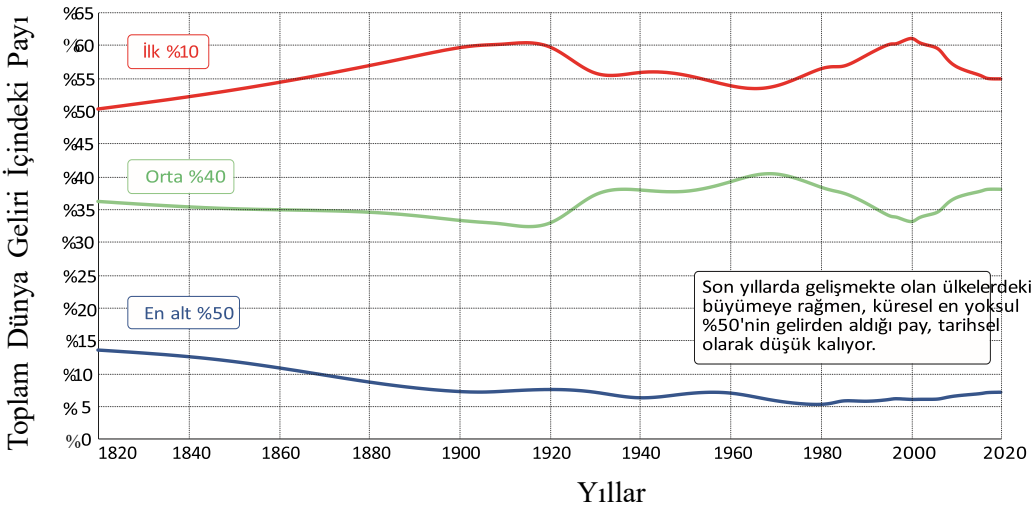

Kaynak: World Inequality Lab, *World Inequality Report 2022*, s. 14, https://wir2022.wid.world/www-site/uploads/2023/03/D_FINAL_WIL_RIM_RAPPORT_2303.pdf, (Erişim Tarihi: 03.05.2025).

1820 ile 2020 yılları arasında dünyanın en yüksek gelirli %10'unun küresel gelirden aldığı pay %50 ile %61 arasında seyretmiştir. Bu oran 1820'de %50 iken 1910'da %60'a yükselmiş, 1980'de %56'ya gerilemiş, 2000'de %61'e çıkmış ve 2020'de %55 olmuştur. Öte yandan en alttaki %50'nin gelir payı genellikle %10 civarında veya bunun altında kalmıştır. Bu kesimin gelir payı 1820'de %14, 1910'da %7, 1980'de %5, 2000'de %6 ve 2020'de %7 olarak gerçekleşmiştir.

Bölgesel olarak gelir dağılımlarını incelediğimizde ise Avrupa nispeten diğer bölgelere göre daha pozitif bir görüntü vermektedir. Çünkü orta %40'lık kesim Avrupa'da önemli bir gelir elde etmekteyken en alt %50'lik kesim en çok bu bölgede pay almaktadır. Fakat Latin Amerika ve Afrika kıtalarında durum öyle değildir. Özellikle Sahraaltı Afrika

bölgesinde ve Kuzey Afrika'da en alt %50'nin payı %10 düzeylerinde bile değildir. Dolayısıyla, bu bölgelerdeki gelir uçurumu çok daha ciddi düzeylerdedir.

Grafik 2: 2021 Yılında Dünyada Bölgesel Gelir Dağılımı

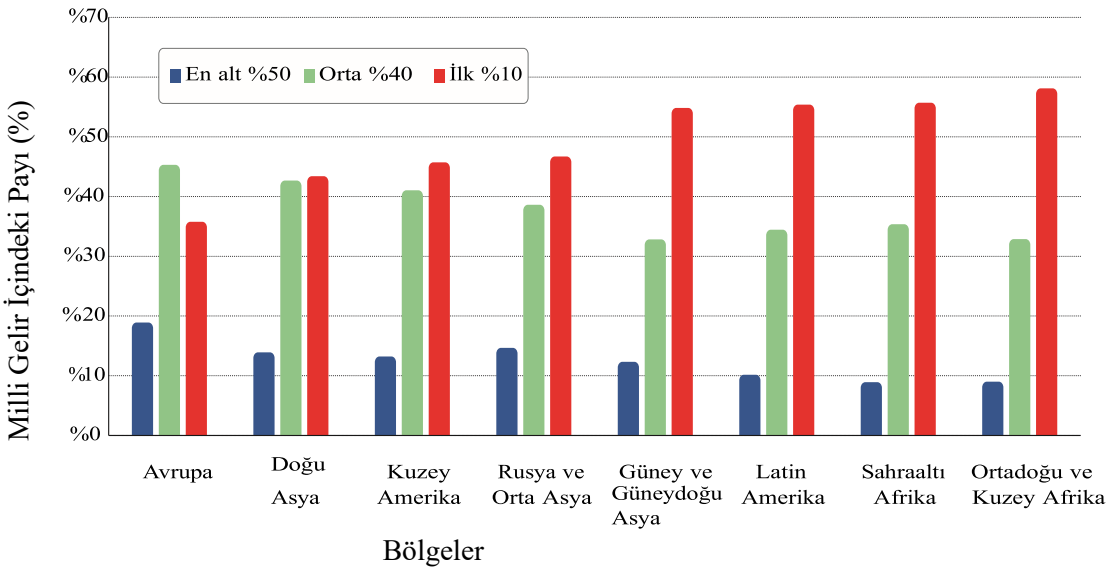

Kaynak: World Inequality Lab, *World Inequality Report 2022*, a.g.r., s. 30.

Küresel gelir dağılımının seyrini anlayabilmek noktasında daha dar bir kesim olan küresel en tepedeki %1'lik kesimin küresel gelirden aldıkları paylara bakmakta yarar vardır. Aşağıda bu gelir grubunun küresel gelirden aldığı paylar bulunmaktadır.

Grafik 3: 1980 Sonrası En Tepedeki Yüzde 1'lik Kesimin Küresel Gelirden Aldığı Paylar (%)

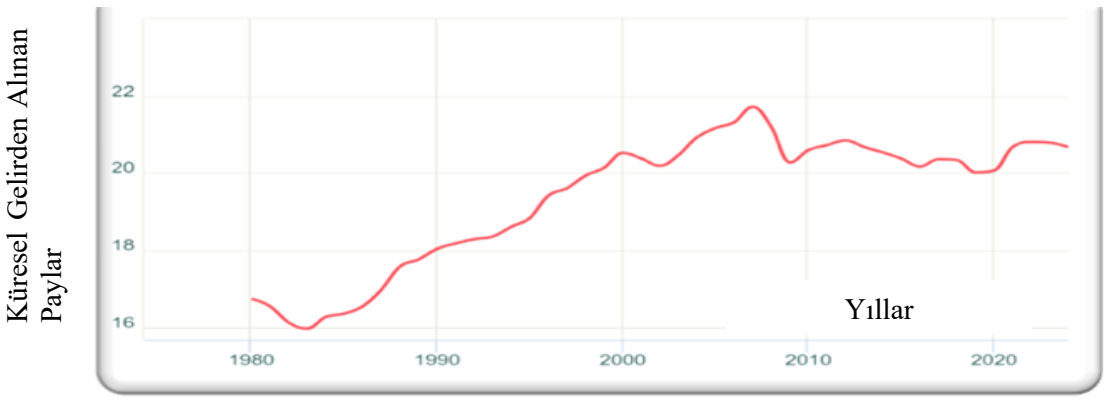

Kaynak: World Inequality Database, "Top 1% National Income Share", https://wid.world/world/#sptinc_p99p100_z/WO-PPP/last/eu/k/p/yearly/s/false/14.944999999999999/30/curve/false/country, (Erişim Tarihi: 15.02.2026).

Grafik, son birkaç on yılda küresel gelirin en zengin yüzde 1'lik kesime düşen payının belirgin şekilde arttığını ve bu artışın, dönemsel dalgalanmalara rağmen kalıcı ve yapısal bir eğilim haline geldiğini ortaya koymaktadır. Özellikle finansal küreselleşmenin hız kazandığı, sermaye hareketlerinin serbestleştiği ve vergi cennetlerinin güç kazandığı ve bu yolla gelir ile kârların düşük vergili ülkelere yönlendirilebildiği dönemlerde (1980'li yıllar itibariyle), bu grubun gelirlerini koruma ve artırma potansiyellerinin güçlenmesinde katkısı olduğu söylenebilir[94]. Bu süreçte, küresel gelirden en zengin yüzde 1'in aldığı pay, yaklaşık %16–17 seviyelerinden %21–22 düzeylerine kadar yükselmiştir.

Küreselleşme süreci, gelir dağılımı üzerinde belirgin bir asimetri yaratmış; bu bağlamda en üst servet grubunun ekonomik ağırlığı artmıştır. Bu eğilimi somutlaştırmak amacıyla aşağıdaki grafikte, 1980'li yılların sonlarından günümüze kadar bu gruptaki kişi sayısının değişimi gösterilmektedir.

Grafik 4: 1987-2024 Milyarder Sayısı

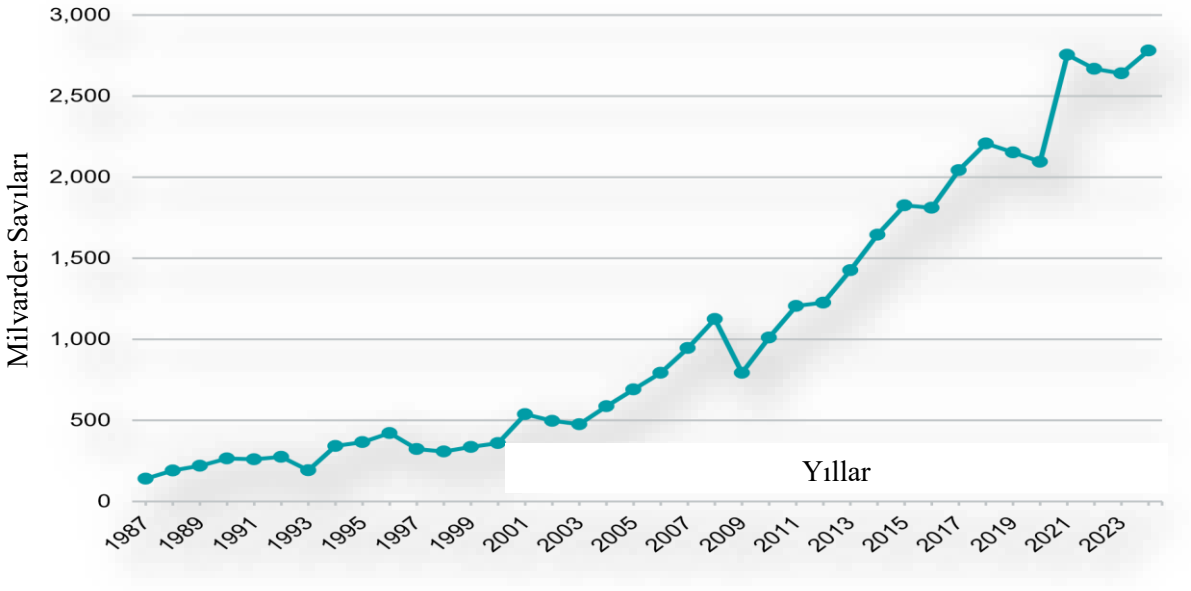

Kaynak: Kane Borders, Panayiotis Nicolaides, Gabriel Zucman, *Taxing Billionaires: Wealth Dynamics and Revenues from a Global Minimum Tax*, Elcano Royal Institute, 2025, s. 3.

1980'li yıllardan itibaren bu gruptaki kişi sayısında önemli bir artış meydana gelmiştir. Aynı dönemde sermaye hareketlerinin serbestleştirilmesi, neoliberal

[94] Şahin, Yılmaz, a.g.m., s. 109.

politikaların hızlanması ve vergi cennetlerinin güçlenmesi arasında zamansal açıdan paralellik bulunmaktadır. Bu dönemde meydana gelen finansal gelişmelerin, bu gelir gruplarının servetlerini koruma ve büyütme imkânlarının kolaylaşmasına katkıda bulunduğu söylenebilir. 1987 yılında oldukça az olan bu grubun sayısı, 2007'den itibaren 1000'in üstüne 2017'den itibaren ise 2000'in üzerine çıkmıştır. Günümüzde ise bu gruptaki kişi sayısı 2500'ün üstüne çıkarak önemli bir rakama ulaşmıştır.

Verilerden de hareketle küresel gelir dağılımının özelliklerini şöyle sıralayabiliriz:

- Küresel gelir dağılımı tarih boyunca adaletsiz bir görünüm sergilemiştir. Dünyada bazı gruplar toplam gelirin önemli bir kısmını elinde bulundururken, geniş bir kesim çok daha düşük gelir seviyelerine sahip olmuştur. Dolayısıyla dünya genelinde üretim ve gelir artışı olsa da, bu artışın dağılımında adalet sağlanamamıştır.

- Özellikle 1980'li yıllardan itibaren finansal küreselleşmenin ve sermayenin artan mobilitesinin etkisiyle en varlıklı grupların gelirleri hızla artmış, böylece gelir uçurumu "bu dönemden" itibaren daha da derinleşmiştir.

- Bölgesel düzeyde de benzer bir eşitsizlik görülmekte; Avrupa ve Kuzey Amerika yüksek gelirli bölgeler olarak öne çıkarken, Sahra Altı Afrika ve Güney Asya bölgeleri ise oldukça düşük gelir seviyelerine sahip olan bölgeler olarak öne çıkmışlardır.

1.4. Yoksulluk Kavramı ve Türleri

Yoksulluk çağımızda sadece belirli bölge veya gruplara özgü olmayan, tarihi eskilere dayanan ve tüm dünyayı etkileyen çok yönlü bir sorundur. Sadece ekonomik anlamda bir sorun olmayıp sosyal, siyasal, kültürel gibi farklı boyutları olan bir meseledir. Çağımızın önemli sorunlarından birisi olan yoksulluk sorunu toplumların tüm kesimleri tarafından üzerinde düşünülen ve fikir sahibi olunan bir meseledir. Ama bu denli fikir sahibi olunan bir mesele olan yoksulluk, çok boyutlu ve karmaşık doğası nedeniyle tanımlanması güç bir olgudur. Bunun yanı sıra, farklı ideolojik görüşlere sahip bireylerin yoksulluk olgusuna çeşitli açılardan yaklaşmaları, kavramın tanımı üzerinde ortak bir uzlaşıya varılmasını daha da zorlaştırmaktadır[95]. Çünkü, yoksulluğun ölçülmesinde

[95] Hasan Memiş, "Küreselleşme ve Yoksulluk İlişkisi", *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, Cilt: 5, Sayı: 1, 2014, s. 148.

kullanılabilecek çok sayıda gösterge bulunmaktadır. Gelir ve tüketim düzeyleri, çeşitli sosyal göstergeler ile bireylerin giderek artan risklerle karşılaşma olasılığı gibi etkenler bu göstergeler arasında sayılabilir. Dolayısıyla, yoksulluk olgusuna farklı bakış açılarından yaklaşabilmek mümkündür[96].

Türk Dil Kurumu'na göre, yoksulluk hali; fakirlik, fukaralık, beş parasızlık, yokluk, yoksuzluk, variyetsizlik, sefillik ve sefalet gibi terimlerle ifade edilmiştir[97]. Bir başka tanıma göre yoksulluk "insanların temel gereksinimlerini karşılayamaması" durumunu ifade etmektedir[98]. Dünya Bankası yoksulluğu ağırlıklı olarak parasal gelir bakımından ele almakta; bu çerçevede yoksulluk kavramı, belirli bir gelir eşiğinin altında olan bireyleri tanımlamak için kullanılmaktadır. Buna karşılık, kalkınma iktisadı literatürünün önde gelen isimlerinden Amartya Sen, yoksulluğu yalnızca gelir yetersizliğiyle sınırlamamakta; bireylerin temel işlevlerini sürdürebilmeleri için gerekli asgari kabiliyetlerden yoksun olmaları durumu olarak ifade etmektedir[99].

BM'ye göre ise yoksulluk, yalnızca gelir ve üretken kaynak eksikliğiyle sınırlı olmayıp, bireylerin sürdürülebilir geçim kaynaklarına erişimini de engelleyen çok boyutlu bir olgudur. Yoksulluğun göstergeleri arasında açlık ve yetersiz beslenme, eğitime ve diğer temel hizmetlere sınırlı erişim, sosyal dışlanma ve ayrımcılık ile karar alma süreçlerine katılımın sınırlı olması yer almaktadır[100].

Genel bir perspektiften bakıldığı zaman yoksulluk, toplum tarafından kabul gören gereksinimlerin karşılanamaması durumunu ifade etmektedir. Yapılan açıklamalar doğrultusunda yoksulluğun üç temel boyutu ön plana çıkmaktadır: bireylerin ihtiyaçlarını yeterli seviyede karşılayamamaları, maddi kaynakların yetersizliği nedeniyle ihtiyaçların

[96] Faruk Sapancalı, "Yeni Dünya Düzeni ve Küresel Yoksulluk'', *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt: 3, Sayı: 2, 2001, s. 127.
[97] TDK, https://sozluk.gov.tr/, (Erişim Tarihi: 15.01.2026).
[98] Savaşan, a.g.e., s. 372.
[99] Ayşe Meral Uzun, "Yoksulluk Olgusu ve Dünya Bankası", *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt: 4, Sayı: 2, 2003, s. 156.
[100] United Nations, "Ending Poverty", https://www.un.org/en/global-issues/ending-poverty, (Erişim Tarihi: 01.02.2026).

karşılanmasında zorlukların meydana gelmesi ve ihtiyaçların sosyal normlar çerçevesinde tanımlanması olarak ifade edebiliriz[101].

Çok boyutlu bir kavram olan yoksulluğun bazı türleri bulunmaktadır. Bu noktada yoksulluk kavramını her birisi kendi içerisinde farklı özellikleri bulunan türlere ayırmak yerinde olacaktır. Böylelikle kavramı farklı yönlerden anlayabilmek kolaylaşacaktır.

MUTLAK YOKSULLUK

Mutlak yoksulluk, bir bireyin veya hane halkının temel yaşam gereksinimlerini karşılayacak asgari refah düzeyine ulaşamamasıdır. Bu durum, özellikle az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde yaygın olarak görülmektedir. Mutlak yoksulluğu belirlemek için, kişilerin yaşamlarını sürdürebilmeleri için gerekli olan asgari tüketim ihtiyaçlarının tespit edilmesi gereklidir[102]. Daha somut bir biçimde ifade etmek istersek bir kişinin yaşamını sürdürebilmesi için tüketmesi gereken temel gıda maddelerinden oluşan sepetin maliyetini ifade eder[103].

Dünya Bankasına göre uluslararası yoksulluk eşiği, günlük 3,00 ABD doları olarak belirlenmiştir. Buna göre, günlük geliri 3,00 ABD dolarının altında olan bireyler, aşırı yoksulluk içinde yaşayanlar olarak sınıflandırılmaktadır. 2022 yılı verilerine göre, bu ölçüt çerçevesinde yaklaşık 838 milyon kişi aşırı yoksulluk içinde yaşamaktadır. Bu rakam, daha önce açıklanan ve 2024 Eylül'ünde günlük 2,15 ABD doları sınırı ile 2017 satın alma gücü paritesine (PPP) göre hesaplanan 713 milyonluk tahminin yaklaşık 125 milyon kişi arttığını göstermektedir[104].

GÖRELİ YOKSULLUK

Bu yaklaşım, yoksulluğu yalnızca bireyin kendi temel ihtiyaçlarını karşılayabilme yetisine göre değil, aynı zamanda toplumdaki diğer bireylerle karşılaştırıldığında ortaya

[101] İrem Didinmez, "Yoksulluk ile Mücadelede Vergi Politikalarının Rolü", *Kırklareli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt: 10, Sayı: 2, 2021, s. 296.
[102] Naci Gündoğan, *Türkiye'de Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadele*, Ankara Sanayi Odası (ASO), 2008, s. 43. https://www.yumpu.com/tr/document/read/5662429/turkiyede-yoksulluk-ve-yoksullukla-mucadele-ankara-sanayi-odas, (Erişim Tarihi: 25.01.2026).
[103] Fatih Yar, *Türkiye'de Gelir Dağılımı & Yoksulluk*, Global Politika ve Strateji, 2015, s. 18.
[104]World Bank, "June 2025 Update to Global Poverty Lines", https://www.worldbank.org/en/news/factsheet/2025/06/05/june-2025-update-to-global-poverty-lines, (Erişim Tarihi: 25.02.2026).

çıkan durum üzerinden ifade etmektedir. Yani bir kişinin yoksul olup olmadığı, yalnızca sahip olduğu gelirle değil, aynı zamanda toplumdaki diğer kişilerin gelir düzeyiyle de yakından ilgilidir. Göreli yoksulluk kavramında, genellikle nüfusun düşük gelirli kesimi veya ortalama gelir seviyesinin altında gelire sahip olanlar yoksul olarak kabul edilmektedir[105]. OECD ülkelerinde göreli yoksulluk analizleri yapıldığında, gelirler en düşükten en yükseğe sıralandığında ortada yer alan gelir düzeyi olan ortanca gelir esas alınmakta; bu gelirin %40'ının, %50'sinin ya da %60'ının altında gelire sahip bireyler yoksulluk riski altında kabul edilmektedir[106]. Bununla birlikte, milli gelir düzeyinin artmasıyla birlikte, toplam gelirden görece daha az pay alan kesimlerin dahi temel gereksinimlerini karşılama kapasiteleri yükselmektedir. Başka bir deyişle, ABD veya Almanya gibi yüksek gelirli ülkelerde göreli olarak yoksul kabul edilen bireylerin (toplam gelir ortalamasına kıyasla daha az gelire sahip olanların) yaşam standartları, bazı ülkelerdeki orta-üst gelir gruplarının yaşam standartlarının daha üzerinde olabilmektedir[107].

Bundan dolayı belirli bir coğrafyadan diğer bir coğrafyaya göreli yoksulluk değişik seyredebilmektedir. Dolayısıyla her yerde aynı değerlendirilmesi doğru değildir.

İNSANİ YOKSULLUK

Bu yoksulluk türü sadece gelirin yokluğuna odaklanmaz. İnsani yoksulluk; okuma-yazma bilmemek, yetersiz beslenme, kısa yaşam sürelerine sahip olmak, anne-çocuk sağlığında yetersizlikler yaşamak ve önlenebilir hastalıklara maruz kalmak gibi temel insani kabiliyetlerden yoksun olma durumu olarak tanımlanır. Bu bağlamda, bireylerin yaşamlarını sürdürebilmeleri için gerekli olan mal, hizmet ve altyapıya (enerji, hijyen, eğitim, iletişim, temiz içme suyu) erişimin olmaması ya da kısıtlı olması, yoksulluğun insani boyutunu ortaya koymaktadır[108]. Dolayısıyla bu yoksulluk türü, kavramı çok boyutlu olarak ele almaktadır.

[105] Memiş, a.g.m., s. 148.
[106] Yar, a.g.r., s. 19.
[107] Savaşan, a.g.e., s. 373.
[108] Memiş, a.g.m., s. 149.

Gelişmekte olan ülkeler için İnsani Yoksulluk İndeksi (HPI), üç temel boyut üzerinden hesaplanmaktadır[109]:

- Yaşam süresi: Toplum içerisinde 40 yaşın altında yaşam beklentisine sahip olan bireylerin oranı,

- Eğitim düzeyi: Okuma-yazma bilmeyen yetişkin nüfusun oranı,

- Yaşam standardı: Sağlıklı içme suyuna erişimi olmayan, temel sağlık hizmetlerinden yoksun bulunan ve beş yaşın altında olup yeterli beslenemeyen nüfusun toplam nüfus içindeki oranlarının bileşimi.

1.5. Küresel Yoksulluk

Küresel yoksulluk, yalnızca bireyleri değil, toplumları da ilgilendiren bir sorundur; milyonlarca insanın en temel ihtiyaçlarını karşılayamaması ve yaşam kalitesinin düşük olması, toplumların gelişimini ciddi şekilde engeller ve ekonomik gelişimin sağlanmasını yavaşlatır.

Yeni dünya ekonomik düzeni, az gelişmiş ülkelerde yaşayan insanların büyük bir kısmı için yoksulluk anlamına gelmektedir. Ancak günümüzde yoksulluk yalnızca az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelere özgü değil, gelişmiş ülkeleri de etkileyen geniş kapsamlı bir sosyal sorun haline gelmiştir. Yapılan son araştırmalar, yoksulluk sınırında yaşayan insan sayısının, geri kalmış ülkelerin yanı sıra gelişmiş ülkelerde de arttığını ortaya koymaktadır[110].

Dünya Bankası, ülkeleri ekonomik gelişmişlik düzeylerine göre yüksek gelirli, orta gelirli ve düşük gelirli olmak üzere üç gruba ayırmaktadır. Yüksek gelirli ülkeler, 18. yüzyılın ikinci yarısında İngiltere'de başlayıp kısa sürede Avrupa ve ABD'ye yayılan sanayileşme sürecine ilk başlayan ülkeleri ifade eder. Bu ülkelerde yaşayan insanlar; barınma, temiz su, beslenme ve genel yaşam koşulları açısından oldukça yüksek bir konfora ve refaha sahiptir. Orta gelirli ülkeler ise çoğunlukla bazı Doğu ve Güney Asya ülkeleri, petrol zengini devletler, bazı Kuzey ve Güney Amerika ülkeleri ile Sovyetler

[109] Yar, a.g.r., s. 19.
[110] Sapancalı, a.g.m., s. 126.

Birliği'nin dağılmasından sonra ortaya çıkan ve Doğu Avrupa'da yer alan ülkelerdir. Bu ülkelerin pek çoğu sanayileşmeye gelişmiş ülkelere kıyasla daha geç başlamış, bu nedenle aynı düzeyde sanayileşememiş ve zenginleşememiştir. Düşük gelirli ülkeler grubunda ise birçok Afrika ülkesi ile Doğu ve Güney Asya'daki bazı ülkeler bulunmaktadır. Bu ülkeler ekonomik olarak en düşük gelişmişlik düzeyine sahip olan ülkelerdir[111].

Dünya Bankası tarafından yapılan değerlendirmelere göre düşük gelirli ülkeler için belirlenen yoksulluk sınırı 2022 yılında günde 2,15 dolar iken 2025 yılından itibaren günde 3,00 dolar olarak belirlenmiştir. Bu tutar uluslararası yoksulluk sınırı olarak kabul edilmektedir. Alt ve orta gelir grubundaki ülkelerde yoksulluk sınırı 2025 yılında kişi başına günlük 4,20 dolar olarak belirlenmiştir. Üst-orta gelir grubundaki ülkelerde ise bu sınır, kişi başına günlük 8,30 dolar olarak sınıflandırılmıştır[112].

Dünyada yoksulluğun boyutlarına baktığımızda ise durum oldukça çarpıcıdır[113]:

-Dünya nüfusunun yaklaşık yarısı yoksulluk içinde yaşamaktadır.

-Ağır borç yükü altındaki 41 yoksul ülkenin (567 milyon kişi) gayrisafi yurtiçi hasılası, dünyanın en zengin 7 kişinin servetinden daha azdır.

-Yaklaşık 1 milyar insan, 21. yüzyıla bir kitap okuyamadan veya adını yazamadan girmiştir.

-Dünyada silahlara harcanan paranın %1'inden azı ile tüm çocuklar okula gidebilir.

-Dünyada 1 milyar çocuk yoksulluk içinde yaşamaktadır; her gün yaklaşık 29 bin çocuk yaşamını yitirmektedir.

-Temel eğitim hakkından mahrum çocuk sayısı 121 milyondur.

[111] Anthony Giddens, *Sosyoloji*, İstanbul: Kırmızı Yayınları, 2012, s. 436.
[112]World Bank, "Measuring Poverty", https://www.worldbank.org/ext/en/topic/poverty/measuring-poverty, (Erişim Tarihi: 20.01.2026).
[113] Gündoğan, a.g.r., s. 44-45.

-Gelişmiş ülkelerdeki nüfusun %20'si, dünyadaki malların %86'sını tüketmektedir.

-Gelişmekte olan ülkelerde 1,1 milyar insan yeterli suya, 2,6 milyar insan temel sağlık hizmetlerine erişememektedir.

-Dünya nüfusunun yalnızca %12'si, suyun %85'ini kullanmakta ve bu kişiler genellikle üçüncü dünya ülkelerinde yaşamamaktadır.

-ABD ve Avrupa'da kozmetik, evcil hayvan, sigara ve alkol gibi harcamalar milyarlarca dolara ulaşırken, tüm dünyadaki insanlara temel eğitim sağlamak için gereken para 6 milyar dolar, temel sağlık ve beslenme ihtiyaçları için gereken miktar ise yalnızca 13 milyar dolardır.

Bu sayılan maddeler dünyadaki oluşan gelir dağılımındaki adaletsizlik ve yoksulluğun boyutlarının 21. yüzyılda ne kadar büyük bir düzeye ulaştığını göstermektedir.

BM 2024 yılı çok boyutlu yoksulluk endeksi raporuna göre ise Dünya genelinde 112 ülkede yaşayan 6,3 milyar insanın yaklaşık 1,1 milyarı yoksulluk içerisinde yaşamaktadır. Bu yoksul nüfusun büyük bir kısmı iki bölgede yoğunlaşmıştır: Yaklaşık yarısı (%48,2 oran ve 553 milyon kişi ile) Sahra Altı Afrika'da, üçte birinden daha fazlası ise (%35,0 oran ve 402 milyon kişi ile) ise Güney Asya'da yaşamaktadır. Yani dünya üzerindeki yoksul insanların %83,2'si bu iki bölgede bulunmaktadır. Diğer bölgelerde ise yoksulluk oranları daha düşüktür: %9,1'i Doğu Asya ve Pasifik'te (104 milyon kişi), %4,6'sı Arap Devletleri'nde (53 milyon kişi), %3,0'ı Latin Amerika ve Karayipler'de (34 milyon kişi) ve %0,2'si ise Avrupa ile Orta Asya'da (2 milyon kişi) yaşamaktadır[114].

Yoksulluk içinde yaşayan en fazla nüfusa sahip olan beş ülke şunlardır: Hindistan (234 milyon), orta İnsani Gelişme Endeksi (İGE) kategorisindedir. Pakistan (93 milyon), Etiyopya (86 milyon), Nijerya (74 milyon) ve Demokratik Kongo Cumhuriyeti (66 milyon), bunların tamamı ise düşük İGE kategorisindedir. Bu beş ülke, toplam 1.1 milyar yoksul insanın neredeyse yarısını (%48,1) oluşturmaktadır[115]. Düşük gelirli ülkeler, tüm

[114] UNDP, *The Global Multidimensional Poverty Index 2024*, s. 7.
[115] UNDP, a.g.r., s. 7.

yoksulların %34,8'ine (400 milyon) ev sahipliği yapmaktadır. Alt orta gelirli ülkeler, tüm yoksulların %56,3 oranına ev sahipliği yaparken, üst orta gelirli ülkeler ise yoksulların %8,9'una ev sahipliği yapmaktadır. Sonuç olarak yoksulların %65,2'si (749 milyonluk nüfus) orta gelirli ülkelerde yaşamaktadır[116].

Küresel yoksulluğa dair şu çıkarımlarda bulunabiliriz:

- Gelişmiş ülkelerde yüksek gelir düzeyi, güçlü ekonomik yapılar ve ileri düzeyde iktisadi kalkınma, yoksulluğun yaygınlaşmasını sınırlamakta ve bu sorunun toplum için ciddi bir problem olma düzeyini düşürmektedir.

- Öte yandan gelişmekte olan ülkelerde ise düşük gelir seviyeleri, sınırlı ekonomik kalkınma ve daha düşük sosyoekonomik gelişmişlik düzeyleri, yoksulluğun daha yaygın olmasına ve toplumsal açıdan daha önemli bir sorun haline gelme riskini artırabilmektedir. Dolayısıyla yoksulluk meselesi gelişmekte olan ülkeler için daha büyük bir sorun ve sistematik hâl almış bir meseledir.

-Yoksulluk dünyada bölgeler arasında da önemli farklılıklar gösterebilmektedir. Kıta Avrupası ve Kuzey Amerika'da yoksulluk oranları nispeten daha düşükken Afrika ve Güney Asya ülkelerinde ise çok daha fazladır. Ek olarak bu bölgelerde yoksulluk meselesi yapısal bir sorun haline gelmiştir. Dolayısıyla yoksulluk her bölgeye eşit dağılmamış, bazı yerlerde çok daha azken bazı yerlerde ise çok yüksek düzeylere ulaşmıştır.

2. Vergi Cennetlerinin Küresel Gelir Dağılımında Adalet ve Yoksulluk Üzerindeki Etki Kanalları

Vergi cennetlerinin küresel gelir dağılımında adalet ve yoksulluk üzerindeki etki kanalları aşağıdaki şekilde gösterilmektedir.

[116] UNDP, a.g.r., s. 7.

Şekil 1: Vergi Cennetlerinin Küresel Gelir Dağılımında Adalet ve Yoksulluk Üzerindeki Etki Kanalları

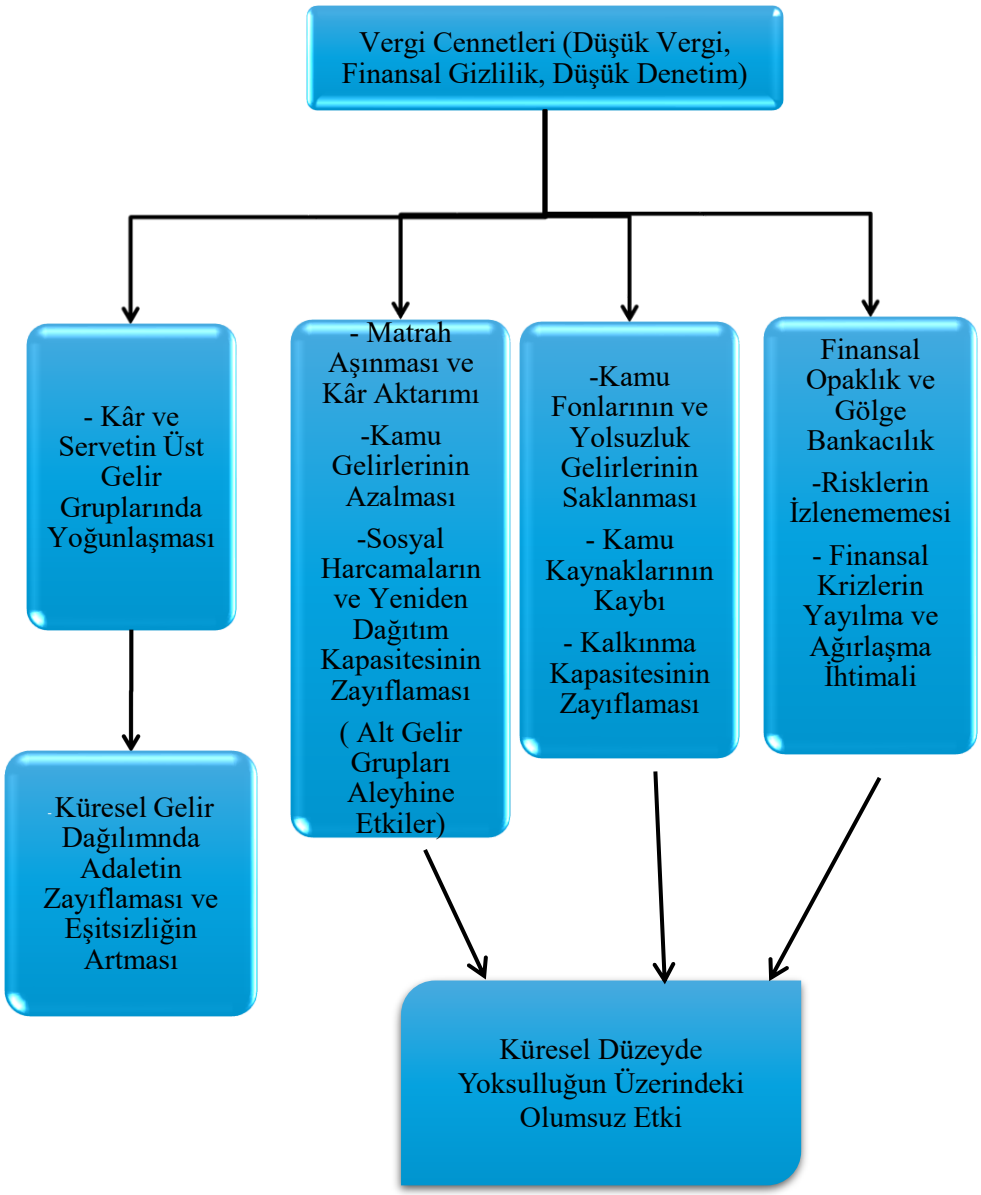

Kaynak: Tezde yararlanılan literatür ve raporlardan hareketle yazar tarafından oluşturulmuştur.

Vergi cennetleri düşük vergi, finansal gizlilik, düşük denetim gibi özellikleriyle kâr ve servetin üst gelir gruplarında yoğunlaşmasına imkân sağlayabilmektedir. Vergi cennetlerinde gizlenen varlık ve gelirlerin önemli bir kısmı küresel ölçekte en tepedeki gelir gruplarına ait olduğundan, bu durum gelir ve servetin belirli kesimlerde yoğunlaşmasına imkân sağlayabilmektedir. Bu bağlamda vergi cennetleri, küresel gelir

dağılımında adaletin üst gelir grupları lehine bozulmasına ve eşitsizliğin artmasına katkıda bulunmaktadır.

Öte yandan, üst gelir gruplarının vergi cennetlerinden yararlanarak kâr ve servetlerini bu bölgelere aktarması vergi matrahının aşınmasına ve kamu gelirlerinin azalmasına katkıda bulunmaktadır. Özellikle gelişmekte olan ülkeler için bu durum sağlık, eğitim, altyapı gibi kamusal hizmetlerin kalitesinin ve niceliğinin düşmesinde rol oynar. Kamu hizmetlerine yapılacak yatırımlar azalmaya başlar. Bu durumdan en çok etkilenenler alt gelir gruplarındaki bireyler olmaktadır. Ayrıca vergi cennetleri yolsuzluk, kara para ve kamu fonlarından elde edilen gelirlerin saklanmasını kolaylaştırarak kamu kaynaklarının etkin bir şekilde kullanılmasını zayıflatabilmektedir. Bunun yanında finansal opaklığı[117] artırarak risklerin izlenmesini zorlaştırmakta, krizlerin yayılma ve ağırlaşma ihtimalini artırabilmektedir.

3. Kâr ve Servetin Üst Gelir Gruplarında Yoğunlaşmasında Vergi Cennetlerinin Rolü

Vergi cennetlerinin küresel düzende en büyük kullanıcıları çok uluslu işletmeler ve üst gelir grubundaki bireylerdir. Çok uluslu işletmeler vergiyi kamu harcamalarının finansmanına katkı sunan ve herkesin ekonomik gücüyle orantılı olarak ödediği bir pay olarak değil, bir maliyet unsuru olarak görmektedir. Öte yandan çok uluslu şirket vergi kaçırdığında rakiplerine göre maliyet avantajı elde edeceğinden, vergi kaçırma niyeti olmayan firmaların vergiye uyumunu da azaltmaktadır[118].

Vergi cennetleri, çok uluslu firmalar için vergi avantajı sağlayan düzenleyici ortamlar sunar. Bu nedenle, pek çok ABD ve Avrupa bankasının Karayipler gibi bölgelerde şubeleri bulunmaktadır. Kurulan bağlı ortaklıklar ve kâğıt üzerindeki işlemler yoluyla, kârlar yüksek vergi oranlarına sahip ülke sınırlarından, düşük veya sıfır oranlı vergi rejimlerine transfer edilerek vergi matrahının aşınması sağlanabilir; bu süreçte transfer fiyatlandırmasının kullanımı yaygın bir uygulamadır[119].

---

[117] Finansal opaklık, finansal işlemlerin, risklerin ve gerçek sahiplik bilgilerinin yeterince açık ve izlenebilir olmaması anlamına gelmektedir.
[118] Pehlivan, Aktuğ, a.g.b., s. 319.
[119] Emrah Ferhatoğlu, ‘‘Uluslararası Vergi Rekabeti ve Sürükleyici Güçleri’’, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 7, Sayı: 1, 2006, s. 13.

Aşağıdaki grafik tarihsel bağlamda çok uluslu şirketlerin vergi cennetlerine aktardıkları kârların oransal olarak değişimini göstermektedir. Eğilim yıllar geçtikçe yukarı yönlü bir seyir izlemiştir. Geçen yaklaşık 45 yıllık dönemde oran ciddi düzeylere ulaşmıştır.

Grafik 5: Çok Uluslu Şirketlerin Vergi Cennetlerine Aktardıkları Kârların Yıllar İtibariyle Değişimi (%)

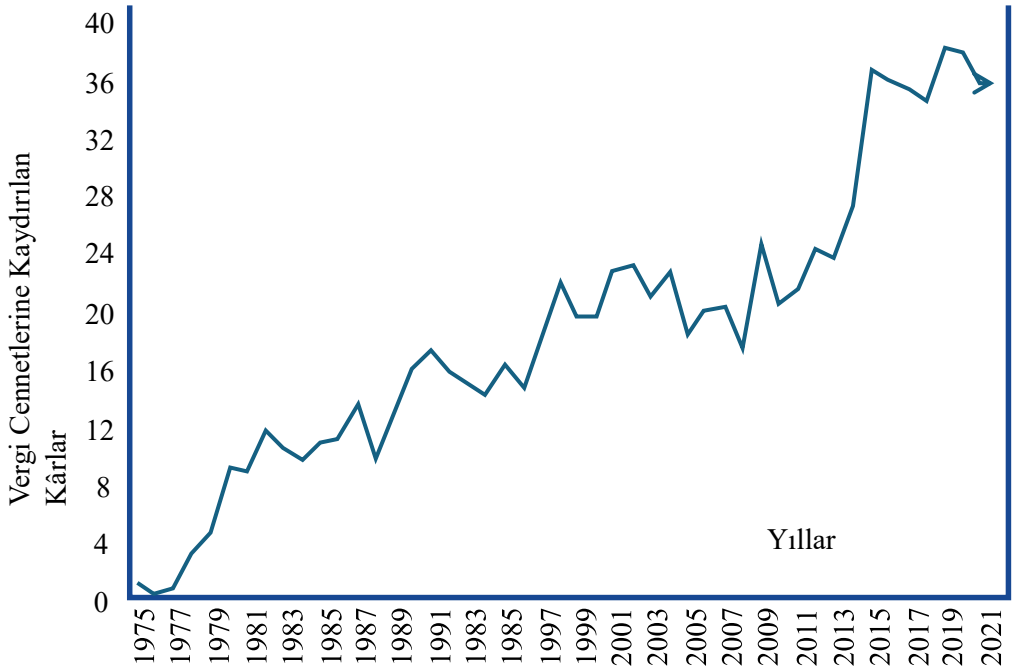

Kaynak: Annette Alstadsæter, Sarah Godar, Panayiotis Nicolaides, Gabriel Zucman, EU Tax Observatory, Global Tax Evasion Report, 2024, s. 50.

Tahminlere göre, çok uluslu şirketlerin merkez ülkeleri dışında elde ettikleri kârların vergi cennetlerine aktarılan oranı, 1970'li yıllarda %2'nin altında iken 2019 yılı itibarıyla %37'ye yükselmiştir. Bu oran, 2019 yılı itibarıyla yaklaşık 1 trilyon ABD doları tutarındaki bir kâr aktarımına karşılık gelmektedir. Çok uluslu şirketlerin kârlarının küresel toplam kârlara kıyasla daha hızlı artması sonucunda, küresel düzeyde (çok uluslu ve yerel şirketlerin toplam kârları dikkate alındığında) vergi cennetlerine yönlendirilen kâr oranı da %0,1'den yaklaşık %7'ye çıkmıştır[120]. Gerçekten de bugün çok uluslu

[120] Ludwig Wier, Gabriel Zucman, *Global Profit Shifting, 1975-2019*, NBER Working Paper No: 30673, Cambridge: National Bureau of Economic Research, 2022, s. 2.

şirketlerin vergi cennetlerine aktardıkları kârlar çok yüksek seviyelere ulaşmış olup, bu aktörler tarafından vergi cennetlerinin yoğun biçimde kullanıldığını destekler niteliktedir.

Vergiden kaçınmak amacıyla çoğunlukla çok uluslu şirketlerin tercih ettiği bu ülke ve bölgeler, gelirlerini ve sermayelerini vergilendirmeden korumak isteyen varlıklı bireyler tarafından da tercih edilmektedir. Gerçek ve tüzel kişiler açısından bu yerlerin vergi cenneti olarak görülmesinin temel nedeni, mukim oldukları ülkelere kıyasla ya hiç vergilendirilmemeleri ya da çok düşük oranda vergilendirilmeleridir[121]. Vergi cennetleri böylelikle ultra zengin bireylerin servetlerini gizlemede bir sığınak görevi görmektedir. Yüksek gelirli bireyler ve büyük yatırımcılar, servet biriktirme ve vergi kaçırma yöntemleri ile gelirlerini gizlerken, kamusal katkılarını minimum seviyede tutarlar. Vergi cennetlerini kullanan kişiler, toplumun yüksek gelir grubunda olan bireylerdir.

Bu yoğunlaşmanın boyutunu ve sahiplik yapısını ortaya koymak bakımından, vergi cennetlerinde tutulan offshore finansal servetin miktarına ve bu servetin hangi grupların elinde toplandığına ilişkin verilerin incelenmesi önem taşımaktadır.

Offshore hesaplarda biriken servet, dünya nüfusunun en üst düzeydeki ekonomik aktörlerinin elinde tutulmakta, bu servetin en büyük bölümüne sahip olan kesim, yaklaşık olarak en varlıklı 100.000 kişiden oluşmaktadır[122].

Vergi cennetlerinde biriken servet, servet dağılımının en üst diliminde önemli bir etkiye sahiptir. Bu birikim, özellikle en zengin %0,1'lik hane halkı grubunda yoğunlaşmıştır; söz konusu haneler vergi cennetlerindeki toplam servetin yaklaşık %80'ine sahiptir. Daha da üstteki %0,01'lik kesim ise bu offshore servetin neredeyse yarısını (%50'sini) kontrol etmektedir[123].

Aşağıdaki tabloda vergi cennetlerindeki offshore finansal servete dair çeşitli yazarlar ve kuruluşlar tarafından yapılan tahminler yer almaktadır.

[121] Doğan, Kabayel, a.g.m., s. 84.
[122] Birinci, a.g.m., s. 79.
[123] Annette Alstadsæter, Niels Johannesen, Gabriel Zucman, "Who Owns The Wealth in Tax Havens? Macro Evidence and Implications for Global Inequality", *Journal of Public Economics*, 162 (2018), s. 97.

Tablo 10: Vergi Cennetlerindeki Offshore Finansal Servete İlişkin Tahminler

	Yıl	ABD Doları (Trilyon)	Dünya GSYH'nin Payı
Zucman (2013)	2008	5,9	9,2
Pellegrini, Sanelli ve Tosti (2016)	2008	5,0-6,2	7,8-9,7
Zucman (2017)	2016	8,7	11,4
ECOPA ve CASE (2019)	2016	7,8	10,2
Boston Danışmanlık Grubu (2017)	2016	10,3	13,5
ECORYS (2021)	2018	9,8	11,3
Boston Danışmanlık Grubu (2022)	2021	11,7	12,1

Kaynak: Andreas Økland, *Tax Havens, Personal Tax Evasion and Inequality: The Empirical Literature*, Skatteforsk Centre for Tax Research, Working Paper No: 3, 2023, s. 5.

Farklı kuruluş ve yazarlar tarafından yapılan tahminler, vergi cennetlerindeki gizli finansal varlıkların büyüklüğüne ilişkin birbirine oldukça yakın değerler sunmaktadır. Yapılan analizler ışığında, güncel dönemde vergi cennetlerinde tutulan finansal varlıkların, dünya GSYH'nin yaklaşık %10 ila %12'si düzeyinde olduğu ve bu aralıkta değiştiğini söyleyebilmek mümkündür.

AB tarafından yapılan küresel offshore servetin tarihsel olarak izlediği seyre ilişkin analizini ise aşağıdaki grafik yardımıyla görebilmek mümkündür. Grafik 2001 yılından itibaren küresel offshore servetin dünya milli gelirine oranını göstermektedir.

Grafik 6: Küresel Offshore Servetin 2001-2022 Yılları İtibariyle Değişimi

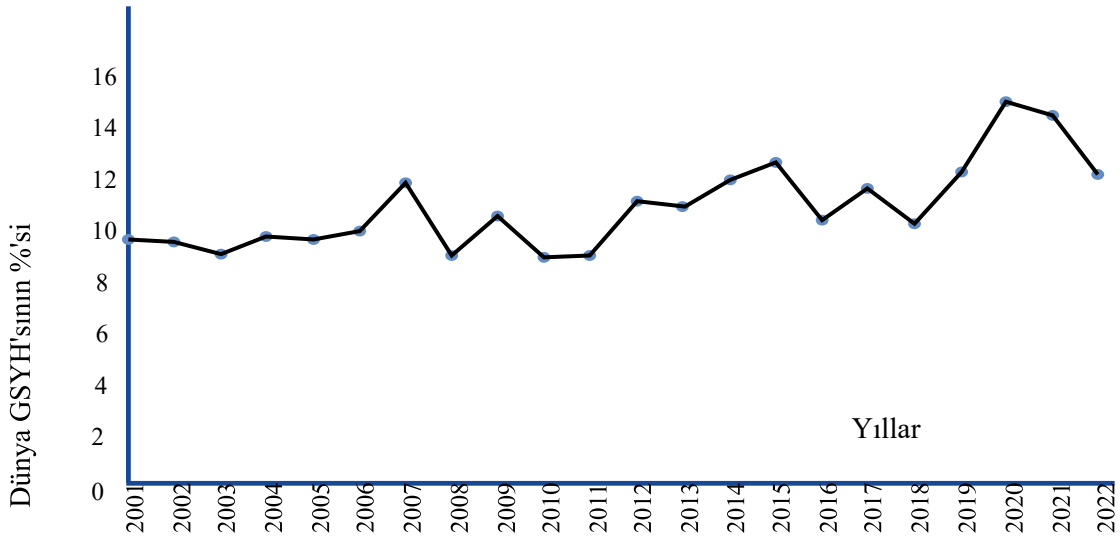

Kaynak: EU Tax Observatory, a.g.r., s. 22.

Vergi cennetlerinin küresel finansal zenginlikteki payı giderek artmaktadır. İlgili rapora göre, 2001 yılında vergi cennetlerindeki küresel finansal zenginliğin küresel GSYH içindeki payı yüzde 10'un altındayken bu oran 2020 yılında yüzde 14'e yükselmiştir[124]. 2022 itibarıyla ise, küresel milli gelirin yüzde 12'si kadar offshore servet vergi cennetlerinde bulunmaktadır. Ayrıca, bu varlıkların büyük bir kısmı da daha önce ifade ettiğimiz üzere yüksek servet sahibi kişilere aittir.

Aşağıdaki grafik ise bu offshore servetin 2001-2022 dönemi arasında hangi vergi cennetlerinde yoğunlaştığını göstermektedir. Tarihsel bir bakış sunarak, hangi vergi cennetlerinin dönemler boyunca daha fazla tercih edildiğine dair birtakım ipuçları vermektedir.

Grafik 7: 2001-2022 Offshore Servetin Vergi Cennetlerine Göre Dağılımı

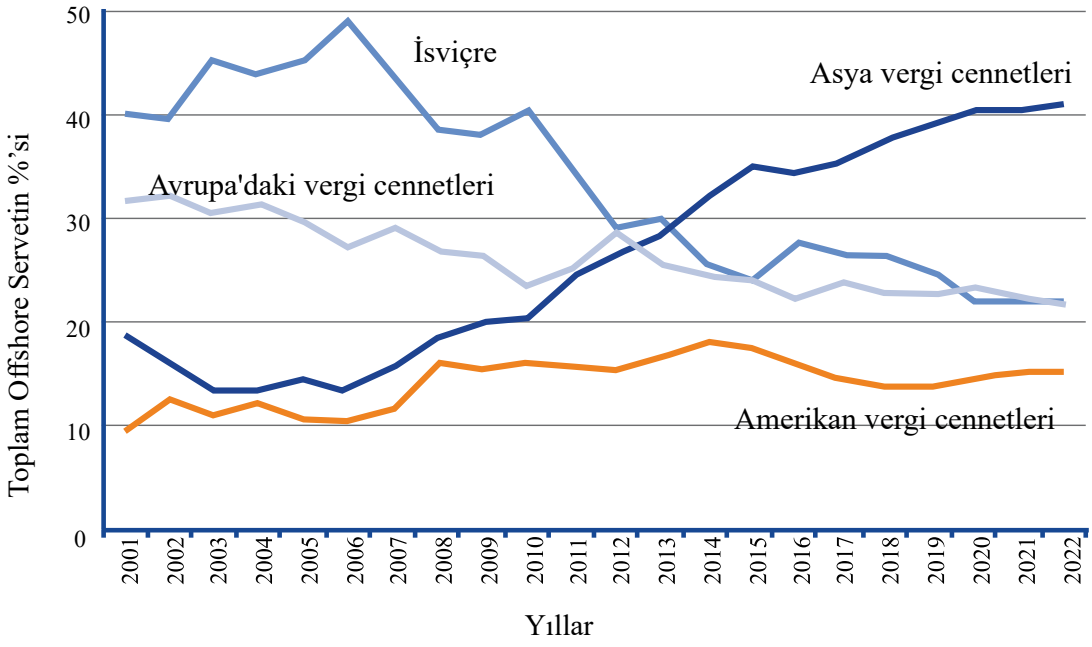

Kaynak: EU Tax Observatory, a.g.r., s. 23.

Grafikten de görüldüğü üzere vergi cennetleri dört grupta toplanmaktadır. 2004 yılında İsviçre bu alanda zirve noktasına ulaşmışken sonraki yıllarda cazibesini yitirmeye

[124] Küresel offshore servetin dünya milli gelirine oranı, Tablo 10' daki yazarların ve kuruluşların offshore servete ilişkin tahminleriyle oldukça benzer eğilim göstermektedir.

başlamıştır. Asya ülkeleri ise o yıllardan itibaren çok hızlı bir biçimde vergi cenneti olma potansiyellerini artırmışlardır. Grafikten de görüleceği üzere 2010 yıllardan itibaren İsviçre liderliğini kaybetmeye başlamış; Asyalı vergi cennetleri ise hızlı bir yükseliş göstererek bu alanda yeni lider konumuna gelmişler ve yukarı yönlü bir seyir izlemişlerdir. Bunda Singapur, Hong Kong gibi üretici vergi cennetlerinin artan talebi önemli bir rol oynamaktadır.

Dolayısıyla, vergi cennetlerindeki offshore servet oldukça dar bir kesimin elinde yoğunlaşmaktadır. Küresel ölçekte en üst servet grubundaki kişi sayısı hızla artarken, bu milyonda birlik (0,0001%) kesimin küresel servetten aldığı paylara bakıldığında bu yoğunlaşma görülmektedir. Bu kesim ultra zengin kesimi ifade etmektedir. Dolayısıyla vergi cennetlerinden yararlanması muhtemel olabilecek bir sınıfı temsil etmektedir.

Grafik 8: Küresel En Zengin %0,0001'lik Kesimin Serveti (Dünya GSYH'sine Oranla %)

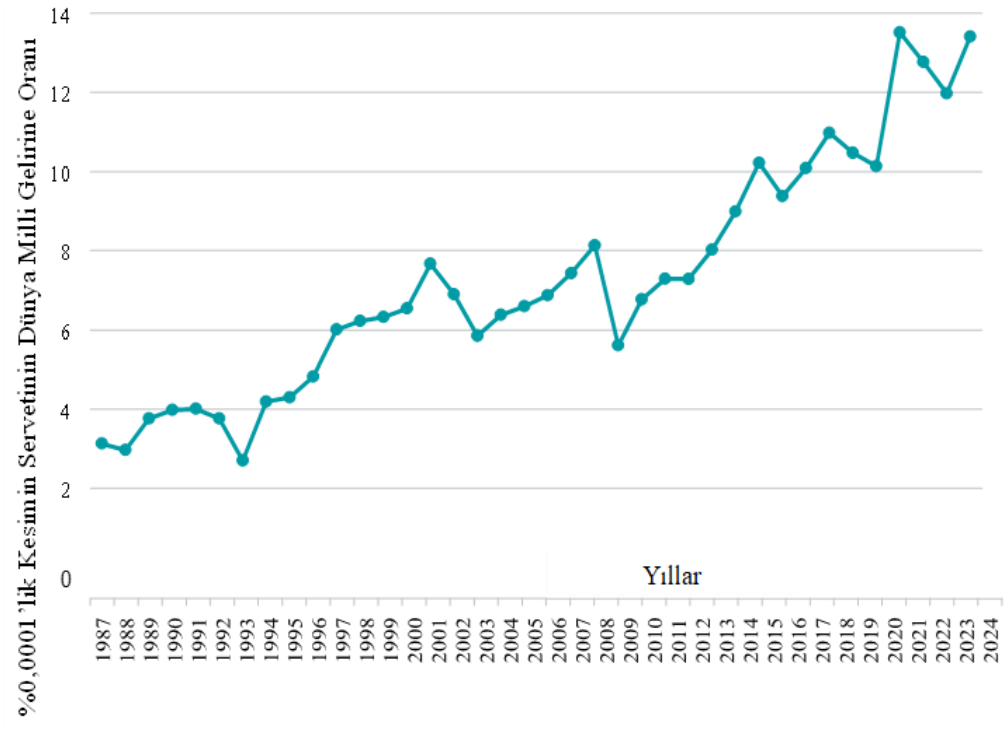

Kaynak: Borders, Nicolaides, Zucman, a.g.r., s. 4.

Küresel ölçekte en üst servet grubundaki milyonda birlik (%0,0001) kesimin dünya GSYH'si içindeki payı, 1987 yılında yaklaşık %3 iken 2024 itibarıyla %13

düzeylerine ulaşmıştır. Tarihsel olarak sürekli bir yükseliş göstermiştir. 2024 yılında, dünya genelinde en zengin milyonda birlik (%0,0001) kesim yaklaşık 3.000 haneden oluşmakta olup, bu sayı Forbes verilerine göre küresel milyarderlerin sayısıyla büyük ölçüde örtüşmektedir. Bu durum, söz konusu kesimin toplam servetinin 14,4 trilyon ABD doları seviyesinde olduğunu ve dünya GSYH'sinin yaklaşık %13'üne tekabül ederek, küresel milyarderlerin toplam servetiyle neredeyse eşit düzeyde olduğunu göstermektedir[125]. Küresel düzeyde yaklaşık 3.000 bireyin bu ölçüde servet biriktirmiş olması, üst gelir grubunun tarihsel süreçte servetini hızla yoğunlaştırabildiğine ve günümüzde daha önce görülmemiş seviyelere ulaşabildiğine işaret etmektedir.

Aşağıdaki tabloda ise bu servet grubunun büyüme oranıyla yetişkin başına ortalama servetin büyüme oranları yıllar bazlı olarak karşılaştırılmaktadır.

Tablo 11: En Üst %0,0001'lik Kesimin Servetiyle Yetişkin Başına Ortalama Servetin Reel Yıllık Büyüme Oranları

Yıllar	En üst %0,0001 serveti	Yetişkin Başına Ortalama Servet
1987-1994	7,2	0,4
1994-2004	7,8	2,5
2004-2014	6,6	0,4
2014-2024	6,9	3,5
Toplam	7,1	1,8

Kaynak: Borders, Nicolaides, Zucman, a.g.r., s. 4.

Tabloya göre, 1980'li yıllardan bu yana geçen her 10 yılda en üst %0,0001'lik kesimin sahip olduğu reel servet yıllık %7 oranında büyürken yetişkin başına ortalama servet ise sadece %1,8 oranında büyümüştür. Diğer bir ifadeyle, dünyanın en varlıklı kesiminin serveti, ortalama bir yetişkine kıyasla yaklaşık dört kat daha hızlı artış göstermiştir[126].

4. Vergi Cennetlerinin Küresel Yoksulluk Üzerindeki Etkileri

Vergi cennetleri ile yoksulluk sorunu çoğu zaman birbirinden uzak kavramlar gibi görülse de, aslında aralarında önemli bir ilişki vardır. Bu ilişkiyi uluslararası gündeme

[125]Borders, Nicolaides, Zucman, a.g.r., s. 4.
[126] Borders, Nicolaides, Zucman, a.g.r., s. 3.

taşıyan kurum, küresel yoksulluk ve adaletsizlikle mücadele amacıyla kurulmuş sivil toplum kuruluşu olan Oxford Açlık Yardımı Komitesi (OXFAM) olmuştur. OXFAM, 2000 yılında yayımladığı "Vergi Cennetleri: Saklı Milyarları Yoksulluğun Azaltılması İçin Serbest Bırakmak" adlı raporunda[127], gelişmekte olan ülkelerin iç kaynaklarının yasa dışı finansal akımlar, vergi kaçakçılığı ve vergiden kaçınma yoluyla nasıl kaybedildiğini ve bu süreçte vergi cennetlerinin oynadığı önemli rolü ortaya koymuştur. Vergi cennetlerinin küresel yoksulluk üzerindeki etkisini 3 başlık altında incelemek mümkündür.

4.1. Vergi Kayıplarının Kamu Harcamaları ve Alt Gelir Grupları Üzerindeki Etkileri

Vergi cennetlerinin oluşturduğu en önemli sorunlardan biri, küresel yoksulluğun azaltılmasında kullanılabilecek temel gelir kaynağı olan vergilerin azalmasına katkıda bulunmasıdır. Çok uluslu işletmeler ve varlıklı bireylerin vergi cennetlerini kullanması sonucunda önemli vergi kayıpları ve matrah aşınması ortaya çıkabilmektedir. Vergi, kamusal hizmetlerin finanse edilmesindeki en güçlü devlet gelirlerinden biridir.

Vergi cennetlerindeki finansal kuruluşlar ile offshore hesapların sağladığı gizlilik, uluslararası vergi kaçakçılığı ve vergiden kaçınmayı kolaylaştırmaktadır. Bu durum, ülkelerin vergi idarelerinin önemli gelir kayıpları yaşamasına katkıda bulunabilmekte; dolayısıyla verginin mali işlevi zayıflamakta ve kamu maliyesinde, özellikle bütçe açıkları şeklinde, ciddi sorunlar ortaya çıkmaktadır[128].

Bu durumun bir sonucu olarak, yoksul ülkelerin hükümetleri insani refahı artırmak ve sürdürülebilir ekonomik kalkınmayı sağlamak açısından gerekli sosyal ve ekonomik altyapı yatırımlarını hayata geçirmekte güçlük çekebilmektedir[129]. Kamu hizmetlerinin finansmanında önemli gelir kaynağı olan vergi gelirinden yoksun kalmak

---

[127] Oxfam, *Tax Havens: Releasing the Hidden Billions for Poverty Eradication*, 2000, https://www.taxjustice.net/cms/upload/pdf/oxfam_paper_-_final_version__06_00.pdf, bkz. (Erişim Tarihi: 10.12.2025).

[128] Ahmet Ulusoy, Birol Karakurt, "Vergi Politikasının Mali Amacının Karşılanamamasında Vergi Cennetleri ve Offshore Finansal Merkezlerin Rolü", *Tisk Akademi*, Cilt: 4, Sayı: 8, 2009, s. 96.

[129] M. Oğuz Arslan, "Vergi Cennetleri ve Küresel Yoksulluk", *Vergi Raporu Dergisi*, Sayı: 142, 2011, s. 44.

özellikle gelişmekte olan ülkelerde önemli harcamaların ve yatırımların kısılması riskini artırabilmektedir.

Vergi, bir toplumun sosyal gücünü oluşturan önemli bir araç görevindedir. Kamu hizmetlerini ve etkili devlet işleyişini finanse etmek için gelir sağlar. Ayrıca, vergi, toplumsal eşitsizlikleri ortadan kaldırmanın temel aracı olarak yeniden dağıtım işlevi görmektedir. Vergi, aynı zamanda kapsayıcı bir siyasi temsili güçlendiren sosyal sözleşmenin temel bir unsuru olarak rol oynar. Etkili bir vergi sistemi, sosyal açıdan zararlı uygulamaların, örneğin karbon salınımları veya tütün satışı gibi uygulamaların yeniden değerlendirilmesini ve fiyatlandırılmasını da mümkün kılar[130].

Vergi Adalet Ağı raporuna göre ülkeler, çok uluslu şirketler ve varlıklı bireylerin vergi cennetlerinden yararlanarak vergi yüklerini azaltmaları nedeniyle her yıl yaklaşık 492 milyar dolar vergi gelirinden yoksun kalabilmektedir. Bu kaybın yaklaşık üçte ikisi (347,6 milyar dolar), çok uluslu şirketlerin kârlarını offshore vergi cennetlerine aktararak ödedikleri vergileri düşürmeleriyle ilişkilidir. Geriye kalan üçte birlik (144,8 milyar dolar) kısım ise zengin bireylerin servetlerini yurt dışında offshore hesaplarda gizlemeleriyle bağlantılıdır[131].

Aşağıdaki tabloda ise yıllık olarak kaybedilen 492 milyar dolarlık vergi kayıp ve kaçağında en çok sorumluluğu olan ülkelerin yüzdesel dağılımı ve sıralaması yer almaktadır.

[130]Tax Justice Network, *State of Tax Justice 2023*, s. 16.
[131]Tax Justice Network, *State of Tax Justice 2024*, s. 12.

Tablo 12: 2024 Yılındaki Vergi Kayıp ve Kaçağından En Çok Sorumlu Olan Ülkeler

Ülkeler[132]	Küresel Olarak Uygulanan Toplam Vergi Kaybının Payı (%)
Cayman Adaları	9,19
Hong Kong	9,18
İrlanda	8,3
ABD	7,61
Kanada	6,34
Singapur	5,9
Birleşik Krallık	4,76
Cebelitarık	4,49
İsviçre	4,22
Lüksemburg	3,49
Suudi Arabistan	3,23
Çin	3,22
Britanya Virjin Adaları	2,86
Jersey	2,82

Kaynak: Tax Justice Network, *State of Tax Justice 2024*, s. 61.

Küresel vergi kayıplarının büyük bir bölümü, Birleşik Krallık'ın egemenliğinde olan ve "ikinci imparatorluk" olarak bilinen ülkelere dayanmaktadır. Britanya Virjin Adaları, Cayman Adaları ve Bermuda gibi bu denizaşırı topraklar, doğrudan Birleşik Krallık yönetiminin altındadır. Veriler söz konusu bölgelerin küresel vergi kayıplarındaki önemli payını göstermektedir.

IMF, 2022 yılında yayımladığı raporda, dünya genelinde yoksulluğun azaltılabilmesi için yıllık yaklaşık 300 milyar dolarlık ek bütçenin gerekli olduğunu vurgulamıştır[133]. BM tarafından hazırlanan başka bir araştırmaya göre, paraya dönüştürülmüş yoksulluk açığı verilerine dayanarak aşırı ve mutlak yoksulluğun ortadan kaldırılmasının "asgari" maliyetine ilişkin birtakım tahminler yapılmıştır. Bulgular, küresel ölçekte gerekli toplam tutarların sanıldığı kadar yüksek olmadığını göstermektedir. Buna göre, aşırı yoksulluğun sona erdirilmesi için yıllık yaklaşık 67 milyar ABD doları, mutlak yoksulluğun ortadan kaldırılması için ise yıllık 324 milyar

[132] Tablodan görüleceği üzere vergi cennetleri aracılığıyla uluslararası anlamda en çok vergi kayıp ve kaçağına sebep olan ilk 10 ülke şöyle olmuştur: Cayman Adaları, Hong Kong, İrlanda, ABD, Kanada, Singapur, Birleşik Krallık, Cebelitarık, İsviçre, Lüksemburg.

[133] Özden Biberoğlu, Sami Buhur, "Vergi Cennetlerindeki Vergi Kayıp ve Kaçakların Vergi Gelirleri Üzerindeki Etkisinin Uluslararası Boyutları ile İncelenmesi", *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, Cilt: 32, Sayı: 3, 2025, s. 576.

ABD doları yeterli olacaktır. Bu parasal tutarlar, OECD'ye üye yüksek gelirli ülkelerin gayrisafi millî gelirinin sırasıyla %0,12'sine ve %0,56'sına denk gelmektedir[134].

Vergi cennetleri aracılığıyla her yıl yaklaşık 500 milyar dolar tutarında vergi gelirinin kaybedildiği dikkate alındığında, bu miktarın küresel ölçekte yoksulluğun ortadan kaldırılmasında yeterli düzeyde bir tutar olduğu görülmektedir.

Kurumlar vergisi özelinde ortaya çıkan gelir kayıplarının oranlarını değerlendirebilmek amacıyla aşağıdaki grafiğin incelenmesi de ayrıca yararlı olacaktır.

Grafik 9: Vergi Cennetleri Nedeniyle Kaybedilen Kurumlar Vergisinin Toplanan Kurumlar Vergisine Oranı ve Değişimi (%)

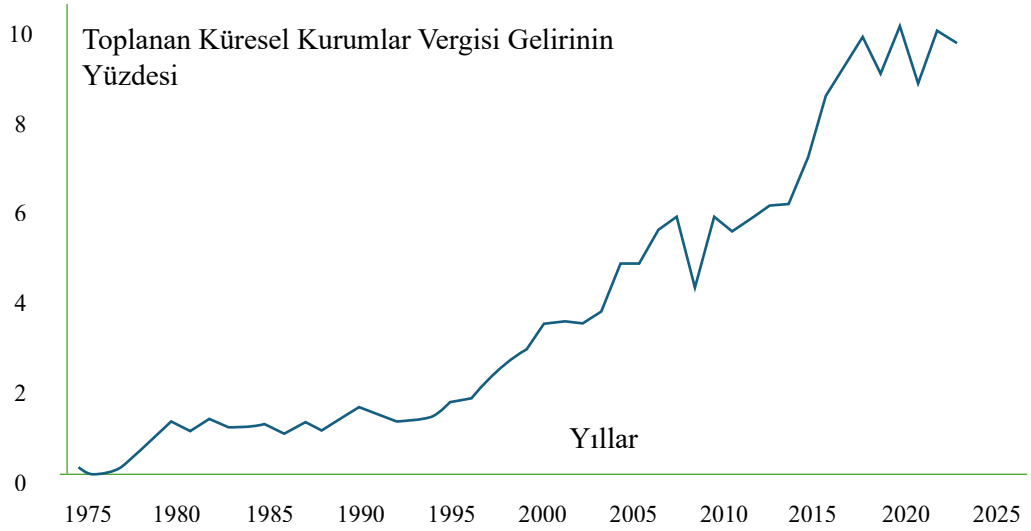

Kaynak: EU Tax Observatory, a.g.r., s. 9.

Yukarıda sunulan grafik, çok uluslu şirketlerin kârlarını vergi cennetlerine kaydırmaları sonucunda ortaya çıkan küresel kurumlar vergisi kayıplarının yıllar içindeki seyrini ortaya koymaktadır. Grafikte, tahsil edilen toplam kurumlar vergisi gelirleri içinde kaybedilen payın yıllara göre değişimi görülmektedir.

Grafikten anlaşılacağı üzere, vergi cennetleri kaynaklı kurumlar vergisi gelir kayıplarının oranı 1980'li yıllardan önce oldukça düşük düzeylerde seyretmiş ve yaklaşık % 0 civarlarında gerçekleşmiştir. Fakat 1980'li yıllardan itibaren söz konusu oran sürekli

[134] Andy Sumner, Arief Anshory Yusuf, *New Estimates of the Cost of Ending Poverty and Its Global Distribution*, WIDER Working Paper 2024/46, 2024, s. 12.

bir artış trendine girmiştir. 2000'li yıllarda yaklaşık %4 seviyesinde olan kayıp oranı, devam eden yıllarda hızla yükselmiş; 2005 yılında %6'ya, 2015 yılında ise %8'e ulaşmıştır. Günümüzde ise bu oran, küresel ölçekte tahsil edilen kurumlar vergisinin yaklaşık %10'u düzeyine çıkarak önemli bir boyuta ulaşmıştır.

Vergi cennetleri, ülkelerin vergi gelirlerinden yoksun kalmasına katkıda bulunmasının yanında kurumlar vergisi oranlarını düşürmeleri bakımından da gelir kayıplarına uğramalarına neden olabilmektedir. Ülkeler küreselleşme ve sermayenin artan mobilitesiyle birlikte sermayeye uygulanan vergilerde indirimlere gitmeye başlamışlardır. Dolayısıyla vergi cennetleri, ülkelerin iki yoldan gelir kayıplarına uğramalarına katkıda bulunabilmektedir.

Aşağıdaki grafikte on yıllık dönemlerle dünyadaki yasal kurumlar vergisi oranları yer almaktadır.

Grafik 10: Bölge ve On Yıllık Dönemlere Göre Ortalama Yasal Kurumlar Vergisi Oranı (%)

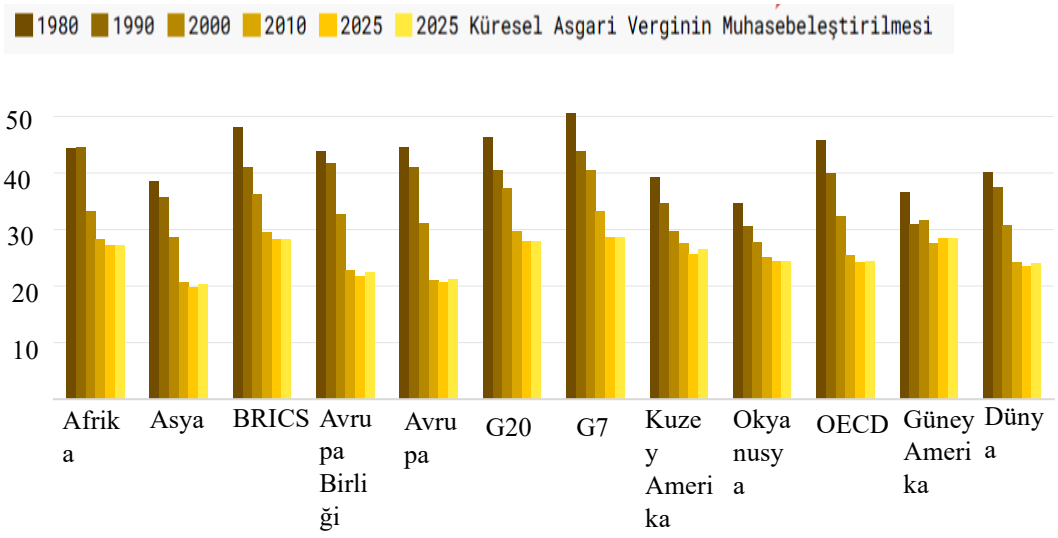

Kaynak: Cristina Enache, "Corporate Tax Rates around the World, 2025", Tax Foundation, https://taxfoundation.org/data/all/global/corporate-tax-rates-by-country-2025/, (Erişim Tarihi: 01.03.2026).

Grafik 10'da, on yıllık dönemler itibarıyla dünyadaki yasal kurumlar vergisi oranları yer almaktadır. Dünya genelinde, kıtalarda ve ülke gruplarında kurumlar vergisi oranları genel olarak aşağı yönlü bir seyir izlemiştir. Grafikten görüldüğü üzere, kurumlar

vergisi oranları özellikle 1980'li yıllardan itibaren belirgin biçimde gerilemiştir. Vergi oranlarının bu düzeyde düşürülmesi, devletlerin tahsil edebileceği vergi gelirlerinin bir kısmından vazgeçmesi anlamına gelmektedir. Bu durum, kamusal hizmetlerin finansmanında ihtiyaç duyulan vergi gelirlerini azaltabilmektedir[135].

Vergi kayıplarının kamu harcamaları üzerindeki etkileri toplumun bütün kesimleri açısından aynı düzeyde ortaya çıkmamaktadır. Vergi cennetlerinin sunduğu imkânlara erişim; offshore şirket kurulması, profesyonel danışmanlık hizmetlerinden yararlanılması ve transfer fiyatlandırması gibi yüksek maliyetli ve teknik süreçler nedeniyle büyük sermaye sahipleri ile çok uluslu şirketlerde yoğunlaşmaktadır. Buna karşılık orta ve düşük gelir grupları, bu imkânlardan yararlanamadıkları gibi kamu harcamalarının azalması, yeniden dağıtım kapasitesinin zayıflaması ve vergi yükünün emek ile tüketime kayması sonucunda daha olumsuz etkilenebilmektedir.

Sağlık, eğitim ve sosyal harcamalardaki azalmalar, düşük gelirli bireylerin yaşam standartlarını daha belirgin biçimde etkileyebilmektedir. Bu gruplardaki bireyler, üst gelir gruplarıyla aynı ölçüde özel eğitim ve özel sağlık hizmetlerine erişebilecek finansal güce sahip değildir. Dolayısıyla kamu harcamalarındaki kısıntılar ve devletin yeniden dağıtım kapasitesinin zayıflaması, alt gelir gruplarını üst gelir gruplarına kıyasla daha derinden etkileyebilmektedir.

Vergi cennetlerine şirketler ve varlıklı kişiler tarafından yapılan sermaye veya gelir transferlerinin sonucu olarak, küçük ve orta ölçekli işletmelerin yanı sıra düşük ve orta gelir grupları ile tüketiciler, artan bir vergi yüküyle karşı karşıya kalmaktadır. Bununla birlikte, sermayeden emeğe, hareketli vergilendirme unsurlarından durağan olanlara ve büyük çok uluslu şirketlerden küçük ölçekli işletmelere doğru belirgin bir vergi yükü kayması gözlemlenmektedir[136]. Kamu harcamalarının finansmanını sürdürebilmek ve daralan vergi tabanlarını genişletebilmek amacıyla dolaylı vergilerin (KDV, ÖTV vb. diğer vergilerin) artırılması bu süreçte meydana gelmiştir. Tüm dünyada 1980'li yıllardan itibaren dolaysız vergilerin payı düşerken dolaylı vergilerin payı ise

[135] Serhat Kurt, Doğan Bozdoğan, "Vergi Cennetlerinin Uluslararası Vergi Rekabetine Olumsuz Etkileri", *Stratejik Yönetim Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 6, Sayı: 1, 2023, s. 85.
[136] İhsan Günaydın, "Vergi Cennetleri Global Yoksulluk Probleminin Bir Nedeni Midir? – I", *Vergi Sorunları Dergisi*, Sayı: 206, 2005, s. 127.

hızla artış göstermiştir. Dolayısıyla, mevcut vergi sistemi içerisinde en yüksek oranda vergi ödeyen kesimi düşük gelir gruplarına mensup bireyler oluşturmaktadır.

Bu durum ABD örneğinde somut bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Amerika'da 2014 yılında vergi cennetlerinin kullanılması nedeniyle yaşanan vergi geliri kaybı, her bir vergi mükellefinin ortalama 1.259 dolar daha fazla vergi ödemesiyle ilişkilendirilmiştir[137].

Toplam vergi gelirleri içinde dolaylı vergilerin payının artması, vergi adaletini olumsuz etkilemektedir[138]. Üst gelir gruplarının kullandığı vergi cennetleri, bu grupların gelirlerini korumasına imkân tanırken, alt ve orta gelir grupları vergi yükünü taşımaya ve kamu harcamalarını finanse etmeye devam eder; bu durum, bu grupların daha da yoksullaşmasına katkıda bulunur.

Alttaki grafik, bazı ülkelerde gelir gruplarına göre vergi yüklerini göstermektedir.

Grafik 11: Ülkelerin Gelir Gruplarına Göre Vergi Oranları[139]

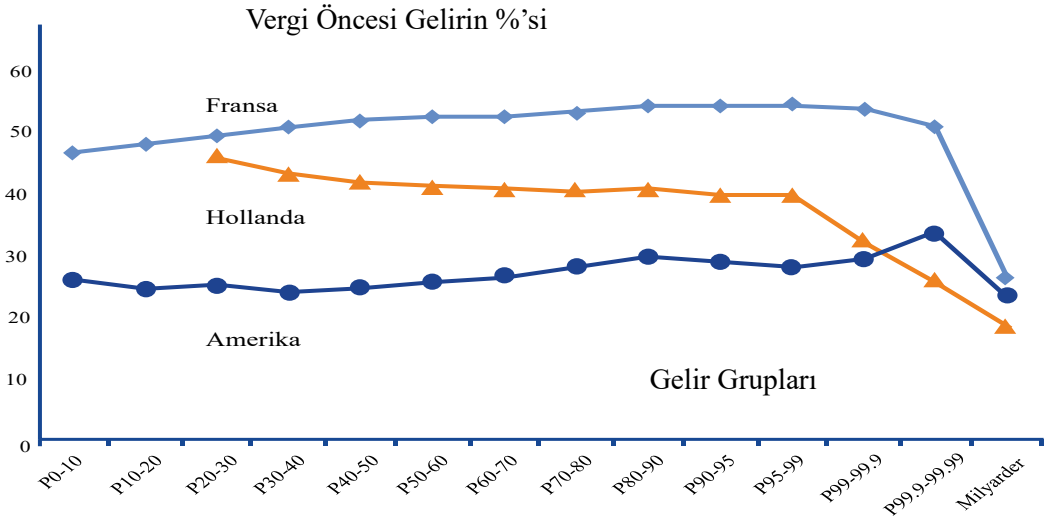

Kaynak: EU Tax Observatory, a.g.r., s. 68.

[137] Grace Zhao, "Why Offshore Tax Havens Should Matter to Everyone", https://gfintegrity.org/offshore-tax-havens-matter/, (Erişim Tarihi: 20.12.2025).
[138] Yıldız, Demir, a.g.m., s. 341.
[139] Bu grafik, Fransa, Hollanda ve Amerika Birleşik Devletleri'nde vergi öncesi gelir grupları ile milyarderler için tahmini efektif vergi oranlarını göstermektedir. Bu tahminler, tüm gelir seviyelerinde ödenen tüm vergileri kapsamakta ve vergi öncesi gelirin yüzdesi olarak ifade edilmektedir. Burada P0-10, gelir dağılımının en alt %10'undaki bireyleri; P10-20 ise bir sonraki %10'luk dilimi temsil etmektedir (EU Tax Observatory, 2024: 68).

Gelir gruplarına göre vergi yüklerini gösteren grafik, ABD, Fransa ve Hollanda ülkelerinde gelir gruplarının gelir seviyeleri arttıkça vergi yüklerinin azaldığını göstermektedir. Her 3 ülkede de yüzdesel anlamda grafikte yer alan en üst servet grubunun efektif vergi oranı diğer gelir gruplarına kıyasla daha düşüktür. Bu durum vergilemedeki temel adalet mekanizması olan düşük gelire sahip olanların düşük oranda vergilendirilmesi, yüksek gelirli bireylerin ise yüksek oranda vergilendirilmesi ilkesini zedelemektedir. Mevcut yapı bu gelir gruplarının alt gelir gruplarına göre vergi yükünün düşüklüğünü göstermektedir. Alt gelir grupları ise bu gelir gruplarına kıyasla daha büyük bir vergi yüküne sahiptir. Üst gelir gruplarından daha yüksek oranda vergi alınabilmiş olsaydı, alt ve orta gelir gruplarının vergi yüklerinin önemli ölçüde daha az olması muhtemeldi.

Bu gruptaki bireyler, vergi yüklerini azaltabilmek amacıyla paravan şirketleri yaygın olarak kullanmaları nedeniyle servetlerine oranla oldukça düşük seviyede vergi oranlarına tabi olabilmektedirler. Bu grubun efektif vergi oranları servetlerinin yaklaşık %0 ile %0,5'i düzeylerindedir[140].

Aşağıdaki tabloda ise kendi vatandaşlık ülkesi dışında yaşayan milyarderlerin ikamet ettikleri ülkelerin oransal dağılımını gösteren veriler yer almaktadır.

Tablo 13: Vatandaşlıkları Dışındaki Ülkelerde Yaşayan Milyarderlerin İkamet Ettikleri Ülkeler

İkamet Edilen Yargı Bölgesi	Milyarderlerin Oranı (%)
İsviçre	22,9
Birleşik Krallık	22,5
ABD	13,1
Çin	7,6
Hong Kong	6,1
Monako	5,6
Singapur	5
Birleşik Arap Emirlikleri	5
Diğer	12,2

Kaynak: Borders, Nicolaides, Zucman, a.g.r., s. 8.

[140] EU Tax Observatory, a.g.r., s. 6-7.

2002-2024 yılları arasında kendi vatandaşlık ülkesi dışında yaşayan tüm milyarderler arasında %22,9'u İsviçre'de ondan sonra ise %22,5'i Birleşik Krallık'ta yaşamıştır. Diğer geleneksel anlamda düşük vergi uygulayan ülkeler nüfuslarına kıyasla listede yüksek bir paya sahiptir. Hong Kong, Singapur, Monako, Birleşik Arap Emirlikleri bu türden ülkelerdir[141]. Bu ülkeler vergi cenneti olarak kabul gören yerlerdendir. Dolayısıyla düşük vergili bu bölgelerin, bu grupların servetlerini korumalarında ve düşük vergiye tabi olmalarında katkısı olan mekanizmalardan birisi olduğu söylenebilir.

4.2. Kara Paranın ve Kamu Fonlarının Aklanmasındaki Sığınak Görevi

Vergi cennetleri öte taraftan siyasi yolsuzluklardan, yasa dışı silah ve elmas ticaretinden ve küresel uyuşturucu ağlarından elde edilen gelirler için güvenli bir sığınak olma işlevi görmektedir. Bunun ötesinde, bu bölgeler yoksul ülkelerdeki rüşvetçi elitlerin kamu kaynaklarını yağmalamasını kolaylaştırarak, söz konusu ülkelerin ekonomik ve sosyal kalkınmasının sağlanmasında önemli bir engel oluşturmaktadır[142].

Kara para aklama genel anlamda; yasalarca suç olarak belirlenmiş eylemler sonucunda elde edilen para, mal, kıymetli evrak veya diğer ekonomik değerlerin, yasal ekonomik değere dönüştürülebilmesi için, kaynağının, yasa dışı özelliğinin gizlenmesine yönelik tüm işlemler olarak ifade edilebilir[143].

Genel anlamda aklamadan bahsedilebilmesi için[144];

-Bir suç işlenmesi

- Bu suçun sonucunda herhangi bir ekonomik faydanın elde edilmesi

-Bu ekonomik faydaların yasa dışı nitelikten çıkarılıp yasal görünüm kazanmasını sağlamaya yönelik eylemlerin yapılmış olması gereklidir.

---

[141] Borders, Nicolaides, Zucman, a.g.r., s. 6.
[142] Arslan, a.g.m., s. 45.
[143] T.C. Maliye Bakanlığı Mali Suçları Araştırma Kurulu ve Türkiye Bankalar Birliği, *Karaparanın Aklanması Suçu ile Mücadele ve Bankaların Yükümlülükleri*, Yayın No: 235, 2003, s. 8.
[144] T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı Mali Suçları Araştırma Kurulu, "Aklama Suçu", https://masak.hmb.gov.tr/aklama-sucu-genel-bilgi, (Erişim Tarihi: 10.02.2026).

Kara paranın yasal ekonomiye dâhil edilmesi, yani aklanması süreci üç aşamada gerçekleşir: yerleştirme, ayrıştırma ve bütünleştirme. Kara para aklamanın yerleştirme aşamasında amaç, yasa dışı yollardan elde edilen paranın nakit formundan çıkarılarak finansal sisteme sokulmasıdır. Ayrıştırma aşamasında ise paranın kaynağıyla olan bağlantısını koparmak için çok sayıda karmaşık işlem gerçekleştirilir. Bu iki aşamada para henüz yasal bir nitelik kazanmaz. Buna karşılık, bütünleştirme aşamasında para artık mali sistem içinde yer edinmiş ve görünürde yasal hale gelmiştir. Bu noktadan sonra paranın dolaştırılmasına ya da yeniden yapılandırılmasına gerek kalmaz; tamamen yasal işlemler aracılığıyla ekonomik faaliyetlerde kullanılabilir. Özetle, bu aşamaya gelindiğinde paranın kaynağına ilişkin sorulara verilecek ikna edici bir yanıt hazır hale gelmiştir[145].

Vergi cenneti olarak adlandırılan ülke, bölge veya merkezlerde denetim ve gözetim zayıf olduğu için bankacılık işlemlerinde kimlik tespiti yapılmamaktadır; ayrıca, belirli tutarın üzerindeki nakit ve şüpheli işlemlerin bildirilmesi zorunluluğu genellikle bulunmamaktadır. Bu durum, kara paranın transferi, yatırım yapılması ve yasallaştırılmasını kolay hale getirmektedir[146]. Vergi cennetleri, paravan şirketler ve offshore bankacılık aracılığıyla kara paranın aklanmasına ve kayıtlı ekonomik alanlara sokulmasına olanak tanımaktadır.

Vergi cennetlerindeki para aklamaya yönelik uygulamalarla ilgili olarak hazırlanan çeşitli raporlar ve belgeler dikkat çekici bulgular içermektedir. Bu bağlamda, Amerikan Gelir İdaresi (IRS) tarafından 1993 yılında ortaya çıkarılan bir olay, çarpıcı bir örnek olarak öne çıkmaktadır. Söz konusu olayda, kendisini Antigua veya Belize'de konumlandıran bir kişi, Amerikalılarla iş birliği içinde internet üzerinden yasa dışı kumar faaliyetleri yürütmüş ve elde ettiği gelirleri offshore bankalar aracılığıyla transfer etmiştir[147].

Kara para aklama, birçok yoksul ülkede önemli bir sorun olan kamu yolsuzluğunu kolaylaştırabilmektedir. Finansal cennetler, rüşvet alan veya kamu kaynaklarını kötüye

[145] T.C. Maliye Bakanlığı Mali Suçları Araştırma Kurulu ve Türkiye Bankalar Birligi, a.g.r., ss. 13-17.
[146] Dül Danzanjamts, "Kara Para Aklama ile Mücadelede Uluslararası Boyut", (Yüksek Lisans Tezi), Ankara: Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, 2008, ss. 31-32.
[147] Öztürk, Ülger, a.g.m., s. 250.

kullanan lider ve yetkililerin elde ettikleri fonların kaynağını gizlemelerine imkân tanımaktadır. Siyasetçiler ve aileleri hakkında yapılan soruşturmalar, siyasi ve ekonomik elitlerin uluslararası özel bankacılık hizmetlerini ve offshore finans merkezlerini yaygın biçimde kullandığını ortaya koymaktadır[148].

Bu ve benzeri olaylar, vergi cennetlerinin kara para aklama amacıyla kullanıldığını, uluslararası bankacılık sistemindeki düzenlemelerin yetersiz kaldığını ve küresel mali sistemin kara para aklamaya açık birçok boşluk içerdiğini gösteren iddiaları güçlendirmektedir. Ayrıca, internetin kara para aklama için önemli fırsatlar sunduğu vurgulanmakta; bu bölgeler, yasa dışı gelirlerin aklanmasında merkez haline geldikleri gerekçesiyle ciddi eleştirilere maruz kalmaktadır[149].

Uluslararası Şeffaflık Örgütü, Afrika kökenli yolsuzluk gelirlerinin izini sürmek amacıyla kapsamlı bir çalışma yürütmüştür. Bu çalışma kapsamında, kıta genelinde gerçekleşen yolsuzluk vakalarına ilişkin 78 dosya sistematik bir biçimde incelenmiştir. Analizler; mahkeme tutanakları, resmi soruşturma raporları, sızdırılmış belgeler ve açık kaynak verileri temel alınarak gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın sonucunda toplam 375 varlık ortaya çıkarılmış ve bu varlıkların değerinin en az 3,7 milyar ABD doları tutarında olduğu hesaplanmıştır. Söz konusu varlıkların 74 farklı yargı bölgesine yayıldığı belirlenmiş; ayrıca yolsuzlukla elde edilen fonların yaklaşık %80'inin, suçun işlendiği ülkelerin dışında bir ülkede tutulduğu ortaya konmuştur[150].

Aşağıda verilen şekil, Uluslararası Şeffaflık Örgütü tarafından gerçekleştirilen analiz kapsamında, yolsuzlukla ilişkili varlıkların coğrafi dağılımını ve bu varlıkların türlerini sistematik bir biçimde özetlemektedir. Şekil, Afrika kaynaklı yolsuzluk gelirlerinin hangi ülkelere yönlendirildiğini ve bu gelirlerin hangi finansal araçlar aracılığıyla gizlendiğini görselleştirerek, küresel finansal sistemde mevcut olan şeffaflık eksikliklerini gözler önüne sermektedir.

[148] Oxfam, a.g.r., ss. 11-12.
[149] Öztürk, Ülger, a.g.m., s. 250.
[150] Transparency International, "Dirty Money's Hiding Spots: How Corruption Funds Disappear Overseas", https://www.transparency.org/en/news/dirty-money-hiding-spots-how-corruption-funds-disappear-overseas-billions-africa-assets, (Erişim Tarihi: 05.01.2026).

Şekil 2: Yolsuzluk Kaynaklı Varlıkların En Yoğun Olduğu İlk 10 Ülke[151]

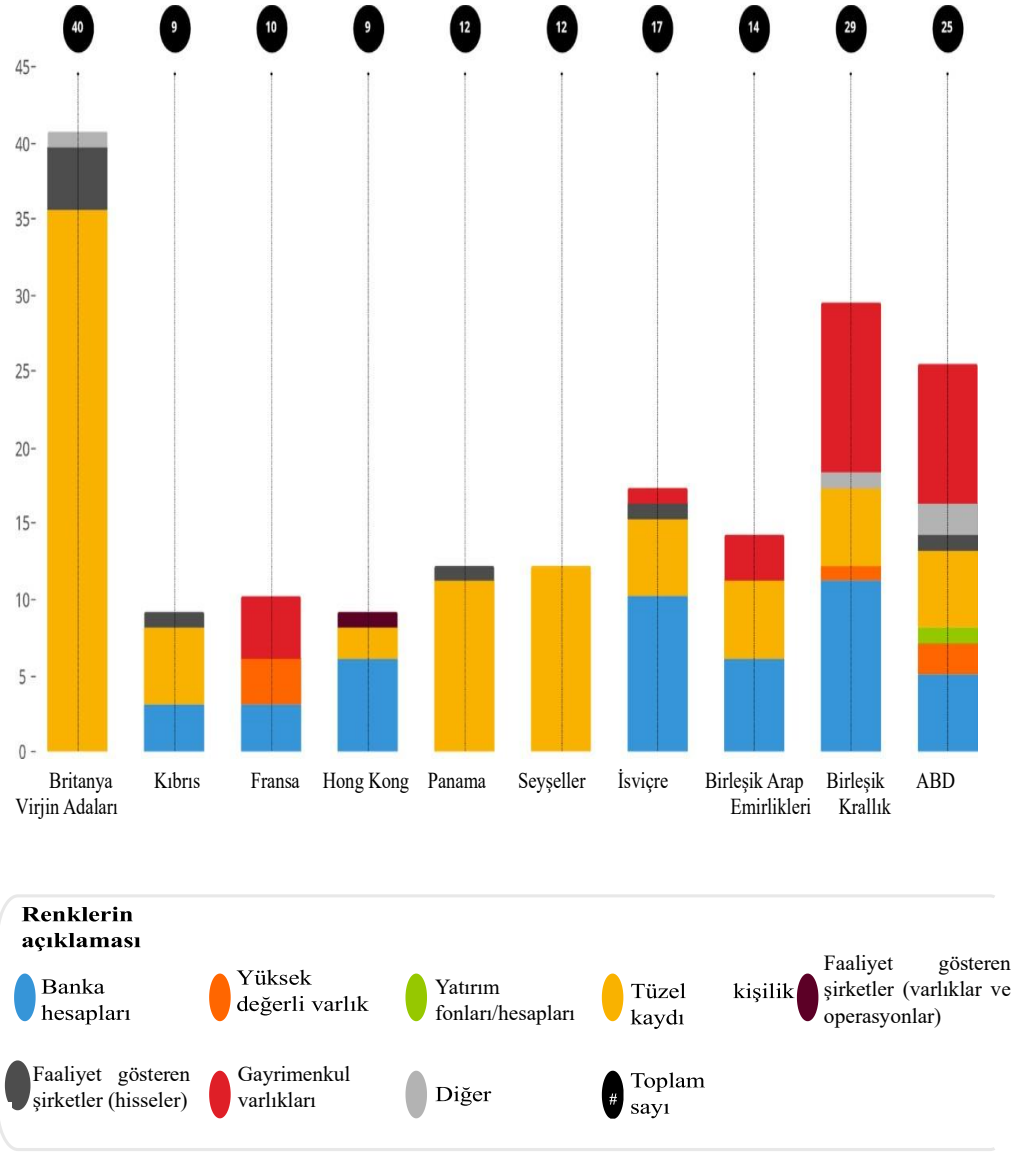

Kaynak: Transparency International, "Dirty Money's Hiding Spots: How Corruption Funds Disappear Overseas", a.g.k.

Şekil, yolsuzlukla bağlantılı varlıkların coğrafi dağılımına ilişkin önemli bir eğilimi ortaya koymaktadır. İncelenen vakalarda varlıkların en sık bulunduğu ülkeler vaka sayısına göre sıralanmakta; offshore niteliği ve yüksek gizlilik düzeyiyle öne çıkan ülkelerin bu dağılımda belirgin bir ağırlığa sahip olduğu görülmektedir. Britanya Virjin

[151] Söz konusu ülkelerden Britanya Virjin Adaları, Kıbrıs, Hong Kong, İsviçre, Birleşik Arap Emirlikleri ve Birleşik Krallık güncel Kurumlar Vergi Cennet Endeksi ve Finansal Gizlilik Endeksinde ilk 20 içindedir. Bunun dışında ABD ve Panama Finansal Gizlilik Endeksi'nde ilk 20 deyken Fransa'da Kurumlar Vergisi Cennet Endeksi'nde 20. Sıradadır.

Adaları, Panama, Seyşeller ve Hong Kong gibi vergi cenneti veya offshore merkez olarak bilinen bölgelerin gelişmiş ekonomilerle birlikte şekilde yer alması, bu ülkelerin yolsuzlukla ilişkili kamusal varlıkların saklanması veya yönlendirilmesinde sıkça tercih edildiği yönündeki değerlendirmeyi desteklemektedir.

Görüldüğü üzere bu ülkeler, düşük vergi oranlarının uygulandığı ve mükelleflerin asgari düzeyde denetlendiği bölgeler oldukları için, sadece yasal ve kayıtlı olarak faaliyet gösteren kişi ve şirketler değil, aynı zamanda dünya genelinde kayıt dışı ekonomik faaliyetlerden elde edilen gelirlerin de yasal ekonomiye sokulmasına yardım eden ülkelerdir. Bu sebeple vergi cennetleri, yalnızca vergilendirme yönüyle değil, aynı zamanda "kara ekonomi" kapsamında yürütülen faaliyetler bakımından da küresel ölçekte kayıt dışı bir ekonomik alan olarak görülmelidir. Başka bir ifadeyle, vergi cennetleri, kıyı bankacılığı ve paravan şirketler yoluyla kara paranın aklandığı ve yasal ekonomik sistemlere sürüldüğü alanlardır[152]. Böylelikle kamusal fayda ve harcamalar için kullanılma potansiyeline sahip kaynaklar ve fonlar, söz konusu kara para aklama süreçleri sonucunda ortadan kalkabilmekte ya da işlevselliğini yitirebilmektedir. Dolayısıyla kamu serveti niteliğindeki kaynaklar özel servete dönüşebilmektedir. Kamu kaynaklarının kaybı ise kalkınma kapasitesinin zayıflamasına yol açabilmektedir.

4.3. Finansal Krizlerin Şiddetini Artırmadaki Rolü

Vergi cennetleri doğrudan finansal krizlerin nedeni olarak görülmemelidir. Ancak finansal gizlilik, sermaye hareketliliği ve denetim eksiklikleri nedeniyle var olan krizlerin etkilerinin ağırlaşmasına katkıda bulunma riski taşıyabilmektedir. Genel anlamda bu risk iki başlık altında incelenebilir.

a) **Finansal Sistemlerdeki İstikrarsızlığı ve Riskleri Artırması**

Vergi cennetleri, yüksek düzeyde gizlilik ve denetimsizlik özellikleri sayesinde uluslararası yatırım fonları, bankalar ve şirketler için bilançolarını, risklerini ve mali bilgilerini görünmez hâle getirebildikleri yerlerdir. Bu durum, kriz dönemlerinde risklerin ve bilançoların doğru şekilde görülmesini zorlaştırarak şeffaflığı azaltabilmekte ve

[152] Aktan, Vural, a.g.m., s. 12.

krizlerin şiddetinin artmasına katkıda bulunabilmektedir. Vergi cennetleri finansal sistem üzerinde opaklık meydana getirebilmektedir[153].

Farklı araştırmalarda, vergi cennetlerinde tutulan offshore finansal servetin dünya GSYH'sinin yaklaşık %10–12'sine karşılık geldiği tahmin edilmektedir. Bu büyüklükteki varlıkların finansal gizlilik ve sınırlı denetim nedeniyle ulusal vergi ve denetim makamlarınca yeterince izlenememesi, yalnızca gelir ve servet dağılımı açısından değil, uluslararası finansal sistemin istikrarı bakımından da önemli riskler doğurabilmektedir. Söz konusu riskler, mali ve idari kapasitesi sınırlı gelişmekte olan ülkelerde daha belirgin hâle gelebilmektedir.

Vergi cennetleri, diğer adıyla Offshore Finans Merkezleri (OFC'ler) özellikleri itibariyle küresel finansal risklerin artmasında etkili olabilmektedir. Bu bölgelerde şirket kurma süreçlerinin oldukça kolay olması ve denetim mekanizmalarının zayıf kalması, finansal kuruluşların özel amaçlı kuruluşlar (SPV) aracılığıyla faaliyetlerini düzenleyici kurumlardan gizlemelerine olanak tanımaktadır. Ayrıca, düşük vergi oranları ve sınırlı denetim avantajları, gölge bankacılık gibi şeffaf olmayan finansal stratejileri daha cazip hale getirmektedir. Bu durum, OFC'lerin gölge bankacılık sistemini destekleyerek genel finansal sistemdeki risk düzeyinin artmasına katkıda bulunabilmektedir[154].

Kısaca ifade edersek, gölge bankalar, bankacılık benzeri faaliyetler yürüten ama bankalar gibi düzenlenmeyen finansal kurumlardır. Evrensel bir tanımı olmamakla birlikte, özel amaçlı kuruluşlar, borçla finanse edilen hedge fonlar ve para piyasası fonları genellikle bu kategoriye girmektedir[155].

---

[153] John Christensen, "Tax Havens in Crisis- Transparency and New Rules for Tax and Regulatory Havens", Heinrich Böll Stiftung, https://www.boell.de/en/2009/06/03/tax-havens-crisis-transparency-and-new-rules-tax-and-regulatory-havens, (Erişim Tarihi: 25.01.2026).

[154] Nick Shaxson, "Shadow Banking: Why Tax Havens Increase Financial Risks", Tax Justice Network, https://taxjustice.net/2014/08/27/shadow-banking-tax-havens-increase-financial-risks/, (Erişim Tarihi: 26.01.2026).

[155] Michaela Schmidt, "Tax Havens Jeopardise the Stability of the Financial Markets", Green European Journal, https://www.greeneuropeanjournal.eu/tax-havens-jeopardise-the-stability-of-the-financial-markets/, (Erişim Tarihi: 28.01.2026).

Aşağıdaki grafikte gölge bankacılık sektörünün 2008 yılından itibaren değişimine ilişkin veriler yer almaktadır. Bu grafik yardımıyla gölge bankacılık sektörünün geçmişten bugüne dek geldiği nokta anlaşılabilecektir.

Grafik 12: 2008-2024 Yılları Arası Gölge Bankacılık Sektörünün Gelişimi (Trilyon Dolar)

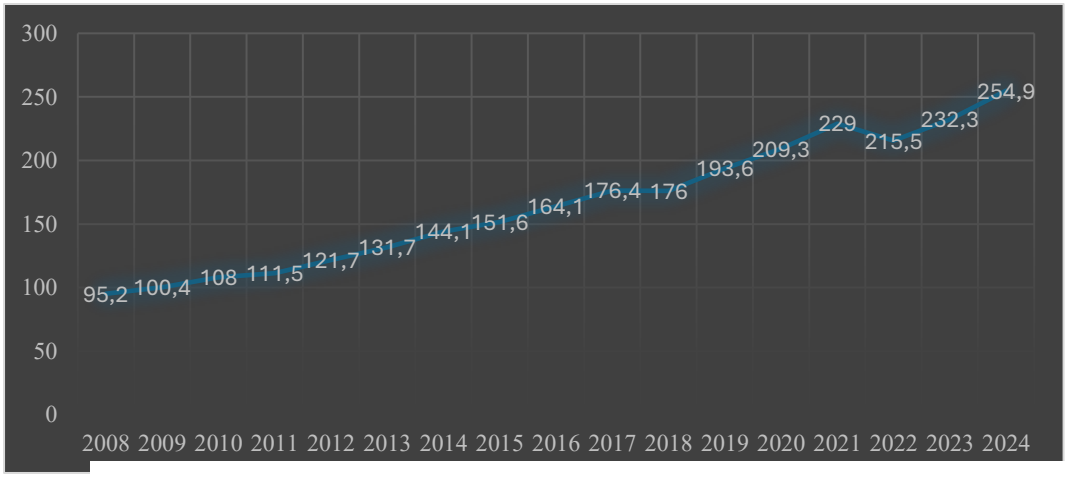

Kaynak: Financial Stability Board, *Global Monitoring Report on Nonbank Financial Intermediation*, 2025, s. 73.

Dünyada gölge bankacılık faaliyetlerinin boyutu tarihsel olarak hızla artmaktadır. 2008 sonrası dönemde gölge bankacılık küresel ölçekte istikrarlı bir biçimde büyümüştür. 2024 yılında gölge bankacılık sektörü %9,4 oranında büyümeye devam ederek, bankacılık sektörünün iki katı hızla genişledi ve toplam küresel finansal varlıkların %51,0'ine tekabül eden bir varlık büyüklüğüne ulaşmıştır. Bu oran, pandemi öncesi seviyelere benzer şekilde, şimdiye kadar kaydedilen en yüksek ikinci pay olarak ortaya çıkmıştır[156].

Aşağıdaki grafikte ise bir başka kuruluşun araştırmasına göre gölge bankacılığın ülkeler bazındaki boyutuna ilişkin veriler yer almaktadır. Bu grafik aracılığıyla hangi

[156] Financial Stability Board, a.g.r., s. 1.

ülkelerde gölge bankacılığın toplam finansal varlık içindeki paynın yüksek olduğu değerlendirilebilecektir.

Grafik 13: Gölge Bankacılığın Toplam Finansal Varlık İçindeki Payı: Ülkeler Bazında

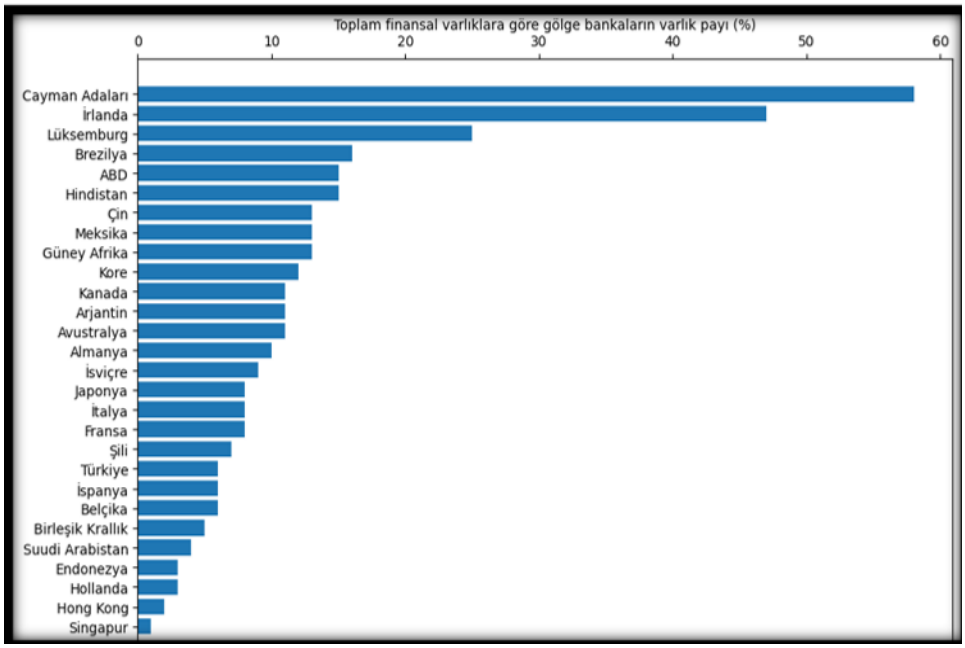

Kaynak: S&P Global, "Global Shadow Banks Face Scrutiny as Risks Rise", https://www.spglobal.com/ratings/en/regulatory/article/240320-global-shadow-banks-face-scrutiny-as-risks-rise-s13032742, (Erişim Tarihi: 01.02.2026).

Grafik, S/P Global tarafından gerçekleştirilen analizler ve değerlendirmeler temelinde küresel gölge bankacılığın ülke bazındaki boyutlarını ortaya koymaktadır. Ülke düzeyinde gölge bankacılığın büyüklüğü incelendiğinde, vergi cennetlerinin üst sıralarda yer aldığı grafikten görülmektedir. Cayman Adaları geleneksel vergi cenneti olarak toplam finansal varlıklarının %50'sinin üzerinde gölge banka varlık payına sahiptir. Onu %40'ın üzerinde payla İrlanda ve %20'nin üzerindeki payıyla Lüksemburg takip etmektedir. Bu iki ülke de üretici vergi cenneti özelliği taşıyan ülkeler olarak gölge bankacılığın toplam finansal varlıklarına oranla en yüksek seviyede olduğu ülkelerdendir.

b) Sermaye Kaçışlarına İmkân Tanıması ve Finansal Krizlerin Şiddetine Katkısı

Finansal kriz dönemlerinde ani sermaye çıkışları ekonomilerin kırılganlığını artırabilmekte ve dengesini bozabilmektedir. Vergi cennetleri yalnızca "normal zamanlarda" vergi kaçakçılığına ve yolsuzluğa zemin hazırlamakla kalmamakta, finansal kriz dönemlerinde de fonları barındırarak toparlanma süreçlerini yavaşlatabilmektedir[157]. Günümüzde, sermayenin uluslararası düzeyde serbest dolaşımına olanak tanınmasının, vergi cennetleri aracılığıyla vergi gelirlerinde kayıplarla ilişkili olmasının yanında, gelişmekte olan piyasa ekonomilerinde finansal istikrarsızlık riskini de artırabildiği kabul edilmektedir[158]. Aşağıdaki şekilde finansal kriz dönemlerinde vergi cennetlerine akan fonların değişimlerine ilişkin bilgiler yer almaktadır.

Şekil 3: Finansal Kriz Dönemlerinde Vergi Cennetlerine Akan Fonlar

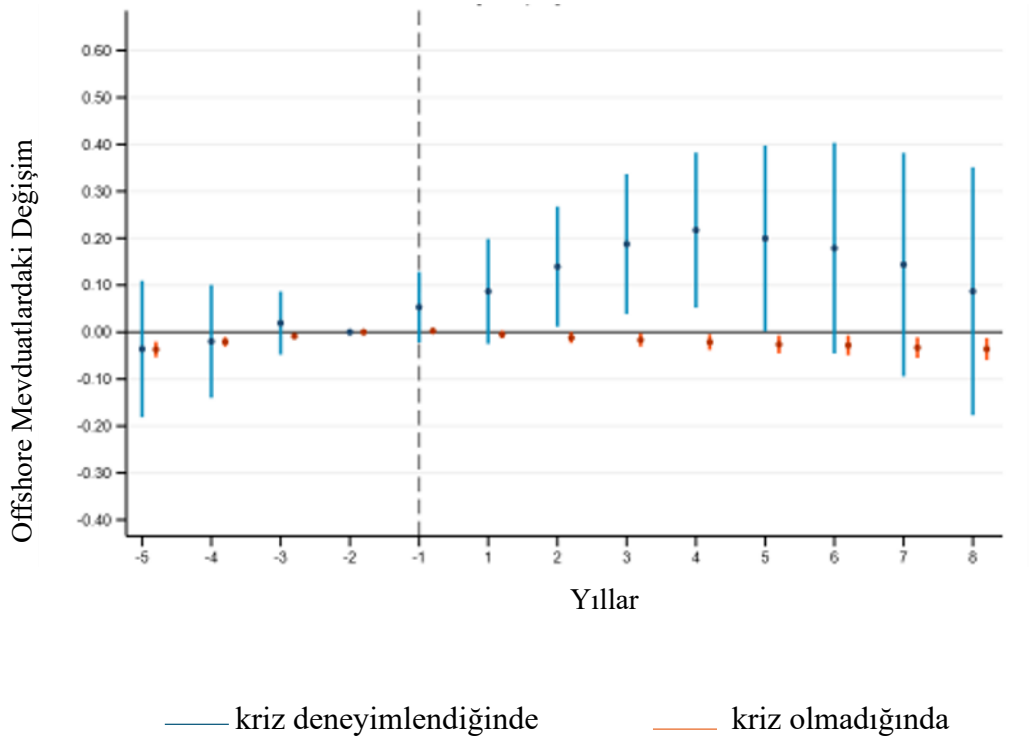

[157]Silvia Marchesi, Giovanna Marcholongo, "Financial Crises and Tax Havens", VOX EU CEPR, https://cepr.org/voxeu/columns/financial-crises-and-tax-havens, (Erişim Tarihi: 02.02.2026).
[158] Nicholas Shaxson, "Tackling Tax Havens", *Finance & Development*, 2019, s. 7.

Kaynak: Silvia Marchesi, Giovanna Marcholongo, *Knockin' on H(e)aven's door. Financial Crises and Hidden Wealth*, University of Milan Bicocca Department of Economics, Management and Statistics Working Paper, No: 518, 2023, s. 11.

Şekil finansal krizlerle vergi cennetleri arasındaki bağla ilgili önemli veriler sunmaktadır. Finansal kriz zamanlarında vergi cennetleri uluslararası sermaye için güvenli bir sığınak işlevi görmektedir. Kriz başladıktan sonraki yıllarda vergi cennetlerinde tutulan mevduatlarda ve fonlarda önemli bir artış meydana geldiği görülmektedir.

144 gelişmekte olan ülkeye ilişkin veriler kullanılmak suretiyle yapılan analizde, 1977–2020 döneminde finansal krizlerin vergi cennetlerindeki banka mevduatları üzerindeki etkisi incelenmiş; bir finansal krizin başlangıcı ile aynı dönemde offshore banka mevduatlarında artış yaşandığına dair ampirik kanıtlar sunulmuştur[159]. Etki zamanla artmakta ve kriz başladıktan dört yıl sonra %20 ile en yüksek düzeye ulaşmaktadır. Yani, temerrüde düşen ülkelerde yaşayan kişiler, finansal kaynaklarını yurt dışına taşımadan önce "bekle ve gör" yaklaşımını benimsemektedir. Buna karşılık, kriz yaşamayan ülkelerde (turuncu işaretler) ise aynı dönemde böyle bir artış gözlenmemektedir[160].

Finansal kriz sırasında sermayenin vergi cennetlerine doğru hareketi daha da hızlanırsa, bunun iki tür olumsuz sonucu ortaya çıkar: bir yandan ekonomik toparlanmanın yavaşlaması, diğer yandan ise krizin yükünün daha yoksul kesimlerin üzerine daha fazla binmesidir[161].

Bu denli büyük bir sermaye kaçışı, kriz dönemlerinde ulusal ekonomideki likiditenin daralmasına, kamu kaynaklarının yurt dışına yönelmesine ve devletlerin finansal hareket alanlarının azalmasına katkıda bulunabilmektedir. Bu durum, krizlerin etkilerinin ağırlaşması riskini artırabilmektedir.

[159] Marchesi, Marcholongo, "Financial Crises and Tax Havens", a.g.k.
[160] Marchesi, Marcholongo, a.g.r., s. 10.
[161] Marchesi, Marcholongo, "Financial Crises and Tax Havens", a.g.k.

Aynı durum borç krizleri dönemlerinde görülmektedir. Aşağıdaki şekilde ise borç krizleri dönemlerinde vergi cennetlerine yönelen offshore mevduatlardaki değişime ilişkin veriler yer almaktadır.

Şekil 4: Borç Krizleri Dönemlerinde Vergi Cennetlerine Akan Fonlar

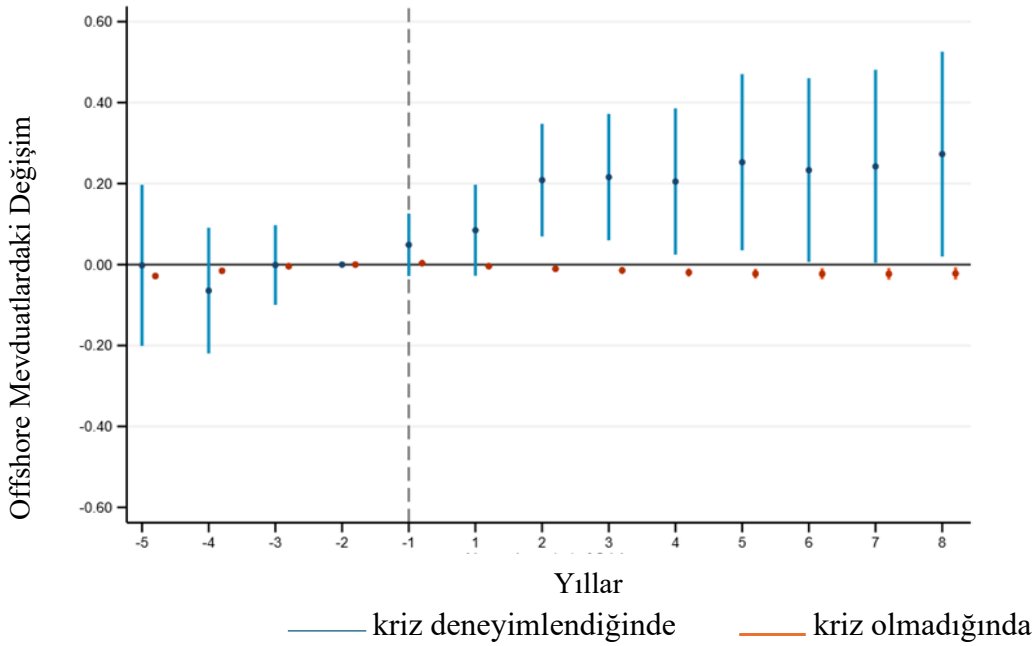

Kaynak: Marchesi, Marcholongo, a.g.r., s. 12.

Marchesi ve Marcholongo tarafından ortaya konan ampirik kanıtlara baktığımızda, borç krizlerinin başlamasıyla birlikte vergi cennetlerindeki banka mevduatlarında önemli bir artış yaşanmaktadır. Bu fon çıkışları borç krizleri dönemlerinde daha kalıcı olarak seyretmektedir[162]. Bu tür sermaye kaçışları, kriz içindeki ülkelerde vergilendirilebilir finansal varlıkların azalmasına yol açarak devletlerin borçlarını ödemesini ve mali araçlarla krize müdahale etme kapasitelerini düşürmektedir. Bu şartlar altında finansal krizler→ vergi cennetlerine kaçan fonların artması→ finansal krizlerin daha ağır yaşanması döngüsü birbirini besleyen bir hale dönüşebilmektedir.

Devletin borç krizleri dönemlerinde borçlarını azaltmak ve krizlerin etkisini sınırlamak için gelirlere ve kaynaklara ihtiyaç duyduğu dönemlerde bu imkân

[162] Marchesi, Marcholongo, a.g.r., s. 11.

azalabilmektedir. Bu durum, krizlerin etkilerinin ağırlaşmasına ve daha uzun sürmesine katkıda bulunabilmektedir.

Vergi cennetlerinin finansal krizlerle ilişkisi, bazı kriz örnekleri üzerinden daha somut biçimde değerlendirilebilir.

- Vergi cennetleri ve offshore finans merkezleri, küresel finansal sistemin merkezî bileşenleri hâline gelerek 1990'lı yıllarda sermaye akımlarındaki ani girişle çıkışları ve döviz istikrarsızlığını derinleştirmiştir. Bu yüksek finansal oynaklık, 1990'ların sonlarında Doğu Asya'da yaşanan finansal krizin ortaya çıkmasında ve yıkıcı etkilerinin artmasında önemli bir rol oynamıştır. Kriz sonrasında Endonezya'da yoksulluk iki katına çıkarken, Tayland'da sağlık harcamaları ciddi biçimde kısılmış; her iki ülke de krizin yarattığı ağır kamu borcu yüküyle uzun süre mücadele etmek zorunda kalmıştır[163].

- 2007'de başlayan küresel finansal kriz sırasında, vergi cennetlerinin kriz üzerindeki etkisi belirginleşmiştir. İpotek temelli türev ürünlerin, gizlilik sağlanan offshore fonlara aktarılması, yatırımcıların riskleri doğru biçimde değerlendirmesini zorlaştırmıştır. Bu fonların şeffaf olmayan yargı bölgelerinde bulunması, karşı taraf riskine ilişkin belirsizlikleri artırmıştır. Carnegie ve Lehman Brothers gibi büyük finans kuruluşlarının çöküşü, piyasalarda güven krizini tetiklemiş; düzenleyici otoritelerin yetersizliği ve vergi cennetlerinde faaliyet gösteren şirketlerin denetim dışında kalması ise bu güvensizliği daha da pekiştirmiştir. 2008'de ABD Hazine bonolarına olan yoğun talep, yatırımcıların güvenli ve şeffaf limanlara yönelme eğilimine işaret etmektedir. Ayrıca, bilançolar dışında tutulan SPV ve SIV gibi yapılar çoğunlukla vergi cennetlerinde yer almış; bu durum bilgi asimetrisini derinleştirerek uluslararası finansal piyasalarda risk primlerini yükseltmiş ve fiyat dalgalanmalarını artırmıştır[164].

Örnekler üzerinden de görüleceği üzere vergi cennetleri finansal krizlerin etkilerini artırma riski taşıyabilmektedir. Vergi cennetlerinin sağladığı imkânlar nedeniyle finansal kriz dönemlerinde üst gelir grupları servetlerini bu krizlerden koruma

[163] Oxfam, a.g.r., s. 3.
[164] Government Commission on Capital Flight from Poor Countries, *Tax Havens and Development*, 2009, s. 68.

imkanlarına sahip olurken alt gelir grupları ise bu krizlerin yüklerini taşımaya devam etmektedir. Dolayısıyla bu gelir gruplarının daha da yoksullaşma ihtimali artmaktadır.

5. Vergi Cennetlerinin Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülkeler Üzerindeki Etkilerinin Değerlendirilmesi

Vergi cennetlerinin etkileri, gelişmişlik düzeyinden bağımsız olarak birçok ülkeyi etkileyebilmektedir. Ancak bu etkilerin büyüklüğü ve ortaya çıkış biçimi ülkelerin ekonomik yapısına, kamu maliyesi kapasitesine, finansal sistemle ilişkisine ve denetim gücüne göre farklılaşmaktadır. Bu nedenle vergi cennetlerinin gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler üzerindeki etkilerini ayrı ayrı değerlendirmek gerekmektedir.

Bu değerlendirmeye geçmeden önce, offshore servetin ülke grupları arasındaki dağılımına bakmak genel bir çerçeve sunacaktır. Aşağıdaki grafik, yıllar itibarıyla yüksek gelirli ülkeler ile düşük ve alt gelirli ülkelerin offshore servet oranlarını karşılaştırmalı olarak göstermektedir. Grafik, offshore servetin hangi ülke gruplarında daha yoğunlaştığını görmek ve izleyen alt başlıklardaki değerlendirmeye zemin oluşturmak bakımından önem taşımaktadır.

Grafik 14: Yıllar İtibariyle Yüksek Gelirli Ülkelerle Düşük ve Alt Gelirli Ülkelerin Offshore Servet Oranları (%)

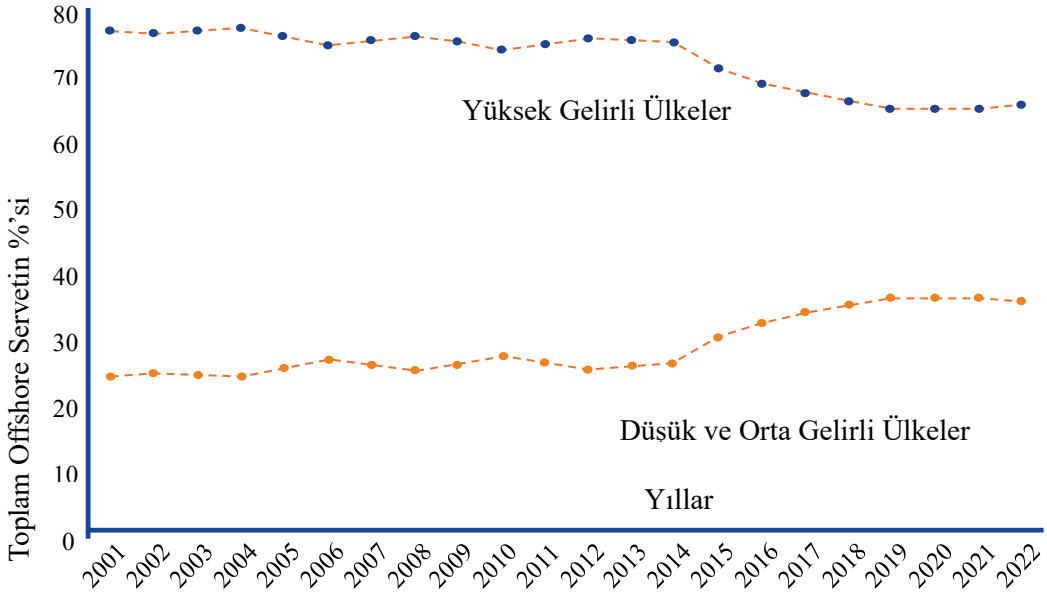

Kaynak: EU Tax Observatory, a.g.r., s. 24.

Bu grafik, 2001–2022 dönemi boyunca yüksek gelirli ülkelerde yaşayanlar ile düşük ve orta gelirli ülkelerde yaşayanların sahip olduğu küresel hane halkı finansal servetinin payındaki değişimi işaret etmektedir.

Sonuçlar, offshore merkezlerin müşterilerinin ikamet ettiği ülkelerin zaman içinde oransal bağlamda bazı değişiklikler yaşadığını göstermektedir. Offshore servetin büyük bölümü geçmişte, yüksek gelirli ülkelerde yaşayanlara aitti. Oransal olarak %80- %20 dağılımı mevcuttu. Fakat günümüzde, gelişmekte olan ülkelerdeki servet artınca bu ülkelerin offshore servet payları da artmaya başladı. Geçmişte %20 civarlarında olan düşük ve orta gelirli ülkelerin offshore servet oranları, günümüzde %30'un üzerine çıkabilmiştir. Eğilimler, offshore servetin yüksek gelirli ülkelerde yapısal hale geldiğini düşük ve orta gelirli ülkelerde ise gittikçe yaygın hale gelen bir durum olmaya başladığını destekler niteliktedir.

Gelişmiş ülkelerde, offshore hesaplarda tutulan servet oranı gelişmekte olan ülkelere kıyaslandığında daha yüksektir. Bu ülkelerde kişi başına düşen servetin ve büyük kurumsal varlıkların düşük ve orta gelirli ülkelere göre çok daha fazla olması bu durumun nedenleri arasında gösterilebilir.

Ama düşük ve orta gelirli ülkelerin daha düşük oranda offshore servet sahibi olması onların mutlak anlamda daha az kayıp yaşadığı anlamına gelmez. Onların vergi cennetlerindeki offshore serveti ve bunun yol açtığı mali kayıplar gelişmiş ülkelere kıyasla daha ağır hissedilebilmektedir.

Zaten verilerden görüldüğü üzere offshore servet paylarında gelişmekte olan ülkelere dair oranlar artış göstermiştir. Gelişmekte olan ülkelerin offshore servet paylarındaki artışlar, bu ülkelerdeki sermaye sahiplerinin vergi yükümlülüklerinden ve kurumsal belirsizliklerden kaçınma eğilimlerinin arttığını gösterir niteliktedir.

Vergi cennetleri, hem sanayileşmiş ülkelerde hem de gelişmekte olan ülkelerde olumsuz etkiler oluşturabilse de, bu etkilerin gelişmekte olan ülkelerde daha ağır hissedildiği görülmektedir. Bunun başlıca nedenlerinden biri, bu ülkelerin ekonomik açıdan daha yoksul olmaları ve dolayısıyla vergi gelirlerini koruma gereksinimlerinin daha fazla olmasıdır. Bir diğer önemli neden ise, bu ülkelerde kurumların genellikle daha

zayıf olması ve bu nedenle yasa ve düzenlemelerin uygulanmasında ciddi kısıtlarla karşılaşmalarıdır. Gelişmekte olan ülkelerin vergi cennetleriyle yaptığı vergi anlaşmaları, çoğu durumda bu ülkelerin vergi tabanlarında önemli kayıplara yol açabilmektedir. Ayrıca, vergi cennetlerinin yarattığı bazı etkiler, gelişmekte olan ülkelerde çok daha sert ve dolaysız bir biçimde hissedilebilmektedir[165]. Dolayısıyla dar vergi kapasitesi, kurumsal yetersizlikler, kayıt dışı ekonominin yaygınlığı gibi etkenler gelişmekte olan ülkelerin daha çok etkilenmesine neden olabilmektedir.

Vergiden kaçınma veya vergi kaçırma yoluyla sermayenin vergi cenneti olarak nitelendirilen ülkelere aktarılması sonucu, hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkeler açısından önemli mali kayıplar meydana gelmektedir. Bu durum, gelişmiş ülkelerin ekonomik kalkınmayı teşvik etme kapasitesini sınırlandırırken, gelişmekte olan ülkelerin yoksullukla mücadele etme ve yatırım ihtiyaçlarını karşılamak için gerekli vergi gelirlerini elde etmelerini engellemektedir[166].

- Aşağıda karşılaştırmalı olarak ülkelerin vergi cennetleriyle ilişkili gelir kayıplarının boyutları değerlendirilecektir. Sağlık bütçeleri bağlamında ve karşılaştırmalı oransal değerlendirme yapılacaktır.

Ortalama olarak, yüksek gelirli ülkeler kamu sağlık bütçelerinin yaklaşık %7'si kadar vergi kaybı yaşamaktadır. Düşük gelirli ülkelerde ise bu kayıp beş kat daha fazla olup, yaklaşık %36'ya ulaşmaktadır[167]. Bu durum, vergi kayıplarının düşük gelirli ülkelerin kamu bütçeleri üzerinde daha ağır bir yük oluşturduğuna ve bu ülkelerin ekonomik açıdan daha fazla etkilendiğine işaret etmektedir.

5.1. Gelişmiş Ülkeler

Gelişmiş ülkeler önemli ölçüde vergi kaybı yaşasa da, önemli bir kısmı vergi cennetleri üzerinde egemenlik hakkına sahiptir. Örneğin pek çok vergi cenneti ABD ve İngiltere'nin eski kolonileri niteliğindedir. Dolayısıyla finansal sermaye akışlarının

[165] Government Commission on Capital Flight from Poor Countries, a.g.r., s. 76.
[166] Yıldız, Demir, a.g.m., s. 340.
[167] State of Tax Justice 2024, a.g.r., s. 16.

kontrolünü genellikle bu gelişmiş ülkeler ellerinde tutmaktadır. Kendi etki alanındaki vergi cennetleri sayesinde küresel sermaye akışlarında söz sahibi olabilmektedirler.

Aşağıdaki tabloda bazı gelişmiş ülkelerin 2024 yılı için vergi cennetleri sebepli vergi kayıpları ve bu kayıpların milli gelirlerine ve sağlık harcamalarına oranları yer almaktadır.

Tablo 14: Bazı Gelişmiş Ülkelerin Vergi Kayıplarının Sağlık Harcamalarına Oranı (2024 Yılı)

Ülkeler	Toplam Vergi Kaybı (Milyar Dolar)	Milli Gelire Oranı (%)	Sağlık Harcamalarına Oranı (%)
Amerika	73,2	0,3	3,3
İtalya	11,2	0,5	7,3
Fransa	23,7	0,8	8,6
Kanada	10,9	0,5	6,0
Japonya	15,6	0,3	3,4
Almanya	43,9	1,0	10,0
Güney Kore	2,3	0,1	2,2
Norveç	1,1	0,2	2,4

Kaynak: State of Tax Justice 2024, a.g.r., bkz.

Bazı gelişmiş ülkelerde 2024 yılı için vergi kayıpları tutar olarak oldukça yüksek olsa da, bu kayıpların sağlık bütçelerine oranı genellikle düşüktür. Yıllık vergi kayıplarının sağlık harcamalarına oranları %10 düzeyinin altındadır.

Yani, vergi kayıpları sağlık harcamaları gibi önemli bir kamu hizmeti bileşenin gelişmekte olan ülkelere görece daha önemsiz ve nispeten düşük kaldığını gösterir niteliktedir.

5.2. Gelişmekte Olan Ülkeler

Vergi cennetlerinden en çok gelişmekte olan ülkeler olumsuz etkilenmektedir. Dünyanın en yoksul ülkelerinde, temel kalkınma ihtiyaçlarını karşılamak için hayati öneme sahip kaynaklar, vergi cennetleri ve zararlı vergi uygulamaları sayesinde finansal sistemin karanlık boşluklarında kaybolmaktadır[168].

[168] Günaydın, "Vergi Cennetleri Global Yoksulluk Probleminin Bir Nedeni Midir? – I", a.g.m., s. 130.

Gelişmekte olan ülkelerde kayıt dışı istihdam oranları gelişmiş ülkelere göre daha yüksektir. Bu ülkelerin kurumsal kapasiteleri çok yüksek olamamakla birlikte vergi toplama kapasiteleri, vergi idarelerinin etkinliği ve yeni bir vergi oluşturup bunu topluma yükleyebilme kabiliyetleri gelişmiş ülkeler kadar yüksek değildir.

Gelişmekte olan ülkelerin vergi cenneti ülkeler aracılığıyla uğradığı mali kayıpların, söz konusu ülkelerin gelişmiş ülkelerden elde ettiği dış yardımların üç katı kadar olduğu tahmin edilmektedir. Bu kayıplar, kalkınmanın finansmanı açısındanda potansiyel olarak önemli bir kaynak teşkil etmektedir[169].

Ek olarak, gelişmekte olan ülkelerin kamu yatırımları ve kamu hizmetlerine duyduğu ihtiyaç oldukça büyüktür. Bu ülkelerde yoksullukla, hastalıklarla ve eğitime erişimdeki eşitsizliklerle mücadele, mevcut sınırlı kaynaklar nedeniyle ciddi zorluklar içermektedir. Yetersiz ve zayıf altyapı, kapsamlı kamu yatırımlarını zorunlu kılmaktadır[170]. Aşağıdaki tabloda bazı Afrika ülkelerinin vergi kayıpları ve sağlık harcamalarına oranları yer almaktadır.

Tablo 15: Afrika Kıtasındaki Ülkelerin Vergi Kayıplarının Sağlık Bütçelerine Oranı (2024 Yılı)

Ülkeler	Toplam Vergi Kaybı (Milyar Dolar)	Milli Gelire Oranı (%)	Sağlık Harcamalarına Oranı (%)
Liberya	0,95	27,0	2488
Seyşeller	0,62	48,1	1196,4
Fas	1,13	0,8	35,7
Çad	0,07	0,6	65,2
Sao Tome ve Principe	0,02	3,8	111,9
Mauritius	0,22	1,9	61,1
Gambiya	0,011	0,5	33,1

Kaynak: State of Tax Justice 2024, a.g.r., bkz.

2024 yılı verileri incelendiğinde, bazı Afrika ülkelerinin vergi kayıplarının tutar olarak gelişmiş olan ülkelere göre çok daha düşük olmasına karşın, bu kayıpların sağlık harcamalarına oranının oldukça yüksek düzeylerde olduğu net biçimde görülmektedir. Bu oranlar, kaybedilen vergi gelirlerinin etkin bir şekilde toplanabilmesi durumunda, söz

[169] Öztürk, Ülger, a.g.m., s. 244.
[170] Karakurt, a.g.m., s. 333.

konusu ülkelerde kamu harcamalarının mevcut düzeyinin birkaç kat artırılabileceğini göstermektedir.

Aşağıdaki tabloda ise Asya ve Okyanusya kıtasındaki ülkelerden bazılarının vergi kayıpları ve sağlık harcamalarına oranları yer almaktadır.

Tablo 16: Asya ve Okyanusya Kıtasındaki Ülkelerin Vergi Kayıplarının Sağlık Bütçelerine Oranı (2024 Yılı)

Ülkeler	Toplam Vergi Kaybı (Milyar Dolar)	Milli Gelire Oranı (%)	Sağlık Harcamalarına Oranı (%)
Kamboçya	0,64	2,4	118,5
Hindistan	21,58	0,7	61,2
Laos	0,42	2,2	308,9
Filipinler	6,99	1,8	76,8
Samoa	0,58	68,4	1336,4
Solomon Adaları	0,054	3,4	102,1
Marshall Adaları	0,191	74,2	1394,8
Papua Yeni Gine	0,181	0,7	59,6
Vanuatu	0,0025	0,3	21,2

Kaynak: State of Tax Justice 2024, a.g.r., bkz.

Asya ve Okyanusya kıtasındaki ülkelerin vergi kayıpları incelendiğinde de Afrika kıtasına benzer bir tablo ortaya çıkmaktadır. Her ne kadar vergi kayıpları tutar olarak düşük görünse de, bu kayıplar sağlık harcamalarına oranlandığında oldukça yüksek düzeylerdedir.

Sonuç olarak, her üç kıtada da vergi gelirlerinin etkin biçimde toplanabilmesi durumunda, sağlık harcamalarında meydana gelebilecek potansiyel artış önemli düzeydedir.

6. Vergi Cennetlerinin Küresel Gelir Dağılımında Adalet ve Yoksulluk Üzerindeki Etkilerini Somutlaştıran Örnek Olaylar ve Sızıntılar

Panama, Paradise ve Pandora Belgeleri, offshore yapıların varlıklı kişiler, çok uluslu şirketler ve siyasi aktörler tarafından nasıl kullanıldığını ortaya koyan başlıca

uluslararası veri sızıntılarıdır. Aşağıdaki tablo, bu sızıntıların kapsamını karşılaştırmalı biçimde özetlemektedir.

Tablo 17: Örnek Olaylar ve Boyutları

Sızıntılar	Yıllar	Veri	Belge
Panama Belgeleri	2016	2,6 Tb	11,5 Milyon
Paradise Belgeleri	2017	1,4 Tb	13,4 Milyon
Pandora Belgeleri	2021	2,94 Tb	11,9 Milyon

Kaynak: ICIJ, "Pandora Papers: By the Numbers", https://www.icij.org/investigations/pandora-papers/pandora-papers-by-the-numbers/, (Erişim Tarihi: 30.12.2025).

Bu sızıntılar, gerçek faydalanıcıların gizlenmesi, vergi matrahının aşınması ve kamu kaynaklarının izlenmesinin güçleşmesi bakımından ortak bir örüntü ortaya koymaktadır.

6.1. Panama Belgeleri

2016 yılında yayımlanan Panama Belgeleri, Uluslararası Araştırmacı Gazeteciler Konsorsiyumu (ICIJ) koordinasyonunda 80 ülkeden 350'yi aşkın gazetecinin katıldığı bir araştırmayla incelenmiştir[171]. Yaklaşık 11,5 milyon belge, Panama merkezli Mossack Fonseca'nın onlarca yıllık faaliyetlerini ve offshore şirket ağlarını görünür hâle getirmiştir[172].

Belgelerde Britanya Virjin Adaları, Panama, Bahamalar ve Seyşeller gibi yargı alanlarının yoğun biçimde kullanıldığı görülmüştür[173]. Avrupa Parlamentosu için hazırlanan çalışmada, seçili sekiz AB ülkesinde ortaya çıkan yapıların yaklaşık 88 milyar avroluk kayıp ve 19 milyar avroluk vergi geliri kaybıyla ilişkili olduğu tahmin

[171] Will Fitzgibbon, "Panama Papers FAQ: All You Need To Know about the 2016 Investigation", ICIJ, https://www.icij.org/investigations/panama-papers/panama-papers-faq-all-you-need-to-know-about-the-2016-investigation/, (Erişim Tarihi: 20.12.2025).
[172] Guardian, "What Are the Panama Papers? A Guide to History's Biggest Data Leak", https://www.theguardian.com/news/2016/apr/03/what-you-need-to-know-about-the-panama-papers, (Erişim Tarihi: 20.12.2025).
[173]ICIJ, "Explore the Panama Papers Key Figures", https://www.icij.org/investigations/panama-papers/explore-panama-papers-key-figures/, (Erişim Tarihi: 21.12.2025).

edilmiştir[174]. Bu durum, vergi kayıplarının kamu hizmetlerine daha bağımlı alt gelir grupları ve gelişmekte olan ülkeler üzerindeki dağıtımsal etkisini görünür kılmaktadır[175].

6.2. Paradise Belgeleri

2017 yılında kamuoyuna açıklanan Paradise Belgeleri, 13,4 milyon belgeden oluşmakta ve Appleby adlı hukuk firmasının yanı sıra farklı yargı alanlarındaki kurumsal hizmet sağlayıcıların kayıtlarını içermektedir[176]. Belgeler, çok uluslu şirketlerin ve yüksek gelirli bireylerin karmaşık offshore yapılar aracılığıyla vergi yüklerini azaltabildiğini göstermiştir[177].

Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nde Glencore ile ilişkilendirilen maden hakları örneği, offshore yapıların yalnızca vergi planlaması açısından değil, doğal kaynak gelirlerinin kamu yararına dönüşmesi bakımından da önem taşıdığını göstermektedir[178]. Düşük bedelli devirler ve gizli finansman ilişkileri, mali kapasitesi sınırlı ülkelerde kamu gelirleri ve kalkınma olanakları üzerinde daha ağır sonuçlar doğurabilmektedir[179].

6.3. Pandora Belgeleri

2021 yılında yayımlanan Pandora Belgeleri, yaklaşık 11,9 milyon kayıt üzerinden yüzlerce siyasetçinin, kamu görevlisinin ve varlıklı kişinin offshore şirketlerle ilişkisini ortaya koymuştur. Belge seti, offshore yapıların mülkiyetin, servetin ve finansal

---

[174] European Parliament, *The Impact of Schemes Revealed by the Panama Papers on the Economy and Finances of a Sample of Member States*, 2017, s. 50.
[175] Arthur Cookfield, "Secrets of the Panama Papers: How Tax Havens Exacerbate Income Inequality", *Columbia Journal of Tax Law*, Vol: 13:45, 2021, s. 76.
[176] ICIJ, "About the Paradise Papers Investigation", https://www.icij.org/investigations/paradise-papers/about-the-investigation-2/, (Erişim Tarihi: 25.12.2025).
[177]Nick Hopkins, Helena Bengtsson, "What Are the Paradise Papers and What Do They Tell Us?", The Guardian, https://www.theguardian.com/news/2017/nov/05/what-are-the-paradise-papers-and-what-do-they-tell-us, (Erişim Tarihi: 26.12.2025).
[178] Liesl Louw-Vaudran, "No Paradise for DRC Citizens: Being Cheated of Profits", Institute For Security Studies, https://issafrica.org/iss-today/no-paradise-for-drc-citizens-being-cheated-of-profits, (Erişim Tarihi: 28.12.2025).
[179] Ben Doherty, Oliver Zihlmann, Petra Blum, "Revealed: Glencore's Secret Loan to Secure DRC Mining Rights", The Guardian, https://www.theguardian.com/business/2017/nov/05/revealed-glencore-secret-loan-drc-mining-rights-paradise-papers, (Erişim Tarihi: 29.12.2025).

akışların gerçek sahiplerini gizlemek amacıyla küresel ölçekte kullanılabildiğini göstermektedir[180].

Bu bulgular, siyasi ve ekonomik güce sahip kesimlerin offshore araçlara erişimi ile alt gelir gruplarının kamu hizmetlerine bağımlılığı arasındaki asimetriyi görünür kılmaktadır. Vergilendirilebilir gelir ve servetin gizlenmesi, kamu gelirlerini ve yeniden dağıtım kapasitesini zayıflatabildiği için gelir dağılımında adalet ve yoksulluk tartışmalarıyla doğrudan ilişkilidir[181].

Üç sızıntı birlikte değerlendirildiğinde, vergi cennetlerinin kullanımında finansal gizlilik, gerçek faydalanıcılığın saklanması ve farklı ülkelerde kurulan paravan şirket ağları gibi ortak yöntemlerin öne çıktığı görülmektedir. Bu örnekler tek başına nedensellik kanıtı oluşturmamakla birlikte, literatürde ve ikincil verilerde tartışılan vergi kaybı, eşitsizlik ve kamu hizmetlerinin finansmanı sorunlarını somutlaştırmaktadır.

[180]Washington Post, "Key Findings from the Pandora Papers Investigation", https://www.washingtonpost.com/business/2021/10/03/takeaways-pandora-papers/, (Erişim Tarihi: 29.12.2025).
[181]Asian People's Movement on Debt and Development, "The Pandora Papers Exposé and Its Aftermath: Inequality, Ill-gotten Wealth, and the Continuing Fight for Tax Justice", https://apmdd.org/the-pandora-papers-expose-and-its-aftermath-inequality-ill-gotten-wealth-and-the-continuing-fight-for-tax-justice/, (Erişim Tarihi: 30.12.2025).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

VERGİ CENNETLERİNE KARŞI YÜRÜTÜLEN MODERN ÇALIŞMALARIN ETKİNLİĞİ VE VERGİ CENNETLERİNİN KÜRESEL ETKİLERİNİ AZALTMADA ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

1. Vergi Cennetleriyle Mücadelede Modern Yöntemler

1.1. OECD'nin Yürüttüğü Çalışmalar

1.1.1. Matrah Aşındırma ve Kâr Aktarımı (BEPS) Projesi

OECD, zararlı vergi uygulamalarına karşı 1998 yılında yayımladığı "Zararlı Vergi Rekabeti" raporu ile mücadeleyi başlatmış ve bu çabayı 2013 yılında ikinci önemli adımla sürdürmüştür. Mevcut vergi kurallarının, vergilendirilebilir kazançların fiilen gerçekleştiği yerler yerine farklı ülkelere aktarılmasına olanak tanıyıp tanımadığını incelemek için OECD BEPS projesini başlatmış ve 19 Temmuz 2013'te ulusal ve uluslararası bir dizi eylem planını içeren bir rapor yayımlamıştır[182].

BEPS Projesi, çok uluslu şirketlerin agresif vergi planlaması stratejileri yoluyla kârlarını yapay biçimde düşük veya sıfır vergi oranı uygulayan ülkelere kaydırarak vergiden kaçınmalarını önlemeyi amaçlamaktadır. Bu kapsamda proje, hükümetlere vergi kaçınmasıyla mücadele edebilmeleri için gerekli kural ve araçları sunmakta; böylece kârların, ekonomik faaliyetlerin fiilen gerçekleştirildiği ve değerin yaratıldığı ülkelerde vergilendirilmesini amaçlamaktadır[183]. Çok uluslu şirketlerin vergi kaçınma ve kanunlardaki boşluklardan yararlanma çabalarının uluslararası vergi sisteminde yaygınlaşması ve bu durumun hükümetler için ciddi vergi kayıpları yaratması sonucunda bütçe açıklarının ve artan borç yüklerinin tırmanması ülkeleri birtakım arayışlara yöneltmiştir. Bu nedenle hükümetler, vergi gelirlerini güvence altına almak amacı için çeşitli önlemler almak zorunda kalmıştır[184].

---

[182] Çamurcu, a.g.m., s. 231.
[183] OECD, "Base Erosion and Profit Shifting (BEPS)", https://www.oecd.org/en/topics/policy-issues/base-erosion-and-profit-shifting-beps.html, (Erişim Tarihi: 10.01.2026).
[184] Esra Uygun, ''Vergiden Kaçınmayı Önlemeye Yönelik Küresel Asgari Kurumlar Vergisi'', *International Journal of Public Finance*, Cilt: 7, Sayı: 1, 2022, s. 103.

Küreselleşme süreciyle birlikte ortaya çıkan çok uluslu şirketlerin, faaliyet gösterdikleri ve gelir elde ettikleri ülkelerde vergilendirilmesini hedefleyen BEPS planı, hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkeler için önemli bir eylemdir[185].

BEPS, üç ana konu altında toplanan on beş farklı hususta bir eylem planı niteliğindedir. Bu üç temel başlık; yabancı kaynaklı faaliyetleri etkileyen iç hukuk düzenlemelerinin uyumlaştırılması, özün önceliği ilkesi doğrultusunda ekonomik faaliyetin gerçek niteliğinin tespitine yönelik mevcut uluslararası standartların güçlendirilmesi ve vergi alanında şeffaflığın etkin ve kapsamlı biçimde artırılmasıdır[186]. BEPS paketindeki 15 Eylem, hükümetlere kârların ekonomik faaliyetlerin yürütüldüğü ve değer yaratımının gerçekleştiği yerde vergilendirilmesini mümkün kılmak için yerel ve uluslararası araçlar sunmaktadır. Bu araçlar, dijitalleşmenin ortaya çıkardığı özel vergi sorunlarının çözümüne katkı sağlarken, uluslararası vergi kurallarının uygulanmasında yaşanan uyuşmazlıkları azaltmakta ve uyumluluk standartlarını netleştirerek işletmelere daha öngörülebilir bir ortam sunmaktadır[187].

141 ülkenin katılımıyla oluşturulan BEPS 1.0, uluslararası vergi standartlarını güçlendirmek amacıyla 15 temel eylem planını içermektedir[188]:

1. Dijitalleşmenin getirdiği vergi zorluklarının belirlenmesi,

2. Hibrit uyumsuzlukların ortadan kaldırılması (farklı vergi uygulamalarının oluşturduğu olumsuzlukların önlenmesi),

3. Kontrollü Yabancı Şirket düzenlemeleri (mükelleflerin vergilerini başka ülkelere veya şirketlere kaydırma risklerinin değerlendirilmesi),

4. Faiz giderleri aracılığıyla matrah erozyonunun engellenmesi,

5. Zararlı vergi uygulamalarının önüne geçilmesi için şeffaflığın artırılması,

[185] Doğan, Kabayel, a.g.m., s. 82.
[186] Çamurcu, a.g.m., s. 231.
[187] OECD, "Base Erosion and Profit Shifting (BEPS)", a.g.k.
[188] Ateş Konca, "BEPS Nedir ve Şirketlere Etkileri Nelerdir?", EY, https://www.ey.com/tr_tr/insights/tax/uluslararasi-vergi-hizmetleri/beps-nedir, (Erişim Tarihi: 02.02.2026).

6. Çifte vergilendirmenin önlenmesi amacıyla Çifte Vergi Önleme anlaşmaları kapsamındaki düzenlemeler,

7. Çifte Vergi Önleme Anlaşmasındaki iş yeri kavramının tanımlanması,

8. Transfer Fiyatlandırması Rehberi'nin güncellenmesi (Gayri Maddi Varlık Transferleri bağlamında),

9. Transfer Fiyatlandırması Rehberi'nin güncellenmesi (Risk ve Sermaye Transferleri bağlamında),

10. Transfer Fiyatlandırması Rehberi'nin güncellenmesi (Diğer yüksek Riskli İşlemler açısından),

11. BEPS uygulamalarında ortak metodoloji oluşturulması,

12. Ülkelerin agresif vergi planlamalarına başvurması durumunda bildirimde bulunma zorunluluğu olması,

13. BEPS süreçlerinde belgelendirme yükümlülüklerinin düzenlenmesi,

14. Tahkim yöntemlerinin yaygın hale getirilmesi,

15. BEPS ile getirilen yeniliklerin çok taraflı anlaşmalarla uygulamaya konulmasıdır.

1.1.2. Otomatik Bilgi Paylaşımı Müessesesi

Sınır ötesi faaliyetlerin giderek olağan hale gelmesi, vergi mükelleflerinin doğru egemenlik yetki alanında doğru miktarda vergi ödemelerini sağlamak için uluslararası iş birliğini mecbur kılmaktadır. Bu nedenle, vergi idarelerinin 21. yüzyılın zorluklarına hazırlanabilmesi için gerekli yasal, idari ve bilgi teknolojisi araçlarıyla donatılmasının yanı sıra, Otomatik Bilgi Değişimi (OBD) aracılığıyla vergi idareleri arasında iş birliğinin

sağlanması, ulusal vergi idarelerinin küresel ekonomiyle uyumlu hale getirilmesi açısından önem taşımaktadır[189].

OECD, G20 ülkeleriyle birlikte yürüttüğü çalışmalar sonucunda 2014 yılında Vergi Konularında Finansal Hesap Bilgilerinin Otomatik Değişimi Standardını (AEOI Standardı) oluşturmuş böylece uluslararası bilgi paylaşımında yeni bir sisteme geçilmiştir. Bu düzenleme, bir yargı bölgesinde vergi mükellefi olan ancak başka bir yargı bölgesinde finansal varlıklara sahip bireylerin ve kurumların finansal hesaplarına ilişkin önceden belirlenmiş bilgilerin, vergi idareleri arasında yıllık olarak paylaşılmasını öngörmektedir[190]. OECD tarafından 2014 yılında geliştirilen Ortak Raporlama Standardı (CRS) ise, vergi idarelerinin finansal kurumlar üzerinden mükellefler hakkında bilgi sahibi olmasını ve söz konusu bilgilerin diğer ülkelerin vergi idareleriyle otomatik olarak paylaşılmasına imkân tanıyan küresel bir sistemdir. Bu standart, otomatik bilgi değişimini esas alan bir düzenleme olarak tasarlanmıştır[191].

Bu kapsamda otomatik bilgi değişimi, kişilerin mukim oldukları ülke dışında bulunan finansal hesaplarına ilişkin bilgilerin; vergisel amaçlarla kullanılmak üzere, uluslararası anlaşmalar çerçevesinde ve mütekabiliyet (karşılıklık) ilkesi doğrultusunda, ilgili ülkelerin yetkili vergi otoriteleri arasında düzenli ve otomatik olarak elektronik ortamda paylaşılmasını ifade etmektedir[192].

Otomatik bilgi paylaşımında görüldüğü üzere esas olan, kaynak ülkelerin ellerindeki bilgileri mukim ülkelere aktarılmasıdır. Böylece mukim ülkeler, vatandaşlarının yurtdışındaki faaliyetleri hakkında doğru ve güvenilir verilere ulaşarak, mükelleflerin vergi mevzuatını ihlal etmeye yönelik olası girişimlerini peşinen engelleyebilmektedir[193]. Bu duruma örnek vermek gerekirse -İsveç'te yaşayan bir Türk vatandaşının Türkiye'de bulunan ve kapsama giren banka hesabına ilişkin bilgiler, karşılıklılık (mütekabiliyet) esasına göre paylaşılmaktadır. Aynı şekilde, Türkiye'de

---

[189] Birol Ubay, "Uluslararası Otomatik Bilgi Değişiminin Offshore Vergi Cennetlerinin Etkinliğinin Azaltılmasındaki Olası Rolü", *Maliye Çalışmaları Dergisi*, Sayı: 7, 2025, s. 43.
[190] OECD, *Peer Review of the Automatic Exchange of Financial Account Information 2025 Update*, OECD Publishing, Paris, 2025, s. 3.
[191] Muhammet Aktuğ, Ersan Öz, "Küresel Vergi Şeffaflığının Artırılmasında Uluslararası Bilgi Paylaşımının Rolü", *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, Cilt: 17, Sayı: 1, 2021, s. 133.
[192] GİB, *Finansal Hesap Bilgilerinin Vergi Amaçlı Otomatik Değişimi Rehberi*, Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Başkanlığı, Yayın No: 485, 2023, s. 5.
[193] Aktuğ, Öz, a.g.m., s. 132.

ikamet eden bir İsveç vatandaşının İsveç'te sahip olduğu banka hesabına ilişkin bilgiler de İsveç makamlarından temin edilmektedir[194]. Bu çerçeveden bakıldığında vergi mükelleflerinin elde ettikleri tüm gelirler üzerinden eksiksiz ve doğru oranda vergi ödemelerinin temin edilmesinde, uluslararası bilgi değişimi son yıllarda ulusal vergi idareleri için en etkili araçlardan biri olarak öne çıkmaktadır[195]. Bu kapsamda, mevduat, saklama ve yatırım kuruluşları ile belirli sigorta şirketleri nezdinde bulunan[196];

- Mevduat hesapları
- Saklama hesapları
- Ortaklık ve borç ilişkisi menfaatleri
- Nakdi değer sigorta sözleşmeleri
- Düzenli ödeme sözleşmeleri

İle ilgili finansal bilgiler paylaşım kapsamındadır.

Otomatik bilgi paylaşımıyla offshore hesaplarda tutulan varlık ve gelirlerin gizlenmesinin önüne geçilmesi amaçlanmakta, hesapların sahiplerinin ortaya çıkarılmasının sağlanması hedeflenmektedir.

Otomatik bilgi değişimi kapsamında paylaşılacak bilgiler şunlardan oluşmaktadır[197]:

- İlgilinin adı ve soyadı
- Adresi
- Yerleşik (mukim) olduğu ülke ve vergi kimlik numarası (VKN)
- Doğum yeri ve tarihi

[194] GİB, *Finansal Hesap Bilgilerinin Vergi Amaçlı Otomatik Değişimi Rehberi*, a.g.r., s. 5.
[195]Ubay, "Uluslararası Otomatik Bilgi Değişiminin Offshore Vergi Cennetlerinin Etkinliğinin Azaltılmasındaki Olası Rolü", a.g.m., s. 41.
[196] GİB, *Finansal Hesap Bilgilerinin Vergi Amaçlı Otomatik Değişimi Rehberi*, a.g.r., s. 5.
[197] GİB, *Finansal Hesap Bilgilerinin Vergi Amaçlı Otomatik Değişimi Rehberi*, a.g.r., s. 6.

- Hesap numarası, hesap bakiyesi veya değeri

- Hesaba yıl içinde ödenen faiz, kâr payı, temettü gibi gelirler ile hesapta tutulan finansal varlıkların satışından elde edilen gelirlerin brüt tutarı

Bununla birlikte, gayrimenkul ve taşıtlara ilişkin bilgiler ise otomatik bilgi değişimi kapsamına dahil değildir.

Otomatik Bilgi Paylaşımı Standardı kapsamında 127 yargı bölgesi ya bilgi değişimine başlamış ya da bunu yakın zamanda gerçekleştirmeyi taahhüt etmiştir. OECD'nin ilgili raporuna göre 2025 yılı itibariyle 122 ülke katılım gösterirken 2026 ve 2027 yıllarında 5 ülke daha katılım sözü vermiştir[198].

1.1.3. Küresel Asgari Kurumlar Vergisi

OECD, 2013 yılından bu yana Kapsayıcı Çerçeve (Inclusive Framework – IF) kapsamında 141 ülkenin katılımıyla yürüttüğü müzakereler sonucunda, Aralık 2021 itibarıyla küresel GSYH'nin %90'ından fazlasını temsil eden ülkelerin büyük çoğunluğunun uzlaşmaya vardığını açıklamıştır. Bu çerçevede; ABD, Hindistan, Birleşik Krallık, Almanya ve Çin'in de aralarında bulunduğu 137 ülke, "Ekonominin Dijitalleşmesinden Kaynaklanan Vergi Sorunlarının Giderilmesine Yönelik İki Sütunlu Çözüm Beyanı"nı imzalamıştır[199]. Bu müzakereler ve çalışmalar, BEPS 2.0 reformlarının bir parçası olarak yürütülmekte olup, mevcut BEPS projesini daha geniş ve güncel bir çerçevede geliştirmeyi amaçlamaktadır.

Söz konusu çerçeve anlaşmasının Birinci Sütununa göre, küresel cirosu 20 milyar avroyu aşan şirketlerin elde ettikleri kârın belirli bir bölümünün, gelirin fiilen yaratıldığı ülkede vergilendirilmesini öngörmektedir. Bu düzenleme ile dijital ortamda faaliyet gösterenler de dâhil olmak üzere çok uluslu işletmeler açısından ülkeler arasında kârın ve buna bağlı vergi alma hakkının daha adil bir şekilde paylaşılması amaçlanmaktadır[200]. İkinci aşamada ise, yıllık geliri 750 milyon Euro'yu aşan çok uluslu şirketler için %15

[198] OECD, *Peer Review of the Automatic Exchange of Financial Account Information 2025 Update*, a.g.r., s. 17.
[199] Murat İçmen, "OECD'nin Küresel Asgari Oranlı Kurumlar Vergisi Önerisinin Değerlendirilmesi", *Vergi Raporu Dergisi*, Sayı: 272, 2022, s. 14.
[200] İçmen, a.g.m., s. 14.

oranında asgari kurumlar vergisi uygulanacaktır. Bu düzenlemenin, küresel ölçekte yaklaşık 150 milyar dolarlık ek vergi geliri elde edilmesi beklenmektedir[201].

Böylelikle ABD'nin öncülüğünde G20 ülkeleri ve OECD, çok uluslu şirketlere yönelik küresel bir asgari kurumlar vergisi uygulamasını onaylamıştır. Avrupa Birliği'nin tüm üyelerinin yanı sıra toplamda 137 ülkenin destek verdiği bu uygulama, uluslararası vergi sisteminde daha sade ve ortak kurallara dayalı bir iş birliği döneminin başlangıcını simgelemektedir. Bu mutabakat yoluyla ülkeler arası vergi rekabetini azaltmak ve büyük şirketlerin düşük vergi oranları sunan ülkeleri tercih ederek vergi yükümlülüklerinden kaçmalarının önlenmesi hedeflenmektedir[202].

Küresel Asgari Kurumlar Vergisi, esas olarak çok uluslu şirketler (ÇUŞlar) çerçevesinde ele alınmalı ve bu şirketlerin yurt dışı kazançlarına uygulanacak bir vergi mekanizması olarak değerlendirilmelidir. Hükümetler, ulusal düzeyde kendi uygun gördükleri kurumlar vergisi oranlarını belirleme yetkisini korumaktadır. Ancak, çok uluslu şirketlerin faaliyet gösterdikleri ülkelerde daha düşük oranlarda vergi ödemeleri halinde, şirketlerin mukim oldukları ülkeler, ödenen vergiyi asgari oran olan %15 seviyesine tamamlayıcı bir vergi uygulayabilmektedirler[203]. Örneğin, nihai merkezi kurumlar vergisi oranı %20 olan A ülkesinde bulunan X şirketi, faaliyetlerinin bir bölümünü kurumlar vergisi oranının %11 olduğu B ülkesine kaydırarak bu ülkede vergi ödemektedir. Küresel asgari kurumlar vergisi oranının %15 olarak uygulanması durumunda, A ülkesi, X şirketinin B ülkesinde beyan ettiği kâr üzerinden, asgari oran ile ödenen vergi arasındaki fark olan %4'lük kısmı ilave vergi olarak tahsil edebilecektir[204].

[201] Uygun, a.g.m., s. 108.
[202] Uygun, a.g.m., s. 108
[203] Sevilay Ece Gümüş Özuyar, Gamze Mercan, Şadan Çalışkan, "Çok Uluslu Şirketler ve Türkiye: Küresel Asgari Kurumlar Vergisi", *Necmettin Erbakan Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, Cilt: 5, Sayı: Özel Sayı, 2023, s. 109.
[204]Jeff Goldstein, "The Case for a Global Minimum Corporate Tax", Atlantic Council, https://www.atlanticcouncil.org/blogs/new-atlanticist/the-case-for-a-global-minimum-corporate-tax/, (Erişim Tarihi: 10.02.2026).

1.2. AB'nin Yürüttüğü Çalışmalar

1.2.1. Kara Liste Uygulaması

AB'nin vergi amaçlı iş birliği yapmayan yargı bölgeleri listesi, vergi dolandırıcılığı, vergi kaçakçılığı ve agresif vergi planlamasıyla mücadele etmeye yönelik olarak, Birliğin adil vergilendirmeyi güçlendirme ve küresel vergi şeffaflığını artırma çabalarının önemli bir parçasıdır. Bu liste, AB ile iş birliği göstermeyen ya da vergi alanındaki uluslararası taahhütlerini tam ve zamanında yerine getirmeyen ülke ve yargı bölgelerini kapsamaktadır[205].

Avrupa Birliği'nde vergi cennetleriyle ilgili listeleme çalışmaları 2017 yılında resmî olarak başlamıştır. Bu tarihten itibaren, bir ülkenin uyguladığı vergi politikalarının başka bir ülkenin vergi gelirlerini azaltacak şekilde vergi kaçırmaya imkân tanıması durumunda, söz konusu ülke AB tarafından "kara listeye" alınmaktadır. Kara listedeki ülkeler, bu durumu düzeltmeye yönelik çeşitli taahhütlerde bulunduklarında ve gerekli önlemleri uyguladıklarında liste dışı kalmaktadırlar. Ayrıca, AB, vergi mevzuatını AB kurallarına uygun hâle getirme taahhüdünde bulunan ülkeleri kapsayan "gri listeyi" de her yıl komisyon toplantıları sonrasında güncellemektedir[206].

Bu süreç, aşağıdaki adımları kapsayan sürekli bir döngü şeklinde yürütülür[207]:

-Uluslararası vergi standartlarına uygun olarak kriterlerin güncellenmesi,

-Ülkelerin bu kriterlere göre taranması,

-Standartlara uymayan ülkelerle etkileşim kurulması,

-Ülkelerin reformları üstlenmesine bağlı olarak listelenmesi veya listeden çıkarılması,

---

[205]European Council and Council of The European Union, "EU List of Non-Cooperative Jurisdictions for Tax Purposes", a.g.k.

[206] Ercan Bahtiyar, "Vergilemede Bilgi Değişimi ve Vergi Cennetlerine İlişkin Kurumsal Önlemler", *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, Sayı: C-iasoS 2022 Özel Sayısı, 2023, s. 125.

[207]European Council and Council of the European Union, "EU List of Non-Cooperative Jurisdictions for Tax Purposes", a.g.k.

-Yargı bölgelerinin önceki reformlardan geri adım atmamasını sağlamak için gelişmelerin takip edilmesi.

1.2.2. Vergi Kaçakçılığıyla Mücadele Direktifi (ATAD)

ATAD, Avrupa Birliği'nin vergi cennetlerinin kötüye kullanımına karşı geliştirdiği hukuki bir düzenleme görevindedir. Bu düzenleme, şirketlerin kârlarını yapay biçimde düşük vergili ülkelere kaydırma yöntemlerini engellemek suretiyle vergi cennetlerinin cazibesini azaltmayı amaçlar.

ATAD Direktifleri tüm üye ülkeler için bağlayıcı nitelikte vergi suistimaliyle mücadele tedbirleri öngörmektedir. Bu düzenleme, yaygın agresif vergi planlama yöntemlerini sınırlayarak AB'de şirketlerin vergi kaçırmasına karşı asgari düzeyde koruma sağlamakta ve işletmeler için daha adil ve istikrarlı bir ekonomik ortam oluşturmayı amaçlamaktadır[208].

Direktif, Ekim 2015'te açıklanan BEPS girişimi önerilerini uygulamak ve geliştirmek hedefiyle hazırlanmıştır. Avrupa Birliği'nin bu düzenlemesi, üye devletlerde BEPS karşıtı önlemlerin ulusal mevzuata uyumlu şekilde entegre edilmesini sağlamayı amaçlamaktadır[209]. Dolayısıyla OECD'nin BEPS projesinden esinlenerek oluşturulmuştur.

Sözü edilen direktif, AB üye devletlerinin benimsemesi gerekli olan vergi kaçakçılığına karşı tedbirleri asgari düzeyde standartlaştırarak, çok uluslu şirketlerin vergi kaçakçılığına karşı yürütülen mücadelenin temel araçlarından biri olarak işlev görmektedir[210]. Bu kurallar en temel standartları belirlediği için ülkeler istediği takdirde daha katı kurallar koyabilmektedirler.

---

[208]European Commission, "Anti-Tax Avoidance Directive", https://taxation-customs.ec.europa.eu/taxation/business-taxation/anti-tax-avoidance-directive_en, (Erişim Tarihi: 12.02.2026).

[209] KPMG, "EU Anti-Tax Avoidance Directive", https://kpmg.com/xx/en/our-insights/eu-tax/eu-anti-tax-avoidance-directive.html, (Erişim Tarihi: 12.02.2026).

[210] Florencia Lorenzo, Bob Michel, "EU Public Consultation on the Anti-Avoidance Directive", Tax Justice Network, https://taxjustice.net/2024/11/07/eu-public-consultation-on-the-anti-avoidance-directive/, (Erişim Tarihi: 13.02.2026).

ATAD Direktifi, vergi kaçakçılığı ve agresif vergi planlamasıyla mücadele amacıyla beş temel önlem içermektedir. Bu önlemler, aşağıdaki tabloda sistematik biçimde incelenebilir.

Tablo 18: ATAD Direktifleri

Konsey Direktifi (AB) 2016/1164, iç piyasanın işleyişini doğrudan etkileyen vergi kaçakçılığı uygulamalarına karşı kurallar belirler	
Faiz Sınırlama Kuralı	Vergi yükünü azaltmak amacıyla yapılan borçlanma düzenlemelerini caydırır; mükelleflerin aşırı borçlanma giderlerinin indirilebilirliğini sınırlar.
Çıkış Vergisi Kuralı	Şirketlerin varlıklarını taşırken vergi ödemekten kaçınmasını engeller.
Genel Vergi İstismar Karşıtı Kural (GAAR)	Diğer kuralların uygulanamadığı durumlarda agresif vergi planlamasına karşı koyar.
Kontrollü Yabancı Şirket (CFC) Kuralı	Vergilendirilebilir kârı azaltmak amacıyla düşük vergili bir ülkedeki bağlı şirkete kâr aktarımını caydırır.
Hibrit Uyumsuzluk Kuralı	Şirketlerin vergi yükünden kaçınmak için ulusal uyumsuzluklardan yararlanmasını engeller.

Kaynak: Pieter Baert, *The Future of EU Anti-Tax Avoidance Rules*, European Parliamentary Research Service, 2025, s. 1.

Sayılan kurallar aracılığıyla AB içinde kurumlar vergisi alanında vergisiz bölgelere kâr aktarımını sınırlamak ve vergi adaletini güçlendirebilmek amacıyla kolektif bir yaptırım mekanizması yürütülmektedir.

1.2.3. İdari İş Birliği Direktifi (DAC)

Adından da anlaşılacağı gibi, İdari İş Birliği Direktifi (DAC), vergilerin doğrudan tahsil edilmesi veya ödenmesi ile ilgili herhangi bir hüküm içermez. Bunun yerine, üye devletler arasında bireyler ve şirketlere ait vergi bilgilerini toplama ve giderek otomatik olarak paylaşılması sürecini düzenleme işlevi görür. Üye ülkeler, giderek daha gelişmiş dijital araçlardan yararlanarak gelir akışlarını izleyebilir, vergi kaçakçılığı veya vergi kaybı risklerini hızlıca tespit edebilir ve ulusal mevzuata uygun olarak gerekli durumlarda vergiyi uygulayabilirler[211]. 2011'den bu yana yürürlükte olan ve 2014'ten itibaren kapsamı birkaç kez önemli ölçüde genişletilen bu düzenlemeler, AB üye devletleri

[211] Baert, a.g.r., s. 2.

arasında iş birliğini güçlendirmede ve vergi şeffaflığının artmasında önemli bir rol oynamaktadır. DAC çerçevesinde üye devletler, vergiye ilişkin bilgileri otomatik, kendiliğinden ve talep üzerine paylaşarak ortak bir bilgi akışı sağlamaktadır[212].

Aşağıdaki tablo aracılığıyla DAC direktiflerinin gelişimi izlenebilecek ve geçirdiği ilerleme değerlendirilebilecektir.

Tablo 19: DAC Direktifleri

DAC	Bildirilen ve Paylaşılan Bilgiler	DAC	Bildirilen ve Paylaşılan Bilgiler
DAC 1	Çalışma geliri, emeklilik maaşı, yönetim kurulu üyelik ücretleri, gayrimenkul geliri ve varlıkları ile hayat sigortası gelirleri.	DAC 6	Aracıların potansiyel olarak agresif vergi planlama uygulamaları
DAC 2	Finansal hesap verileri (hesap bakiyeleri, alınan brüt faiz ve temettü tutarı...)	DAC 7	Satıcıların dijital satış platformlarında elde ettiği gelir
DAC 3	Şirketlerin sınır ötesi vergi kararları ve ileri fiyatlandırma düzenlemeleri	DAC 8	Kripto varlık yatırımcılarının kazandığı gelir
DAC 4	Çok uluslu şirketler için ülke bazlı raporlar (gelir, kâr, ödenen vergi ve benzeri veriler)	DAC 9	Asgari Vergi Direktifi kapsamında ek vergi bilgileri beyannameleri
DAC 5	Kara para aklamayla mücadele yasal çerçevesi aracılığıyla toplanan gerçek lehdarlık ve durum tespiti bilgileri.		

Kaynak: Baert, a.g.r., s. 2.

[212]European Council and Council of the European Union, "Combatting Tax Avoidance in The EU", https://www.consilium.europa.eu/en/policies/combatting-tax-avoidance-in-the-eu/, (Erişim Tarihi: 15.02.2026).

Direktifle, üye ülkeler arasındaki iş birliğinin güçlendirilmesi ve çok uluslu şirketler ile bireylerin birlik içinde vergisel yükümlülüklerden kaçınmalarının engellenmesi ve birlik içinde denetimlerin artırılması amaçlanmaktadır.

1.2.4. AB Vergi Gözlemevi

AB Vergi Gözlemevi, Kopenhag Üniversitesi dâhil olmak üzere Avrupa'daki üniversiteleri; İnsan Hakları Vakfı gibi sivil toplum kuruluşlarını; Berlin'deki Alman Ekonomi Araştırma Enstitüsü gibi araştırma merkezlerini ve ekonomistler, avukatlar ile gazetecilerden oluşan tanınmış bireysel katılımcıları bir araya getiren kapsamlı bir iş birliği platformudur[213].

Bu vergi gözlemevi, Paris Ekonomi Okulu'nda yerleşik olan vergi konularında araştırma yapan bağımsız bir kuruluştur. AB Vergi Gözlemevi, 21. yüzyıldaki vergi ve eşitsizlik konularına yönelik bilgi birikimlerinin artırılmasına ve somut önerilerin geliştirilmesine katkıda bulunmayı amaçlamaktadır. Bu anlamda vergi kaçakçılığı, vergi dolandırıcılığı, ve bunların çözümlerine yönelik yenilikçi ve ileri düzey araştırmalar yürütmek, verginin geleceğini tartışmak için bilim dünyasında ve politika yapıcılar arasında diyalog kurmak ve genel halkın anlayabileceği düzeyde vergi ve verilerin analiz edilip vergi deposu oluşturmak ve bilgiye erişimi artırmak hedeflenmektedir[214].

Bu kuruluşun ürettiği veriler ve analizler vergi cennetlerinin küresel ekonomi üzerindeki etkilerinin görünür kılınmasının sağlanmasını ve politika üretme noktasında önemli ipuçları sağlamaktadır. Düzenli olarak yayımladığı "Vergi Kaçakçılığı Raporları[215]" sayesinde tarihsel bağlamda örnekler sunan analizlerle vergi sistemlerinin daha adil bir hale gelmesini teşvik etmeye çalışmaktadır.

[213]Paris School of Economics, "EU Tax Observatory", https://www.parisschoolofeconomics.eu/en/institutes-and-laboratories/eu-tax-observatory/, (Erişim Tarihi: 15.02.2026).
[214] EU Tax Observatory, "About Us", https://www.taxobservatory.eu/about/, (Erişim Tarihi: 16.02.2026).
[215] "AB 2024 Vergi Kaçakçılığı Raporu (Global Tax Evasion Report 2024)" çalışma kapsamında yararlanılan önemli kaynaklar arasındadır.

1.3. Vergi Adalet Ağı

Vergi Adalet Ağı 2003 yılında kurulmuş vergi rekabeti, vergi cennetleri ve vergilemede adalet gibi kavramlar üzerine araştırmalar yapan ve yayınlayan bir İngiliz Sivil Toplum Kuruluşu'dur. Vergi Adalet Ağı, küresel vergi politikaları ve finansal düzenlemeler üzerine araştırma, analiz ve savunuculuk çalışmaları yapmaktadır. Kötü tasarlanmış vergi politikalarının katkıda bulunduğu küresel ve ulusal eşitsizlikleri ele almayı ve bu doğrultuda ilerici vergi politikaları ile etkili finansal düzenlemeleri teşvik eden sistemsel değişimleri ve uzun vadeli anlatı değişimi yaratmayı hedefleyen bir kurumdur[216].

Vergi Adalet Ağı, vergi ve finansal sistemlerin, herkesin ihtiyaçlarına eşit derecede önem veren adil bir toplum inşa etme gayesinde en güçlü araçlar olduğuna inanmaktadır. Kuruluşa göre büyük şirketlerin ve aşırı varlıklı kesimin baskısıyla, hükümetler bu sistemleri en zenginleri diğer herkesin önüne koyacak şekilde programlamıştır. Bu durumun, finansal gizliliği ve vergi cennetlerini küresel finansal sistemin merkezine yerleştirdiğini ifade etmişlerdir. Böylelikle eşitsizlik daha da artmaktadır. Bundan dolayı Vergi Adalet Ağı, adaletsizlikleri düzeltmek amacıyla hükümetleri vergi ve finans sistemlerini yeniden yapılandırmaları için bilinçlendirip onlara araçlar sunmaktadır[217].

Vergi Adalet Ağı, yayınladığı finansal gizlilik endeksi ile hangi ülkelerin yüksek oranda mali gizlilik sağladığını gösterirken[218], kurumsal vergi cennetleri endeksi ile de çok uluslu şirketler için agresif vergi planlaması imkânı sunan ülkeleri sıralamaktadır[219]. Böylelikle bu araçlar yardımıyla hükümetler üzerinde baskı oluşturmayı ve kamuoyunun bilinçlendirilmesini sağlamayı hedeflemektedir.

Ayrıca Vergi Adalet Ağı her yıl Vergi Adaleti Durumu adlı rapor yayınlamaktadır. Bu raporlarda vergi cennetlerinin yarattığı toplam vergi kaybı ülkelerin kaybettiği gelirler ve ekonomik etkilerine dair analizler yer almaktadır. "Vergi Adaleti Durumu" raporu, ülkelerin her yıl karşı karşıya kaldığı vergi kayıplarını, çok uluslu şirketlerin sınır ötesi

[216]Tax Justıce Network, "Our Strategic Framework", https://taxjustice.net/our-strategic-framework/, (Erişim Tarihi: 10.08.2026).
[217] Tax Justice Network, "Our History", https://taxjustice.net/our-history/, (Erişim Tarihi: 10.01.2026).
[218] Tax Justice Network, "Financial Secrecy Index", a.g.k.
[219] Endekslerin güncel sıralamaları 1. bölümde Tablo 3 ve Tablo 4 de yer almaktadır.

vergi uygulamaları ve varlıklı bireylerin vergi kaçırma faaliyetleri çerçevesinde değerlendirmektedir. Raporda ayrıca, ülkelerin ilgili yıldaki Vergi Adaleti Ağı endekslerindeki yerlerine ve yasa dışı mali hareketlere karşı ne derece açık olduklarına dair bir tablo ve değerlendirme sunulmaktadır[220]. Diğer taraftan hangi ülkelerin küresel vergi zararlarının yüzde kaçından sorumlu olduğu gibi bilgiler raporlarda analiz edilmektedir.

2020 yılından bu yana yayımlanan Küresel Vergi Adaleti Raporları, üç temel politika önerisine odaklanmaktadır. Bunlardan ikisi ulusal düzeyde önerilen aşırı kâr vergileri ve servet vergileridir. Bu vergiler, başarıyla uygulandığında büyük ekonomik adaletsizlikler ve tekel gücünü dizginlemeye yardımcı olurken, toplumdan ve ekonomiden en fazla kazanç sağlayan birey ve kurumların, toplumsal faydaya orantılı biçimde katkıda bulunmalarını sağlamayı amaçlamaktadır. Üçüncü ve daimî politika önerisi ise, gelecekteki uluslararası vergi kurallarının kapsayıcı bir zeminde belirlenmesini sağlayacak ve sınır ötesi vergi suistimallerini önleyecek bir BM vergi sözleşmesi çağrısıdır. Bu öneri, aynı zamanda ülkelerin kendi içinde adil vergi politikaları uygulama alanlarını yeniden inşa etmelerine olanak tanımayı amaçlamaktadır[221].

1.4. BM'nin Kapsayıcı Vergi Sözleşmesi Girişimi

Bu başlık altında BM'nin son dönemde gündemde olan "BM Kapsayıcı Vergi Sözleşmesi" ele alınıp değerlendirilecektir.

Küresel düzeyde değerlendirildiği zaman vergileme hakları ve bu alandaki yetki büyük ölçüde gelişmiş ülkeler tarafından elde edilmiştir. Yani vergileme konusunda küresel düzende en fazla karar alıcı ve söz sahibi olanlar gelişmiş ülkeler olmuştur. Gelişmiş ülkeler gelişmekte olan ülkelere göre daha baskın bir konumda olan aktörler olmuştur.

Bu durumu azaltmak amacıyla BM tarafından Küresel Vergi Sözleşmesi ve iş birliği gündeme getirilmiş ve gelişmekte olan ülkelerin haklarını korumak, onların

[220] Tax Justice Network, "Indexes & Tools", https://taxjustice.net/indexes-tools/, (Erişim Tarihi: 10.01.2026).
[221] State of Tax Justice 2024, a.g.r., ss. 9-10.

küresel vergi sisteminde daha baskın bir aktör konumuna getirilmesini sağlamak amaçlanmıştır.

BM Vergi Sözleşmesi, ülkelerin kurumlar vergisi, mali şeffaflık ve vergi adaleti konularında adil, demokratik ve hukuken bağlayıcı uluslararası standartlara uymalarını güvence altına almayı amaçlayan bir anlaşmadır[222].

2022 yılında Afrika Ekonomik Komisyonu (ECA) Maliye Bakanları Konferansı, küresel vergi sisteminde reform yapılması gerektiğini vurgulayarak, BM üye ülkelerini vergi konularında uluslararası bir sözleşme müzakerelerine başlamaya davet etmiştir[223].

2023 yılında önemli bir girişim hayata geçirildi: Genel Kurul, uluslararası vergi iş birliğine ilişkin bir BM Çerçeve Sözleşmesi için görev tanımlarını (ToR) hazırlayacak geçici bir hükümetler arası komite kurulmasına karar verdi. Bu girişimin temel amacı, tüm ülkelerin uluslararası vergi gündemini belirleme, kuralları şekillendirme ve nihai kararları alma süreçlerinde eşit söz hakkına sahip olmasını sağlamaktı[224].

Bu sözleşmeyle dünya ülkeleri, çok uluslu şirketlerin adil bir şekilde vergilendirilmesini ve vergi haklarının dengeli bir biçimde dağıtılmasını sağlamak; ayrıca yüksek gelirli bireylerin vergi kaçırmasını ve vergi avantajlarından haksız biçimde yararlanmasını önleyerek, etkili bir vergi sistemi oluşturmayı taahhüt etmişlerdir[225].

Gelişmekte olan ülkeler tasarıyı büyük ölçüde desteklerken, bazı sanayileşmiş ülkeler endişelerini dile getirdi. Özel Komite'de yapılan oylamada, yeni antlaşmanın referans şartları 110 üye devlet tarafından kabul edilirken, 44 ülke çekimser kaldı. Sekiz ülke ise—Avustralya, Kanada, İsrail, Japonya, Yeni Zelanda, Güney Kore, Birleşik Krallık ve ABD—karara karşı olumsuz oy kullandı[226]. Gelişmekte olan ülkeler tarafından

[222] The Tax Justice Policy Tracker, "UN Tax Convention", https://policytracker.taxjustice.net/policy/un-tax-convention, (Erişim Tarihi: 30.01.2026).
[223]United Nations, "International Tax Cooperation: Advancing Equality and Sustainable Development", https://www.un.org/en/desa/international-tax-cooperation-advancing-equality-and-sustainable-development, (Erişim Tarihi: 30.01.2026).
[224]United Nations, "International Tax Cooperation: Advancing Equality and Sustainable Development", a.g.k.
[225]Tax Justice Network, "United Nations General Assembly Votes Overwhelmingly to Begin Historic, Global Tax Overhaul", https://taxjustice.net/press/united-nations-general-assembly-votes-overwhelmingly-to-begin-historic-global-tax-overhaul/, (Erişim Tarihi: 01.02.2026).
[226]Eileen Travers, "Why the World Needs a UN Global Tax Convention", United Nations, https://news.un.org/en/story/2024/08/1153301, (Erişim Tarihi: 02.02.2026).

destek gören BM Çerçeve Vergi Sözleşmesi, uluslararası vergi iş birliğini daha kapsayıcı ve etkin bir biçimde tesis etmeyi amaçlamaktadır.

BM'nin Kapsayıcı Vergi Sözleşmesi için hazırladığı taslak metinde açıkladığı taahhütler şöyledir[227]:

(a) Vergilendirme haklarının adil bir şekilde dağıtılması ve çok uluslu işletmelerin hakkaniyetli biçimde vergilendirilmesi;

(b) Yüksek net değerli bireyler (high-net-worth individuals) tarafından gerçekleştirilen vergi kaçırma ve vergiden kaçınma uygulamalarının önlenmesi ve bu kişilerin ilgili üye ülkelerde etkin şekilde vergilendirilmesinin sağlanması;

(c) Ekonomik, sosyal ve çevresel boyutları dengeli ve bütünleşik bir şekilde ele alan uluslararası vergi iş birliği yaklaşımları aracılığıyla sürdürülebilir kalkınmanın desteklenmesi;

(d) Vergi konularında, vergi amaçlı şeffaflık ve bilgi paylaşımı da dahil olmak üzere, etkili karşılıklı idari yardım sağlanması;

(e) Vergiyle bağlantılı yasa dışı mali akışların, vergiden kaçınmanın, vergi kaçırmanın ve zararlı vergi uygulamalarının önlenmesi;

(f) Vergi uyuşmazlıklarının etkin biçimde önlenmesi ve çözülmesi.

Bu taslak çerçeve sözleşmesi içerdiği taahhütlerden görüldüğü üzere vergi cennetlerinin gücünü kırmaya, şeffaflığı artırmaya ve vergi kaçırma yapılarıyla etkin bir biçimde mücadele etmeye yöneliktir. Bu yeni BM Vergi Sözleşmesi, çok uluslu şirketlerin ve varlıklı bireylerin vergiden kaçınmasını engellemeyi, vergi cennetlerine sınır getirmeyi ve gelişmekte olan ülkelerin daha çok ihtiyaç duydukları vergi gelirlerini geri kazanabilmelerini amaçlayan bir fırsattır.

[227] United Nations, *Terms of Reference for a United Nations Framework Convention on International Tax Cooperation*, No: A/AC.298/2, 2025, s. 3-4.

BM Kapsayıcı Vergi Sözleşmesinin vergi cennetlerinin küresel ekonomi üzerindeki olumsuz etkilerini azaltmada oynayabileceği muhtemel rolü şöyle açıklayabiliriz:

BM'nin bu alandaki girişimleri hayata geçirildiği takdirde, üst gelir gruplarının vergi planlaması yoluyla gelirlerini artırma imkânları ve sistematik avantajları sınırlanacak; böylece adaletli vergi sistemlerinin etkinliği güçlenecek ve gelir dağılımı daha adil bir yapıya kavuşacaktır. Ayrıca sözleşmenin bağlayıcı ve kapsamlı biçimde uygulanması sayesinde, gelişmekte olan ülkelerin finansal kaynakları korunarak yoksulluğun önlenmesi için daha sağlam bir zemin oluşturulabilecektir. Sözleşme, BM'nin Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarından birinci hedefi olan "yoksulluğa son" hedefine ulaşılmasında etkili bir vergisel adalet mekanizmasının kurulmasını amaçlamaktadır. Adil vergilendirme mekanizmalarının güçlendirilmesi ve tesis edilmesi, sosyal politikaların sürdürülebilir biçimde finansmanına imkân sağlayabilmektedir ve bu sayede yoksulluğun yapısal nedenleriyle mücadelede önemli birtakım adımlar atılmış olur.

2. ABD, Fransa ve Türkiye'nin Offshore Verileri ve Yürüttükleri Mücadelenin Değerlendirilmesi

ABD, Fransa ve Türkiye amaçlı örnekleme yöntemiyle seçilmiştir. ABD, küresel finansal sistemdeki ağırlığı ve FATCA'ya dayalı tek taraflı bilgi toplama modelini benimsemesiyle; Fransa, yüksek idari kapasiteye sahip bir Avrupa Birliği üyesi olarak ulusal kara liste ve etkin yaptırım yaklaşımıyla; Türkiye ise gelişmekte olan bir ekonomi olarak idari kapasite, mevzuat ve uygulama sorunlarıyla farklı mücadele modellerini temsil etmektedir. Bu seçimle ekonomik güç, kurumsal kapasite ve politika araçları bakımından farklı konumlarda bulunan üç ülkenin karşılaştırılması ve değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

Ülkeler arasındaki karşılaştırma, ülkelerin offshore servetlerinin milli gelirlerine oranları ve kaybedilen kurumlar vergisinin tahsil edilen kurumlar vergisine oranı gibi ortak göstergeler kullanılarak yapılmıştır. Aşağıdaki tabloda bu 3 ülkeye dair kısa bir karşılaştırma tablosu yer almaktadır.

Tablo 20: ABD, Fransa ve Türkiye'nin Karşılaştırılması

Karşılaştırma Ölçütü	ABD	Fransa	Türkiye
Ülke Tipi	Küresel finansal aktör	AB üyesi gelişmiş ülke	Gelişmekte olan ülke
Temel Mücadele Aracı	Yabancı Hesap Vergi Uyum Yasası (FATCA)	Ulusal liste ve yaptırım	Mevzuat ve bilgi değişimi
Uluslararası İş Birliğine Katılım	Daha sınırlı	Yüksek Katılım	Yüksek Katılım Çabası
Offshore Servet Oranı[228] (%-Ortalama/Milli Gelir)	8-10	18-20	18-20
Vergi Kaybı (%-Kurumlar Vergisi/Toplanan Kurumlar Vergisi Ortalaması)	10-12	16-20	2-3

2.1. ABD'nin Offshore Verileri ve Vergi Cennetleriyle Mücadele Yaklaşımları

Bu başlık altında önce ABD'nin vergi cennetlerindeki offshore servetlerine dair veriler incelenecektir. Daha sonra ise ABD'nin vergi cennetlerine karşı güncel mücadele yöntemleri irdelenecektir.

2.1.1. ABD'nin Offshore Verileri

Bu başlık altında ABD'nin offshore servetine ilişkin tarihsel veriler incelenecektir. Daha sonra ise çok uluslu şirketlerin vergi cennetlerine aktardıkları kârlara ilişkin veriler değerlendirilecektir.

Aşağıdaki tabloda 2010'lu yıllar itibariyle ABD'nin offshore servetine ilişkin veriler yer almaktadır.

[228] Ülkelerin offshore servet oranı/milli gelir ve kaybedilen kurumlar vergisinin toplanan kurumlar vergisine oranlarının yıllar içinde değişimleri ilgili ülke başlıklarında detaylı verildiğinden burada sadece ortalamaları verilmiştir.

Tablo 21: ABD'nin Offshore Verileri

Yıllar	Offshore Servet/Milli Gelir[229]	Offshore Servetin Toplam Tutarı (Milyar Dolar)
2010	9,33	1406
2011	10,58	1649,34
2012	12,73	2079,86
2013	12,47	2097,77
2014	12,81	2261,08
2015	10	1813,88
2016	7,62	1435,25
2017	8,55	1660,98
2018	7,10	1444,16
2019	8,24	1739,28
2020	10,08	2129,77
2021	10,30	2396,23
2022	7	1800
2023	8,47	2332,73

Kaynak: Atlas of the Offshore World, "United States of America", https://atlas-offshore-world.org/country/USA, (Erişim Tarihi: 01.03.2026).

Tablodan görüleceği üzere 2010'lu yılların ortasına kadar %10-12 civarlarında gerçekleşen offshore servet oranları bu dönemin ortalarından itibaren düşüş trendine girmiştir. 2016'dan itibaren oran %7-10 arasında gerçekleşmiştir. 2023 yılında ise milli gelirinin %8,47'si ve toplam 2332 milyar dolar tutarında da offshore serveti bulunmaktadır.

Aşağıdaki tabloda ise ABD'nin çok uluslu şirketler kaynaklı vergi kayıpları ve bu kayıpların toplanan kurumlar vergisine oranları yıllar itibariyle yer almaktadır.

[229] Tablodaki veri serileri, hane halklarının yurt dışında tuttukları offshore finansal varlıkların (hisse senetleri, tahviller, yatırım fonu payları ve bunlarla ilişkili olan banka mevduatları) milli gelire oranını göstermektedir. Yanındaki sütun ise bu offshore servetin toplam tutarının yıllar itibariyle değişimini göstermektedir.

Tablo 22: ABD'nin Çok Uluslu Şirket Kaynaklı Vergi Kayıpları

Yıllar	Vergi Cennetlerine Aktarılan Kârlar (Milyar Dolar)	Kaybedilen Vergi Geliri (Milyar Dolar)	Toplanan Kurumlar Vergisi Gelirine Oranla Kaybedilen Kurumlar Vergisi Geliri (%)
2015	142,56	57,02	14,1
2016	110,10	44,03	11,3
2017	131,63	52,64	16,8
2018	135,53	36,58	13,4
2019	150,74	40,69	14,9
2020	124,70	33,66	13,2
2021	159,70	41,12	11,7
2022	165,00	42,58	8,3

Kaynak: Atlas of the Offshore World, "United States of America", a.g.k.

ABD'nin çok uluslu şirket kaynaklı vergi kayıplarına baktığımızda toplanan kurumlar vergisi gelirine oranla yıllar içinde %10'un üzerinde olduğu ve zaman zaman %15'ler seviyelerinde gerçekleştiği görülmektedir. 2022 yılında 42,58 milyar dolar vergi kaybı yaşanırken toplanan kurumlar vergisine oranı %8,3'tür.

2.1.2. ABD'nin Vergi Cennetleriyle Mücadele Yaklaşımları

2.1.2.1. ABD'nin Ulusal Girişimleri

2.1.2.1.1. FATCA Uygulaması

Vergi cennetleriyle mücadele amacıyla ABD, FATCA adlı düzenlemeyi yürürlüğe koymuştur. Bu yasa, Amerikan vatandaşlarının yurt dışındaki gelirlerinin kayda alınmasını ve vergi kaçakçılığının önlenmesi niyetini amaçlamaktadır. FATCA'ya uymayan finansal kuruluşlar, ABD menkul kıymetleriyle ilgili tüm işlemler üzerinden %30 oranında stopaj vergisine tabi tutulacaktır. Bu nedenle FATCA, dünya genelinde ABD vatandaşlarına ait finansal bilgilerin raporlanmasını zorunlu kılan küresel bir denetim mekanizması haline gelmiştir[230]. OECD, Avrupa Birliği ve G-20 ülkelerinin büyük çoğunluğunun da aralarında bulunduğu 100'den fazla ülke, ABD ile otomatik bilgi paylaşımına ilişkin uluslararası anlaşmalar imzalamıştır. Türkiye de yaptığı

[230] Berna Hızarcı Beşer, *Vergi Rekabetinin Kıyısında Vergi Cennetleri Vergi Şeffaflığı, OECD- BEPS Eylem Planı*, Bursa: Ekin Yayınevi, 2018, s. 63.

değerlendirme sonucunda, vergilendirme alanında iş birliğini güçlendirmek ve mali şeffaflığı artırmak amacıyla ABD ile karşılıklılık esasına dayalı bir anlaşma yapılması yönünde politika benimsemiştir[231]. FATCA 2010 yılında kabul edilip, 2014 yılından itibaren yürürlüğe giren bir yasa olup, dünya genelindeki tüm finansal kuruluşları kapsamına almaktadır.

Bu yasa doğrultusunda, finansal kurumlar; kendi ülkeleri ile ABD arasında yapılan bir anlaşma ya da doğrudan ABD ile sağlanan bir mutabakat çerçevesinde, müşterileri arasında Amerikan vatandaşlarını tespit etmekle yükümlüdür. Tespit edilen bu kişilere ait hesaplarda bulunan bakiyeler ve bu hesaplardan elde edilen gelirler belirlenerek, ilgili bilgiler ABD vergi makamlarına bildirilmek durumundadır[232]. FATCA'nın temel amacı, raporlama yoluyla ABD vatandaşlarının yurt dışındaki mali varlıklarına ilişkin bilgilerin ABD vergi otoritelerine şeffaf bir şekilde sunulmasını tesis etmektir[233]. Zucman'a göre mikro vergi cennetlerine (Virjin Adaları, Bermuda, vb.) karşı uygulanacak çözüm FATCA'nın öngördüğü yaptırımların sertleştirilmesinden geçmektedir. Çünkü bu mikro vergi cennetlerinde finans sektörü milli gelirlerinin %50'sini oluşturmaktadır. Bu ülkelere yönelen gelir akışlarını önleyebilmek amacıyla uygulanacak en basit yöntem buralara aktarılan faiz ve kâr payı gelirlerinin tamamının ABD, AB ve Japonya tarafından eş güdümlü olarak %100 oranında vergilendirilmesi olacaktır. Uyumlu hareket edildiği sürece bunun önünde bir engel bulunmamaktadır[234].

2.1.2.2. ABD'nin Uluslararası Çalışmalara Katılımı

ABD vergi cennetleriyle mücadelede uluslararası çalışmalara katılmaktan ziyade bireysel bir mücadele tutumu sergilemektedir. OECD'nin otomatik bilgi paylaşımı sistemine katılmayıp[235] kendi sistemi olan FATCA'yı kullanması bunu göstermektedir.

---

[231] GİB, *FATCA Anlaşmasıyla İlgili Sıkça Sorulan Sorular*, https://cdn.gib.gov.tr/api/gibportal-file/file/getFileResources?objectKey=arsiv/mevzuat/uluslararasi_mevzuat/Bilgi_Degisimi/fatcasorular.pdf, s. 1. (Erişim Tarihi: 20.01.2026).
[232] Beşer, a.g.e., s. 63.
[233] Kurt, Bozdoğan, a.g.m., s. 87.
[234] Gabriel Zucman, *Vergi Cennetleri: Ulusların Gizli Zenginliği*, Çeviren: Yasemin Ö. Charles, İstanbul: Yordam Kitap, 2015, s. 102-103.
[235] EU Tax Observatory, a.g.r., s. 86.

ABD BM bünyesi altındaki Küresel Vergi Sözleşmesi Müzakere Metni'nin oylamasında ise ret oyu kullanmıştır[236]. Dolayısıyla Küresel Vergi kurallarının ve kararlarının BM bünyesi çatısı altında verilmesi fikrine karşı çıkmaktadır.

2.2. Fransa'nın Offshore Verileri ve Vergi Cennetleriyle Mücadele Yaklaşımları

Bu başlık altında Fransa'nın offshore servetine dair veriler incelendikten sonra, vergi cennetleriyle mücadele yaklaşımları ele alınacaktır.

2.2.1. Fransa'nın Offshore Verileri

Bu kısımda Fransa'nın offshore servetine ilişkin verilerle çok uluslu şirketlerin vergi cennetlerine aktardıkları kârlara ilişkin veriler değerlendirilecektir.

Alttaki tablo Fransa'nın offshore servetine ilişkin oranları ve toplam tutarlarını tarihsel bağlamda vermektedir.

Tablo 23: Fransa'nın Offshore Verileri

Yıllar	Offshore Servet/Milli Gelir[237]	Offshore Servetin Toplam Tutarı (Milyar Dolar)
2010	12,28	326,10
2011	13,3	383,45
2012	18,03	484,13
2013	17,86	500,64
2014	18,72	535,41
2015	19,38	471,66
2016	16,79	415,28
2017	19,28	499,01
2018	15,98	442,04
2019	19,31	525,99
2020	23,2	613,47
2021	23	684,61
2022	19,9	554,82
2023	22,1	676,39

Kaynak: Atlas of The Offshore World, "France", https://atlas-offshore-world.org/country/FRA, (Erişim Tarihi: 03.03.2026).

[236] Travers, "Why the World Needs a UN Global Tax Convention", a.g.k.
[237] Fransa'nın offshore servet/milli gelir oranları dünya ortalamasının üzerinde seyretmektedir.

Fransa'nın offshore servet/milli gelir yüzdesi de oransal olarak yıllar itibariyle oldukça yüksek seyretmiştir. 2015 yılında %19,3 olarak gerçekleşen oran 2020'de %23,2, 2021'de %23 ve 2023 yılında ise %22,1 olarak gerçekleşmiştir. 2023 yılındaki offshore servetinin toplam tutarı ise 676 milyar dolar olarak hesaplanmıştır.

Aşağıdaki tabloda ise Fransa'nın çok uluslu şirket kaynaklı vergi kayıplarına dair veriler yer almaktadır.

Tablo 24: Fransa'nın Çok Uluslu Şirket Kaynaklı Vergi Kayıpları

Yıllar	Vergi Cennetlerine Aktarılan Kârlar (Milyar Dolar)	Kaybedilen Vergi Geliri (Milyar Dolar)	Toplanan Kurumlar Vergisi Gelirine Oranla Kaybedilen Kurumlar Vergisi Geliri (%)
2015	32,07	10,68	21
2016	26,71	8,89	17
2017	29,71	9,89	16,1
2018	35,15	11,60	20,5
2019	30,84	9,56	15
2020	34,34	9,61	11,71
2021	48,48	13,76	12,38
2022	55,62	14,35	16,9

Kaynak: Atlas of The Offshore World, "France", a.g.k.

Tablodan görüldüğü üzere yıllar itibariyle kaybedilen vergi gelirinin tutarı birbirine yakın bir seyir izlemiştir. 2022 yılında 55,62 milyar dolar kâr aktarılırken vergi kaybı 14,35 milyar dolar ve toplanan kurumlar vergisine oranı ise %16,9 olarak gerçekleşmiştir.

2.2.2. Fransa'nın Vergi Cennetleriyle Mücadele Yaklaşımları

2.2.2.1. Fransa'nın Ulusal Girişimleri

1) Fransa'nın Güncel Vergi Cennetleri Listesi

Fransa, ulusal vergi politikaları kapsamında uluslararası vergi cennetleriyle mücadelede öncü ve önemli bir yaklaşım sergilemektedir. Bu bağlamda, Fransız mevzuatı çerçevesinde oluşturulan ve düzenli olarak güncellenen "İş birliği Yapmayan Ülkeler ve

Bölgeler Listesi (NCST)" vergi iş birliğine yanaşmayan ülke ve bölgeleri tespit etmektedir. Bu liste sürekli olarak güncellenmektedir.

Güncellenmiş NCST listesi, aşağıdaki ülke ve bölgeleri kapsamaktadır[238]:

Anguilla, Antigua ve Barbuda, Turks ve Caicos Adaları, Vanuatu, Fiji, Guam, Amerikan Virgin Adaları, Palau, Panama, Rusya, Samoa, Amerikan Samoası ve Trinidad ve Tobago.

Bu listelerdeki güncelleme, bir devletin NCST listesine alınmasında hangi kriterin rol oynadığını belirleyen üç temel kriterin göz önünde bulundurulmasına dayanmaktadır. Bu kriterler şunlardır[239]:

-Uluslararası vergi bilgi paylaşımı standartlarına uymamayı tercih etmek,

-Gerçek ekonomik faaliyet içermeyen ve kâr transferini kolaylaştıran offshore yapı veya düzenlemelerin kurulmasına izin vermek (Avrupa kara listesi ile ilgili kriter),

-AB Konseyi'nin belirlediği diğer Avrupa kriterlerinden en az birine uymamak; bunlar arasında vergi şeffaflığı, zararlı tercihli uygulamaların bulunmaması veya BEPS projesinin uygulanması yer alır.

Vergi cennetleri listesindeki ülkelerde yerleşik kişilere ve kurumlara uygulanacak yaptırımlara dair şunları söyleyebiliriz[240]:

1)- Fransa'da mukim bir kişi, kara listedeki bir ülkede yerleşik bir şirkette %10 veya daha fazla paya sahipse, bu şirketin kazançları Fransa'da doğrudan elde edilmiş gibi vergilendirilir.

[238] Julie Rouchon, "La Liste Française Des États Et Territoires Non Coopératifs Est Actualisée", Lefebvre Dalloz, https://www.efl.fr/actualite/liste-francaise-etats-territoires-cooperatifs-actualisee_fdc9b0ee3-46b0-4c1d-b178-07dff8b630a8, (Erişim Tarihi: 25.01.2026).
[239] Charles Baudoin, Iris Bouffartigue, "France: New Non-Cooperative States and Territories", Global Compliance News, https://www.globalcompliancenews.com/2023/04/25/https-insightplus-bakermckenzie-com-bm-tax-france-new-non-cooperative-states-and-territories-update-of-the-french-and-european-lists_04212023/, (Erişim Tarihi: 26.01.2026).
[240] BDO GUERNSEY, "French Blacklist and Tax Impact", https://www.bdo.gg/en-gb/insights/french-tax-insights/french-blacklist-and-tax-impact, (Erişim Tarihi: 02.02.2026).

- Kara listedeki ülkelerde bu %10'luk sahiplik otomatik olarak varsayılmaktadır

- Gerçek kazanç düşük olsa bile, asgari oran üzerinden vergi alınmaktadır.

- 2024 yılı için bu asgari oran %5,75 olarak belirlenmiştir.

2)- Normal şartlarda Fransa'daki gayrimenkul ticaretinden elde edilen kazançlar %33,3 oranında vergilendirilmektedir.

- Ancak ticareti yapan kişi veya şirket kara liste ülkesi mukimi ise, bu oran %75'e kadar yükselmektedir.

3)- Kara liste ülkesi mukimi kişi veya şirketler, Fransa'daki gayrimenkullerini sattıklarında elde ettikleri sermaye kazancı normalde uygulanan %19 yerine %75 olarak vergilendirilir.

- Ayrıca bireyler için %17,2 oranında sosyal yükümlülük eklenir.

- Bu durum toplamda %92,2'ye varan bir vergi yükü doğurabilmektedir.

4)- Kara listedeki bir ülkede mukim olan kişi, Fransa'daki hisse senetlerini sattığında, sahip olduğu pay %1 bile olsa kazanç üzerinden %75 oranında vergi alınmaktadır.

Dolayısıyla Fransa, kara listedeki vergi cennetlerindeki yükümlülere karşı çok ağır vergi oranları uygulamak suretiyle bu ülkelerle yapılan işlemleri caydırmayı amaçlamaktadır.

2.2.2.2. Fransa'nın Uluslararası Çalışmalara Katılımı

Fransa, vergi cennetleriyle mücadelede en etkin ülkeler arasında yer almaktadır. OECD'nin Otomatik Bilgi Paylaşımı (CRS) sistemine dahil olmuş ve bu mekanizmanın Avrupa Birliği içinde uygulanmasında öncü rol oynayan ülkelerden birisidir.

Fransa BM bünyesi altındaki Küresel Vergi Sözleşmesi Müzakere Metninin oylamasında çekimser oy kullanmıştır[241]. Dolayısıyla Fransa BM'nin Küresel Vergi Konularında daha etkin olması konusundaki hususa temkinli yaklaşmaktadır.

2.3. Türkiye'nin Offshore Verileri ve Vergi Cennetleriyle Mücadele Yaklaşımları

Bu başlık altında Türkiye'nin offshore verilerine dair veriler incelenecektir. Daha sonra Türkiye'nin vergi cennetleriyle mücadele yaklaşımları ele alınacaktır.

2.3.1. Türkiye'nin Offshore Verileri

Bu başlıkta Türkiye'nin offshore servetine ilişkin tarihsel verilerle, çok uluslu şirketlerin vergi cennetlerine aktardıkları kârlara ilişkin veriler değerlendirilecektir.

Aşağıdaki tablo Türkiye'nin 2010'lu yıllar ve sonrasındaki offshore servetine ve bu servetin tutarına ilişkin bilgiler vermektedir.

Tablo 25: Türkiye'nin Offshore Verileri

Yıllar	Offshore Servet/Milli Gelir[242]	Offshore Servetin Toplam Tutarı (Milyar Dolar)
2010	18,35	143
2011	17,26	145,83
2012	19,28	170,95
2013	19,00	182,18
2014	19,43	183,68
2015	17,54	152,31
2016	14,43	125,43
2017	15,54	133,57
2018	15,43	121,89
2019	18,50	144,16
2020	22,15	162,39
2021	20,06	168,47
2022	15,48	142,90
2023	14,6	166,09

Kaynak: Atlas of The Offshore World, "Turkey", https://atlas-offshore-world.org/country/TUR, (Erişim Tarihi: 05.03.2026).

[241] Travers, "Why the World Needs a UN Global Tax Convention", a.g.k.
[242] Türkiye'nin offshore servet/milli gelir oranlarına baktığımızda dünya ortalamasının (%12-14) oldukça üzerinde olduğu görülmektedir.

Türkiye'ye ait offshore servet oranlarının yıllar içindeki değişimi incelendiğinde, tablodan görüldüğü üzere dalgalı bir seyir izlendiği görülmektedir. 2010'lu yılların başında yaklaşık %20 seviyelerinde olan bu oran, sonraki yıllarda inişli çıkışlı bir seyir izlemiş; 2016'da sınırlı bir düşüş yaşansa da bu eğilim kalıcı olmamıştır. 2020 yılı itibariyle oranlar yeniden %20 düzeylerine yükselmiştir. En son 2023 yılında ise %15'e yakın olan offshore servet oranıyla 166 milyar dolarlık bir büyüklüğe sahiptir. Bu veriler, Türkiye'de offshore servet yapısının uzun vadede istikrarını koruduğuna işaret etmektedir.

Aşağıdaki tabloda ise Türkiye'nin çok uluslu şirketler kaynaklı vergi kayıpları ve bu kayıpların toplanan kurumlar vergisine oranlarının yıllar itibariyle değişimi yer almaktadır.

Tablo 26: Türkiye'nin Çok Uluslu Şirket Kaynaklı Vergi Kayıpları

Yıllar	Vergi Cennetlerine Aktarılan Kârlar (Milyar Dolar)	Kaybedilen Vergi Geliri (Milyar Dolar)	Toplanan Kurumlar Vergisi Gelirine Oranla Kaybedilen Kurumlar Vergisi Geliri (%)
2015	4,96	0,99	8,1
2016	3,47	0,69	6,5
2017	3,90	0,77	6,5
2018	4,03	0,88	5,8
2019	4,14	0,90	6,0
2020	3,81	0,83	4,1
2021	3,58	0,88	2,6
2022	4,23	0,96	1,0

Kaynak: Atlas of The Offshore World, "Turkey", a.g.k.

Genel olarak vergi cennetlerine aktarılan kârlar 4-5 milyar dolar seviyelerinde gerçekleşmiştir. Çok uluslu şirketler kaynaklı vergi kayıpları ise 1 milyar dolara yakın bir seviyede olup oranlar son yıllarda düşüş göstermiştir. 2022 yılında 0,96 milyar dolar vergi kaybı yaşanıp toplanan kurumlar vergisi gelirine oranı %1,0'dir.

2.3.2. Türkiye'nin Vergi Cennetleriyle Mücadele Yaklaşımları

2.3.2.1. Türkiye'nin Ulusal Girişimleri

1) Kurumlar Vergisi Kanunu ve Maddesi

Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 30. maddesi, vergi cennetlerine yapılan ödemeler üzerinden stopaj uygulanmasını düzenlemekte olup, bu hüküm vergi planlaması yoluyla oluşabilecek vergi kayıplarını önlemeye yönelik bir önlem olarak değerlendirilmektedir. İlgili maddeye göre, Cumhurbaşkanı tarafından belirlenecek ve ilan edilecek vergi cennetleri listesinde yer alan ülkelerde bulunan veya bu ülkelerde faaliyet gösteren kurumlara, nakden ya da hesaben yapılan ödemeler üzerinden %30 oranında vergi kesintisi (tevkifat) uygulanması öngörülmektedir[243].

Başka bir ifadeyle, bir Türk şirketi eğer vergi cenneti olarak kabul edilen bir ülkede yerleşik bir kuruluşa ticari bir gerekçeye dayanmadan ödeme yaparsa, devlet bu ödemenin %30'u oranında vergi kesintisi (stopaj) uygulayacaktır[244].

Bu aşamada, vergi kesintisinin hangi ülkelere uygulanacağının belirlenebilmesi için, Bakanlar Kurulu'nun (günümüzde ise Cumhurbaşkanı'nın) vergi cenneti olarak kabul edilen ülkeleri içeren listeyi yayımlaması gerekmektedir.

2) Kontrol Edilen Yabancı Kurum Kazancı Müessesi

Tam mükellef gerçek kişiler ve kurumlar, doğrudan veya dolaylı olarak ayrı ayrı veya birlikte sermayelerinin, kâr paylarının veya oy haklarının en az %50'sine sahip oldukları yurt dışı iştiraklerinin kazançları, dağıtılsın ya da dağıtılmasın, aşağıdaki şartlar bir arada gerçekleştiğinde Türkiye'de kurumlar vergisine tâbi olur[245]:

- İştirakin toplam gayrisafi hasılatının %25'i veya daha fazlasının; faaliyet ile orantılı sermaye, organizasyon ve personel istihdamı yoluyla yürütülen ticari, zirai veya

[243] Beşer, a.g.e., s. 89.
[244] Karakurt, a.g.m., s. 335.
[245] 5520 No'lu Kurumlar Vergisi Kanunu Madde 7, RG: 21.06.2006 / 26205.

serbest meslek faaliyetleri dışındaki pasif nitelikli gelirlerden (faiz, kâr payı, kira, lisans ücreti, menkul kıymet satış geliri vb.) oluşması,

-Yurt dışındaki iştirakin ticari bilanço kârı üzerinden ödediği gelir ve kurumlar vergisi benzeri toplam vergi yükünün %10'dan daha düşük bir oranda olması.

-Yurt dışında kurulu iştirakin, ilgili yılda elde ettiği toplam gayrisafi hasılatın 100.000 TL karşılığı yabancı para tutarını geçmesidir.

3) Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımının Engellenmesine Yönelik Düzenleme

5520 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu ile vergi sistemimize kazandırılan bir diğer düzenleme, transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtımıyla ilgili olan düzenlemelerdir. Bu düzenlemelerin temel amacı, transfer fiyatlandırması uygulamaları üzerinden gerçekleştirilebilecek örtülü kazanç dağıtımlarını engelleyebilmek ve bu yolla ortaya çıkabilecek vergi kayıp ve kaçaklarının önüne geçebilmektir[246]. İlgili maddeye göre kurumlar, ilişkili kişilerle[247] mal veya hizmet alım satımlarında emsallere uygunluk ilkesine[248] aykırı olarak bir bedel veya fiyat belirlerse, bu durumda kazanç transfer fiyatlandırması yoluyla tamamen ya da kısmen örtülü olarak dağıtılmış kabul edilmektedir[249].

2.3.2.2. Türkiye'nin Uluslararası Çalışmalara Katılımı

Türkiye, "Finansal Hesap Bilgilerinin Otomatik Değişimine İlişkin Çok Taraflı Yetkili Makam Anlaşması'nı 21 Nisan 2017 tarihinde imzalamış ve 31 Aralık 2019 tarihinde ise onaylamıştır. Türkiye'de otomatik bilgi paylaşımı kapsamındaki bilgileri toplama ve paylaşma yetkisi ise, Hazine ve Maliye Bakanlığı'na bağlı olan Gelir İdaresi

[246] Filiz Ekinci, "5520 Sayılı Yeni Kurumlar Vergisi Kanununda Vergi Güvenlik Müesseselerine İlişkin Yeni Düzenlemeler", *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı: 17, 2007, s. 3.
[247] İlişkili kişi, kurumların kendi ortaklarını; kurumların veya ortaklarının bağlantılı olduğu gerçek kişi ya da kurumları; ayrıca idaresi, denetimi veya sermayesi bakımından doğrudan veya dolaylı olarak bağlı bulunduğu ya da etkisi altında bulundurduğu kişi veya kurumları kapsar. Bunun yanında, ortakların eşleri; ortakların veya eşlerinin üstsoy ve altsoy hısımları ile üçüncü derece dahil yansoy ve kayın hısımları da ilişkili kişi olarak sayılmaktadır (KVK, md.13 (2)).
[248] Emsallere uygunluk ilkesi, ilişkili kişiler arasında gerçekleştirilen mal veya hizmet alım satımlarında uygulanan fiyat veya bedelin, aralarında herhangi bir ilişki bulunmadığı varsayımı altında oluşacak fiyat veya bedele uygun olmasını ifade etmektedir (KVK, md.13 (3)).
[249] KVK, md. 13.

Başkanlığı'na aittir[250]. Türkiye, Küresel Asgari Kurumlar Vergisi girişimini prensipte desteklemekte; ancak iç mevzuatına uyum süreci ise halen devam etmektedir.

Türkiye BM bünyesi altındaki Küresel Vergi Sözleşmesi Müzakere Metninin oylamasında çekimser oyu kullanmıştır[251]. Dolayısıyla Türkiye BM'nin Küresel Vergi Konularında daha etkin olması konusundaki durumuna şu an için temkinli bir şekilde yaklaşmaktadır.

3. Vergi Cennetlerine Karşı Yürütülen Çalışmaların Etkinliğinin Değerlendirilmesi

Vergi cennetlerine karşı yürütülen uluslararası çalışmaların ve girişimlerin, bu yapıların küresel gelir dağılımında adalet ve yoksulluk üzerindeki sistematik etkilerini ne seviyede azaltabildiğini değerlendirirken, bu çabaların hem etkinliğini artıran hem de sınırlandıran faktörlerin birlikte değerlendirilmesi önemlidir.

Bu bölümde vergi cennetleriyle mücadeleye yönelik girişimlerin etkinliği; kapsam, şeffaflık, yaptırım gücü, uygulanabilirlik, gelişmekte olan ülkeleri koruma kapasitesi ve ölçülebilir sonuç üretme bakımından değerlendirilmektedir. Bu ölçütler, uluslararası çalışmaların yalnızca varlığını değil, uygulamadaki sonuçlarını da tartışmayı mümkün kılmaktadır.

3.1. Olumlu Yönlerin Değerlendirilmesi

Etkinliği artıran faktörler; şeffaflığın artması, vergi cennetlerinin küresel etkilerine dair artan farkındalık, küresel vergi reformlarındaki artış, gelişmekte olan ülkelere dair bakışın değişmesi olarak tespit edilmiştir.

-Şeffaflığın Artması: Uluslararası kuruluşların vergi cennetleriyle mücadelede şeffaflığa önem vermesi ve bu bağlamda otomatik bilgi paylaşımı mekanizmalarının uygulanmasıyla birlikte bu sisteme katılan ülkelerinde sayısı hızla artmıştır. Bu durum ülkelerin kendi aralarındaki finansal veri paylaşımlarını artırmış, finansal gizliliğin kısmen de olsa aşılmasına ve şeffaflığın önemli oranda artmasına katkı sağlamıştır.

[250] GİB, *Finansal Hesap Bilgilerinin Vergi Amaçlı Otomatik Değişimi Rehberi*, a.g.r., s. 7.
[251] Travers, "Why the World Needs a UN Global Tax Convention", a.g.k.

-Vergi Cennetlerinin Küresel Etkilerine Dair Artan Farkındalık ve Bakış: Son dönemde uluslararası medya kuruluşları ve araştırmacı gazetecilik kurumlarının faaliyetleriyle vergi cennetleri üzerindeki artan baskılar sonucunda, küresel vergi adaletsizliği ve vergi cennetlerinin küresel ekonomik etkileri üzerindeki farkındalık artmıştır. Daha fazla bu konuda raporlar yayınlanmaya başlanmış ve vergi cennetlerinin etkisi dünya ölçeğinde daha fazla tartışılır ve görünür bir noktaya gelmiştir.

-Vergi Cennetlerine Karşı Ortak Politikaların ve Standartların Artması: Son yıllarda uluslararası kuruluşların vergi cennetlerinin yüksek cazibesini azaltabilmek hedefiyle "küresel asgari kurumlar vergisi" gibi uygulamalar geliştirip ve bu hedef çerçevesinde küresel düzeyde ortak vergileme politikalarını yaygınlaştırmaya çalışması önemlidir. Bu doğrultuda, çok uluslu şirketlerin küresel düzende daha adil ve hakkaniyetli bir biçimde vergilendirilmesini sağlayabilmek amacıyla kolektif küresel vergi reformlarının sayılarında son yıllarda önemli bir artış gözlemlenmektedir.

-Gelişmekte Olan Ülkelerin Artan Sesi ve Bu Yöndeki Girişimler: Gelişmekte olan ülkelerin gelişmiş ülkelere göre küresel vergi adaletsizliğinden çok daha fazla etkilenmesi durumu gelişmekte olan ülkeleri harekete geçirmeye başlamış, bu durum da gelişmekte olan ülkeleri uluslararası düzende harekete geçmeye zorlamıştır. Gelişmekte olan ülkelerin artan talepleri sonucu özellikle BM bu ülkelerin küresel vergi düzenine ilişkin reform isteklerini ve taleplerine kulak vermeye başlamış, bu amaçla gelişmekte olan ülkeleri de içine alan daha kapsayıcı ve adaletli bir uluslararası vergi düzenini oluşturabilmek hedefiyle harekete geçmeye başlamıştır.

3.2. Olumsuz Yönlerin Değerlendirilmesi

Etkinliği sınırlayıcı faktörler; küresel vergi düzenindeki rol farklılıkları, büyük ekonomilerin çıkar çatışmaları, dijitalleşmenin vergi cennetlerine olan erişime etkisi, uluslararası mücadelenin parçalı olması, çalışmaların cezalandırıcı özelliklerinin sınırlı olması, ülkelerin denetimsel farklılıkları, yeni nesil zararlı vergi rekabeti biçimlerinin ortaya çıkması olarak belirlenmiştir.

-Küresel Vergi Düzeninde Gelişmiş Ülkelerin Ağırlığı: Küresel vergi reformlarının inşa edilmesi ve bu kararların yürütülmesi sürecinde geçmişten bugüne dek

gelişmiş ülkeler daha baskın bir konuma sahip olmuş ve doğrudan karar alıcı pozisyonda bulunmuştur. Reformlar hayata geçirilirken gelişmiş ülkelerin çıkarlarının önceliklendirilmesi ve gelişmekte olan ülkelerin ise sınırlı bir müzakere gücünün olması durumu birleştirildiğinde karar alma ve uygulama aşamalarında önemli bir eşitsizlik meydana gelmektedir.

-Büyük Ekonomilerin Kendi Çıkarlarını Önceliklendirmesi: ABD, İngiltere gibi büyük ekonomiler vergi cennetleriyle önemli bir mücadele yürüttüklerini ileri sürmektedirler. Fakat örneğin ABD gibi bir ülkenin kendi içindeki Delaware[252], Nevada gibi eyaletlerinin birer vergi cenneti işlevi görmeye müsait düzenlemelere sahip olması ve yine İngiltere'nin pek çok vergi cennetinin kendi egemenliği altındaki ülkeler olması, mücadele söylemi ile uygulamadaki çelişki arasında bir ikilem oluşturabilmektedir. Bu durum da vergilemede adalet söylemleri ile ulusal çıkarların karşı karşıya geldiği durumdaki tutarsızlığı gösteren bir örnek olarak görülmelidir.

-Dijitalleşmenin Vergi Cennetlerine Olan Erişimi Kolaylaştırması: Dijitalleşmenin son yüzyılda hızla artmasıyla ve yaşanan dönüşümle beraber vergi cennetleri de bu dönüşüme ayak uydurmaya başlamıştır. Bu noktada artık vergi cennetlerinin sunduğu olanaklardan faydalanabilmek için bu ülkelerde fiziki anlamda bulunma zorunluluğu da önemli düzeyde azalmıştır. Küresel düzeyde, basit bir çevrimiçi işlem aracılığıyla bile vergi cennetlerinin sağladığı imkanlardan yararlanabilmek mümkün hale gelmiştir. Vergi yüklerini azaltmak ve ortadan kaldırmak isteyen şirketler, kendi merkezlerini sanal hale getirerek dijital vergi cennetlerindeki internet hizmet sağlayıcılarını kullanabilmekte ve vergisel anlamda izlenebilmelerini daha da zorlaştırmaya başlamışlardır[253].

- Kolektif Mücadelenin Parçalı Olması: Küresel düzeyde vergi cennetleriyle tam bir kolektif mücadele bazı noktalardan yetersiz olmaktadır. Örnek vermek gerekirse ABD'nin otomatik bilgi paylaşımı uygulamasında yer almaması ve bunun yerine kendi bilgi paylaşım mekanizması olan FATCA'yı sürdürmesi, vergi cennetleriyle kolektif

[252] Scott D. Dyreng, Bradley P. Lindsey, Jacob R. Thornock, "Exploring the Role Delaware Plays as a Domestic Tax Haven", *Journal of Financial Economics*, 108 (2013), bkz.
[253] Birol Ubay, "Dijital Ekonominin Dijital Vergi Cennetlerinin Gelişimine Etkisi", *Kocatepeiibf Dergisi*, Cilt: 22, Sayı: 1, 2020, s. 40.

mücadeleyi sınırlayan bir etkendir. Aynı sistemlerin ve uygulamaların kullanılmaması, veri akışlarının aynı doğrultuda olmaması gibi etmenler ortak politikaların etkinliğini sınırlamaktadır.

-Çalışmaların Cezalandırıcı Yaptırımlar İçermemesi: Uluslararası düzeyde yürütülen çalışmalardaki yaptırım eksiklikleri dikkat çekmektedir. Reformların birer öneri vasfında olması vergi cennetlerini kullanan işletmeler ile bireylerin ve vergi cennetlerinin kendilerine uygulanan yaptırımların esnek olması durumları bu küresel sorunun işlevselliğini tamamen etkisiz hale getirmemektedir.

-Gelişmekte Olan Ülkelerin Denetim Kapasitelerindeki Yetersizlikler: Gelişmekte olan ülkelerdeki vergi yönetiminde ve denetimindeki yetersizlikler, uluslararası kuruluşların vergi cennetleri ile mücadelesini sınırlayan bir diğer faktördür. Bu ülkelerdeki transfer fiyatlandırması, karmaşık finansal sistemler gibi teknik alanlarda yeterince gelişmiş donanıma ve uzmana sahip olunmaması gibi etkenler, küresel şeffaflık mekanizmalarının bu ülkelerde tam anlamda uygulanmasını zorlaştırmaktadır.

Bu durumu somutlaştırmak amacıyla aşağıdaki tabloyu incelemek gereklidir. Bu tablo ülkelerde karşılaştırmalı olarak transfer fiyatlandırması personeline ilişkin önemli bilgiler sunmaktadır. Bu karşılaştırmalı değerlendirme ülkelerin denetim yeterliliklerini değerlendirmede önemlidir.

Tablo 27: Ülke Gelir Gruplarına Göre Transfer Fiyatlandırması Personeli[254]

	Düşük Gelirli Ülkeler	Alt-Orta Gelirli Ülkeler	Üst-Orta Gelirli Ülkeler	Yüksek Gelirli Ülkeler
Transfer Fiyatlandırma Personeli (Kamu)	24	283	240	1729
Transfer Fiyatlandırma Personeli (Özel)	546	34453	29736	203610
Nüfus (Milyon)	618	3103	2591	1272

[254] Tabloda, ülke gelir grupları arasındaki denetim kapasitesi farklarını incelemek amacıyla LinkedIn verilerinden yararlanılmıştır. Bulgular oldukça dikkat çekicidir: Dünya nüfusunun yalnızca altıda birini oluşturan yüksek gelirli ülkeler, kamuda görev yapan transfer fiyatlandırması uzmanlarının yaklaşık dörtte üçünü istihdam etmektedir (Wier, 2024: 7).

	Düşük Gelirli Ülkeler	Alt-Orta Gelirli Ülkeler	Üst-Orta Gelirli Ülkeler	Yüksek Gelirli Ülkeler
Transfer Fiyatlandırma Personeli (Kamu)				
Özel Sektördeki Personelin Yüzdesi (%)	%4,4	%0,8	%0,8	%0,8
Her 1 Milyon Kişi Başına Düşen Transfer Fiyatlandırması Personel Sayısı	0,04	0,09	0,09	1,36
Ülke Başına Ortalama Personel Sayısı	1	7	5	22

Kaynak: Ludwig Wier, *Corporate Tax Havens and Their Impact on Development*, Tax for Growth- IGC, Policy Toolkit, 2024, s. 7.

Gelir gruplarına göre ülkelerin transfer fiyatlandırması alanındaki uzman personel sayıları incelendiğinde tablodan görüleceği üzere önemli farklılıklar mevcuttur. Yüksek gelirli ülkelerde ülke başına ortalama 22 transfer fiyatlandırması personeli bulunurken orta gelirli ülkelerde bu rakam 5 ile 7 arasında değişmektedir. Düşük gelirli ülkelerde ise ortalama olarak yalnızca 1 uzman personel bulunmaktadır. Bu da düşük ve orta gelirli ülkelerdeki kurumsal düzeyde denetimsel eksiklikleri ve yetersizlikleri açık biçimde göstermektedir.

-Yeni Zararlı Vergi Rekabeti Biçimlerinin Ortaya Çıkması: Vergi cennetleriyle mücadelede küresel şeffaflık mekanizmalarının son yıllarda güçlendirilmesine ve bazı reformların uygulamaya konup önemli ilerlemeler sağlanmış olsa da, yeni zararlı vergi rekabeti biçimleri ortaya çıkmaya başlamıştır. Özellikle gelir seviyesi yüksek bireyleri, hareketli sermayeyi, ve belirli sektörleri çekmek hedefiyle Avrupa Birliği'nde özel vergi rejimlerinin sayısı son yıllarda önemli bir artış göstermiştir. Bu yeni nesil zararlı vergi rekabeti biçimleri vergi cennetlerine karşı elde edilen bazı ilerlemelerin etkisini sınırlayıcı bir etken olarak değerlendirilmelidir. Aşağıda bu vergi rejimlerine ilişkin birtakım bilgiler yer almaktadır.

Tablo 28: Avrupa Birliği'nde Özel Vergi Rejimlerinin Yaygınlaşması

	Rejim Sayısı	Mali Yük (Milyon Euro)	Yararlanıcıların Sayısı	Yararlanıcı Başına Ortalama Vergi İndirimi (Euro)
Yabancı Kaynaklı Gelir (1)	10	5.141	102.378	64.553
Yurtiçi Gelir (2)	15	2.031	151.384	15.451
Emekliler (3)	5	295	9.237	32.616
Hepsi	30	7.467	262.999	28.392

Kaynak: EU Tax Observatory Report, a.g.r., s. 11.

Tabloda belirtilen özel vergi rejimlerine dair şunları ifade edebiliriz:

1-Dünya genelinde veya yurtdışı kaynaklı yabancı gelire uygulanan rejimler: Bu rejimlerde ülkede elde edilen gelir standart olarak vergilendirilirken, dünya çapındaki veyahutta yurt dışı kaynaklı gelirler için vergisel avantaj sağlanmaktadır. Yunanistan, Fransa, İrlanda, İtalya, Lüksemburg, Malta, Portekiz, İspanya, İsviçre ve Birleşik Krallık bu tür uygulamaların olduğu ülkelerdir. 2- Bazı ekonomik faaliyetlere özel vergisel avantajlar sağlayan rejimler: Bu rejimlerde ülke içerisinde elde edilen gelirlere vergisel muafiyetler sağlanmaktadır. Bu rejimin hedefinde yüksek gelir düzeyine sahip çalışanlar, sanatçılar, bilim insanları ve sporcular bulunmaktadır. Avusturya, Belçika, Kıbrıs, Danimarka, Finlandiya, Hollanda ve İsveç'te bu tür rejimler uygulanmaktadır. 3- Emeklilere yönelik vergisel avantajlar: Bu rejimlerde yurt dışındaki emekli maaşlarına daha düşük vergilendirme olanağı sağlanmaktadır. Emeklilere daha düşük vergileme sağlanmasındaki amaç yüksek satın alım gücüne sahip bireyleri ülkeye çekmektir. Kıbrıs, İtalya, Yunanistan, Portekiz, Malta bu tür düzenlemelerin olduğu ülkelerdir[255].

Yüksek gelir düzeyindeki bireylere yönelik tasarlanan bu tür vergisel rejimler klasik anlamda "vergi cennetleri" modelini benimsemese de bu yapılara benzer etkileri

[255] EU Tax Observatory Report, a.g.r., s. 56.

olan birlik içinde yaygınlaşmış vergisel avantaj yaratan yerler olarak işlev görmektedir. Bu tür vergisel rejimlerin yaygınlığı, vergi cennetlerinin etkilerini azaltmak amacıyla geliştirilen uluslararası mekanizmaların etkinliğini sınırlamaktadır. Yapılan çalışmalar bu tür rekabetçi politikaların gölgesinde kalmaktadır. Bir nevi vergi cennetleri biçim değiştirerek küresel sistemde yoluna devam etmektedir.

OECD, AB ve BM'nin vergi cennetleriyle mücadeleye yönelik çalışmaları aşağıdaki tabloda temel ölçütler bakımından karşılaştırılmıştır.

Tablo 29: OECD, AB ve BM Girişimlerinin Karşılaştırılması

Ölçüt	OECD	AB	BM
Gelişmekte Olan Ülkeleri Koruma	Kuralların belirlenmesinde gelişmiş ülkelerin etkisi daha fazladır. Bu nedenle gelişmekte olan ülkelerin çıkarları sınırlı ölçüde korunmaktadır.	AB üyesi ülkelerin çıkarları önceliklidir. Bu nedenle gelişmekte olan ülkeler ikinci planda kalmaktadır.	Gelişmekte olan ülkelerin vergilendirme haklarını ve temsilini güçlendirmeyi hedeflemektedir.
Kapsam	Küresel katılımı yüksek araçlar geliştirmiştir. Bilgi paylaşımı ve küresel asgari vergi düzenlemelerine çok sayıda ülke katılmıştır.	AB içinde etkili araçlara sahiptir. Ancak kapsamı esas olarak üye ülkelerle sınırlıdır.	Daha kapsayıcı bir yapı kurmayı hedeflemektedir. Vergi sözleşmesi süreci çok sayıda ülkenin katılımına açıktır.
Uygulanabilirlik	Standartları birçok ülke tarafından benimsendiği için uygulanabilirliği görece yüksektir.	Üye ülkeler açısından uygulanabilirliği yüksektir.	Müzakere süreci devam ettiği için uygulanabilirliği henüz sınırlıdır.
Şeffaflık	Bilgi paylaşımı ve BEPS standartlarıyla şeffaflığı artırmayı hedeflemektedir.	DAC direktifleri, bilgi paylaşımı ve kara liste uygulamasıyla şeffaflığı güçlendirmektedir.	Şeffaflığı artırma hedefi vardır. Ancak uygulama araçları henüz tam olarak netleşmemiştir.
Bağlayıcılık	Standartlar önemlidir. Ancak bağlayıcılık çoğunlukla ülkelerin	Direktifler üye ülkeler için bağlayıcıdır. Bu nedenle bağlayıcılık düzeyi yüksektir.	Bağlayıcı bir sözleşme oluşturma hedefi vardır. Ancak süreç

Ölçüt	OECD	AB	BM
	gönüllü katılımına ve iç hukuka aktarımına bağlıdır.		henüz tamamlanmamıştır.
Yaptırım Gücü	Uyumu teşvik eder ve uluslararası baskı oluşturur. Ancak doğrudan ceza gücü sınırlıdır.	Üye ülkeler açısından yaptırım gücü daha yüksektir. Üçüncü ülkeler için kara liste ve itibari baskı aracı kullanılmaktadır.	Yaptırım mekanizması henüz güçlü değildir. Bu nedenle yaptırım gücü sınırlıdır.

Kaynak: OECD, AB ve BM'nin vergi cennetleriyle mücadeleye yönelik çalışmaları dikkate alınarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Genel olarak değerlendirildiğinde, OECD'nin çalışmaları kapsam ve teknik standartlar bakımından öne çıkarken, AB'nin çalışmaları üye ülkeler açısından daha bağlayıcı bir yapı sunmaktadır. BM ise gelişmekte olan ülkelerin temsilini güçlendirmeyi hedeflemesi bakımından önem taşımaktadır. Bununla birlikte, her üç yapının da vergi cennetleriyle mücadelede yaptırım gücü, uygulama kapasitesi ve gelişmekte olan ülkeleri koruma bakımından sınırlılıkları bulunmaktadır.

Uluslararası kuruluşların çalışmaları şeffaflık, bilgi paylaşımı ve küresel farkındalık bakımından bazı ilerlemeler sağlamıştır. Ancak vergi cennetlerinin küresel gelir dağılımında adalet ve yoksulluk üzerindeki olumsuz etkileri devam etmektedir. Offshore servetin hâlâ dünya milli gelirinin önemli bir kısmına karşılık gelmesi ve çok uluslu şirketlerin kârlarını vergi cennetlerine aktarmaya devam etmesi, mevcut mücadelenin yeterli düzeye ulaşmadığını göstermektedir. Panama, Paradise ve Pandora Belgeleri gibi örnek olaylar da bu bölgelerin günümüzde hâlen yoğun biçimde kullanıldığını ortaya koymaktadır. Bu nedenle uluslararası çabaların etkinliğinin artırılması gerekmektedir.

Bu genel durum, çalışmada karşılaştırılan ABD, Fransa ve Türkiye örneklerinde de görülmektedir. Her üç ülke vergi cennetleriyle mücadele konusunda çeşitli düzenlemeler ve uygulamalar geliştirmiştir. Ancak mevcut veriler, bu mücadelenin henüz güçlü bir etkinlik düzeyine ulaşmadığını göstermektedir. Türkiye ve Fransa'nın vergi cennetlerindeki offshore servet oranları dünya ortalamasının üzerindedir. ABD ise bu

göstergede dünya ortalamasının biraz altında kalmaktadır. Kurumlar vergisi kayıpları açısından bakıldığında Türkiye küresel ortalamanın altında, ABD dünya ortalamasına yakın, Fransa ise ortalamanın üzerinde görünmektedir. Bu farklılıklar, vergi cennetleriyle mücadelenin ülkelerin ekonomik yapısı, idari kapasitesi ve uluslararası iş birliğine katılım düzeyine göre değiştiğini göstermektedir.

4. Vergi Cennetlerinin Olumsuz Etkilerini Azaltmaya Yönelik Çözüm Önerileri

Vergi cennetlerinin küresel gelir dağılımında adaleti zayıflatan ve yoksulluk üzerindeki olumsuz etkilerini azaltmak için daha etkili çözüm önerilerine ihtiyaç vardır. Bu nedenle yalnızca mevcut düzenlemelerin sürdürülmesi yeterli olmamakta, uluslararası iş birliğini güçlendiren ve denetimi artıran yeni politikaların geliştirilmesi gerekmektedir. Bu başlık altında vergi cennetlerinin olumsuz etkilerini azaltmaya yönelik çözüm önerileri; uluslararası vergileme stratejileri, küresel denetim ve şeffaflık mekanizmaları, gelişmekte olan ülkelere destek ve toplumsal farkındalık ve vergi etiğibaşlıkları çerçevesinde incelenecektir.

4.1. Uluslararası Vergileme Stratejileri ve Küresel Vergilendirme

4.1.1. Küresel Servet Vergisi Önerisi

Küresel servet vergisi öneri küresel eşitsizliklerin azaltılması amacıyla Thomas Piketty tarafından önerilen bir uygulamadır. Önce bölgesel düzeyde daha sonra uluslararası düzeyde uygulanması önerilmektedir[256].

Vergi cennetlerinin gelir ve servetin küresel ölçekte yoğunlaşmasına katkıda bulunmasına karşılık, ‘‘küresel servet vergisi’’ önerisi ultra zenginlerden alınması hedeflenen bir vergidir. Küresel anlamda alınacak vergiyle hem vergi cennetlerinin sebep olduğu gelir kayıpları ve eşitsizlikler telafi edilecek hem de uluslararası kamu hizmetlerinin finansmanı için önemli bir kaynak yaratılmış olacaktır. Küresel düzeyde uyumlu bir servet vergisi uygulaması, vergi cennetlerinin cazibesini kırabilir. Ama bu her ülkenin katılımıyla mümkün olacaktır. Bütün ülkeler katılırsa, sermaye hangi ülkeye

[256] Thomas Piketty, *Yirmi Birinci Yüzyılda Kapital*, Çeviren: Hande Koçak, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2014, s. 560.

taşınırsa taşınsın aynı vergileme kuralı ile karşılaşacağından vergi cenneti kullanımını sınırlama yolunda önemli bir rol oynayabilecektir.

Avrupa Birliği Raporuna göre %2 oranında bir servet vergisi yaklaşık olarak yıllık 250 milyar dolar gelir getirecektir. Aşağıdaki tablo ise, dünya milyarderlerine servetlerinin %2'sine eşit bir asgari verginin gelir potansiyeline ilişkin güncel tahminleri bildirmektedir.

Tablo 30: Küresel Servet Vergisinin Getirisi (2023)

Bölge	Milyarder Sayısı	Toplam Servetleri (Milyar Dolar)	Şu Anda Ödenen Kişisel Vergi (Milyar Dolar)	Yüzde 2'lik Minimum Servet Vergisi Geliri (Milyar Dolar)
Avrupa	499	2.418	6,0	42,3
Kuzey Amerika	835	4.822	24,1	72,3
Doğu Asya	838	3.446	8,6	60,3
Güney ve Güneydoğu Asya	260	991	2,5	17,3
Latin Amerika	105	419	1,0	7,3
Sahra Altı Afrika	11	52	0,1	0,9
Orta Doğu ve Kuzey Afrika	75	182	0,5	3,2
Rusya ve Orta Asya	133	586	1,5	10,3
Toplam	2.756	12.916	44	214

Kaynak: EU Tax Observatory Report, a.g.r., s. 13.

Tablo 30'dan görüldüğü üzere, dünyada 3000'den az milyarderden alınacak küresel servet vergisiyle önemli bir gelir elde edilebileceği tahmin edilmektedir. Bu tutar, vergi cennetleri nedeniyle her yıl kaybedildiği tahmin edilen yaklaşık 500 milyar dolarlık vergi kaybının önemli bir kısmını karşılayabilecek düzeydedir. Küresel servet vergisi, gelir ve servet dağılımının daha adil hâle gelmesine katkı sağlayabilir. Aynı zamanda kamu hizmetlerinin finansmanı için de önemli bir kaynak oluşturabilir. Bu gelir gruplarının servetinin küresel ölçekte hızla arttığı ve vergi cennetlerinin bu artıştaki rolü

dikkate alındığında, küresel servet vergisi daha adil bir çözüm olarak değerlendirilebilir. Böylece vergi cennetleriyle ilişkili gelir kayıplarının bir kısmı telafi edilebilir.

4.1.2. Küresel Asgari Kurumlar Vergisinin Eksikliklerinin Giderilmesi ve Güçlendirilmesi

OECD'nin geliştirdiği küresel asgari kurumlar vergisi çok uluslu işletmelerin vergi cennetlerine kâr aktarmasını sınırlamak ve vergi cennetlerinin cazibesini azaltmak amacı taşısa da bazı eksiklikleri mevcuttur. Etkinliğinin artırılmasıyla ve mevcut eksikliklerinin giderilmesiyle çok daha etkili bir hale bürünecektir.

- Öncelikle oran dünyadaki ülkelerin ortalama kurumlar vergisi oranı olan %20-25'lerin altındadır. Öte yandan, birçok gelişmekte olan ülkenin mevcut vergi oranları zaten %15'in üzerindedir. Bu oranları korudukları takdirde, şirketler daha düşük vergi oranı uygulayan ülkelere kazançlarını kaydırabileceği için hâlâ gelir kaybı riskiyle karşı karşıya kalırlar. Öte yandan, oranları %15'e düşürürlerse, devlet bütçeleri için kritik öneme sahip vergi gelirlerini kaybetmiş olurlar[257]. Yani mevcut kurumlar vergisi tabanı da önemli ölçüde zarar görebilir. Gelişmekte olan ülkelerin mali kapasiteleri göz önüne alınarak oranın % 20 ve üzeri bir orana çıkarılması dolayısıyla yükseltilmesi gelişmekte olan ülkeler lehine ve daha adil bir çözüm olacaktır.

- Elde edilecek gelirler adil dağıtılmalıdır. Bilindiği üzere OECD çalışmalarında gelişmiş ülkelere ağırlık veren bir kuruluştur. OECD içinde gelişmekte olan ülkelerin de gücünün artırılması ve onların daha çok pay almasını sağlayacak bir sistem yaratılmalıdır. Çok uluslu işletmelerden düşük vergi tahsil edilebilmesini belirlerken, işletmelerin merkezlerinin oldukları ülkelere, faaliyet gösterdiği diğer ülkelere göre ayrıcalık tanınmıştır. Çok uluslu işletmelerin merkezleri genellikle OECD ülkelerinde, özellikle G7 ülkelerinde yer almaktadır. Bu durum, asgari oranlı bir kurumlar vergisi uygulandığında, oluşan vergi gelirinin büyük kısmının yine OECD üyeleri dolayısıyla da gelişmiş ülkeler arasında paylaşımının yapılacağı anlamına gelmektedir[258].

---

[257] Jayati Ghosh, "The Global Minimum Corporate Tax: Not High Enough, Not Fair Enough", International Development Economics Associates Ltd, https://www.networkideas.org/2021/07/23/global-minimum-corporate-tax/, (Erişim Tarihi: 08.02.2026).

[258] Mark Bou Mansour, "Biden Tax Plan Can Recover $640bn but OECD Proposal Would Shrink Gains and Reward Worst Perpetrators", Tax Justice Network, https://taxjustice.net/press/biden-tax-plan-can-

Bundan dolayı elde edilecek vergileme hakkında faaliyet gösterilen ülkeye öncelik verilmesi daha adil bir çözüm olacaktır.

4.1.3. Küresel Vergi Dayanışma Fonu

Her yıl yaklaşık 500 milyar dolar tutarında vergi cennetleri kaynaklı vergi kaybı olduğunu düşündüğümüzde BM bünyesi altında "Küresel Vergisel Dayanışma Fonu" kurulması önemli bir adım olacaktır. Bu fonun özellikleri şöyle olmalıdır:

- Otomatik bilgi paylaşımına ve diğer küresel vergi reformlarına katılmayan ve küresel düzeyde vergi cennetleriyle iş birliğine yanaşmayan ülkelere uygulanacak yaptırımlardan elde edilebilecek gelirler bu fonda tutulmalı.

- Gelişmiş ülkelerin bütçelerinden çok cüzi bir oranda (milli gelirlerine oranla % 0.1 veya daha az) alınacak paylarla ve çok uluslu şirketlerin gönüllü katkılarıyla toplanacak tutarlar bu fonda toplanmalı.

- Fon vergi cennetlerinden vergi kayıplarına oranla gelişmekte olan ülkelere şeffaflık ve adalet ilkeleri korunarak paylaştırılmalıdır. Fondaki kaynaklar sadece yoksullukla mücadelede ve sağlık, altyapı, eğitim gibi temel kamusal hizmetlerin finansmanı amacıyla kullanılmalı.

- Böylece hem küresel düzeyde dayanışma ve yardımlaşma sistemi gelişecek, hem de vergi cenneti kaynaklı vergi kayıplarının telafi edilmesi bir nebze olsun sağlanabilecektir.

4.2. Küresel Vergi Denetimi ve Şeffaflık Mekanizmaları

4.2.1. Küresel Bir Vergi Kurulu

Günümüzde küresel vergi reformlarının gelişmiş ülkelerin inisiyatifinde olması ve bu ülkelerin karar alıcı konumda olması gelişmekte olan ülkeleri ikinci plana itmektedir. Tüm dünyada küresel vergi kurulu tartışmaları ve hangi kuruluşun daha etkin

recover-640bn-but-oecd-proposal-would-shrink-gains-and-reward-worst-perpetrators/, (Erişim Tarihi: 10.02.2026).

olacağı önemli bir tartışma konusudur[259]. Küresel vergileme alanında da uzun zamandır söz sahibi olan OECD'nin gelişmiş ülkeler lehine olan politikalarının aksine BM'nin eşit temsile dayalı, gelişmekte olan ülkeleri önemseyen bir yapısı vardır. Küresel vergi sözleşmesi ile de gelişmekte olan ülkeleri de içine alan önerisi daha adil bir finansal sistem için önemlidir. Bundan dolayı da BM çatısı altında kurulacak bir ''Uluslararası Vergi Kurulu'' hem gelişmekte olan ülkelerin de haklarını gözetebilecek hem de daha adil bir küresel vergi sistemi oluşturabilecektir. Söz konusu Kurul küresel vergi normlarını yeniden inşa etmeli, gelişmekte olan ülkelerin vergi tabanını korumaya yönelik stratejiler geliştirmeli ve vergi cennetlerine karşı daha etkin, kolektif mücadele yürütmelidir. BM bünyesindeki "Küresel Kapsayıcı Vergi Sözleşmesi" daha adil ve kapsayıcı bir uluslararası vergi düzeninin tesis edilmesi için desteklenmelidir.

4.2.2. Küresel Varlık Sicili

Küresel varlık sicili, servet ve varlıkların gerçek sahipleriyle birlikte kayıt altına alınmasını amaçlayan uluslararası bir sistemdir. Bu sistem, ülkelerin ulusal varlık kayıtlarını birbirine bağlayan ağ tabanlı bir veri kaynağı şeklinde tasarlanabilir[260]. Böyle bir sicil sayesinde taşınmazlar, finansal varlıklar, şirket hisseleri ve benzeri varlıkların gerçek faydalanıcılarına ilişkin bilgiler daha düzenli biçimde izlenebilir. Vergi kaçınma, yolsuzluk ve uluslararası suçlarla mücadele eden yetkili kurumlar, bu veri kaynağından yararlanarak daha etkili ve şeffaf bir denetim yapma imkânına sahip olabilir[261]. Ayrıca küresel varlık sicili, kimlerin hangi ülkelerde hangi varlıklara sahip olduğunu göstermesi bakımından önemli bir bilgi kaynağı oluşturabilir. Bu yönüyle sistem, küresel servetin dağılımının daha iyi anlaşılmasına ve vergi cennetleriyle mücadelede şeffaflığın artmasına katkı sağlayabilir.

Küresel varlık sicilinin geliştirilmesi ve uygulanması amacıyla üç kritik şart önemlidir[262]:

---

[259] Oxfam, a.g.r., s. 20.; State of Tax Justice 2024, a.g.r., s. 15.
[260] Tax Justice Network, "Global Asset Register", https://taxjustice.net/topics/global-asset-register/, (Erişim Tarihi: 17.02.2026).
[261] ICRICT, *It Is Time for a Global Asset Registry To Tackle Hidden Wealth*, 2022, s. 4.
[262] EU Tax Observatory Report, a.g.r., s. 86-89.

1) Otomatik Bilgi Paylaşımına Dair Eksikliklerin Giderilmesi

1.1) Otomatik Bilgi Değişiminin Genişletilmesi: Amerika Birleşik Devletleri, bilgi paylaşımı için kendi mekanizması olan FATCA sistemini kullanırken; diğer ülkeler ise Otomatik Bilgi Değişimi Standardını benimsemektedirler. Bu durum, küresel ölçekte iki ayrı ve paralel raporlama mekanizmasının ortaya çıkmasına yol açmaktadır. Bunun için küresel düzende tek bir bilgi paylaşım mekanizması olmalıdır ve ABD otomatik bilgi paylaşım mekanizmasına katılmalıdır.

1.2) Otomatik Bilgi Paylaşımı Kapsamındaki Varlıkların Genişletilmesi: Otomatik Bilgi Paylaşımı sistemi esas olarak finansal varlıkları kapsamaktadır. Ancak servet, yalnızca banka hesapları yoluyla değil, gayrimenkuller ve kripto varlıklar aracılığıyla da başka ülkelere aktarılabilmekte veya gizlenebilmektedir. Bu nedenle küresel varlık sicilinin etkili olabilmesi için gayrimenkul mülkiyetlerinin otomatik bilgi paylaşımına dâhil edilmesi gerekir. Ayrıca kripto varlıkların da kapsam altına alınması, servetin denetim dışında kalmasını önlemek açısından önemlidir.

1.3) İstatistiksel Şeffaflığın ve Verilerin Artırılması: OECD tarafından geliştirilen otomatik bilgi paylaşımı sisteminde offshore servetin büyüklüğüne dair bazı veriler aktarılmakla birlikte, bu veriler yeterince kapsamlı değildir. Etkin bir küresel varlık sicili için otomatik bilgi paylaşımı kapsamında değiş tokuş edilen varlıkların nerelerde tutulduğu, kimlere ait olduğu, bu varlıklardan ne kadar vergi ödendiği gibi bilgilerin yayımlanması gereklidir.

2) Gerçek faydalanıcı kayıtlarının güçlendirilmesi: Şirketlerin ve paravan yapıların arkasındaki gerçek sahiplerin kimlik bilgilerinin merkezi bir kayıt sisteminde toplanması ve bu kayıtların kamuya açık hale getirilmesi gereklidir. Avrupa Birliği örneğinde olduğu gibi, gerçek faydalanıcı eşik oranlarının düşürülmesi ve yüksek değerli malların da kapsama alınması önerilmektedir.

3) Bilgilerin küresel bir varlık sicilinde merkezileştirilmesi: Küresel varlık sicilinin etkili olabilmesinde üçüncü temel gereklilik, tüm mülkiyet ve servet verilerinin tek bir merkezde toplanmasıdır. Günümüzde bu bilgiler bankalar, özel şirketler, ulusal kayıt sistemleri ve finansal otoriteler arasında dağınık halde bulunmaktadır; bu da servet

yapısının bütüncül bir şekilde görülmesini daha zor hale getirmektedir. Birleşik bir sicil, farklı varlık türleri arasındaki ilişkilerin tespit edilmesine ve çapraz kontrollerin yapılmasına imkân sağlar. Öncelikle bölgesel ölçekte örneğin Avrupa Birliği içinde,

ardından küresel ölçekte oluşturulacak bu sistem, hem finansal hem de finansal olmayan varlıkların mülkiyetini kayıt altına alarak vergi kaçakçılığı, kara para aklama ve terörün finansmanı gibi alanlarla mücadelede güçlü bir araç haline gelecektir.

Sürecin merkezileştirilmesi sayesinde oluşturulacak küresel varlık sicili, çok yüksek servete sahip bireylerin mal varlıklarına ilişkin tek ve güvenilir bir veri kaynağı sunacaktır. Böylece %2'lik küresel asgari verginin etkin ve adil biçimde uygulanması daha olanaklı bir hale gelecektir[263].

Sistemin başarısı ise küresel ölçekte geniş katılımın sağlanmasına ve iradenin samimi olmasına bağlıdır. Bu nedenle, geleneksel vergi cennetlerinin de sisteme tam entegrasyonun sağlanması kritiktir. Bir diğer önemli husus ise, bu denli fazla varlığın kaydının sağlıklı biçimde tutulabilmesi amacıyla güçlü bir teknolojik altyapının kurulması ve veri güvenliğinin küresel düzeyde etkin bir şekilde temin edilmesinin sağlanmasıdır.

4.2.3. Listelerin Güncellenmesi ve Etkinliğinin Artırılması

Vergi cennetlerine dair yayınlanan listelerin çoğunun siyasi temellere dayanmasından dolayı, etkinlikleri zayıflamaktadır. Ayrıca OECD'nin güncel bir vergi cennetleri listesi yayınlamaması ve AB'nin ise vergi cenneti niteliği taşıyan Avrupa Birliği ülkelerini resmi listeye dahil etmemesi gibi daha önce ele aldığımız unsurlar vergi cennetlerine ilişkin listelemelerde şeffaflık ilkesini zayıflatmaktadır. Vergi cennetlerine ilişkin düzenlemelerde ve reformlarda tutarlılık ve hesap verebilirlik sağlanabilmesi amacıyla, bağımsız ve şeffaf kriterlere dayalı olarak, bağlayıcılığı yüksek olacak bir "vergi cennetleri listesi" oluşturulmalıdır. Bu liste üzerinden yaptırım mekanizmaları yürütülmelidir. Bu listedeki ülkelere karşı sistematik yaptırımların oluşturulması (kredi

[263] Borders, Nicolaides, Zucman, a.g.r., s. 12.

ve fonların kısıtlanması, yatırım kısıtlamalarının getirilmesi, finansal işlemlerin kısılması, küresel yardımların azaltılması) listelerin bağlayıcı gücünü artıracaktır.

4.2.4. Kâr Aktarımı ve Matrah Aşındırması Riski Endeksi

Çok uluslu şirketlerin transfer fiyatlandırması, yan şirketler kurmak vb. yöntemlerle vergi cennetlerine kâr aktarma eğilimlerini izleyebilmek ve değerlendirebilmek ve en riskli şirketleri listelemek amacıyla "matrah aşındırma ve kâr aktarımı riski endeksi" oluşturulmalıdır. Bu endeks tıpkı "ülke bazlı kurumlar vergisi cennet endeksi" mantığında olacak ve ona bir tamamlayıcı olacaktır. Bu endeksle en çok kâr aktaran işletmeleri görünür kılmak ve bu işletmelerin kâr transferlerine ne kadar meyilli olduğunu ölçmek ve sıralamak mümkün olabilecektir. Bu endeks kapsamında;

-Endeks puanlaması 0 ile 100 arasında olmalıdır. Yüksek puan şirketin vergi cennetlerini kullanma ihtimalinin yüksekliğini, düşük puan ise tam tersini göstermelidir.

-Endeksteki puanın unsurları: ı) küresel kâr aktarma oranında (%35 ve üzeri oran) en çok katkısı olan ve örnek olaylardan en çok kâr aktardığı tespit edilen işletmeler, ıı) vergi cennetlerinde en çok yan şirketi olan işletmeler, ııı) en çok transfer fiyatlandırması işlemi yaptığı tespit edilen işletmeler, ıv) mevzuattaki kurumlar vergisi ile gerçekte ödediği vergi oranı en çok farklı olan işletmeler ve v) kâr aktaran şirketlerin büyüklüğü (üretim kapasitesi, satış büyüklükleri, personel sayısı) gibi verilerin birleşiminden oluşmalıdır.

-Endekslerde üst sıralarda yer alan şirketler uluslararası seviyede yaptırımlara tabi tutulmalıdır. Örneğin yüksek riskli şirketlere kamu ihalelerine katılma yasakları getirilebilir. Bu tür şirketlere uygulanacak denetimler artırılmalıdır.

-Yüksek düzeyde vergi uyumu olan şirketlere ise küresel düzeyde finansal destek yardımları verilerek bu tür olumlu davranışlar daha fazla teşvik edilmelidir. Böylelikle kâr aktarımı yapmayan ve vergisini ödeyen şirketler ödüllendirilmelidir.

Sonuç olarak en çok riskli işletmeler listeli biçimde görünür hale gelecektir. Böylelikle şirketler listelendirildikleri için vergi cennetlerini kullanma eğilimleri azalacaktır. Vergi cennetlerinin küresel gelir dağılımında adalet ve yoksulluk üzerindeki

etkisi azaltılabilecektir. Çok uluslu şirketlerin vergi cennetlerine aktardıkları kârların yapılan analizlere göre yüzde 40'lara yaklaştığını bildiğimiz durumda, önerilen bu uygulamaların hayata geçirilmesiyle söz konusu oranın zamanla önemli oranda azalması mümkün olabilecektir.

4.3. Gelişmekte Olan Ülkelere Destek ve Kapasite Artırımı

Paradise ve Pandora Belgelerinde görüldüğü üzere başta Afrika olmak üzere diğer kıtalardan ve gelişmekte olan ülkelerden vergi cennetlerine önemli bir servet aktarılmaktadır. Bu ülkelerdeki kurumsal kapasite eksikliği, vergi tabanının dar olması, vergi idarelerindeki eksiklikler vb. sorunlar gelişmekte olan ülkelerin vergi cennetlerinden daha çok etkilenmesine yol açabilmektedir.

4.3.1. Vergi İdarelerini Güçlendirerek Mali Kapasitenin Güçlendirilmesi

Daha önce açıkladığımız üzere birçok gelişmekte olan ülke, yalnızca uluslararası etkenlerden değil, aynı zamanda kendi içlerindeki kurumsal zafiyetlerden, vergi idarelerinin yetersizliğinden dolayı da vergi kaybı yaşamaktadır. Etkin olmayan vergi idaresi, yolsuzluk, zayıf denetim sistemleri ve vergi bilincinin düşüklüğü gibi sorunlar, bu ülkeleri sermaye kaçışına karşı açık hale getirmektedir.

- Uluslararası kuruluşlar tarafından gelişmiş ülkelerin sahip oldukları teknolojik imkân, dijital vergi sistemleri gibi imkanları elde edebilmesi için ek finansal destek sağlanmalıdır. BM ve OECD gibi kurumlar gelişmekte olan ülkelere vergi idarelerini güçlendirebilmeleri için küresel düzeyde finansal desteklerde bulunmalıdır. Vergi denetiminde ileri düzey teknolojik sistemlerin kullanımı bu ülkelerde yaygınlaştırılmalıdır. Yeni teknolojilerin adaptasyonu sağlanarak yurt dışındaki ülkelere normal olmayan gelir transferleri ve kâr aktarımları tespit edilmelidir.

- Transfer fiyatlandırması düzenlemelerinin karmaşıklığı göz önünde bulundurulduğunda, denetim kapasitesine yatırım yapmak kritik bir önem taşımaktadır; hem daha fazla denetçi istihdam etmek hem de yapay zekâ teknolojilerinden yararlanmak bu noktada önemlidir. Özellikle otomatik çapraz kontrollerinin yapılmasında yapay zekâ kullanımı henüz yeterince yaygın değildir oysaki maliyet etkinliği oldukça yüksektir, sadece birkaç bin dolarlık programlama yatırımıyla, milyonlarca dolarlık vergi gelirinin

geri kazanılması mümkün olacaktır. Örneğin, bir şirketin bir ürünü ilişkili ve ilişkili olmayan taraflarla farklı fiyatlandırdığı zaman otomatik uyarı veren bir algoritma geliştirmek, hem basit hem de etkili bir başlangıç noktası olabilir[264].

- Denetimler sonucu vergi cennetlerine kâr aktardığı veya transfer fiyatlandırması mekanizmalarını kullandığı tespit edilen kişi ve kurumlar etkin bir şekilde cezalandırılmalıdır.

4.3.2. Vergi İdarelerinde Eğitim

- Vergi idarelerinde görevli olan personelin transfer fiyatlandırması, kâr aktarma, finansal raporlama, uluslararası denetim teknikleri gibi konularda eğitilmesi için ulusal ve uluslararası düzeyde eğitim programları düzenlenmelidir. Gelişmiş ülkelerin transfer fiyatlandırması uzmanları gelişmekte olan ülkelere bu konularda bilgi ve donanım desteği vermelidir.

- Personellerin bu konudaki bilgi ve farkındalık seviyeleri arttığında denetimlerin kalitesi artacak ve vergi cennetlerindeki kârların tespiti daha kolay hale gelecektir.

4.4. Toplumsal Farkındalığın ve Vergi Etiğinin Güçlendirilmesi

Vergi cennetleriyle mücadele yalnızca hukuki, idari ve mali düzenlemelerle sınırlı değildir. Bu mücadelede toplumun vergi adaleti konusunda bilinçlenmesi, medyanın konuyu görünür kılması ve akademik çalışmaların kamuoyunu bilgilendirmesi de önem taşımaktadır. Vergi cennetlerinin karmaşık şirket yapıları, gizlilik uygulamaları ve offshore hesaplar aracılığıyla işlemesi, bu yapıların toplum tarafından anlaşılmasını güçleştirmektedir. Bu çerçevede Panama, Paradise ve Pandora Belgeleri, araştırmacı gazetecilik, medya ve akademik çalışmaların küresel mali adaletsizlikleri görünür kılmadaki önemini göstermektedir. Bu nedenle vergi etiği ve vergi adaleti konularının medya, kamuoyu ve akademi aracılığıyla daha fazla gündeme getirilmesi gerekmektedir.

[264]Sougata Mittra, "How Does Profit Shifting Enable Tax Avoidance in Developing Countries?", IGC, https://www.theigc.org/blogs/taxing-effectively/how-does-profit-shifting-enable-tax-avoidance-developing-countries, (Erişim Tarihi: 23.02.2026).

- Örnek olaylardaki ifşalar sadece küresel vergi adaletindeki uzman kişiler tarafından değil tüm toplum kesimleri için görünür kılınmalıdır.

- ‘‘Vergi Etiği’’ gibi temel konular medyada ve akademide daha çok görünür kılınarak verginin bir mali yükümlülük değil kamu hizmetlerinin ve sosyal hedeflerin finansmanında araç olduğu düşüncesi topluma yayılmalıdır. Bu sayede toplumda vergi bilinci seviyesi artacaktır. Vergisel bilinç arttığında bu kaçınılması gereken bir mali yük olarak değilde gönüllü bir kamusal ödeme olarak görülecektir. Böylelikle küresel düzeyde vergi cennetlerini kullanma arzusu, vergi kaçırma eğilimleri kısmen de olsa azalabilecektir.

GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Vergi cennetleri düşük vergi, finansal gizlilik ve esnek kurallar sunduğu için sermaye sahipleri açısından cazip alanlardır. Bu yapılar sadece vergi kaybı anlamına gelmez. Gelir ve servetin daha çok üst gelir gruplarında toplanmasına da zemin hazırlayabilir. Vergi gelirleri azaldığında kamu hizmetlerine ayrılan kaynaklar daralır. Bu da finansal şeffaflığı zayıflatabilir ve yoksulluk riskini artırabilir.

Tüm bu sorunlarla mücadele etmek için tek bir önlem yeterli değildir. Hem ülkeler arasında iş birliği kurulmalı hem de her ülke kendi vergi idaresini güçlendirmelidir. Bilgi paylaşımı, denetim ve şeffaflık bu noktada oldukça önemlidir. Ayrıca toplumda vergi bilincinin ve vergi etiğinin gelişmesi de bu mücadeleyi destekleyebilir.

Bu çalışmada üç konu üzerinde durulmuştur. İlk olarak vergi cennetlerinin gelir dağılımı ve yoksullukla ilişkisi incelenmiştir. Daha sonra bu etkilerin gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde nasıl farklılaştığı ele alınmıştır. Son olarak da vergi cennetleriyle mücadeleye yönelik uluslararası çalışmalar değerlendirilmiştir.

Çalışmada ulaşılan genel sonuca göre vergi cennetleri, gelir dağılımındaki adaletsizlikle yakından ilişkilidir. Bu yapılar servetin belli gruplarda toplanmasını kolaylaştırabilir. Aynı zamanda yoksulluk riskini artıran süreçlerle de bağlantılıdır. Ancak bu etkiler her ülkede aynı düzeyde ortaya çıkmaz. Ülkelerin ekonomik gücü, vergi idaresinin kapasitesi ve uluslararası iş birliğine katılımı bu farklılıkta etkili olmaktadır.

Çalışmanın ilk önemli bulgusu, vergi cennetlerinin kâr ve servetin üst gelir gruplarında toplanmasını kolaylaştırmasıdır. Çok uluslu şirketlerin kârlarının önemli bir kısmının vergi cennetlerine aktarıldığı tahmin edilmektedir. Bu oranın %40'a yaklaştığı belirtilmektedir. Ayrıca vergi cennetlerindeki offshore servetin dünya milli gelirinin yaklaşık %10-12'sine karşılık geldiği ifade edilmektedir. Bu servetin yaklaşık %80'inin en varlıklı %0,1'lik kesime ait olduğu tahmin edilmektedir. Yaklaşık yarısının ise en varlıklı %0,01'lik kesime ait olduğu belirtilmektedir. Bu tablo, offshore servetin çok dar bir varlıklı grup içinde toplandığını göstermektedir. Bu nedenle vergi cennetleri, küresel gelir ve servet eşitsizliğiyle ilişkili bir yapı olarak değerlendirilebilir. İkinci önemli bulgu, vergi cennetlerinin küresel yoksulluk üzerindeki olumsuz etkileriyle ilgilidir. Üst gelir

gruplarının vergi cennetlerinden yararlanması ve vergi matrahının aşınmasıyla ilişkili olarak kaybedilen yıllık vergi gelirinin yaklaşık 500 milyar dolar olduğu tahmin edilmektedir. Uluslararası kuruluş raporlarına göre bu tutar, yoksulluğun azaltılması için gerekli olan finansman ihtiyacıyla karşılaştırıldığında oldukça yüksek bir düzeye karşılık gelmektedir. Kaybedilen kurumlar vergisinin toplanan kurumlar vergisine oranı da yaklaşık %10 seviyelerindedir.

Bu durumdan en çok alt gelir gruplarındaki bireyler ve gelişmekte olan ülkeler etkilenmektedir. Kamu hizmetlerine daha fazla bağımlı olan alt gelir grupları vergilerini ödemeye devam ederken, üst gelir gruplarının vergi cennetlerinden yararlanması vergi yükünün daha adaletsiz dağılmasına neden olabilmektedir. Ülkelerin yıllık vergi kayıplarının sağlık harcamalarına oranlarına bakıldığında, gelişmekte olan ülkelerde bu oranın daha yüksek olduğu görülmektedir. Dolayısıyla gelişmekte olan ülkeler vergi cennetleriyle ilişkili kayıplardan daha derin biçimde etkilenebilmektedir.

Aynı zamanda vergi cennetleri, kamu fonlarının ve yolsuzluk gelirlerinin saklanmasında da kullanılabilmektedir. Özellikle yolsuzluk vakalarında bu ülkelerin ve offshore yapıların kullanılması, kamu yararına kullanılması gereken kaynakların izlenmesini ve geri kazanılmasını zorlaştırabilmektedir. Öte yandan vergi cennetleri, finansal sistemde şeffaflığı azaltarak ve gölge bankacılık gibi yapıları güçlendirerek krizlerin yayılma ve ağırlaşma riskini artırabilmektedir. Kriz dönemlerinde fonların bu bölgelere yönelmesi, krizlerin etkilerinin daha ağır hissedilmesine katkıda bulunabilmektedir. Bu unsurlar nedeniyle vergi cennetleri, küresel yoksulluğun azaltılmasını zorlaştıran faktörlerden biri olarak değerlendirilebilir.

Üçüncü önemli bulgu ise vergi cennetlerinin küresel etkilerine karşı çok sayıda çalışma yürütülmesine rağmen sınırlı bir ilerleme sağlanmış olmasıdır. OECD'nin BEPS projesi, otomatik bilgi paylaşımı müessesesi, küresel asgari kurumlar vergisi uygulaması, AB'nin birlik içindeki düzenlemeleri, Vergi Adalet Ağının politika oluşturmaya dönük çalışmaları ve BM'nin güncel girişimleri önemli olmakla birlikte, bu çalışmaların etkinliğinin artırılması gerekmektedir. Örnek olaylardan da görüldüğü üzere, vergi cennetlerine yönelik küresel talep hâlen yüksektir.

Şeffaflığın artırılması, vergi cennetlerine ilişkin küresel farkındalığın artması, gelişmekte olan ülkelerin küresel vergi düzeninde daha etkin rol almasının gündeme gelmesi ve vergi cennetlerine yönelik ortak reform arayışlarının güçlenmesi bu çabaların etkinliğini artırabilecek önemli faktörlerdir. Buna karşılık, küresel vergi düzeninde gelişmiş ülkelerin ağırlıklı rolü, büyük ekonomiler arasındaki çıkar çatışmaları, yapılan çalışmaların çoğunlukla tavsiye niteliğinde olması, dijitalleşmenin vergi cennetlerine erişimi kolaylaştırması, gelişmekte olan ülkelerin düşük denetim kapasitesi, yeni zararlı vergi rekabeti biçimlerinin ortaya çıkması ve vergi cennetlerinin finansal sisteme uyum sağlayarak biçim değiştirmesi bu mücadelede etkinliği sınırlayan unsurlar olarak öne çıkmaktadır.

Çalışmada, vergi cennetleriyle mücadele çalışmalarının etkinliğini somutlaştırmak amacıyla ABD, Fransa ve Türkiye örnekleri de incelenmiştir. Bu kapsamda söz konusu ülkelerin çok uluslu şirket kaynaklı kurumlar vergisi kayıpları ve küresel offshore servet oranları değerlendirilmiştir. Buna göre Türkiye'nin kurumlar vergisi kaybı dünya ortalamasının altında olsa da offshore servet/milli gelir oranı yüksektir. ABD'de offshore servet/milli gelir oranı dünya ortalamasının altındayken kurumlar vergisi kaybı dünya ortalamasına yakındır. Fransa'da ise her iki göstergenin de ortalamanın üzerinde olduğu görülmektedir.

ABD, Fransa ve Türkiye örnekleri, vergi cennetleriyle mücadelenin her ülkede aynı düzeyde olmadığını göstermektedir. Ülkelerin ekonomik gücü, idari yapısı ve uluslararası iş birliğine katılımı bu mücadeleyi etkilemektedir. ABD, FATCA uygulaması ve küresel finansal sistemdeki ağırlığıyla öne çıkmaktadır. Fransa, AB içindeki düzenleyici gücü ve ulusal liste uygulamalarıyla dikkat çekmektedir. Türkiye ise gelişmekte olan bir ülke olarak bu alanda bazı adımlar atmıştır. Ancak Türkiye'de denetim ve uygulama kapasitesinin daha fazla güçlendirilmesi gerekmektedir. Bu nedenle söz konusu ülkeler farklı yollarla vergi cennetleriyle mücadele etse de mevcut veriler, mücadelenin henüz yeterli etkinlik düzeyine ulaşmadığını göstermektedir.

Çalışmada betimsel ve karşılaştırmalı analiz yapılmış; birincil veri üretilmemiş ve ekonometrik modelleme ile nedensellik analizi gerçekleştirilmemiştir. Bu nedenle bulgular, değişkenler arasında nedensel ilişki kuracak biçimde yorumlanmamıştır. Bulgular akademik literatür ile uluslararası kuruluşların ikincil verilerine dayanmaktadır.

Vergi cennetlerine ilişkin veriler, bu yargı alanlarının gizlilik politikaları nedeniyle çoğu zaman tahminlere dayanmakta ve kaynaklara göre farklılaşabilmektedir. Bu sebeple istatistiklerin kesinlik düzeyi sınırlıdır. Çalışmada vergi cennetlerinin küresel etkilerine odaklanılmış, yerel düzeydeki analizler sınırlı tutulmuştur. Ayrıca vergi cennetleri ve bu alandaki düzenlemeler dinamik bir yapıya sahip olduğundan sonuçların ilerleyen dönemlerde değişebileceği göz önünde bulundurulmalıdır.

Tüm bu değerlendirmeler ışığında, vergi cennetlerinin küresel gelir dağılımında adalet ve yoksulluk üzerindeki olumsuz etkilerini azaltmak için daha kararlı, kapsayıcı ve uluslararası iş birliğine dayalı bir yaklaşım benimsenmelidir. Vergi cennetleri yapısı gereği küresel bir sorun niteliği taşımaktadır. Bu nedenle vergi cennetleriyle mücadelede yalnızca ulusal önlemler yeterli olmamakta, uluslararası iş birliği de büyük önem taşımaktadır.

Bu kapsamda küresel düzeyde öne çıkan politika önerileri arasında küresel asgari kurumlar vergisi uygulamasının güçlendirilmesi, küresel varlık sicilinin etkin hâle getirilmesi, offshore hesapların denetiminin artırılması ve yüksek gelirli bireyler ile büyük sermaye sahiplerine yönelik küresel servet vergisi uygulamalarının teşvik edilmesi yer almaktadır. Bu düzenlemelerin uluslararası normlar çerçevesinde hayata geçirilmesi, vergi cennetleriyle mücadelede daha etkili sonuçlar alınmasına katkı sağlayabilir.

Diğer yandan uluslararası vergi adaletini sağlamaya yönelik, ülkelerin ortak iradesiyle oluşturulmuş bir uluslararası üst otorite kurulması da değerlendirilebilir. Bu yapı, şeffaflık ve denetim mekanizmalarının eşgüdümünden sorumlu olabilir. BM'nin gelişmekte olan ülkelerin temsilini artırmaya yönelik yaklaşımı dikkate alındığında, bu süreçte daha etkin bir rol üstlenmesi önem taşımaktadır. Bu kuruluş çatısı altında hem dayanışmayı artıracak hem de kayıp vergi gelirlerini telafi etmeye katkı sağlayacak vergisel dayanışma fonları kurulabilir. Ayrıca küresel düzeyde bir "matrah aşındırma ve kâr aktarımı riski endeksi" oluşturularak en riskli çok uluslu şirketler izlenebilir. Böylece kâr aktarımı girişimlerinin azaltılması teşvik edilebilir.

Ulusal düzeyde ise özellikle gelişmekte olan ülkelerde vergi idarelerinin kurumsal kapasitelerinin artırılması önemlidir. Transfer fiyatlandırması denetimlerinin güçlendirilmesi, uzman personel sayısının artırılması ve vergi denetim sistemlerinin

yapay zekâ ile büyük veri analitiği gibi yeni teknolojilerle desteklenmesi bu açıdan gerekli görülmektedir. Gelişmekte olan ülkelere denetim alanında teknik destek sağlanması da bu süreci güçlendirebilir. Bu noktada uluslararası kuruluşların ve gelişmiş ülkelerin desteği önem taşımaktadır. Ayrıca ülkeler, dolaylı vergilerin ağırlığını azaltmaya yönelik politikalar geliştirerek vergi yükünün daha adil dağıtılması için adımlar atmalıdır.

Toplumsal düzeyde Panama Belgeleri ve Pandora Belgeleri gibi sızıntılarla ortaya çıkan vergi kaçakçılığı ve offshore yapılar kamuoyuna daha açık şekilde anlatılmalıdır. Bu konular yalnızca uzmanların takip ettiği teknik meseleler olarak kalmamalıdır. Toplum bu bilgilere daha kolay ulaşabilirse vergi bilinci de artabilir. Medya ve akademi de vergi etiği konusunu daha fazla gündeme taşımalıdır.

Sonuç olarak, çalışma kapsamında incelenen literatür ve ikincil veriler, vergi cennetlerinin eşitsizlik ve yoksullukla ilişkili olduğuna işaret etmektedir. Vergi matrahının aşınması, gelir ve servetin belirli gruplarda yoğunlaşması, kamu kaynaklarının azalması ve finansal şeffaflığın zayıflaması bu ilişkiyi açıklayan temel kanallardır. Bu nedenle vergi cennetleriyle mücadele, yalnızca vergi gelirlerini artırmaya yönelik teknik bir konu değil, aynı zamanda gelir dağılımında adaletin güçlendirilmesi ve yoksulluğun azaltılması bakımından da önem taşıyan küresel bir politika alanıdır.

KAYNAKÇA

AKBAKAY Zeki, Doğan BARAK, "Yükselen Piyasalarda Ekonomik Küreselleşme ve Gelir Eşitsizliği İlişkisi", *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, Cilt: 16, Sayı: 1, 2020, ss. 17-34.

AKTAN Coşkun Can, İstiklal Y. VURAL, "Vergi Rekabeti", *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Sayı: 22, 2004, ss. 1-18.

AKTUĞ Muhammet, Ersan ÖZ, "Küresel Vergi Şeffaflığının Artırılmasında Uluslararası Bilgi Paylaşımının Rolü", *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, Cilt: 17, Sayı: 1, 2021, ss. 115-148.

ALSTADSÆTER Annette, Niels JOHANNESEN, Gabriel ZUCMAN, "Who Owns The Wealth in Tax Havens? Macro Evidence and Implications for Global Inequality", *Journal of Public Economics*, 162, (2018), ss. 89-100.

ALSTADSÆTER Annette, Sarah GODAR, Panayiotis NICOLAIDES, Gabriel ZUCMAN, EU Tax Observatory, *Global Tax Evasion Report*, 2024.

ARSLAN M. Oğuz, ''Vergi Cennetleri ve Küresel Yoksulluk'', *Vergi Raporu Dergisi*, Sayı: 142, 2011, ss. 42-48.

ASIAN PEOPLE'S MOVEMENT ON DEBT AND DEVELOPMENT, "The Pandora Papers Exposé and Its Aftermath: Inequality, Ill-gotten Wealth, and the Continuing Fight for Tax Justice", https://apmdd.org/the-pandora-papers-expose-and-its-aftermath-inequality-ill-gotten-wealth-and-the-continuing-fight-for-tax-justice/, (Erişim Tarihi: 30.12.2025).

ATLAS OF THE OFFSHORE WORLD, "France", https://atlas-offshore-world.org/country/FRA, (Erişim Tarihi: 03.03.2026).

ATLAS OF THE OFFSHORE WORLD, "Turkey", https://atlas-offshore-world.org/country/TUR, (Erişim Tarihi: 05.03.2026).

ATLAS OF THE OFFSHORE WORLD, "United States of America", https://atlas-offshore-world.org/country/USA, (Erişim Tarihi: 01.03.2026).

AYKAÇ Mustafa, "Gelir Dağılımı", Tübitak Bilim ve Toplum Başkanlığı Popüler Bilim Yayınları, https://ansiklopedi.tubitak.gov.tr/ansiklopedi/gelir_dagilimi#:~:text=Bir%20ekonomide%20belirli%20bir%20d%C3%B6nemde,g%C3%B6re%20da%C4%9F%C4%B1l%C4%B1m%C4%B1na%20gelir%20da%C4%9F%C4%B1l%C4%B1m%C4%B1%20denilmektedir, (Erişim Tarihi: 15.12.2025).

BAERT Pieter, *The Future of EU Anti-Tax Avoidance Rules*, European Parliamentary Research Service, 2025.

BAHTİYAR Ercan, "Vergilemede Bilgi Değişimi ve Vergi Cennetlerine İlişkin Kurumsal Önlemler", *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, Sayı: C-iasoS 2022 Özel Sayısı, 2023, ss. 117-132.

BAUDOIN Charles, Iris BOUFFARTIGUE, "France: New Non-Cooperative States and Territories", Global Compliance News,

https://www.globalcompliancenews.com/2023/04/25/https-insightplus-bakermckenzie-com-bm-tax-france-new-non-cooperative-states-and-territories-update-of-the-french-and-european-lists_04212023/, (Erişim Tarihi: 26.01.2026).

BDO GUERNSEY, "French Blacklist and Tax Impact", https://www.bdo.gg/en-gb/insights/french-tax-insights/french-blacklist-and-tax-impact, (Erişim Tarihi: 02.02.2026).

BENNEDSEN Morten, Stefan ZEUME, "Corporate Tax Havens and Transparency", *The Review of Financial Studies*, Vol: 31, Issue: 4, 2018, ss. 1221-1264.

BEŞER Berna Hızarcı, *Vergi Rekabetinin Kıyısında Vergi Cennetleri Vergi Şeffaflığı, OECD- BEPS Eylem Planı*, Bursa: Ekin Yayınevi, 2018.

BİBEROĞLU Özden, Sami BUHUR, "Vergi Cennetlerindeki Vergi Kayıp ve Kaçakların Vergi Gelirleri Üzerindeki Etkisinin Uluslararası Boyutları ile İncelenmesi", *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, Cilt: 32, Sayı: 3, 2025, ss. 561-584.

BİLİCİ Nurettin, ''Vergi Cennetleri ile Mücadele'', *19. Türkiye Maliye Sempozyumu*, Antalya: Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Maliye Bölümü, 2004.

BİRİNCİ Nagihan, "Vergi Cennetlerinin Global Düzeyde Neden Olduğu Vergi Kayıp ve Kaçağının Boyutu'', *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi*, Cilt: 9, Sayı: 24, 2018, ss. 69-91.

BORDERS Kane, Panayiotis NICOLAIDES, Gabriel ZUCMAN, *Taxing Billionaires: Wealth Dynamics and Revenues from a Global Minimum Tax*, Elcano Royal Institute, 2025, ss. 1-17.

CHRISTENSEN John, "Tax Havens in Crisis- Transparency and New Rules for Tax and Regulatory Havens", Heinrich Böll Stiftung, https://www.boell.de/en/2009/06/03/tax-havens-crisis-transparency-and-new-rules-tax-and-regulatory-havens, (Erişim Tarihi: 25.01.2026).

COBHAM Alex, Petr JANSKY, "Global Distribution of Revenue Loss from Corporate Tax Avoidance: Re-Estimation and Country Results", *Journal of International Development*, Vol: 30, Issue: 2, 2018, ss. 206-232.

COOKFIELD Arthur, "Secrets of The Panama Papers: How Tax Havens Exacerbate Income Inequality", *Columbia Journal of Tax Law*, Vol: 13:45, 2021, ss. 45-76.

ÇAK Murat, *Uluslararası Vergi Rekabeti Transfer Fiyatlaması ve Vergilendirme*, Ankara: T.C. Maliye Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı Yayını, No:2008/385, 2008.

ÇAKAŞ Caner Övsan, "Vergi Sığınakları ve Suç Ekonomisine Etkileri Üzerine Bir İnceleme", *Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt: 2, Sayı: 2, 2020, ss. 22-42.

ÇALIŞKAN Şadan, "Türkiye'de Gelir Eşitsizliği ve Yoksulluk", *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, Sayı: 59, 2010/2, ss. 89-132.

ÇAMLICA Mustafa, "Uluslararası Vergiden Kaçınma, Vergi Kaçakçılığı ve Vergi Anlaşmalarının İstismarı", *Vergi Sorunları Dergisi*, Sayı: 93, 1996, ss. 91-97.

ÇAMURCU Zeynep Nihan, "Vergi Cennetleri ile Mücadele Aracı Olarak: Şeffaflık "Oecd-Beps 5 Numaralı Eylem Planı (2015 Nihai Raporu) Temelinde Bir Çalışma", *International Journal of Public Finance*, Cilt: 2, Sayı: 2, 2017, ss. 226-244.

DANZANJAMTS Dül, "Kara Para Aklama ile Mücadelede Uluslararası Boyut", (Yüksek Lisans Tezi), Ankara: Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, 2008.

DESAİ Mihir A., C. Fritz FOLEY, James R. HİNES JR, "The Demand for Tax Haven Operations", *Journal of Public Economics*, Vol: 90, Issue: 3, 2006, ss. 513-531.

DHARMAPALA Dhammika, "What Problems and Opportunities Are Created by Tax Havens?", *Oxford Review of Economic Policy*, Vol: 24, No: 4, 2008, ss. 661-679.

DHARMAPALA Dhammika, James R. HİNES JR, "Which Countries Become Tax Havens?", *Journal of Public Economics*, Vol: 93, Issues: 9-10, 2009, ss. 1058-1068.

DİDİNMEZ İrem, "Yoksulluk ile Mücadelede Vergi Politikalarının Rolü", *Kırklareli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt: 10, Sayı: 2, 2021, ss. 292-312.

DOĞAN Alper, Melih KABAYEL, "Küresel Vergi Rekabeti ve Vergi Cennetleri Üzerine Değerlendirmeler" *Liberal Düşünce Dergisi*, Sayı: 81, 2016, ss. 75-98.

DOHERTY Ben, Oliver ZIHLMANN, Petra BLUM, "Revealed: Glencore's Secret Loan to Secure DRC Mining Rights", The Guardian, https://www.theguardian.com/business/2017/nov/05/revealed-glencore-secret-loan-drc-mining-rights-paradise-papers, (Erişim Tarihi: 29.12.2025).

DYRENG Scott D., Bradley P. LINDSEY, Jacob R. THORNOCK, "Exploring the Role Delaware Plays as a Domestic Tax Haven", *Journal of Financial Economics*, 108 (2013), ss. 751-772.

EĞİLMEZ Mahfi, "Gelir Dağılımında Son Durum", https://www.mahfiegilmez.com/2016/09/gelir-daglmnda-son-durum.html, (Erişim Tarihi: 05.01.2026).

EKİNCİ Filiz, "5520 Sayılı Yeni Kurumlar Vergisi Kanununda Vergi Güvenlik Müesseselerine İlişkin Yeni Düzenlemeler", *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı: 17, 2007.

ENACHE Cristina, "Corporate Tax Rates around the World, 2025", Tax Foundation, https://taxfoundation.org/data/all/global/corporate-tax-rates-by-country-2025/, (Erişim Tarihi: 01.03.2026).

ERDEM Metin, Doğan ŞENYÜZ, İsmail TATLIOĞLU, *Kamu Maliyesi*, 14. Baskı, Bursa: Ekin Yayınevi, 2017.

EROĞLU Abdulkerim, "Bir Vergi Cenneti İncelemesi: Singapur Şehir Devleti", *Journal of Social And Humanities Sciences Research (JSHSR),* Vol: 5, Issue: 27, 2018, ss. 2816-2826.

EUROPEAN COMMISSION, “Anti-Tax Avoidance Directive”, https://taxation-customs.ec.europa.eu/taxation/business-taxation/anti-tax-avoidance-directive_en, (Erişim Tarihi: 12.02.2026).

EUROPEAN COUNCIL AND COUNCIL OF THE EUROPEAN UNION, “Combatting Tax Avoidance in The EU”, https://www.consilium.europa.eu/en/policies/combatting-tax-avoidance-in-the-eu/, (Erişim Tarihi: 15.02.2026).

EUROPEAN COUNCIL AND COUNCIL OF THE EUROPEAN UNION, “EU List of Non-Cooperative Jurisdictions for Tax Purposes”, https://www.consilium.europa.eu/en/policies/eu-list-of-non-cooperative-jurisdictions/, (Erişim Tarihi: 10.03.2026).

EUROPEAN PARLIAMENT, *The Impact of Schemes Revealed by the Panama Papers on the Economy and Finances of a Sample of Member States*, 2017.

EU TAX OBSERVATORY, “About us”, https://www.taxobservatory.eu/about/, (Erişim Tarihi: 16.02.2026).

FERHATOĞLU Emrah, “Uluslararası Vergi Rekabeti ve Sürükleyici Güçleri”, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 7, Sayı: 1, 2006.

FINANCIAL STABILITY BOARD, G*lobal Monitoring Report on Nonbank Financial Intermediation*, 2025.

FISHER Jasmine M., “Fairer Shores: Tax Havens, Tax Avoidance, and Corporate Social Responsibility”, *Boston University Law Review*, Vol: 94, 2014, ss. 337-365.

FITZGIBBON Will, “Panama Papers FAQ: All You Need To Know about the 2016 Investigation”, ICIJ, https://www.icij.org/investigations/panama-papers/panama-papers-faq-all-you-need-to-know-about-the-2016-investigation/, (Erişim Tarihi: 20.12.2025).

GHOSH Jayati, “The Global Minimum Corporate Tax: Not High Enough, Not Fair Enough”, International Development Economics Associates Ltd, https://www.networkideas.org/2021/07/23/global-minimum-corporate-tax/, (Erişim Tarihi: 08.02.2026).

GİB, *FATCA Anlaşmasıyla İlgili Sıkça Sorulan Sorular*, https://cdn.gib.gov.tr/api/gibportal-file/file/getFileResources?objectKey=arsiv/mevzuat/uluslararasi_mevzuat/Bilgi_Degisimi/fatcasorular.pdf, (Erişim Tarihi: 20.01.2026).

GİB, *Finansal Hesap Bilgilerinin Vergi Amaçlı Otomatik Değişimi Rehberi*, Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Başkanlığı, Yayın No: 485, 2023.

GIDDENS Anthony, *Sosyoloji*, İstanbul: Kırmızı Yayınları, 2012.

GOLDSTEIN Jeff, “The Case for a Global Minimum Corporate Tax”, Atlantic Council, https://www.atlanticcouncil.org/blogs/new-atlanticist/the-case-for-a-global-minimum-corporate-tax/, (Erişim Tarihi: 10.02.2026).

GOVERNMENT COMMISSION ON CAPITAL FLIGHT FROM POOR COUNTRIES, *Tax Havens and Development*, 2009.

GOVERNMENT OF THE VIRGIN ISLANDS, "2023–2025 Macro-Economic Summary", https://gov.vg/service-details/2023-2025-macro-economic-summary, (Erişim Tarihi: 20.02.2026).

GRAVELLE Jane, *Tax Havens: International Tax Avoidance and Evasion*, Congressional Research Service, R40623, 2022.

GSL LAW & CONSULTING GROUP, "British Virgin Islands Tax System: Taxation of BVI Companies and Individuals. Tax Treaties of The BVI", https://gsl.org/en/taxes/british-virgin-islands/, (Erişim Tarihi: 10.05.2026).

GUARDIAN, "What Are the Panama Papers? A Guide to History's Biggest Data Leak", https://www.theguardian.com/news/2016/apr/03/what-you-need-to-know-about-the-panama-papers, (Erişim Tarihi: 20.12.2025).

GÜNAYDIN İhsan, "Vergi Cennetlerinin Özellikleri ve Kullanımları", *Vergi Sorunları Dergisi*, Sayı: 126, 1999, ss. 75-84.

GÜNAYDIN İhsan, "Vergi Cennetleri Global Yoksulluk Probleminin Bir Nedeni Midir? – I", *Vergi Sorunları Dergisi*, Sayı: 206, 2005, ss. 118-136.

GÜNDOĞAN Naci, *Türkiye'de Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadele*, Ankara Sanayi Odası (ASO), 2008, https://www.yumpu.com/tr/document/read/5662429/turkiyede-yoksulluk-ve-yoksullukla-mucadele-ankara-sanayi-odas, (Erişim Tarihi: 25.01.2026).

HOPKINS Nick, Helena BENGTSSON, "What Are the Paradise Papers and What Do They Tell Us?", The Guardian, https://www.theguardian.com/news/2017/nov/05/what-are-the-paradise-papers-and-what-do-they-tell-us, (Erişim Tarihi: 26.12.2025).

HOŞYUMRUK Şennur, "Vergi Cennetleri, Tercihli Vergi Rejimleri ve Zarar Verici Vergi Rekabetinin Türkiye Açısından Değerlendirilmesi", (Doktora Tezi), Eskişehir: Eskişehir Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2003.

ICIJ, "Explore the Panama Papers Key Figures", https://www.icij.org/investigations/panama-papers/explore-panama-papers-key-figures/, (Erişim Tarihi: 21.12.2025).

ICIJ, "About the Paradise Papers Investigation", https://www.icij.org/investigations/paradise-papers/about-the-investigation-2/, (Erişim Tarihi: 25.12.2025).

ICIJ, "Pandora Papers: By the Numbers", https://www.icij.org/investigations/pandora-papers/pandora-papers-by-the-numbers/, (Erişim Tarihi: 30.12.2025).

ICRICT, *It Is Time for a Global Asset Registry To Tackle Hidden Wealth*, 2022.

IŞIK Nihat, "Sektörel Gelir Dağılımının Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkisi", *Selçuk Üniversitesi Karaman İ.İ.B.F Dergisi*, Sayı: 11, Yıl: 9, 2006, ss. 119-127.

İÇMEN Murat, “OECD’nin Küresel Asgari Oranlı Kurumlar Vergisi Önerisinin Değerlendirilmesi”, *Vergi Raporu Dergisi*, Sayı: 272, 2022, ss. 11-21.

KARAKURT Birol, “Vergi Cennetleri ve Posta Kutusu Şirketlerin Kamu Maliyesine Etkileri”, *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt: 30, Sayı: 2, 2016, ss. 319-341.

KARSAN M. Erol, *Vergi Kaçırma ve Vergiden Kaçınma ile Mücadelede Uluslararası İşbirliği*, İstanbul: Maliye ve Gümrük Bakanlığı Araştırma, Planlama ve Koordinasyon Kurulu Yayını, 1984.

KLEIN Michel, “Financial Services Fees Grow Cayman Islands Government Revenues”, Cayman Finance, https://caymanfinance.ky/2025/08/13/financial-services-fees-grow-cayman-islands-government-revenues/, (Erişim Tarihi: 22.02.2026).

KONCA Ateş, “BEPS Nedir ve Şirketlere Etkileri Nelerdir?”, EY, https://www.ey.com/tr_tr/insights/tax/uluslararasi-vergi-hizmetleri/beps-nedir, (Erişim Tarihi: 02.02.2026).

KPMG, “EU Anti-Tax Avoidance Directive”, https://kpmg.com/xx/en/our-insights/eu-tax/eu-anti-tax-avoidance-directive.html, (Erişim Tarihi: 12.02.2026).

KURT Serhat, Doğan BOZDOĞAN, “Vergi Cennetlerinin Uluslararası Vergi Rekabetine Olumsuz Etkileri”, *Stratejik Yönetim Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 6, Sayı: 1, 2023, ss. 78-93.

LORENZO Florencia, Bob MICHEL, “EU Public Consultation on the Anti-Avoidance Directive”, Tax Justice Network, https://taxjustice.net/2024/11/07/eu-public-consultation-on-the-anti-avoidance-directive/, (Erişim Tarihi: 13.02.2026).

LOUW-VAUDRAN Liesl, “No Paradise for DRC Citizens: Being Cheated of Profits”, Institute For Security Studies, https://issafrica.org/iss-today/no-paradise-for-drc-citizens-being-cheated-of-profits, (Erişim Tarihi: 28.12.2025).

MANSOUR Mark Bou, “Biden Tax Plan Can Recover $640bn but OECD Proposal Would Shrink Gains and Reward Worst Perpetrators”, Tax Justice Network, https://taxjustice.net/press/biden-tax-plan-can-recover-640bn-but-oecd-proposal-would-shrink-gains-and-reward-worst-perpetrators/, (Erişim Tarihi: 10.02.2026).

MARCHESI Silvia, Giovanna MARCHOLONGO, *Knockin’ on H(e)aven’s Door. Financial Crises and Hidden Wealth*, University of Milan Bicocca Department of Economics, Management and Statistics Working Paper, No: 518, 2023, ss. 1-22.

MARCHESI Silvia, Giovanna MARCHOLONGO, “Financial Crises and Tax Havens”, VOX EU CEPR, https://cepr.org/voxeu/columns/financial-crises-and-tax-havens, (Erişim Tarihi: 02.02.2026).

MEMİŞ Hasan, “Küreselleşme ve Yoksulluk İlişkisi”, *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, Cilt: 5, Sayı: 1, 2014, ss. 144-161.

MITTRA Sougata, “How Does Profit Shifting Enable Tax Avoidance in Developing Countries?”, IGC, https://www.theigc.org/blogs/taxing-effectively/how-does-profit-shifting-enable-tax-avoidance-developing-countries, (Erişim Tarihi: 23.02.2026).

OECD, *Harmful Tax Competition an Emerging Global Issue*, Paris, 1998.

OECD, *Towards Global Tax Co-operation, Progress in Identifying and Eliminating Harmful Tax Practices*, Paris, 2000.

OECD, *A Progress Report on the Jurisdictions Surveyed by the OECD Global Forum in Implementing the Internationally Agreed Tax Standard*, 2009, https://blogs.ft.com/westminster/files/2009/04/progress-report.pdf, (Erişim Tarihi: 20.10.2025).

OECD, "Base Erosion and Profit Shifting (BEPS)", https://www.oecd.org/en/topics/policy-issues/base-erosion-and-profit-shifting-beps.html, (Erişim Tarihi: 10.01.2026).

OECD, *Peer Review of the Automatic Exchange of Financial Account Information 2025 Update*, OECD Publishing, Paris, 2025.

ØKLAND Andreas, *Tax Havens, Personal Tax Evasion and Inequality: The Empirical Literature*, Skatteforsk Centre for Tax Research, Working Paper No: 3, 2023.

ORLOV Mykola, "The Concept of Tax Haven: A Legal Analysis", *Intertax*, Volume: 32, Issue: 2, 2004, ss. 95-105.

OXFAM, *Tax Havens: Releasing the Hidden Billions for Poverty Eradication*, 2000, https://www.taxjustice.net/cms/upload/pdf/oxfam_paper_-_final_version__06_00.pdf, (Erişim Tarihi: 10.12.2025).

ÖNCEL Yenal, "Transfer Fiyatlaması, "Örtülü Kazanç Dağıtımı ve Vergilendirme", *Maliye Araştırma Merkezi Konferansları*, 41. Seri, İ. Ü. İktisat Fakültesi Maliye Araştırma Merkezi Yayını, 2002, ss. 1-19.

ÖZ Semih, *Uluslararası Vergi Rekabeti ve Vergi Cennetleri*, Ankara: Maliye ve Hukuk Yayınları, 2005.

ÖZTÜRK Serdar, Özlem ÜLGER, "Vergi Cennetlerinin Küresel Finansal Kriz Üzerine Ekonomik Etkileri: Vergi Kaçırma, Vergiden Kaçınma ve Kara Para Aklamadaki Rolü", *Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt: 9, Sayı: 1, 2016, ss. 237-254.

ÖZUYAR Sevilay Ece Gümüş, Gamze MERCAN, Şadan ÇALIŞKAN, "Çok Uluslu Şirketler ve Türkiye: Küresel Asgari Kurumlar Vergisi", *Necmettin Erbakan Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, Cilt: 5, Sayı: Özel Sayı, 2023, ss. 106-130.

PALAN Ronen, "History of Tax Havens", History & Policy, https://historyandpolicy.org/policy-papers/papers/history-of-tax-havens/, (Erişim Tarihi: 22.03.2025).

PARIS SCHOOL OF ECONOMICS, "EU Tax Observatory", https://www.parisschoolofeconomics.eu/en/institutes-and-laboratories/eu-tax-observatory/, (Erişim Tarihi: 15.02.2026).

PEHLİVAN Osman, Muhammet AKTUĞ, "Vergi Cennetlerine Karşı Mücadelede Başarısızlığın Sebepleri", *Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Kongresi*, Bişkek, 2021, ss. 318-327.

PIKETTY Thomas, *Yirmi Birinci Yüzyılda Kapital*, Çeviren: Hande Koçak, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2014.

ROUCHON Julie, "La Liste Française Des États Et Territoires Non Coopératifs Est Actualisée", Lefevbre Dalloz, https://www.efl.fr/actualite/liste-francaise-etats-territoires-cooperatifs-actualisee_fdc9b0ee3-46b0-4c1d-b178-07dff8b630a8, (Erişim Tarihi: 25.01.2026).

SAPANCALI Faruk, "Yeni Dünya Düzeni ve Küresel Yoksulluk'', *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt: 3, Sayı: 2, 2001, ss. 115-140.

SAVAŞAN Fatih, *Kamu Ekonomisi*, 10. Baskı, Bursa: Ekin Yayınevi, 2022.

SCHMIDT Michaela, "Tax Havens Jeopardise the Stability of the Financial Markets", Green European Journal, https://www.greeneuropeanjournal.eu/tax-havens-jeopardise-the-stability-of-the-financial-markets/, (Erişim Tarihi: 28.01.2026).

SHAXSON Nick, "Shadow Banking: Why Tax Havens Increase Financial Risks", Tax Justice Network, https://taxjustice.net/2014/08/27/shadow-banking-tax-havens-increase-financial-risks/, (Erişim Tarihi: 26.01.2026).

SHAXSON Nick, "Tackling Tax Havens", *Finance & Development*, 2019.

SLEMROD Joel, John D. WİLSON, "Tax Competition with Parasitic Tax Havens", *Journal of Pubic Economics*, Vol: 93, Issues: 11-12, 2009, ss. 1261-1270.

S&P GLOBAL, "Global Shadow Banks Face Scrutiny as Risks Rise", https://www.spglobal.com/ratings/en/regulatory/article/240320-global-shadow-banks-face-scrutiny-as-risks-rise-s13032742, (Erişim Tarihi: 01.02.2026).

SUMNER Andy, Arief Anshory YUSUF, *New Estimates of the Cost of Ending Poverty and Its Global Distribution*, WIDER Working Paper 2024/46, 2024.

ŞAHİN Muhammet, Candan YILMAZ, "Eski Fakat Güncel Bir Sorun: Panama Belgeleri ve Vergi Cennetleri", *Finans Politik & Ekonomik Yorumlar*, Sayı: 640, 2018, ss. 101-118.

ŞENYÜZ Doğan, Mehmet YÜCE, Adnan GERÇEK, *Vergi Hukuku*, 12. Baskı, Bursa: Ekin Yayınevi, 2021.

TAX JUSTICE NETWORK, *Corporate Tax Haven Index Explained*, 2024.

TAX JUSTICE NETWORK, "Corporate Tax Haven Index", https://cthi.taxjustice.net/, (Erişim Tarihi: 15.03.2026).

TAX JUSTICE NETWORK, "Financial Secrecy Index", https://fsi.taxjustice.net/#scoring_id=268, (Erişim Tarihi: 25.06.2026).

TAX JUSTICE NETWORK, "Global Asset Register", https://taxjustice.net/topics/global-asset-register/, (Erişim Tarihi: 17.02.2026).

TAX JUSTICE NETWORK, “Indexes & Tools”, https://taxjustice.net/indexes-tools/, (Erişim Tarihi: 10.01.2026).

TAX JUSTICE NETWORK, “Our History”, https://taxjustice.net/our-history/, (Erişim Tarihi: 10.01.2026).

TAX JUSTICE NETWORK, “Our Strategic Framework”, https://taxjustice.net/our-strategic-framework/, (Erişim Tarihi: 10.08.2026).

TAX JUSTICE NETWORK, *State of Tax Justice 2023*.

TAX JUSTICE NETWORK, *State of Tax Justice 2024*.

TAX JUSTICE NETWORK, “What Is Transfer Pricing?”, https://taxjustice.net/faq/what-is-transfer-pricing/, (Erişim Tarihi: 21.02.2026).

TAX JUSTICE NETWORK, “United Nations General Assembly Votes Overwhelmingly to Begin Historic, Global Tax Overhaul”, https://taxjustice.net/press/united-nations-general-assembly-votes-overwhelmingly-to-begin-historic-global-tax-overhaul/, (Erişim Tarihi: 01.02.2026).

T.C. BAŞBAKANLIK DEVLET PLANLAMA TEŞKİLATI, *Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı: Gelir Dağılımının İyileştirilmesi ve Yoksullukla Mücadele Özel İhtisas Komisyonu Raporu*, Yayın No: DPT 2599- ÖİK 610, Ankara, 2001.

T.C. CUMHURBAŞKANLIĞI STRATEJİ VE BÜTÇE BAŞKANLIĞI, *On İkinci Kalkınma Planı: Gelir Dağılımı*, Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara, 2023.

T.C. DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI, “Bahamalar'ın Ekonomisi”, https://www.mfa.gov.tr/bahamalar-ekonomisi.tr.mfa, (Erişim Tarihi: 15.02.2026).

T.C. HAZİNE VE MALİYE BAKANLIĞI MALİ SUÇLARI ARAŞTIRMA KURULU, “Aklama Suçu”, https://masak.hmb.gov.tr/aklama-sucu-genel-bilgi, (Erişim Tarihi: 10.02.2026).

T.C. MALİYE BAKANLIĞI MALİ SUÇLARI ARAŞTIRMA KURULU VE TÜRKİYE BANKALAR BİRLİĞİ, *Karaparanın Aklanması Suçu ile Mücadele ve Bankaların Yükümlülükleri*, Yayın No: 235, 2003.

TDK, https://sozluk.gov.tr/, (Erişim Tarihi: 15.01.2026).

THE TAX JUSTICE POLICY TRACKER, “UN Tax Convention”, https://policytracker.taxjustice.net/policy/un-tax-convention, (Erişim Tarihi: 30.01.2026).

TOBIN Gary, Keith WALSH, “What Makes a Country a Tax Haven? An Assessment of International Standards Shows Why Ireland Is Not a Tax Haven”, *The Economic and Social Review*, Vol: 44, No: 3, 2013, ss. 401-424.

TOKATLIOĞLU Mircan, Ufuk SELEN, *Maliye Politikası*, 3. Baskı, Bursa: Ekin Yayınevi, 2021.

TRADING ECONOMICS, “Bahamas Indicators”, https://tradingeconomics.com/bahamas/indicators, (Erişim Tarihi: 15.02.2026).

TRADING ECONOMICS, “Cayman Islands Indicators”, https://tradingeconomics.com/cayman-islands/indicators, (Erişim Tarihi: 13.02.2026).

TRADING ECONOMICS, “Panama Indicators”, https://tradingeconomics.com/panama/indicators, (Erişim Tarihi: 21.03.2026).

TRADING ECONOMICS, “Singapore Indicators”, https://tradingeconomics.com/singapore/indicators, (Erişim Tarihi: 25.03.2026).

TRANSPARENCY INTERNATIONAL, “Dirty Money’s Hiding Spots: How Corruption Funds Disappear Overseas”, https://www.transparency.org/en/news/dirty-money-hiding-spots-how-corruption-funds-disappear-overseas-billions-africa-assets, (Erişim Tarihi: 05.01.2026).

TRAVERS Eileen, “Why the World Needs a UN Global Tax Convention”, United Nations, https://news.un.org/en/story/2024/08/1153301, (Erişim Tarihi: 02.02.2026).

UBAY Birol, “Vergi Rekabeti ve Vergi Planlaması”, *Vergi Raporu Dergisi*, Sayı: 204, 2016, ss. 115-126.

UBAY Birol, “Dijital Ekonominin Dijital Vergi Cennetlerinin Gelişimine Etkisi”, *Kocatepeiibf Dergisi*, Cilt: 22, Sayı: 1, 2020, ss. 28-44.

UBAY Birol, “Uluslararası Otomatik Bilgi Değişiminin Offshore Vergi Cennetlerinin Etkinliğinin Azaltılmasındaki Olası Rolü”, *Maliye Çalışmaları Dergisi*, Sayı: 7, 2025, ss. 33-51.

ULUSOY Ahmet, Birol KARAKURT, ‘‘Vergi Politikasının Mali Amacının Karşılanamamasında Vergi Cennetleri ve Offshore Finansal Merkezlerin Rolü’’, *Tisk Akademi*, Cilt: 4, Sayı: 8, 2009, ss. 80-105.

UNDP*, The Global Multidimensional Poverty Index 2024*.

UNITED NATIONS, “Ending Poverty”, https://www.un.org/en/global-issues/ending-poverty, (Erişim Tarihi: 01.02.2026).

UNITED NATIONS, “International Tax Cooperation: Advancing Equality and Sustainable Development”, https://www.un.org/en/desa/international-tax-cooperation-advancing-equality-and-sustainable-development, (Erişim Tarihi: 30.01.2026).

UNITED NATIONS, *Terms of Reference for a United Nations Framework Convention on International Tax Cooperation*, No: A/AC.298/2, 2025.

UYGUN Esra, ‘‘Vergiden Kaçınmayı Önlemeye Yönelik Küresel Asgari Kurumlar Vergisi’’, *International Journal of Public Finance*, Cilt: 7, Sayı: 1, 2022, ss. 93-112.

UZUN Ayşe Meral, “Yoksulluk Olgusu ve Dünya Bankası”, *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt: 4, Sayı: 2, 2003, ss. 155-173.

WAGNER Hannes F., Stefan ZEUME, “Data Leaks and Tax Havens”, *In: Research Handbook on the Economics of Tax Havens*, Edward Elgar Publishing, 2023, ss. 40-60.

WASHINGTON POST, “Key Findings from the Pandora Papers Investigation”, https://www.washingtonpost.com/business/2021/10/03/takeaways-pandora-papers/, (Erişim Tarihi: 29.12.2025).

WIER Ludwig, “Tax-Motivated Transfer Mispricing in South Africa: Direct Evidence Using Transaction Data”, *Journal of Public Economics*, Vol: 184, 2020, ss. 1-16.

WIER Ludwig, Gabriel ZUCMAN, *Global Profit Shifting, 1975-2019*, NBER Working Paper No: 30673, Cambridge: National Bureau of Economic Research, 2022.

WIER Ludwig, *Corporate Tax Havens and Their Impact on Development*, Tax for Growth- IGC, Policy Toolkit, 2024.

WORLD BANK, “June 2025 Update to Global Poverty Lines”, https://www.worldbank.org/en/news/factsheet/2025/06/05/june-2025-update-to-global-poverty-lines, (Erişim Tarihi: 25.02.2026).

WORLD BANK, “Measuring Poverty”, https://www.worldbank.org/ext/en/topic/poverty/measuring-poverty, (Erişim Tarihi: 20.01.2026).

WORLD INEQUALITY DATABASE, “Top 1% National Income Share”, https://wid.world/world/#sptinc_p99p100_z/WO-PPP/last/eu/k/p/yearly/s/false/14.944999999999999/30/curve/false/country, (Erişim Tarihi: 15.02.2026).

WORLD INEQUALITY LAB, *World Inequality Report 2022*, https://wir2022.wid.world/www-site/uploads/2023/03/D_FINAL_WIL_RIM_RAPPORT_2303.pdf, (Erişim Tarihi: 03.05.2025).

WORLDWIDE TAX, “British Virgin Islands Taxes”, https://www.worldwide-tax.com/bvi/bvi-taxes.asp, (Erişim Tarihi: 20.02.2026).

WU Tun Nin, “Tax Havens”, Theory and Operation of a Modern National Economy, The George Washington University, 1999.

YAR Fatih, *Türkiye’de Gelir Dağılımı & Yoksulluk*, Global Politika ve Strateji, 2015.

YETKİNER Erkan, “Vergi Cennetleri ve Yabancı Sermayenin Vergi Cenneti Ülkeleri Seçme Nedenleri”, *Vergi Dünyası Dergisi*, Sayı: 235, 2001, ss. 92-94.

YILDIZ Abdunnur, Murat DEMİR, “Vergi Cennetleri ve Küresel Gelir Eşitsizliği”, *Maliye Dergisi*, Ocak-Haziran 2019; 176, ss. 329-354.

YILMAZ Murat, “Vergi Cennetleri ve Ülke Uygulamaları”, *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 16, Sayı: 4, 2018, ss. 197-222.

ZHAO Grace, “Why Offshore Tax Havens Should Matter to Everyone”, https://gfintegrity.org/offshore-tax-havens-matter/, (Erişim Tarihi: 20.12.2025).

ZUCMAN Gabriel, *Vergi Cennetleri: Ulusların Gizli Zenginliği*, Çeviren: Yasemin Ö. Charles, İstanbul: Yordam Kitap, 2015.

193 NO'LU GELİR VERGİSİ KANUNU, RG: 06.01.1961 / 10700.

5520 NO'LU KURUMLAR VERGİSİ KANUNU, RG: 21.06.2006 / 26205.

EKLER

EK 1: OECD'nin İlk Vergi Cenneti Listesi

	ÜLKE ADI	TARİH
A.	Listeden Çıkarılanlar	
1.	Tonga	28.08.2001
2.	Barbados	31.01.2002
3.	Maldiv Cumhuriyeti	07.03.2002
B.	2000 Yılı Raporundan Önce Taahhütte Bulunanlar	
1.	Bermuda	15.05.2000
2.	Cayman Adaları	18.05.2000
3.	Güney Kıbrıs Rum Yönetimi	24.05.2000
4.	Malta	19.05.2000
5.	Mauritius	24.05.2000
6.	San Marino	04.04.2000
C.	2000 Yılı Raporundan Sonra Taahhütte Bulunanlar	
1.	Anguilla	05.03.2002
2.	Antigua ve Barbuda	20.02.2002
3.	Aruba	31.05.2001
4.	Bahamalar	15.03.2002
5.	Bahreyn	-
6.	Belize	08.03.2002
7.	Britanya Virjin Adaları	-
8.	Cook Adası	22.03.2002
9.	Dominika	-
10.	Cebelitarık	27.02.2002
11.	Grenada	27.02.2002
12.	Guernsey	21.02.2002
13.	Man Adası	13.12.2002
14.	Jersey	22.02.2002
15.	Montserrat	27.02.2002
16.	Hollanda Antilleri	27.02.2002
17.	Niue	11.04.2002
18.	Panama	15.04.2002
19.	Samoa	09.04.2002
20.	Seyşeller	13.02.2001
21.	St. Lucia	28.02.2002
22.	Nevis	05.03.2002
23.	St. Vincent ve Grenadinler	28.03.2002
24.	Turks ve Caicos	08.03.2002
25.	ABD Virjin Adaları	04.03.2002
26.	Vanuatu	20.05.2002

27.	Nauru	12.12.2003
D.	İşbirliğine Gitmeyenler	
1.	Andorra	
2.	Liberya	
3.	Lihtenştayn	
4.	Marshall Adaları	
5.	Monako	

Kaynak: Semih Öz, *Uluslararası Vergi Rekabeti ve Vergi Cennetleri*, Ankara: Maliye ve Hukuk Yayınları, 2005, s. 98-99.

EK 2: OECD'nin 2009'daki Listesi

BEYAZ LİSTEDE YER ALAN ÜLKELER		
Arjantin	Danimarka	İzlanda
Avustralya	Finlandiya	İrlanda
Barbados	Fransa	Man Adası
Kanada	Almanya	İtalya
Çin	Yunanistan	Japonya
Kıbrıs	Guernsey	Jersey
Çek Cumhuriyeti	Macaristan	Kore
ABD Virjin Adaları	Birleşik Krallık	Slovak Cumhuriyeti
Mauritius	Polonya	Güney Afrika
Meksika	Portekiz	İspanya
Hollanda	Rusya	ABD
Yeni Zelanda	Seyşeller	Türkiye
Birleşik Arap Emirlikleri	Norveç	İsveç
Malta		
GRİ LİSTEDE YER ALAN ÜLKELER		
Andorra	Grenada	St. Kitts ve Nevis
Anguilla	Hollanda Antilleri	St. Lucia
Antigua ve Barbuda	Liberya	St. Vincent ve Grenadinler
Aruba	Lihtenştayn	Monako
Bahamalar	Belize	Niue
Bahreyn	Turks ve Caicos Adaları	Dominika
Marshall Adaları	Montserrat	San Marino
Bermuda	Nauru	Cebelitarık
Britanya Virjin Adaları	Vanuatu	Samoa
Cayman Adaları	Panama	Cook Adaları
DİĞER FİNANSAL MERKEZLER		
Avusturya	Guatemala	İsviçre
Belçika	Lüksemburg	Şili
Brunei	Singapur	
KARA LİSTEDE YER ALAN ÜLKELER		
Kosta Rika	Malezya	Filipinler

Uruguay

Kaynak: OECD, *A Progress Report on the Jurisdictions Surveyed by the OECD Global Forum in Implementing the Internationally Agreed Tax Standard*, 2009, https://blogs.ft.com/westminster/files/2009/04/progress-report.pdf, (Erişim Tarihi: 20.10.2025), s. 1.